

112,100 kronor till färdigställande av gniststationer till vissa undervattensbåtar m. m. Det av förenämnda anslag, 4,200,000 kronor, av Kungl. Maj:t hittills disponerade beloppet utgör sålunda tillhoppa (450,500 + 629,000 + 112,100) 1,191,600 kronor och återstår alltså odisponerat en summa av (4,200,000 — 1,191,600) 3,008,400 kronor. Sammanlagda beloppet av nu nämnda, ännu ej i anspråk tagna medel utgör följaktligen (4,210,000 + 3,008,400) 7,218,400 kronor.

[19.]

I den mån nämnda summa av 7,218,400 kronor icke behöver tagas i anspråk för bestridande av ökade kostnader för färdigställande av under byggnad varande fartyg, skulle den komma att användas för nyanskaffning av fartygsmateriel. Jag förbiser härvid icke, att ifrågavarande medel icke tjäna nyanskaffning av sådan materiel utöver de fartygsnybyggnader, vartill medel av riksdagen beviljats under åren 1915—1919, i annan mån än att av desamma en del skall täcka behovet av materiel, som är avsedd att ersätta den ökade förslitningen under flottans neutralitetsvakt. Men i betraktande av de förut omförmälda betydande svårigheter, vilka för närvarande möta och helt säkert under den närmaste framtiden äro att förvänta för igångsättande av krigsfartygsbyggnader, lär vid den föreliggande frågans bedömande behörig hänsyn böra tagas därtill, att berörda icke oväsentliga belopp redan finnes av riksdagen beviljat och ännu icke för sitt ändamål tagits i anspråk. Eventuellt torde ock den blivande utredningen om inskränkningar av försvarsanstalterna komma att föranleda till en i viss mån ändrad användning av här ifrågavarande och andra medel, som må komma att anvisas till sjöförsvaret.

Enligt vad jag under punkt 17 här ovan anmält, kommer jag att denna dag hos Kungl. Maj:t göra framställning om avlåtande av särskild proposition till riksdagen med hemställan, att förutnämnda, av 1918 års riksdag avsatta belopp av 2,000,000 kronor måtte få användas till täckande av kostnader, som stå i samband med den under neutralitetsvakten ökade förslitningen av flottans fartygsmateriel.

På grund av vad jag sålunda anfört har jag icke ansett mig under nuvarande förhållanden böra göra någon framställning vare sig om beviljande av anslag för nybyggnad av krigsfartygsmateriel eller om avsättning av medel för nämnda ändamål.

12. Utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona.

[20.] I skrivelse den 30 maj 1913 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1914 anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om erforderlig utredning rörande Karlskrona örlogsvarvs utvidgning och modernisering, i syfte att å varvet skulle kunna utföras nybyggnader av pansarbåtar och andra krigsfartyg, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Med anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t den 2 april 1914 åt en kommitté att verkställa sådan utredning; och föreskrev Kungl. Maj:t därvid tillika, att vid nämnda utredningsarbete särskilt skulle tagas i övervägande, huruvida den ifrågasatta utvidgningen och moderniseringen av varvet lämpligen borde äga rum successivt i särskilda perioder.

Kommitté-förslag av år 1915. Nämnda kommitté avgav den 23 mars 1915 utredning och förslag i ämnet. Kommittén anförde därvid, bland annat, att kommittén tänkt sig de erforderliga åtgärderna för verkstädernas utvidgning och den maskinella utrustningens anskaffande fördelade i tre grupper samt arbetenas och anskaffningens utförande verkställt successivt i tre skeden, så att varje grupp av arbeten utfordes under motsvarande skede.

De anordningar, vilka enligt kommitterades förslag skulle verkställas under 1:a skedet och som åsyftade att giva verkstäderna en modern utrustning för fyllande av hittills å varvet ställda krav, gingo i främsta rummet ut på att genom förflyttning från stora verkstadsbyggnaden av snickarverkstaden och åtskilliga förråd vinna ökat utrymme i nämnda verkstadsbyggnad för maskinverkstaden och en del andra verkstäder samt för kontors- och ritlokaler. För att bereda ökat kajutrymme i närheten av verkstäderna skulle därjämte utbyggas en minst 80 meter lång pir.

Under 2:a skedet, då varvet skulle sättas i stånd att vid sidan av dittills utförda underhållsarbeten hava under byggnad intill fyra undervattensbåtar eller två undervattensbåtar och en jagare, skulle enligt förslaget uppföras en ny plåtslagarverkstad samt anordnas en bädd för jagare.

Till 3:e skedet skulle höra de anstalter, som vore nödvändiga för att samtidigt med de underhållsarbeten och nybyggnader, för vilka

arbetena under 1:a och 2:a skedena voro avsedda, kunna på rimlig tid bygga en 1:a klass pansarbåt. För detta ändamål krävdes i främsta rummet anläggning av en i närheten av verkstäderna belägen, för sådant fartygsbygge tillräcklig stapelbädd. Bredvid denna skulle uppföras en ny spantverkstad, då den plåtslagarverkstad, som vore avsedd att byggas under 2:a skedet, icke kunde anses tillfyllest för alla vid ett pansarbåtsbygge förekommande plåt- och spantarbeten. [20.]

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 18 februari 1916 uttalade föredragande departementschefen, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, bilagt propositionen nr 74 till nämnda års riksdag, att han icke funnit anledning till erinran mot kommitterades berörda förslag till arbeten och anskaffning under 1:a och 2:a skedena. Med avseende å 3:e skedet förklarade departementschefen sig anse, att de till detta skede hörande åtgärderna borde ställas på framtiden. Kostnaderna för utförande av de anordningar, som borde utföras under 1:a och 2:a skedena, beräknades i förenämnda proposition till 1,350,000 kronor, vilket belopp lämpligen syntes böra fördelas på en tidrymd av fem år. Av nämnda summa borde ett belopp av 250,000 kronor äskas för år 1917; och skulle därefter för vart och ett av åren 1918—1921 erfordras ett belopp av 275,000 kronor.

Proposition
nr 74 till 1916
års riksdag.

I anslutning härtill föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona bevilja ett anslag av 1,350,000 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 250,000 kronor, varjämte hemställdes om bemyndigande för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp under år 1916 av tillgängliga medel förskjuta 100,000 kronor.

I den för riksdagen framlagda kommittéutredningen rörande Karlskronavarvets modernisering ägnades uppmärksamhet åt två viktiga, därmed sammanhängande spörsmål, nämligen frågan om förändring av varvets organisation samt arbetarfrågan. Beträffande den förra frågan, som särskilt avsåg chefens för ingenjördepartementet ställning beträffande nybyggnader och underhåll av befintlig materiel, uttalade departementschefen i förenämnda proposition, att det syntes honom lämpligt, att ärendet i denna del överlämnades till de sakkunniga, som jämlikt nädigt bemyndigande den 20 juni 1913 av chefen för sjöförsvarsdepartementet tillkallats för att inom departementet biträda med utredning och uppgörande av förslag rörande organisationen av de till flottans stationer hörande myndigheter, för att av dessa sakkunniga tagas i övervägande vid fullgörande av det åt dem

- [20.] givna uppdraget; och borde därvid särskilt tillses, huruvida icke vid nämnda organisationsfrågas behandling av de sakkunniga dessa borde förstärkas med en eller flera representanter för den tekniska sakkunskapen på ifrågavarande område.

Beträffande arbetarfrågan omnämnde departementschefen, hurusom det vore hans avsikt att hos Kungl. Maj:t hemställa om uppdrag till vederbörande myndigheter att verkställa erforderlig utredning i ämnet.

Riksdagens
skrivelse nr 5
vid 1916 års
riksdag.

Enligt vad riksdagen i skrivelse nr 5 vid 1916 års riksdag anmält, har riksdagen funnit de till 1:a och 2:a skedena hörande moderniseringsarbetena vara synnerligen behövliga. På grund därav och då kostnadsberäkningen icke givit anledning till erinran från riksdagens sida, har riksdagen bifallit det av Kungl. Maj:t begärda anslaget och den anvisning, som äskats för år 1917.

Vidare har riksdagen omförmält, att inom riksdagen blivit väckta tre särskilda motioner, med vilka avsetts, att Karlskrona varv skulle så snart ske kunde sättas i stånd att användas för byggande av handelsångare för svenska statens räkning, för vilket ändamål de till 3:e skedet hörande arbetena skulle utföras i sammanhang med de till 1:a och 2:a skedena hörande omändringarna.

Riksdagen, som icke utan föregående mera omfattande utredning ansåg sig kunna bedöma lämpligheten av motionärernas förslag, tillmötesgick framställningen endast på det sätt, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde utredning om dels lämpligheten av att ordna varvsdriften i Karlskrona så, att varvet sattes i stånd att utföra reparation och nybyggnad av andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg, dels de åtgärder utöver de i ovannämnda kommittéförslag angivna, som härför bleve erforderliga.

Vidkommande tidpunkten, då de arbeten, som tillhörde 3:e skedet i moderniseringsplanen, borde sättas i verket, har riksdagen ansett sig icke för det dåvarande — på sätt i den ena av ovan berörda motioner föreslagits — böra fatta något beslut; men ville riksdagen uttala önskvärdheten av att 3:e skedet komme att realiseras, så snart det ur ekonomisk och teknisk synpunkt samt med hänsyn till möjligheterna att ordna arbetarfrågan på lämpligt sätt befunnes kunna ske.

Beträffande arbetarfrågan har riksdagen framlållit, att det på grund av de ökade krav, som efter en utvidgning komme att ställas på varvet i Karlskrona, vore av särskild vikt, att en skicklig och stadigvarande arbetarstam kunde påräknas och att härför avlöningsförhållandena reglerades och bostadsmöjligheter i tillräcklig utsträckning bereddes.

Riksdagen har på grund härav anmält, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag till utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona, beviljat ett anslag av 1,350,000 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 250,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp under år 1916 av tillgängliga medel förskjuta 100,000 kronor; och har riksdagen tillika anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda dels lämpligheten av att ordna varvsdriften i Karlskrona så, att varvet sattes i stånd att utföra reparation och nybyggnad av andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg, dels de åtgärder utöver de i vederbörande kommittéförslag angivna, som härför bleve erforderliga.

[20.]

Av ifrågavarande anslag å 1,350,000 kronor anvisade därefter 1917 och 1918 års riksdagar, på framställning av Kungl. Maj:t, å extra stat för vartdera av åren 1918 och 1919 såsom reservationsanslag ett belopp av 275,000 kronor. För ändamålet har alltså hittills anvisats (250,000 + 275,000 + 275,000) 800,000 kronor, vadan återstå att anvisa 550,000 kronor. Enligt planen skulle sistnämnda belopp fördelas med 275,000 kronor på vartdera av åren 1920 och 1921.

1917 och 1918
års riksdagar.

Beträffande de med ifrågavarande ärende sammanhängande, i det föregående berörda spörsmål anhåller jag med avseende å frågan om *byggande vid Karlskrona varv av andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg* få erinra, att Kungl. Maj:t den 21 juni 1916 bemyndigat chefen för sjöförvarsdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga personer för att inom departementet biträda med utredning rörande ej mindre lämpligheten av att ordna varvsdriften vid flottans station i Karlskrona så, att varvet sattes i stånd att utföra reparation och nybyggnad av sådana fartyg, än även de åtgärder, som härför kunde bliva erforderliga utöver dem, vilka angåves i förutnämnda, den 23 mars 1915 avgivna kommittébetänkande, ävensom till Kungl. Maj:t inkomma med det ytt-
rande och förslag, som härav kunde föranledas.

Frågan om
byggande vid
Karlskrona
varv av
andra fartyg
än krigs-
fartyg.

Med stöd av nämnda bemyndigande har dåvarande departementschefen den 1 juli 1916 utsett kommandören vid flottan A. B. Juel, i egenskap av ordförande, samt direktören H. G. E. Hammar, ledamoten av riksdagens 2:a kammare, redaktören J. A. Ingvarsson och marin-
direktören S. Pauli att deltaga i förenämnda utredningsarbete.

Bemälda sakkunniga hava den 27 december 1917 avgivit betänkande och förslag i ämnet. Enligt detta förslag skulle för ifrågavarande ända-

[20.] mål, med användande av tvångsarbetsanstaltens i Karlskrona nuvarande område, så gott som fullständigt nyskapas en särskild varvsavdelning av sådan omfattning, att å densamma skulle kunna utföras såväl större krigsfartygsbyggen som byggnad av andra sjögående fartyg, varav staten vore eller framdeles kunde bliva i behov. För ernående av ekonomisk kontinuitet i driften av en sådan anläggning ansåge de sakkunniga erforderligt, att anläggningen omfattade minst tre stapelbäddar samt försåges med verkstäder, utrustningskajer och dockor av däremot svarande dimensioner. De sakkunniga hava därjämte framhållit, att en jämn tillgång på nybyggnadsarbeten i sådan utsträckning, att åtminstone två större fartyg ständigt kunde vara under byggnad, vore ett oeftergivligt villkor för att ett efter moderna principer utvidgat varv i Karlskrona skulle kunna lämna ett i ekonomiskt avseende tillfredsställande resultat. Totalkostnaden för anläggningen har av de sakkunniga med tillämpning av de vid tiden före krigsutbrottet gällande prisen beräknats till 10,350,000 kronor.

Med avseende å ifrågavarande förslags inverkan på 1916 års riksdags beslut om utvidgning och modernisering av Karlskronavarvet hava de sakkunniga, på given anledning, i skrivelse den 24 oktober 1917 meddelat, att i de sakkunnigas förslag inginge uppförandet av en helt och hållet ny träbearbetningsverkstad, vadan den i 1:a skedet av planen för nyssnämnda utvidguingsarbete upptagna förflyttningen av snickarverkstaden borde verkställas allenast provisoriskt, samt att den pir, som tillhörde 1:a skedets arbeten, och den i 2:a skedet ingående plåtslagarverkstaden icke för det dåvarande borde komma till utförande; och borde enligt de sakkunnigas mening till följd härav av det för varvets utvidgning och modernisering beviljade anslaget, 1,350,000 kronor, ett belopp av 505,700 kronor reserveras i avbidan på prövning av de sakkunnigas förslag, medan återstoden av anslaget, 844,300 kronor, syntes — i den mån så ej redan skett — böra anvisas för genomförande av de övriga till 1:a och 2:a skedena hörande arbetena.

Över de sakkunnigas betänkande hava utlåtanden avgivits av marinförvaltningen, chefen för marinstaben, kommerskollegium, järnvägsstyrelsen och lotsstyrelsen. Marinförvaltningen har därvid på anförda skäl såsom sin åsikt uttalat, att Karlskrona varvs utveckling och modernisering borde fullföljas allenast i den omfattning, som av 1916 års riksdag beslutats och vartill medel successivt anvisats.

Chefen för marinstaben har tillstyrkt de sakkunnigas förslag, men samtidigt påpekat, att en förstärkning av de för Karlskrona försvar avsedda

stridskrafterna syntes bliva erforderlig, därest förslaget komme till utförande.

[20.]

Kommerskollegium har icke funnit några särskilda skäl ur allmän synpunkt föreligga till ett statens ingripande på skeppsbyggnads- och rederinäringarnas område, och då ekonomiska och statsfinansiella skäl bestämt talade emot ett dylikt ingripande, har kollegium tillstyrkt, att Karlskrona örlogsvarv måtte utvidgas och utbyggas enbart med hänsyn till militära synpunkter och behov.

Järnvägsstyrelsen och lotsstyrelsen hava var för sig yttrat sig endast såvitt frågan angår nybyggnad och reparation av fartyg för statens järnvägars, resp. lotsverkets behov. Därvid har järnvägsstyrelsen, som i frågans nuvarande läge saknade möjligheter att bedöma den ekonomiska innebörden för statens järnvägar av de sakkunnigas förslag, liksom ock huruvida statens järnvägars insats av arbetsobjekt kunde vara någon förutsättning för förslaget genomförande, ansett sig förhindrad uttala vare sig ett tillstyrkande eller avstyrkande av förslaget.

Lotsstyrelsen har uttalat, att de jämförelsevis ringa arbeten, som för lotsverkets räkning torde kunna ifrågakomma att utföras vid ett utvidgat örlogsvarv i Karlskrona, icke torde hava någon större betydelse för avgörandet av frågan beträffande utvidgning av nämnda varv till sådan omfattning, som av de sakkunniga ifrågasatts.

Vidare har Kungl. Maj:t, med avseende å de ifrågasatta *förändringarna i Karlskronavarvets organisation*, den 21 juni 1916 föreskrivit, att förutnämnda kommittébetänkande, såvitt anginge organisationsfrågan, skulle överlämnas till de sakkunniga, som jämlikt nådigt bemyndigande den 20 juni 1913 av chefen för sjöförsvarsdepartementet tillkallats för att inom departementet biträda med utredning och uppgörande av förslag rörande organisationen av de till flottans stationer hörande myndigheter, för att av dessa sakkunniga tagas i övervägande vid fullgörandet av det åt dem givna uppdraget, ävensom bemyndigat chefen för sjöförsvarsdepartementet att tillkalla ytterligare högst två sakkunniga personer, representerande den tekniska sakkunskapen på ifrågavarande område, för att biträda vid nämnda frågas behandling. På grund härav har departementschefen den 1 juli 1916 anmodat marindirektören S. Pauli att jämte förut tillkallade sakkunniga deltaga i behandlingen av omförmälda fråga.

Frågan om
förändringar
i organisa-
tionen av
Karlskrona
varv.

Bemälda sakkunniga hava den 28 januari 1918 avgivit betänkande och förslag rörande organisationen av flottans varv, vilket förslag den 11 februari samma år blivit utställt till yttrande av marinförvaltningen

[20.] och chefen för marinstaben. Av dessa myndigheter har marinförvaltningen ännu icke inkommit med utlåtande, varför frågan ej kunnat underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Arbetar-
frågan.

Beträffande slutligen *arbetarfrågan* har Kungl. Maj:t den 21 juni 1916 uppdragit åt marinförvaltningen att, efter verkställd utredning, så skyndsamt som möjligt avgiva yttrande rörande de åtgärder, som kunde anses erforderliga och lämpliga för att i samband med utvidgning av varvet i fråga rekrytera och bibehålla en efter varvsdriftens utveckling lämpad, skicklig arbetarstam, därvid särskilt frågorna om arbetarnas avlöningsförhållanden samt om beredande i tillräcklig utsträckning av bostadsmöjligheter borde ägnas tillbörlig uppmärksamhet.

Till fullgörande av berörda uppdrag anmodade marinförvaltningen varvschefen vid flottans station i Karlskrona att verkställa och till ämbetsverket inkomma med utredning i omförmälda hänseenden. Den utredning, som bemålde varvschef med anledning härav verkställt och med skrivelse den 25 april 1917 överlämnat till marinförvaltningen, har givit vid handen, att de åtgärder, vilka erfordrades för rekrytering och bibehållande av en god arbetarstam, kunde sammanföras i tre huvudgrupper, nämligen:

- 1) anordnande av lärlingsutbildning,
- 2) ordnande av avlöningsförhållandena och
- 3) anordnande av bostadsmöjligheter i erforderlig utsträckning.

Enligt en av varvschefen i Karlskrona gjord preliminär beräkning skulle anordnandet av lärlingsutbildning vid varvet därstädes komma att draga en engångskostnad av 229,600 kronor samt en årlig kostnad av 47,000 kronor. I skrivelse den 1 oktober 1917, angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1918, framhöll marinförvaltningen, att lärlingsutbildning vid varvet inginge såsom ett viktigt led bland de åtgärder, som erfordrades för rekrytering och bibehållande av en god arbetarstam, men anmälde samtidigt, att ärendet i sin helhet ännu icke förelåg i det skick, att det kunde framläggas för Kungl. Maj:t.

Nu har marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 12 september 1918 i detta ämne anført att, sedan riksdagen jämlikt skrivelse nr 248 den 24 maj 1918 i huvudsak godkänt av Kungl. Maj:t i proposition nr 96 den 15 februari 1918 framställda förslag angående upprättande av praktiska ungdomsskolor — varigenom bland annat bestämts, att det må ankomma på kommun, som ensam eller tillsammans med annan kommun upprättar eller underhåller lärlingsskola, att bestämma, att i industri,

hantverk m. m. anställda minderåriga skola i den utsträckning, som förhållandena kunna föranleda, vara pliktiga att delta i undervisningen i sådan lärlingsskola — det syntes marinförvaltningen vara önskvärt, att anordnandet av lärlingsskola vid Karlskrona varv löstes i samförstånd med Karlskrona kommun; och hade marinförvaltningen därför för avsikt att, sedan närmare bestämmelser rörande lärlingsskolornas organisation av Kungl. Maj:t blivit utfärdade, uppdraga åt varvschefen i Karlskrona att träda i förhandlingar med de kommunala myndigheterna i Karlskrona och söka vinna samarbete för anordnande av, eventuellt i vissa hänseenden med kommunen gemensam, lärlingsskola, ävensom att inkomma med förslag till lärlingsfrågans lösning vid Karlskrona varv i anslutning till utfärdade författningar.

Intill dess frågan om utbildning av lärlingar i den utsträckning, som av varvschefen föreslagits, blivit slutligen löst enligt dessa nya grunder, ansåge marinförvaltningen, som vidhölle sitt ovan anförda uttalande om lärlingsutbildningen såsom ett synnerligen viktigt moment för rekrytering och bibehållande av en god arbetarstam vid Karlskronavarvet, att det mest trängande behovet för rekryteringen borde kunna fyllas genom den lärlingsutbildning i mindre skala, som sedan ett par år provisoriskt fortgick vid varvets ingenjör- och torpeddepartement.

Beträffande spørsmålet om ordnandet av varvsarbetarnas avlöningsförhållanden har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 maj 1917 meddelat föreskrifter i detta hänseende. Enligt de grunder, som i nämnda nådiga brev fastslagits, skola vid flottans varv anställda arbetare tills vidare tillgodonjuta vissa minimilöner, vilka för särskilda grupper av personalen årligen bestämmas av marinförvaltningen efter förslag av vederbörande varvschefer; och skola varvscheferna vid sådant förslags avgivande, i den mån så lämpligen kan ske, följa de minimilöner, som tillämpas inom den enskilda industrien på resp. platser och inom motsvarande arbetsområden. Därjämte har föreskrivits, att framställning till vederbörande varvschef eller varvsdepartementschef av önskemål från varvsarbetarna beträffande avlöningsförmåner eller arbetsvillkor i övrigt skall ske genom delegerade, vilka årligen väljas av arbetarna vid de särskilda varvsdepartementen vart för sig enligt vissa grunder. Sålunda utsedda delegerade skola även beredas tillfälle att, då fråga av varvschef eller varvsdepartementschef väckes om mera väsentlig ändring beträffande avlöningsförmåner eller arbetsvillkor i övrigt, uttala sig rörande sådan ändring.

På sätt här ovan under punkt 17 omförmålts, har Kungl. Maj:t den

- [20.] 12 november 1918 föreskrivit, att för mariuens varvsarbetare och med dem likställda vid marinen den ordinarie arbetstiden från och med ingången av år 1919 skulle utgöra högst 48 effektiva arbetstimmar i veckan, dock att deras arbetsförtjänst under ordinarie arbetstid pr vecka härigenom ej finge minskas.

Jag vill därjämte nämna, att jag under punkt 89 här nedan kommer att föreslå Kungl. Maj:t att hos riksdagen hemställa om beviljande på extra stat för år 1920 av ett förslagsanslag av 151,000 kronor för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare. Härmed avses att bereda dessa arbetare efter 2 års oavbruten anställning semester under 12 arbetsdagar årligen, dock att förmän skulle åtnjuta 6 dagar längre semester än övriga arbetare. Jag kommer därjämte att göra framställning om äskande av enahanda belopp på tilläggsstat för år 1919 för beredande åt arbetarna av motsvarande semester under sagda år.

I detta sammanhang synes mig även förtjäna omnämnas, att Kungl. Maj:t den 23 november 1917 bemyndigat chefen för sjöförsvarsdepartementet att tillkalla högst fyra sakkunniga personer för att inom departementet biträda med verkställande av utredning och avgivande av förslag i fråga om erforderliga bestämmelser beträffande månadslönarnas vid marinen anställande, avlöning och pensionering. På grund härav tillkallade sakkunniga hava den 21 oktober 1918 avgivit betänkande och förslag i ämnet, vilket för närvarande är utställt på remiss till vederbörande myndigheter. Jag har emellertid under punkt 13 här ovan hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till höjning av avlöningen till månadslönare, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra förslagsanslagen å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 92,873 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:t den 11 september 1918 dels bemyndigat chefen för sjöförsvarsdepartementet att uppdraga åt nyssnämnda, enligt nådigt brev den 23 november 1917 tillkallade sakkunniga att inom departementet biträda jämväl med verkställande av utredning och avgivande av förslag i fråga om erforderliga bestämmelser beträffande de vid marinen med dag- eller timlön anställda personers (daglönares) anställande, avlöning och pensionering samt därmed sammanhängande frågor, dels ock bemyndigat bemälda departementschef att tillkalla ytterligare högst två sakkunniga personer för att inom departementet biträda med ifrågavarande utredning; och har jag den 25 september 1918 utsett ytterligare sakkunniga för denna utrednings verkställande. Nämnda utredning har ännu icke hunnit slutföras.

[20.]

För lösning av bostadsfrågan har vid 1918 års riksdag vidtagits åtgärder, i det att riksdagen, på framställning av Kungl. Maj:t (i proposition nr 269), beviljat medel dels för inköp av tre tomter å Saltö, dels ock för uppförande å dessa tomter av ett för varvsarbetare avsett bostadshus, innehållande 32 lägenheter om 1 rum och kök samt 9 lägenheter om 2 rum och kök. Därjämte har i Karlskrona bildats ett aktiebolag — Trossö aktiebolag — med ändamål att, efter förvärvande av lämpliga tomter i Karlskrona, därå uppföra bostadshus, inredda till mindre lägenheter. Detta bolag har för avsikt att under den närmaste tiden uppföra, tillsammans med redan uppförda, 77 lägenheter, av vilka 66 om 1 rum och kök samt 11 om 2 rum och kök. Varvschefen har beräknat, att det antal nya 1- å 2-rumslägenheter, som under de närmaste åren (räknat från 1917 års början) erfordrades för att tillgodose det under dessa år uppkommande behovet, kunde uppskattas till 200.

I fråga om fullföljande av de arbeten och anskaffningar för utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona, vartill 1916 års riksdag beviljat förenämnda anslag av 1,350,000 kronor, har nu marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 12 september 1918 meddelat, att, sedan det kommit till ämbetsverkets kännedom att, enligt vad sakkunniga för utredning i fråga om byggande vid Karlskrona varv av andra fartyg än krigsfartyg i skrivelse den 24 oktober 1917 anmält, den pir, som tillhörde 1:a skedets arbeten, och den i 2:a skedet ingående plåtslagarverkstaden icke för det dåvarande borde komma till utförande, varvschefen vid flottans station i Karlskrona anmodats inkomma med dels uppgift, huruvida de av förenämnda anslag anvisade beloppen, tillsammans 800,000 kronor, beräknades bliva tillräckliga för utförande av i 1:a och 2:a skedena ingående arbeten och anskaffningar med undantag av utrustningspiren och plåtslagarverkstaden, dels ock beträffande sistnämnda arbeten kostnadsberäkning, grundad på gällande arbets- och materialpris.

På grund härav hade varvschefen i skrivelse den 26 juli 1918 anfört följande.

Kostnaderna för arbetena under 1:a och 2:a skedena med undantag av utrustningspiren och plåtslagarverkstaden vore, då de för denna verkstad avsedda arbetsmaskinerna samt elektriska installationen även undantogs, av 1915 års varvskommitté beräknade till 829,200 kronor.

De anvisade beloppen bleve uppenbarligen icke tillräckliga, utan beräknades härför erfordras ytterligare till den nya förrådsbyggnaden samt elektrisk hiss, travers och kranar 60,000 kronor, till utvidgning av

Marinför-
valtningens
skrivelse den
12 september
1918.

- [20.] maskin- och filverkstäderna 18,000 kronor, till utvidgning av ritkontoret 40,000 kronor, till anskaffning av nya maskiner med motorer och uppställning 280,000 kronor, till elektrisk installation och belysning 33,000 kronor, till förstärkning och komplettering av fartygsbäddar 5,000 kronor samt till förstärkning av grunden för 100-tonskranen 60,000 kronor eller tillsammans 496,000 kronor förutom den merkostnad, som uppkomme å den bland 1:a skedets anskaffningar ingående 100-tonskranen. Denna merkostnad kunde ej nu angivas, enär svar å till vederbörande firma avlåten förfrågan ej ännu erhållits. Det syntes, som om man å denna detalj dock ej borde räkna med mindre merkostnad än 200 % eller 340,000 kronor.

Kostnaden för utrustningspir och plåtslagarverkstad m. m. beräknades uppgå till följande belopp:

utrustningspir	388,000 kronor
ny plåtslagarverkstad med traverser, sanitära anordningar, schaktning, sprängning och rörledningar	624,000 »
nya maskiner med uppställning och motorer	430,000 »
elektrisk installation och belysning	72,000 »

Summa 1,514,000 kronor

Härav framginge — fortsätter marinförvaltningen — att för utförande av de till 1:a och 2:a skedena hörande arbetena och anskaffningarna, med undantag av dem, som enligt förenämnda sakkunnigas uttalande borde anstå i avvaktan på slutresultatet av de sakkunnigas utredning, beräknades ett belopp av omkring (496,000 + 340,000) 836,000 kronor vara erforderligt utöver de av 1915 års varvskommitté beräknade 829,200 kronor, eller tillsammans 1,665,200 kronor.

Vid sådant förhållande och då hittills anvisats endast 800,000 kronor, syntes enligt marinförvaltningens mening för fortsättande av ifrågasvarande arbeten enligt fastställd plan, dock tillsvidare med den inskränkning sakkunniga föreslagit, det belopp av 275,000 kronor, som avsetts att av de för varvsutvidgningen beviljade medlen anvisas för år 1920, böra bli tillgängligt sistnämnda år.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att av det utav 1916 års riksdag till utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona beviljade reservationsanslaget av 1,350,000 kronor anvisa på extra stat för år 1920 ett belopp av 275,000 kronor.

Då av marinförvaltningens berörda skrivelse den 12 september 1918 framgick, att för utförande av de till 1:a och 2:a skedena av ifrågavarande utvidgnings- och moderniseringsarbete hörande åtgärderna numera borde beräknas ett belopp, som högst väsentligt överstege den ursprungligen angivna kostnadssumman, har jag genom ämbetsskrivelse den 14 oktober samma år anmodat marinförvaltningen att skyndsamt verkställa utredning och avgiva förslag rörande de i omförmälda båda skeden ingående arbeten och anskaffningar — fränsett dem, som enligt förutnämnda sakkunnigas mening borde anstå i avvaktan på prövningen av de sakkunnigas förslag — vilka i första hand ansåges böra komma till utförande och som kunde inrymmas inom ovannämnda, av riksdagen beviljade anslag av 1,350,000 kronor, med iakttagande att för varje sådant arbete eller anskaffning upptoges den kostnad, som beräknades komma att betingas av dess fullföljande till ett avslutat helt.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse den 1 november 1918 uttalat, att ett begränsande av kostnaderna inom ramen av det utav riksdagen beviljade anslaget lämpligast syntes kunna ske genom att tills vidare uppskjuta med anskaffandet av förenämnda 100-tonskran och med förstärkning av grunden för densamma, varför kostnaden nu beräknades till sammanlagt 600,000 kronor. Samtliga övriga arbeten och anskaffningar — med undantag av utrustningspiren samt plåtslagarverkstaden med tillhörande arbetsmaskiner och elektrisk installation — skulle då, där så ej redan skett, kunna fullföljas till ett avslutat helt för en beräknad kostnad av (1,665,200—600,000) 1,065,200 kronor, vilken kostnad dock minskades med 7,000 kronor till 1,058,200 kronor till följd därav, att kostnaden för vissa kontors flyttning och inredning i stora verkstadsbyggnaden, såsom framginge av propositionen nr 74 till 1916 års riksdag, bestritts av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll.

Förenämnda kostnad, 1,058,200 kronor, understeg sålunda det för varvets utvidgning och modernisering beviljade anslaget, 1,350,000 kronor, med 291,800 kronor.

Då av nämnda anslag hittills anvisats 800,000 kronor, skulle, därest för år 1920 begärda ytterligare 275,000 kronor beviljades, sammanlagda anvisningen uppgå till 1,075,000 kronor. Detta belopp överstege visserligen ovan beräknad kostnad, 1,058,200 kronor med 16,800 kronor, men torde sistnämnda belopp likväl böra vara tillgängligt för att möta eventuella ytterligare prisstegringar. Marinförvaltningen ansåge sig emellertid böra framhålla nödvändigheten av anskaffandet av ifrågavarande kran, så snart erforderliga medel därför kunde beredas.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 1 häft.

[20.]

*Departements-
chefens
yttrande.*

*Begränsning
i planen för
utvidgnings-
och moderni-
seringsarbetet.
vid Karls-
krona varv.*

[20.]

I övrigt har marinförvaltningen hänvisat till följande

Tablå

angående de arbeten för Karlskrona varvs utvidgning och modernisering, vilka tillhöra 1:a och 2:a skedena, med undantag av utrustningspir och ny plåtslagarverkstad jämte till densamma hörande maskiner och elektrisk installation.

	Av 1915 års varvskom- mitté beräk- nad kostnad. Kronor.	Av varvsche- fen år 1918 beräknad merkostnad. Kronor.	Summa. Kronor.	Anmärkingar.
Snickarverkstadens förflyttning och in- redning	88,700	—	88,700	Provisoriskt utfört.
Ny förrådsbyggnad	190,000	60,000	250,000	Till större delen ut- förd.
Utvidgning av maskin- och filverkstaden med tillhörande förändrings- och in- redningsarbeten	12,600	18,000	30,600	
Inredning av kontor i gamla järnför- rådet	7,000	—	7,000	Utfört.
Utvidgning av ritkontoret	27,000	40,000	67,000	
Påbyggnad av ackumulatorrummet samt anordnande av betongtak m. m.	7,100	—	7,100	Utfört.
Utvidgning av läktaren för bleckslageri- arbeten	800	—	800	Utfört.
Spårvägens utsträckning jämte 2 vänd- skivor	7,000	—	7,000	Utfört.
Anordnande av tvätt- och klädrum, in- beräknat värmeledning	12,000	—	12,000	Utfört.
Nya maskiner med motorer och upp- ställning	250,000	280,000	530,000	Maskiner för c:a 100,000 kronor anskaffade.
100-tons kran	170,000	340,000	510,000	
Förstärkning av grunden till d.o.	30,000	60,000	90,000	
Elektrisk installation och belysning	12,000	33,000	45,000	
Komplettering och förstärkning av far- tygsbäddar	15,000	5,000	20,000	
Summa	829,200	836,000	1,665,200	

Då den av marinförvaltningen i berörda skrivelse den 1 november 1918 sålunda angivna planen till begränsning på grund av den inträdda prisstegringen av de ursprungligen avsedda arbetena och anskaffningarna för Karlskronavarvets utvidgning och modernisering syntes väl avvägd, har Kungl. Maj:t, på min framställning, den 8 i samma månad föreskrivit att, i den mån av riksdagen anvisade medel därtill lämnade tillgång, skulle utföras eller fullföljas de till 1:a och 2:a skedena av ifrågavarande utvidgnings- och moderniseringsarbete hörande arbeten och anskaffningar, dock att tillsvidare skulle anstå med anläggning av utrustningspir, uppförande av plåtslagarverkstad med tillhörande arbetsmaskiner och elektrisk installation samt anskaffning av 100-tons kran jämte förstärkning av grunden till densamma.

Såsom förut nämnts, hava kostnaderna för utförandet av de i den sålunda begränsade planen upptagna arbetena och anskaffningarna av marinförvaltningen numera beräknats uppgå till 1,058,200 kronor. Av det beviljade anslaget hava av 1916, 1917 och 1918 års riksdagar anvisats sammanlagt 800,000 kronor. Sålunda skulle nu behöva anvisas (1,058,200 — 800,000) 258,200 kronor. Någon anledning att frångå den i propositionen nr 74 till 1916 års riksdag angivna ordningen för anslagets fördelning på särskilda år, enligt vilken för år 1920 skulle anvisas ett belopp av 275,000 kronor, synes emellertid icke föreligga; och torde följaktligen detta belopp nu böra äskas för sagda år. Kungl. Maj:t torde sedermera vilja lämna föreskrift om sättet för användandet av den behållning, som må komma att uppstå å sistnämnda belopp, liksom ock av den anvisning å 275,000 kronor, som lär komma att begäras av riksdagen för år 1921 — det sista år, för vilket anvisning av anslaget avses att äga rum.

Jag övergår nu till frågan om den ytterligare utvidgning av Karlskronavarvet för byggande därstädes av andra för staten avsedda fartyg än krigsfartyg, vartill förslag av särskilda sakkunniga framlagts i deras den 27 december 1917 avgivna betänkande. Kostnaderna för utförandet av nämnda förslag skulle, på sätt i det föregående omnämnts, med tillämpning av de vid tiden före krigsutbrottet gällande prisen uppgå till 10,350,000 kronor. Med hänsyn till denna väsentliga kostnad vilken med nu gällande pris torde böra uppskattas till inemot 30,000,000 kronor, lär det anses uteslutet, att framställning om anslag till utförande av en sådan anläggning under det nuvarande statsfinansiella läget avlåtes. Härtill kommer att, då prisen på tonnage nu synas vara stadda i sjunkande, anläggningen skulle, därest ett utbyggande ägde rum under

[20.]

Frågan om byggande vid Karlskrona varv av andra fartyg än krigsfartyg.

- [20.] tid, då höga material- och arbetspris alltjämt vore rådande, redan från början komma att medföra ekonomisk förlust för statsverket. Emellertid synes det mig, att tanken på en utvidgning av Karlskronavarvet i angivet syfte icke bör helt uppgivas, utan torde detta spörsmål böra vid en lägligare tidpunkt upptagas till förnyad prövning.]

Frågan om
byggande av
kolångare å
Karlskrona
varv.

I detta sammanhang vill jag nämna, att jag, i syfte att eventuellt kunna tillgodose behovet av koltransport för kronans räkning över egen köl, i ämbetsskrivelse den 4 februari 1918 begärt yttrande av marinförvaltningen, huruvida en kolångare av ändamålsenlig storlek skulle kunna byggas å någotdera av flottans varv under den närmaste tiden eller om förutsättningen därför vore, att den av förutnämnda sakkunniga i betänkande den 27 december 1917 föreslagna utvidgningen av varvet i Karlskrona vidtoges, samt i det senare fallet, när ett dylikt fartygsbygge tidigast skulle kunna igångsättas.

Därefter överlämnades den 14 februari 1918 till marinförvaltningen en från chefen för järnvägsstyrelsen till civildepartementet inkommen och till sjöförvarsdepartementet i avskrift överlämnad utredning rörande de ekonomiska och tekniska möjligheterna för järnvägsstyrelsen att med eget tonnage ombesörja hemfraktningen av större eller mindre del av statens järnvägars kolbehov, för att tagas i övervägande vid marinförvaltningens fullgörande av det ämbetsverket meddelade uppdraget. Enligt denna utredning skulle för statens järnvägars kolimport erfordras

3 ångare, lastande vardera	4,500 ton
4 » » »	3,000 » och
1 » » »	1,500 » .

Chefen för järnvägsstyrelsen har ansett det kunna ifrågasättas, huruvida icke, då frågan om anskaffning av eget koltonnage för statens behov genom berörda uppdrag till marinförvaltningen upptagits, denna fråga borde läggas på en gång på så mycket bredare bas, att man tillgodosåge även statens järnvägars såsom den största statliga kolimportörens behov.

Med skrivelse den 26 juli 1918 har marinförvaltningen överlämnat ett från varvschefen i Karlskrona i ämnet avgivet yttrande. Av nämnda yttrande framgår, att en kolångare av omkring 1,600 ton torde vara den största, som med nuvarande resurser kunde åstadkommas å varvet, för såvitt bygget skulle kunna bedrivas normalt. Dock torde även härvid vissa förstärkningsarbeten vara behövliga å den bädd, som kunde an-

vändas för ändamålet. Av de i järnvägsstyrelsens utredning omförmälda kolångarna skulle alltså den om 1,500 ton nu kunna byggas å varvet, dock under förutsättning att alltför stora dimensioner å plåt m. m., vilka endast med svårighet kunde bearbetas å varvet, undvekes. Förutsättningen för byggandet av en ångare, lastande omkring 3,000 ton, vilken storlek av marinförvaltningen ansåges vara den mest ändmålsenliga, syntes fördenskull vara, att den av bemälda sakkunniga föreslagna utvidgningen av varvet åtminstone delvis vidtoges. Ämbetsverket ansåge, att man ej torde kunna påräkna, att byggandet av en kolångare av omkring 3,000 ton kunde igångsättas tidigare än två år, efter det medel för utvidgningsarbetenas utförande anvisats och arbetena med rivning av tvångsarbetsanstaltens byggnader kunnat påörjas.

[20.]

Av den undersökning, som i detta ämne blivit verkställd, framgår alltså, att byggande av tonnage å Karlskronavarvet för hemfraktning av kol för statens räkning icke kan äga rum i någon större utsträckning, utan att den av förenämnda sakkunniga i betänkande den 27 december 1917 föreslagna utvidgningen av nämnda varv åtminstone i viss omfattning komme till stånd. Jag vill i sådant avseende nämna, att marinens årliga kolbehov under normala förhållanden uppgått till 50,000 å 60,000 ton och under mobiliseringstiden beräknats till 70,000 å 80,000 ton. Då jag av förut angivna skäl icke ansett mig nu böra upptaga frågan om Karlskronavarvets utvidgning på grundvalen av de sakkunnigas förslag, har jag, efter samråd med chefen för civildepartementet, funnit, att någon åtgärd för närvarande ej heller bör vidtagas för realiserandet av tanken på byggande av kolångare å berörda varv. Härvid är därjämte att beakta, att byggande av kolångare å Karlskronavarvet kan befaras ställa sig dyrare än å enskilt varv, då vid enskilt varv byggande av ett större antal fartyg av samma typ kan äga rum samt för detta ändamål särskilt utbildad personal står till förfogande. För närvarande skulle ock, med hänsyn till å Karlskronavarvet nu pågående fartygsnybyggnader för flottans räkning, avsevärda svårigheter möta att under den närmaste tiden å varvet igångsätta byggande av en kolångare även av den minsta av ovan angivna dimensioner.

Enligt vad jag inhämtat, läser hinder från järnvägsstyrelsens sida ej möta att, vare sig styrelsens plan om anskaffning av eget tonnage för hemfraktning av statens järnvägars kolbehov blir realiserad eller ej, på sätt hittills under mobiliseringstiden skett i samband med hemfraktningen av kol för eget behov ombesörja hemforslingen av för marinen behöfliga kvantiteter kol, i den mån så finnes lämpligt och omständigheterna det medgiva.

[20.] Vad till sist angår de förut berörda spörsmålen rörande ordnandet av arbetarförhållandena vid Karlskrona varv samt varvets organisation torde några ytterligare åtgärder utöver dem, som i det föregående omnämnts, för närvarande icke vara erforderliga.

Arbetarfrågan
och organisa-
tionsfrågan
vid Karls-
kronavarvet.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det utav 1916 års riksdag till utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona beviljade anslaget av 1,350,000 kronor anvisa på extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag ett belopp av 275,000 kronor.

13. Sanitära anordningar å flottans varv i Karlskrona.

[21.] På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1913 års riksdag för anordningar till förbättrande av de sanitära förhållandena i ingenjördepartementets verkstäder å flottans varv i Karlskrona på extra stat för år 1914 ett anslag av 18,000 kronor.

Sanitära
anordningar å
flottans varv
i Karlskrona.
(Extra anslag.)

Den under punkt 20 här ovan omnämnda kommitté, vilken den 2 april 1914 tillsattes av Kungl. Maj:t med uppdrag att verkställa utredning rörande Karlskrona örlogssvarvs utvidgning och modernisering, har i sitt den 23 mars 1915 avgivna förslag, bland de till 1:a skedet av varvsutvidgningen hörande arbetena upptagit anordnande av tvätt- och klädrum, inberäknat värmeledning, i vissa av ingenjördepartementets verkstäder för ett belopp av tillhoppa 30,000 kronor. Kommittén anmärkte därvid, att nämnda summa, 30,000 kronor, borde minskas med förut omförmälda, av 1913 års riksdag beviljade anslag å 18,000 kronor. Enligt vad förut nämnts, beviljade 1916 års riksdag ett anslag av 1,350,000 kronor för utförande av de i 1:a och 2:a skedet av varvsutvidgningen ingående arbeten och anskaffningar.

För berörda belopp av 18,000 kronor hava under år 1915 iordningställt tvättrum i kraftcentralen och elektriska verkstaden samt under år 1916 en tvättrumsbyggnad i hörnet öster om smedjan och norr om den nya ångpanneverkstaden. Av återstående 12,000 kronor, vilka voro avsedda för tvätt- och klädrum samt klädska i verkstadsbyggnaden, har ett belopp av 5,150 kronor använts för anskaffande av klädska därstädes.

Varvschefen vid flottans station i Karlskrona har i sin skrivelse med förslag till beräkning av utgifterna för år 1920 meddelat, att det belopp av 6,850 kronor, som ännu återstode oanvänt av förutnämnda 12,000 kronor, numera icke vore tillräckligt för anordnandet av tvätt- och klädrum i verkstadsbyggnaden, utan att härför erfordrades ytterligare 18,300 kronor, samt att omförmälda tvätt- och klädrum i stället borde förläggas intill kopparslagarverkstaden. Varvschefen har vidare anfört, bland annat, att all verkstadspersonal borde komma i åtnjutande av samma fördelar i hygieniskt avseende. Med anledning därav hade han låtit uppgöra förslag i sådant hänseende, vilket upptog behövliga sanitära anordningar för samtliga varvsdepartementens verkstäder och slutade å ett belopp av 171,000 kronor. [21.]

I förenämnda skrivelse den 12 september 1918 har nu marinförvaltningen i förevarande fråga anfört följande.

Marinförvaltningen ansåge, att ifrågavarande förslag vore av sådan betydelse, att det måste tagas i nödigt beaktande, enär de ifrågavarande verkstäderna saknade sådana sanitära anordningar, som numera rimligen kunde fordras. De förbättringar i sanitärt hänseende, som lämpligen kunde åstadkommas, syntes därför böra komma till utförande. Den betydelse, som de föreslagna anordningarna skulle hava för arbetarna genom att befordra ordning, snygghet och trevnad, torde icke närmare behöva utvecklas. Befintligheten av dessa anordningar komme i viss mån även att, i konkurrensen med privatindustrien med sina i hygieniskt avseende oftast väl utrustade moderna verkstadsetablissemang, bidra till och underlätta erhållandet och bibehållandet av ordentliga arbetare vid varvet, som i följd av den beslutade utvidgningen komme att bliva i behov av ökade arbetskrafter.

Det vore visserligen önskvärt, att samtliga föreslagna anordningar kunde i ett sammanhang utföras, men då detta skulle kräva ett ganska avsevärt belopp, nu beräknat till 171,000 kronor, syntes det dock marinförvaltningen, med hänsyn till angelägenheten av andra viktiga anslagskravs tillgodoseende, att en del av nämnda anordningar tillsvidare kunde anstå. Vid sådant förhållande ansåge marinförvaltningen, att för tillgodoseende av de mest trängande behoven av ifrågavarande sanitära anordningar borde beviljas ett anslag av 100,000 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för sanitära anordningar å flottans varv i Karlskrona på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 100,000 kronor.

[21.] Då av marinförvaltningens berörda skrivelse icke framgick, vilka särskilda åtgärder i förenämnt hänseende vore avsedda att vidtagas med anlitande av omförmälda anslag av 100,000 kronor, anmodade jag genom ämbetsskrivelse den 18 oktober 1918 ämbetsverket att inkomma med detaljerad uppgift härutinnan. Enär därjämte nämnda belopp syntes vara alltför högt för att under nuvarande förhållanden kunna på en gång äskas av riksdagen, anmodades marinförvaltningen tillika att verkställa utredning och inkomma med förslag rörande de särskilda anordningar, som kunde anses mest av behovet påkallade, för en sammanlagd kostnad av högst 50,000 kronor, därvid jämväl borde beaktas, att ett belopp av 6,850 kronor funnes tillgängligt av för hithörande ändamål förut anvisad summa av 30,000 kronor.

Med anledning härav har marinförvaltningen med skrivelse den 21 november 1918 överlämnat en av varvschefen vid flottans station i Karlskrona, på anmodan av ämbetsverket, verkställd utredning i förenämnda hänseenden. Av denna utredning inhämtas, bland annat, att såsom de anordningar, vilka intill en kostnad av 50,000 kronor vore mest av behovet påkallade, upptagits följande:

Tvätt- och klädrum intill kopparslagarverkstaden	
(18.300 + 6,850)	kronor 25,150: —
Klosettanordning utanför verkstadsbyggnadens västra	
långsida	» 10,650: —
Tvätt- och klädrum för maskinister	» 6,550: —
Tvätt- och klädrum för torpedbåtsslipen (delvis)	» 6,450: —
Elektrisk belysning	» 1,200: —
Summa kronor 50,000: —	

Tillika har av varvschefen angivits de sanitära anordningar, som i andra hand borde komma till utförande för en ytterligare summa av 50,000 kronor.

Varvschefen har därvid anfört, att denna plan möjligen komme att behöva modifieras vid ett framtida utförande, men att den, enligt vad nu kunde bedömas, vore den efter förhållandena lämpligaste lösningen på frågan.

I berörda skrivelse den 21 november 1918 har marinförvaltningen uttalat, bland annat, att ur hygienisk synpunkt alla arbetare visserligen syntes vara lika berättigade att komma i åtnjutande av sanitära anordningar, men då sådana arbeten redan delvis kommit till utförande inom ingenjördepartementets lokaler, det syntes vara lämpligast att i första rummet slutföra dessa anordningar därstädes; och har marinförvaltningen anslutit sig till varvschefens i det föregående angivna förslag.

Tillika har marinförvaltningen påpekat, hurusom av utredningen framginge, att ovan omförmälda belopp, 6,850 kronor, vilket återstode av för hithörande ändamål förut anvisade 30,000 kronor, inginge i det belopp av 25,150 kronor, som i varvschefens förslag upptagits för anordnande av tvätt- och klädrum intill kopparslagarverkstaden.

[21.]

Det synes mig framför allt ur hygienisk synpunkt synnerligen viktigt att söka tillgodose de krav på förbättrade sanitära anordningar för varvspersonalen vid flottans station i Karlskrona, som från myndigheternas sida framförts. Såsom av det förut sagda framgår, har jag emellertid ansett, att under förhandenvarande förhållanden endast omkring hälften, eller 50,000 kronor, av det utav marinförvaltningen ursprungligen begärda beloppet, 100,000 kronor, bör avses för ändamålet. Mot det av varvschefen i Karlskrona i sådant hänseende uppgjorda och av marinförvaltningen biträdda förslaget har jag icke någon annan erinran att framställa än att, då det till tvätt- och klädrum för torpedbåtsslipen upptagna beloppet av 6,450 kronor endast utgör en del av den totala kostnaden för dessa anordningar, nyssnämnda belopp av 6,450 kronor nu ej bör tagas i beräkning. Med iakttagande härav och då i beloppet, 25,150 kronor, för tvätt- och klädrum intill kopparslagarverkstaden ingår ett belopp av 6,850 kronor, vilket finnes tillgängligt av redan anvisade medel, skulle det belopp, som nu lärers böra äskas, uppgå till (50,000 — 13,300) 36,700 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för sanitära anordningar vid flottans varv i Karlskrona på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 36,700 kronor.

14. Ändring och modernisering av sjömanskårens vid flottans station i Karlskrona avträdesinrättningar.

I förberörda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen anført, bland annat, följande.

[22.]

Sedan marinöverläkaren vid en i juni 1917 företagen inspektion av de hygieniska förhållandena å Karlskrona station funnit sjömanskårens kaserns avträden behäftade med väsentliga brister, i det att dels det i kasernkomplexets mittpunkt belägna avträdeshuset på grund av dess

Ändring och
modernisering
av sjömans-
kårens vid
flottans station
i Karlskrona
avträdes-
inrättningar.
(Extra anslag.)

[22.] otidsenliga illaluktande s. k. tunnsystem och otillfredsställande spol-anordningar inom pissoiren under alla vindförhållanden sprede elak lukt till åtminstone någon av omgivande byggnader, dels de kasernen tillhörande nattklosetterna, ävenledes av tunnsystem med tillhörande gammalmodiga urinhinkar, genom sin belägenhet i kasernbyggnadens trapphus sprede stank inåt kasernens logementsvåningar, hade marinförvaltningen anmodat stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona att uppgöra och till ämbetsverket insända förslagsritningar jämte kostnadsberäkningar för avhjälpande av ifrågavarande brister, därvid beträffande inredningen av nya avträden och pissoirer borde iakttagas, att möjligast enkla, solida och ändamålsenliga konstruktioner enligt vissa direktiv komme till utförande.

I skrivelse den 12 juni 1918 hade stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona avgivit sålunda infordrat förslag till ny klosett- och pissoirbyggnad å kaserngården jämte de nuvarande nattklosetternas ersättande med wc-system och moderna pissoirer för en sammanlagd kostnad av 90,000 kronor. Emellertid hade bemälda stationsbefälhavare för närvarande förordnat endast nattklosettanläggningen till utförande dels på grund av de nu rådande abnorma förhållandena å arbetsmarknaden, dels på grund av att man i nuvarande tid borde undvika den förlust av gödningsmedel, som införande av wc-system för hela kasernen medförde. Marinförvaltningen, som fann den föreslagna platsen för wc-anläggningen å kaserngården icke medföra nämnvärda fördelar, hade därefter anmodat nämnde stationsbefälhavare att inkomma med ny utredning av frågan, varvid till minskande av kostnaderna skulle tagas i betraktande, att anläggningen förlades intill kasernbyggnadens östra gavel invid därvarande tvättstuga samt att det s. k. trågsystemet, som med fördel använts å Galärvarvet i Stockholm, komme till användning. Stationsbefälhavaren i Karlskrona hade den 20 juli 1918 inkommit med den begärda förnyade utredningen, och utgjorde kostnaden enligt denna utredning 73,000 kronor, vartill borde läggas 2,200 kronor för byggnadens höjande, så att, om det skulle visa sig behövt, i framtiden septisk tank för sönderdelning av fäkalerna kunde anläggas. Jämte några detaljförändringar, som av marinförvaltningen ansetts nödvändiga och vartill förslag, slutande å ett belopp av 6,500 kronor, av ämbetsverket sedermera infordrats, uppginge sålunda kostnaden för det sistnämnda förslaget i dess helhet till 81,700 kronor.

Då genom 1918 års riksdags beslut Stockholms stations kaserner kommit i åtnjutande av tidsenliga avträdesinrättningar och då bibehållandet av nuvarande bristfälliga sådana anläggningar inom sjömansgårdens

kaserner i Karlskrona vid inträffande epidemi av smittosam tarmsjukdom skulle medföra en betydande fara, för vilken marinförvaltningen icke kunde påtaga sig ansvaret, har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen å extra stat för år 1920 äska till ändring och modernisering av sjömanskårens i Karlskrona avträdesinrättningar ett reservationsanslag å 81,700 kronor.

[22.]

Då det föreliggande förslaget avser att tillgodose ett oavvisligt hygieniskt krav, anser jag mig böra tillstyrka, att detsamma kommer till utförande. Därest någon olägenhet eventuellt skulle uppstå genom de föreslagna avloppsledningarnas sträckning, kan till avhjälpande därav anläggas septisk tank, för vilken, på sätt i det föregående nämnts, ett belopp av 2,200 kronor ansetts böra beräknas. De detaljändringar i förslaget, för vilka av marinförvaltningen upptagits ett belopp av 6,500 kronor, avse anordnande av vattenlås å avloppsledningen och ökning av spoleisternernas rymd m. m.

Departements-
chefens
yttrande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till ändring och modernisering av sjömans-
kårens vid flottans station i Karlskrona avträdesinrätt-
ningar på extra stat för år 1920 bevilja ett reservations-
anslag av 81,700 kronor.

15. Anordning för elektrisk svetsning å flottans varv i Karlskrona.

Redan i sin år 1915 avlätna skrivelse angående beräkning av utgifterna vid flottans varv i Karlskrona för år 1917 framhöll varvschefen därstädes behovet av en anläggning för elektrisk svetsning å varvet, vilken anläggning då beräknades kräva en kostnad av 25,000 kronor. Med anledning härav anmälde marinförvaltningen i skrivelse den 8 oktober 1915, att ämbetsverket i samband med behandlingen av särskilda kommitterades den 23 mars samma år avgivna utredning och förslag angående utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona komme att taga under prövning förslaget om varvets förseende med sådan anläggning. Marinförvaltningen hade därvid — enligt vad ämbetsverket nu anmält i förberörda skrivelse den 12 september 1918 — tänkt sig möjligheten av att för varvsutvidgningen och därmed sammanhängande anskaffning

[23.]

Anordning för
elektrisk
svetsning å
flottans varv
i Karlskrona.
(Extra anslag.)

[23.] av nya maskiner avsedda medel skulle, eventuellt genom uteslutande av någon av de av kommitterade föreslagna maskinerna, lämna tillgång till anskaffning av ifrågavarande elektriska svetsningsanordning, men hade förverkligandet av denna tanke omöjliggjorts genom den under de senare åren inträffade stora prisstegringen å maskiner.

Bemälde varvschef har nu i sitt förslag till beräkning av utgifterna vid varvet för år 1920 ånyo framhållit behövligheten av en elektrisk svetsningsanläggning och därvid anført, att elektrisk svetsning lämnade ett pålitligare resultat och hade en mångsidigare användning än den nu å varvet använda autogensvetsningen. Hittills hade vid viktiga och brådskande arbeten, vilka kunnat utföras endast medelst elektrisk svetsning, måst anlitas enskild hjälp, vilket förorsakat betydande tidsutdräkt och väsentligt högre kostnader än om varvet själf ägt tillgång på anordning för elektrisk svetsning. Tillgången till en sådan anläggning skulle sålunda i hög grad befördra vissa reparationsarbetens snabba och billiga utförande. Avsikten vore att montera anläggningen å en mindre s. k. trallvagn, så att den kunde förflyttas inom de olika delarna av varvsområdet, samt att för densamma anordna fasta elektriska ledningar med inkopplingsplatser vid Oscar II:s docka, nya dockorna, verkstäderna och torpedbåtsslipen. Kostnaden för ifrågavarande anordning beräknades numera till 50,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin förenämnda skrivelse den 12 september 1918 förklarat sig anse, att varvet snarast möjligt borde förses med ifrågavarande moderna tekniska hjälpmedel för att snabbt och säkert kunna utföra förekommande svetsningsarbeten. Enär för detta ändamål erfordrades särskild medelsanvisning, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anordning för elektrisk svetsning å flottans varv i Karlskrona på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Vid angivandet här ovan (sid. 6) av de allmänna principer, enligt vilka jag funnit medelsanvisning under femte huvudtiteln böra under nu rådande tidsförhållanden av riksdagen begäras för år 1920, har jag uttalat, bland annat, att jag beträffande flottans varv i Karlskrona och Stockholm ansett mig böra biträda sådana krav, som äro nödvändiga för att åstadkomma en i största möjliga mån ekonomisk och rationell varvsdrift och vilkas tillgodoseende icke betingar alltför höga kostnader. Den framställning om anslag för en elektrisk svetsningsanordning å Karlskrona varv, som av marinförvaltningen nu av-

givits, synes mig, med tillämpning av nu nämnda synpunkter, värd beaktande. Enligt vad jag inhämtat, ställer sig den nu å varvet huvudsakligen använda autogensvetsningsmetoden vid användningen väsentligt dyrare än den elektriska svetsningsmetoden. Den senare kan dessutom tillämpas i vida större omfattning än den förra och medför i övrigt betydande fördelar med hänsyn till snabbhet och säkerhet vid arbetenas utförande. Särskilt vid verkställande av olika slags reparationsarbeten äger den föreslagna anordningen för elektrisk svetsning stor betydelse. Härtill kommer, att varvet genom ifrågavarande anordning besparas de utgifter för elektrisk svetsning, som hittills utgått, då den enskilda industrien måst anlitas för utförande av sådant arbete.

Då, på sätt marinförvaltningen framhållit, kostnaden för ifrågavarande anläggning icke kan inrymmas inom det anslag, som på grund av förutnämnda kommitterades förslag angående utvidgning och modernisering av flottans varv i Karlskrona blivit av riksdagen beviljat, får jag, som icke har något att erinra mot det för anläggningen upptagna kostnadsbeloppet, 50,000 kronor, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordning av elektrisk svetsning å flottans varv i Karlskrona på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

16. Mekaniskt laboratorium å flottans varv i Stockholm.

I sitt förslag till beräkning av utgifterna vid flottans varv i Stockholm för år 1920 har varvschefen därstädes, med hänsyn till önskvärdheten av att inom varvet hava möjlighet att kunna utföra vissa materialprovningar omedelbart under arbetenas gång samt utan nuvarande höga kostnader och tidsödande omgång, gjort framställning om anordnande av ett mekaniskt laboratorium vid varvet, i första hand avsett för provning av förarbetat eller färdigarbetat materials hårdhet, sträckbarhet och hållfasthet samt kols och annat brännmaterialets förbränningsegenskaper. För sådant ändamål erfordrades en kulpress för bestämmande av materials hårdhet jämte mikroskop, en sträckhållfasthetsmaskin samt apparater för undersökning av brännmaterialets förbränningsegenskaper. Enligt gällande pris beräknades anskaffningen av dessa apparater betinga ett pris av omkring 80,000 kronor, varav hälften torde böra utgå redan under år 1919.

[23.]

[24.]

Mekaniskt
laboratorium
å flottans varv
i Stockholm.
(Extraanslag.)

[24.] I samband härmed har varvschefen meddelat, att resultaten av utom varvet verkställda prov i regel icke kunde påräknas bliva tillgängliga förrän 8 à 14 dagar efter materialets avsändning från varvet.

Med fästat avseende vid den stora betydelsen av att å varvet tillverkade maskindelar framställdes av ett material, som ur hållfasthets-synpunkt vore fullt tillförlitligt, och nödvändigheten av att även under ett arbetes gång så skyndsamt kunna utföra sådana prov, att detta kunde utrönas utan att därigenom störande avbrott i arbetet förorsakades, har marinförvaltningen, enligt vad ämbetsverket meddelat i sin förberörda skrivelse den 12 september 1918, funnit sig böra tillstyrka anskaffandet av de för mekaniska provs verkställande erforderliga apparaterna, vilka betingade en kostnad av 65,000 kronor, varemot ämbetsverket ansåge, att de kemiska undersökningarna av brännmaterials förbränningsegenskaper utan större olägenhet åtminstone tills vidare kunde utföras på sätt hittills skett.

Marinförvaltningen har med stöd av vad sålunda blivit anfört hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anordnandet vid flottans varv i Stockholm av ett mekaniskt laboratorium bevilja ett reservationsanslag av 65,000 kronor och därav anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 32,500 kronor och på extra stat för år 1920 återstoden eller 32,500 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

I likhet med marinförvaltningen finner jag varvschefens i Stockholm framställning i fråga om anordnandet av ett mekaniskt laboratorium vid flottans varv därstädes böra förordas. För en väl ordnad varvsdrift kräves nämligen, att under arbetets gång provningar omedelbart kunna å varvet äga rum av egenskaperna hos förarbetat eller färdigarbetat material, som därvid kommer till användning. I brist på sådant laboratorium å varvet har man hittills ofta nog måst underlåta att verkställa provningar, ehuru sådana bort komma till utförande. Där provningar icke kunnat undvikas, har förfarits på sådant sätt, att man avsänt prov å materialet till Karlskrona varv, varest en sådan anstalt finnes, eller ock anlitat tekniska högskolans materialprovningsanstalt. I båda fallen har icke oväsentlig tidspillan vållats och i det senare fallet hava dessutom särskilda kostnader förorsakats. Enligt vad jag inhämtat, hava dessa kostnader för vart och ett av åren 1915—1918 utgjort omkring 1,100 kronor. Därjämte är att märka, att tekniska högskolans materialprovningsanstalt från och med den 5 mars 1918 ökat sina före krigstiden tillämpade avgifter på utförda undersökningar med 40 %.

Vad beträffar de kemiska undersökningarna av brännmaterials förbränningsegenskaper äro dessa givetvis av mindre betydelse för varvsdriften än de mekaniska undersökningarna, varför jag biträder marinförvaltningens förslag, att anstalten åtminstone till en början anordnas endast för mekaniska provningar.

[24.]

Det mekaniska laboratoriet är avsett att anordnas invid den elektriska verkstaden, och skulle i laboratoriet jämväl uppställas anskaffade elektriska provningsinstrument samt oljeprovningsapparater. Provningsanstalten skulle stå under ledning av den vid varvet tjänstgörande elektroingenjören.

Mot det av marinförvaltningen för ifrågavarande ändamål beräknade beloppet, 65,000 kronor, har jag icke något att erinra. Någon anledning att, på sätt ämbetsverket ifrågasatt, äska någon del av detta belopp på tilläggsstat för år 1919 lär emellertid icke föreligga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande vid flottans varv i Stockholm av ett mekaniskt laboratorium på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 65,000 kronor.

17. Elektrisk belysning i bostäder m. m. å Kastellholmen.

I en till Kungl. Maj:t ställd och av stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm den 16 mars 1918 överlämnad ansökning har sjöunderofficerssällskapet i Stockholm anhållit, att elektrisk belysning måtte anordnas i de vid flottans nämnda station i kronans hus å Kastellholmen upplåtna underofficersbostäderna.

[25.]

Elektrisk
belysning i
bostäder m. m.
å Kastell-
holmen.

(Extra anslag.)

Sedan marinförvaltningen avgivit utlåtande över denna ansökning, fann Kungl. Maj:t genom beslut den 3 maj 1918 ansökningen icke föranleda annan åtgärd än att Kungl. Maj:t anbefalldes marinförvaltningen att i samband med övriga förslag, avsedda att föreläggas 1919 års riksdag, inkomma med den framställning i ämnet, vartill ämbetsverket med hänsyn till då rådande förhållanden kunde finna anledning.

I sitt förslag till beräkning av utgifterna vid flottans varv i Stockholm för år 1920 har nu varvschefen därstädes hemställt om inledande av elektrisk belysning uti ifrågavarande bostäder i enlighet med ettdera av två alternativa förslag, betecknade med I och II. Enligt alternativ I skulle dragas en jordkabel från sjökrigsskolan till en å Kastell-

[25.] . holmen uppställd stolptransformator, varifrån luftledningarna skulle anordnas till bostäderna; enligt alternativ II skulle från nämnda skola till transformatorn dragas en luftledning å trästolpar, resp. takreglar. Kostnaderna, inberäknat installationen i bostäderna, beräknades till 40,000 kronor för alternativ I och 26,500 kronor för alternativ II. Varvschefen har i samband därmed föreslagit, att elektrisk ytterbelysning måtte anordnas å Kastellholmen. Kostnaden härför har upptagits till 3,600 kronor.

Tillika har varvschefen gjort framställning dels om anordnande av elektrisk utomhusbelysning å Skeppsholmsvarvet, varför kostnaden upptagits till 20,500 kronor, och dels om inledande av elektrisk belysning i sjöreservens kasern samt i åtskilliga bodar och skjul å Skeppsholmen för en sammanlagd kostnad av 7,230 kronor.

Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 12 september 1918, med hänsyn såväl till den stora svårigheten att erhålla lysoljor, vilken icke inom den närmaste tiden syntes komma att hävas, som ock till de fördelar, elektrisk belysning medförde, ansett sig böra tillstyrka varvschefens förslag om införande av elektrisk belysning i oförmälda bostäder å Kastellholmen i enlighet med förenämnda alternativ I samt anordnande av elektrisk ytterbelysning å Kastellholmen. Sammanlagda kostnaderna härför skulle alltså uppgå till (40,000 + 3,600) 43,600 kronor.

Därjämte har marinförvaltningen förordat varvschefens framställning om anordnande av ytterbelysning å Skeppsholmsvarvet för den angivna kostnaden av 20,500 kronor; och har ämbetsverket såsom stöd härför särskilt framhållit svårigheten att utan sådan belysning kunna åstadkomma en effektiv bevakning nattetid. Däremot har ämbetsverket funnit, att med utförandet av de belysningsanordningar, som av varvschefen i övrigt föreslagits, kunde med hänsyn till andra viktigare anslagskrav tills vidare anstå.

I sammanhang härmed har marinförvaltningen återupptagit ett i skrivelse den 29 november 1917 framställt förslag om utförande av följande arbeten, för vilka kostnaderna i nämnda skrivelse beräknats till nedan angivna belopp:

inledande av elektrisk belysning i artilleriskjulet n:r 8	kronor	1,000: —
» » » » » skjulet n:r 7	»	1,000: —
Transport		kronor 2,000: —

	Transport kronor	2,000: —	[25.]
komplettering av den elektriska belysningen i den elektriska verkstaden samt i trä- och snickarverkstäderna	»	9,000: —	
inledande av elektrisk belysning i koksskjulet och järnförrådet å Galärvarvet	»	1,000: —	
anskaffning av transformator	»	35,000: —	
inledning av elektrisk belysning för dockan	»	9,500: —	
	Summa kronor	56,500: —	

Nämnda belopp, 56,500 kronor, borde nu ökas med 20 % till 67,800 kronor.

Sammanlagda beloppet av ifrågavarande, av marinförvaltningen förordade arbeten m. m. utgjorde alltså (43,600 + 20,500 + 67,800) 131,900 kronor; och borde detta belopp enligt marinförvaltningens mening utgå på tilläggsstat för år 1919.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anordnande av elektrisk belysning i bostäder m. m. å Kastellholmen och elektrisk utomhusbelysning å Skeppsholmen samt för komplettering och förbättring av de elektriska belysningsanordningarna i övrigt å flottans varv i Stockholm på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av tillsammans 131,900 kronor.

Vad först beträffar inledandet av elektrisk belysning i de i kronans hus å Kastellholmen åt underofficerare upplåtna bostäder, har jag inhämtat, att de lägenheter, som här avses, äro till antalet 17, av vilka 16 innehavas av flaggunderofficerare och 1 av en underofficer av 2:a graden. Dessa boställshavare hava sedan hösten 1917 medgivits rätt att från varvets förråd erhålla 1 kilogram fotogen per vecka mot ersättning enligt gällande medelpris. Jag anser emellertid, att den framställning, som genom sjöunderofficerssällskapet i Stockholm framförts om anordnandet av elektrisk belysning uti ifrågavarande bostäder, är av beskaffenhet att böra vinna bifall. Det måste nämligen enligt min mening anses tillkomma staten att sörja för, att belysningsförhållandena i de bostäder, som upplåtas till personal, anställd i dess tjänst, ordnas på ett fullt tillfredsställande sätt, därest detta kan ske utan alltför stora kostnader. Därtill kommer att, såsom marinförvaltningen påpekat, tillgången på lysoljor numera är synnerligen knapp.

Departements-
chefens
yttrande.

Av de båda alternativen för anläggningens utförande, som av varvschefen uppgjorts, torde, på sätt jämväl marinförvaltningen föreslagit, alterna-

- [25.] tiv I, medförande en kostnad av 40,000 kronor, böra givas företräde. Visserligen överstiger denna kostnad icke oväsentligt kostnaden, 26,500 kronor, för alternativ II, men enligt alternativ I blir anläggningen från början utförd på ett för framtiden betryggande sätt, och detta alternativ erbjuder dessutom ur driftssynpunkt flera fördelar.

Därest det av mig i förevarande avseende framställda förslaget vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, torde motsvarande bestämmelser, som nu gälla för förbrukning av elektrisk ström i officers- och underofficersbostäder vid marinen, böra träda i tillämpning jämväl beträffande ifrågavarande underofficersbostäder å Kastellholmen.

I samband med anordnandet av elektrisk belysning i underofficersbostäderna å Kastellholmen synes mig även den föreslagna ytterbelysningen å nämnda holme böra komma till utförande. Kostnaden härför har, såsom förut nämnts, beräknats till 3,600 kronor.

Sammanlagda kostnadsbeloppet för dessa belysningsanordningar, 43,600 kronor, torde i vanlig ordning böra äskas på extra stat för år 1920.

Däremot finner jag icke skäl att nu hemställa om beviljande av anslag till övriga av marinförvaltningen i detta sammanhang föreslagna åtgärder, nämligen anordnande av elektrisk belysning å Skeppsholmsvarvet för en beräknad kostnad av 20,500 kronor samt inledande och komplettering av elektrisk belysning i vissa lokaler å Galärvarvet, anskaffning av transformator m. m., varför upptagits ett kostnadsbelopp av sammanlagt 67,800 kronor. Jag vill i detta avseende erinra, att riksdagen så sent som år 1914 beviljat ett anslag av 98,500 kronor för elektriska anläggningar vid flottans härvarande station och varv samt att Kungl. Maj:t den 31 december 1915 medgivit, att på grund av de stegrade materialprisen för ändamålet finge användas ytterligare 27,500 kronor, att utgå av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll. Vidare har 1918 års riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, höjt flottans underhållsanslag med 50,000 kronor, i syfte att bereda tillgång till bestridande av vissa mindre utgiftsposter, vilka rätteligen ansetts vara av natur att böra bestridas av detta anslag. Denna framställning var föranledd, bland annat, av det förslag till inledande och komplettering av elektrisk belysning i vissa lokaler å Galärvarvet m. m., vilket marinförvaltningen, såsom förut nämnts, avgivit i skrivelse den 29 november 1917 och nu återupptagit.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anordnande av elektrisk belysning i underofficersbostäder å Kastellholmen samt av elektrisk ytterbelysning å nämnda holme på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 43,600 kronor. [25.]

18. Moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Stockholm.

På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag till anskaffning av moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Stockholm beviljat ett reservationsanslag av 189,600 kronor samt därav på extra stat för år 1919 anvisat ett belopp av 94,800 kronor. [26.]

Med ifrågavarande anslag avsågs att tillgodose behovet av moderna arbetsbesparande maskiner för ingenjör-, artilleri- och torpeddepartementen vid nämnda varv. Moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Stockholm. (Extra anslag.)

Marinförvaltningen har nu i sin omförmälda skrivelse den 12 september 1918 gjort framställning därom, att Kungl. Maj:t måtte hos 1920 års riksdag äska anvisande av återstoden, 94,800 kronor, av det utav riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljade anslaget.

I enlighet med marinförvaltningens berörda framställning hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Departementschefens yttrande.

att av det utav 1918 års riksdag för anskaffning av moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Stockholm beviljade reservationsanslaget av 189,600 kronor på extra stat för år 1920 anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 94,800 kronor.

19. Lyftkran för flottans varv i Stockholm m. m.

Uti skrivelse den 15 oktober 1917 med förslag till arbetsplan för år 1918 för flottans varv i Stockholm föreslog varvschefen därstädes anskaffning av en ny transportabel ång- eller motordriven lyftkran, för vilken kostnaden beräknades till 50,000 kronor. I en ytterligare skrivelse i ämnet den 30 november 1917 anförde varvschefen angående ifrågavarande behov huvudsakligen följande. [27.]

Lyftkran för flottans varv i Stockholm m. m. (Extra anslag.)

[27.]

Den till anskaffning ifrågasatta kranen vore avsedd att ersätta den nu befintliga, som numera vore försliten och dessutom av så svag och omodern konstruktion, att den icke kunde tillfredsställa varvets behov av lyftverktyg. För att kunna verkställa lyftning ur dockan vid fartygens ombyte av propellrar, pannor och andra tyngre effekter samt vid dagligt bruk för lyftning och förflyttning av större tyngder inom varvet erfordrades ovillkorligen en kran av tidsenlig konstruktion med minst 5 tons lyftkraft. Genom en sådan kran skulle även varvsdriften kunna bli betydligt mera ekonomisk, i all synnerhet med den till varvets arbetspersonal nu utgående höga avlöningen. Då denna kran vore för varvet oundgängligen nödvändig, men det ordinarie anslaget till flottans nybyggnad och underhåll med hänsyn till de stora krav, som under år 1918 till följd av flera samverkande omständigheter komme att ställas på detsamma, icke torde kunna bära även ifrågavarande kostnad, hemställde varvschefen, att marinförvaltningen måtte utverka, att för ovanberörda ändamål anvisades 50,000 kronor.

Under vitsordande av vad varvschefen i ämnet anført och då å ena sidan de ordinarie underhållsmedlen för år 1918 icke lämnade tillgång till den föreslagna anskaffningen, men å andra sidan denna vore för en ekonomisk varvsdrift och till undvikande av de av förhyrning av kran eljest föranledda synnerligen dryga kostnaderna med det snaraste av behovet påkallad, hemställde marinförvaltningen i skrivelse den 7 december 1917, att Kungl. Maj:t måtte föreslå 1918 års riksdag att för anskaffande av en kran av ifrågavarande beskaffenhet bevilja på extra stat för år 1919 ett reservationsanslag å 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan år 1918.

Med ett den 19 mars 1918 daterat tjänstememorial, vilket av varvschefen ingivits till marinförvaltningen, har vidare chefen för ingenjördepartementet vid varvet överlämnat inkomna anbud å en 5 tons transportabel lyftkran. Av dessa anbud framginge, att kostnaden för kranen i fråga enligt det för kronan fördelaktigaste, av aktiebolaget Malcus Holmqvist i Halmstad avgivna anbudet uppginge till 44,000 kronor. Enär emellertid vid nämnda anbuds avgivande reservation gjorts för materialprisstegring före eventuell orders ingång samt rälsspåranordningar och vändskivor å varvet krävde reparation, beräknades härför omkring 6,000 kronor, varför hela kostnaden för kranen skulle uppgå till 50,000 kronor; och har nämnde varvsdepartementschef, under framhållande av fördelen utav att kontrakt snarast finge uppgöras om leverans av ifrågavarande kran, enär prisen alltjämt vore stadda i stigande, hemställt om anvisande av nämnda belopp.

Sedan marinförvaltningen, under åberopande av vad ämbetsverket i sin förutnämnda skrivelse den 7 december 1917 anfört, med skrivelse den 9 april 1918 överlämnat de till ämbetsverket sålunda inkomna handlingarna, för den händelse Kungl. Maj:t skulle pröva lämpligt hos 1918 års riksdag göra framställning om anvisande av medel för ändamålet, har varvschefen i sitt förslag till beräkning av utgifterna vid varvet under år 1920 ånyo gjort framställning i ämnet och därvid anmält, att kostnaderna för omförmälda kran samt reparation av närmast kajerna liggande spåranordningar och vändskivor numera måste beräknas till 75,000 kronor.

[27.]

I förberörda skrivelse den 12 september 1918 har nu marinförvaltningen, då den föreslagna anskaffningen enligt ämbetsverkets åsikt snarast möjligt vore av behovet påkallad och det vore önskvärt, att kranen redan under år 1919 kunde beställas, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande anskaffning bevilja på tilläggsstat för år 1919 ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

Med tillämpning av i det föregående (sid. 6) angivna allmänna principer för äskande av medel beträffande anordningar för driften vid flottans varv, anser jag mig böra förorda anskaffningen av en transportabel lyftkran av ifrågavarande beskaffenhet för flottans varv i Stockholm. Varvet har för närvarande till sitt förfogande, förutom en fast 60 tons lyftkran, endast en flyttbar ångkran, vilken emellertid, såsom förut nämnts, är försliten och genom sin svaga och omoderna konstruktion visat sig alldeles otillräcklig för varvets nuvarande behov. Sistnämnda kran skulle ersättas av den nu föreslagna. Det synes mig uppenbart, att avsaknaden av en tidsenlig rörlig lyftkran måste vålla betydande dröjsmål i varvsarbetet samt utgöra hinder för åstadkommande av en praktisk och ekonomisk läggning av varvsdriften. I vissa fall lär icke heller kunna undgås, att förhyrning av en dylik kran måste äga rum, därest ej en ny sådan anskaffas. Då den betydande kostnad, som inköp av en dylik kran medför, icke kan bestridas av anslaget till flottans nybyggnad och underhåll, lär annan utväg icke återstå än att av riksdagen äska medel till densammas anskaffning. Att så icke tidigare skett, beror därpå, att marinförvaltningen icke förrän nu gjort framställning därom i samband med övriga förslag av likartad beskaffenhet, avsedda att föreläggas riksdagen.

Departements-
chefens
yttrande.

Mot den senast gjorda beräkningen av kostnaderna för kranen jämte reparation av närmast kajerna liggande spåranordningar och vänd-

- [27.] skivor, vilka kostnader upptagits till 75,000 kronor, kan jag, med hänsyn till de numera väsentligt stegrade materialprisen, icke göra någon invändning. Jag anser emellertid, i olikhet med marinförvaltningen, anskaffningen icke vara av den art, att medel för densamma böra äskas å tilläggsstat för år 1919, utan torde det erforderliga anslaget böra beredas å extra stat för år 1920.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anskaffning av en lyftkran för flottans varv i Stockholm m. m. på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 75,000 kronor.

20. Anläggning av ett järnvägsspår å Galärvarvet.

- [28.] Varvschefen vid flottans station i Stockholm har i sitt förslag till beräkning av utgifterna vid varvet för år 1920 gjort framställning om anvisande av medel till förbättring av transportanordningarna å Galärvarvet samt därvid anfört följande.

Anläggning av
ett järnvägs-
spår å Galär-
varvet.
(Extra anslag.)

Av riksdagens år 1918 fattade beslut angående anläggande av ny docka och plåtslagarverkstad å Beckholmen hade visserligen blivit följden, att en del av ingenjördepartementets verksamhet efter hand komme att förflyttas, men huvudverksamheten komme dock tills vidare att kvarbliva å den nuvarande platsen. Under sådana förhållanden syntes det vara oundgängligen nödvändigt att omkring och inom verkstäderna å Galärvarvet efter dessas jämlikt beslut av 1916, 1917 och 1918 års riksdagar snart fullbordade omläggning förbättra transportmöjligheterna, vilka för närvarande icke kunde anses motsvara fordringarna för en någorlunda tidsenlig varvsdrift. Kostnaderna för arbetsstyckens, ångpannors och maskiners transporter uppginge för närvarande till belopp, som inom kort tid skulle kunna inbesparas efter införande av moderna transportanordningar.

I angivet syfte har varvschefen föreslagit framdragande av ett järnvägsspår från vändskivan vid 60-tons lyftkranen genom verkstadsbyggnadens södra vägg till plåtslagarverkstaden ävensom av ett förbindelsespår från nämnda vändskiva till det öster om verkstadsbyggnaden befintliga spåret. Dessa spåranordningar beräknades draga en kostnad av 45,000 kronor. Därjämte har varvschefen hemställt, att för utförande av de i första hand erforderliga förbättringarna av den rörliga materielen för spår-

[28.]

vägarna samt av transportanordningarna inom verkstäderna måtte anvisas ett belopp av 80,000 kronor. Härmed avsåges anskaffande av vagnar dels för uppställning av torpedbåtar på land och dels för transporter i verkstäderna, anbringandet av en svängkran i maskinuppsättningsverkstaden och en travers i maskinverkstaden.

Med hänsyn till de föreslagna anordningarnas nödvändighet för nedbringande av kostnaderna för varvsdriften har varvschefen föreslagit, att förstnämnda summa, 45,000 kronor, i dess helhet och av sistnämnda belopp, 80,000 kronor, hälften eller 40,000 kronor måtte få utgå under år 1919.

I förberörda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen särskilt med fästat avseende vid de synnerligen höga arbetslöner, som numera vore gällande, funnit i högsta grad nödvändigt, att i och för vinnandet av besparingar i arbetskostnader sådana åtgärder i största möjliga utsträckning vidtoges, varigenom ett förminskat behov av arbetskraft kunde vinnas och tidsbesparingar ernås vid ett arbetes utförande, vilket ur mobiliseringssynpunkt vore av allra största betydelse.

Anordnandet av det utav varvschefen föreslagna spåret genom verkstäderna, vilket i det angivna beloppet av 45,000 kronor inginge med en kostnad av 25,000 kronor, funne ämbetsverket vara en åtgärd i nämnda syfte, varemot det begärda förbindelsespåret ej kunde anses vara av sådan betydelse, att detsamma ej åtminstone tills vidare kunde undvaras.

Beträffande varvschefens framställning om förbättringar av den rörliga materielen för spårvägarna samt av transportanordningarna inom verkstäderna för en angiven kostnad av 80,000 kronor har marinförvaltningen ansett dessa förbättringar vara behövlige.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt om äskande hos riksdagen av ett reservationsanslag av 105,000 kronor till förbättring av transportanordningarna å Galärvarvet, varav enligt ämbetsverkets mening borde begäras dels på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 65,000 kronor för ovannämnda spår genom verkstäderna och påbörjandet av omförmälda vagnars m. m. anskaffning och dels på extra stat för år 1920 det återstående beloppet, 40,000 kronor.

De här ifrågasatta anordningarna och anskaffningarna synas mig onekligen vara ägnade att i sin mån åstadkomma en bättre hushållning med arbetskraft å varvet än för närvarande är möjligt. Emellertid lär det med hänsyn till angelägenheten att tillgodose andra viktiga an-

Departements-
chefens ytt-
rande.

- [28.] slagskrav och betydelsen av att i största möjliga mån begränsa statsutgifterna vara nödvändigt tillse, att endast vad som kan anses oundgängligen erforderligt kommer till utförande. I sådant avseende har jag funnit mig böra tillstyrka, att medel nu beredas för framdragande av omförmälda järnvägsspår från vändskivan vid 60-tons lyftkranen genom verkstadsbyggnadens södra vägg till plåtslagarverkstaden. Detta spår skulle löpa genom hela verkstadsbyggnaden och således komma samtliga där befintliga verkstäder och förråd till nytta. För närvarande finnes icke inom varvsanläggningen på Galärvarvet något spår för förflyttning av större tyngder från kajerna in i verkstäderna, vilket givetvis förorsakar anlitande av arbetskraft för sådana förflyttningar i en synnerligen oekonomisk omfattning samt medför avsevärd tidspillan och omgång. Spåret är även behöfligt för att den under punkt 27 här ovan till anskaffning föreslagna transportabla lyftkranen vid varvet skall kunna i största möjliga mån utnyttjas. Kostnaden för anläggande av detta spår har beräknats till 25,000 kronor. Mot detta kostnadsbelopp har jag icke något att erinra, men anser jag ej erforderligt att, på sätt myndigheterna föreslagit, beloppet begäres på tilläggsstat för år 1919, utan torde det samma i vanlig ordning böra äskas på extra stat för år 1920.

Beträffande övriga föreslagna åtgärder, nämligen anordnande av ett förbindelsespår från nämnda vändskiva till det öster om verkstadsbyggnaden befintliga spåret samt anskaffande av vagnar, svängkran och travers synes mig behovet därav icke vara så trängande, att det nu bör tillgodoses.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för anläggning av ett järnvägsspår å Galärvarvet på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

21. Lastautomobil för flottans varv i Stockholm.

- [29.] I sitt förslag till beräkning av utgifterna vid flottans varv i Stockholm för år 1920 har varvschefen därstädes bland annat föreslagit anskaffning av:
- 1 bogserbåt*, däckad, ång- eller motordriven, av stål av omkring 16,5 meters längd och 80 indikerade hästkrafter för en kostnad, som nu beräknades till 122,000 kronor,
- Lastautomobil för flottans varv i Stockholm. (Extra anslag.)

[29.]

1 motorbåt av samma typ som den senaste för Karlskrona torped-
 inskjutningsstation anskaffade, lämpad för redan anskaffad motor, för en
 kostnad, som enligt nu gällande pris beräknades till 20,000 kronor, men
 som med 25 % ökning för höjda material- och arbetspris borde upp-
 tagas till 25,000 kronor,

1 färja, ång- eller motordriven, rymmande omkring 200 personer,
 för en kostnad, som med nu gällande pris beräknades uppgå till 180,000
 kronor, vilket belopp av varvschefen föresloges att utgå med hälften
 redan år 1919 för anskaffningens påbörjande med minsta möjliga tids-
 utdräkt och innan prisen ytterligare stegrades, samt

2 lastautomobiler, därav

1 för omkring 5 tons last för	kronor 43,000: — och
1 » » 2 » » »	» 31,000: —.

I samband med anskaffande av de båda automobilerna har varvs-
 chefen föreslagit uppförande av garage för desamma. Garaget, som för
 framtida eventuell ytterligare ökning av automobilparken föresloges för
 tre automobiler, beräknades draga en kostnad av 20,000 kronor.

Beträffande den föreslagna *bogserbåten* har varvschefen, till belysande
 av behovet av ytterligare bogserbåtar ej blott för varvets egna arbeten
 utan även för kustflottan och stationens skolor, meddelat, att för för-
 hyrning av bogserbåtar för varvets räkning under år 1917 utbetalts
 29,209 kronor 60 öre och under tiden januari—juni 1918 29,187 kronor
 34 öre.

Vad anginge den föreslagna, för torpeddepartementet avsedda *motor-
 båten* har varvschefen framhållit, att vid provflygning av rustade flyg-
 båtar dessa måste åtföljas av ångslup eller motorbåt, avsedd att vara
 till hands i händelse av inträffande haveri å flygbåt eller dess motor.
 I den mån flygbåtsmaterielen ökats, hade behovet av dylik s. k. efter-
 följarbåt gjort sig allt mer gällande. Med varvets knappa tillgång på
 båtmateriel hade för nämnda ändamål alltsomoftast varit nödvändigt att
 förhyra ångslup, vilket dragit avsevärda kostnader, i det att därför måst
 betalas ända till 40 kronor per timme. Behovet av båtmateriel hade,
 vad torpeddepartementet beträffade, ävenledes gjort sig gällande vid de
 transporter av personal och materiel till och från kruthuset å Bergholmen,
 som ifrågakomme vid de årligen återkommande krutundersökningarna
 och fartygsutrustningarna, vid vilka tillfällen förhyrning av ångslup
 ävenledes upprepade gånger måst äga rum. Förutom betydande kost-
 nader hade dylik förhyrning också medfört olägenheter genom dröjsmål
 och väntan på den förhyrda båten.

[29.]

Genom anskaffande av en för torpeddepartementets behov avsedd motorbåt skulle därför kunna göras icke obetydliga besparingar i både kostnader och tid. Därest denna båt konstruerades enligt samma typ som den senaste för Karlskrona torpedinskjutningsstation anskaffade, skulle densamma tillika kunna komma till lämplig användning vid en blivande inskjutningsstation för Stockholms varv.

I fråga om den föreslagna *färjan*, avsedd för upprätthållande av förbindelsen mellan Galärvarvet och Skeppsholmsvarvet, har varvschefen anført att, sedan numera bestämts, att en docka jämte tillhörande verkstäder skulle byggas å Beckholmen, åtgärder måste vidtagas för anordnande av den sjötrafik mellan varvet och Beckholmen för transport av arbetspersonal och materialier, som härav bleve en nödvändig följd. För ifrågasvarande ändamål syntes varvschefen ångfärjan »Galärvarvet» böra avses. Denna färja, som härför tillsvidare kunde anses fullt tillräcklig, kunde ej längre på ett nöjaktigt sätt tillgodose den under senare år alltmer ökade personal- och materialtrafiken mellan Galärvarvet och Skeppsholmsvarvet.

Angående de föreslagna *lastautomobilerna* har varvschefen anført, att nödvändigheten av anskaffning av flera lastautomobiler allt mer gjorde sig gällande. Detta framginge bland annat av de stora summor, som, oaktat den nuvarande automobilen varit i dagligt bruk, måst utbetalas till varvets åkerientreprenör för utförda körslor. Sålunda hade under år 1917 utbetalts 34,041 kronor 50 öre och under tiden januari—juni år 1918 ej mindre än 22,272 kronor 30 öre.

Med hänsyn därtill samt till vikten av att sagda materiel funnes tillgänglig å varvet att omedelbart tagas i bruk hade varvschefen i likhet med föregående år föreslagit anskaffning av de båda automobilerna. Den större automobilen skulle avses för transporter av järn och annat tyngre gods till och från Galärvarvet, den mindre huvudsakligen för körslor till och från Skeppsholmsvarvet över Skeppsholmsbron, som icke finge befaras av åkdon med större belastning än 2,5 ton.

I förenämnda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen beträffande den till anskaffning ifrågasatta *bogserbåten* erinrat, att genom anskaffning av en bogserbåt och en motorbåt för de av riksdagen på extra stat för år 1918 och på tilläggsstat för samma år beviljade reservationsanslagen varvets mest trängande behov av bogserbåtar torde hava blivit tillgodosett. Därjämte hade marinförvaltningen tagit i betraktande, att den bogserbåt, som anskaffats för det av riksdagen på extra stat för år 1917 beviljade reservationsanslaget och som för när-

varande disponerades av avdelningschefen för Öresundsavdelningen, i sinom tid kunde väntas bli tillgänglig för varvets behov. Marinförvaltningen ansåge sig därför med hänsyn till andra och viktiga anslagskrav för närvarande icke böra upptaga ifrågavarande av varvschefen vid flottans station i Stockholm begärda anslag till en bogserbåt. [29.]

De av varvschefen anförda skälen för anskaffning av en *motorbåt* och en *färja* syntes däremot marinförvaltningen till fullo motivera anskaffning av sagda materiel snarast möjligt, varför det för motorbåten erforderliga beloppet, 25,000 kronor, samt i enlighet med varvschefens förslag halva kostnaden för färjan, 90,000 kronor, torde böra utgå redan år 1919.

I marinförvaltningens förslag den 1 oktober 1917 till beräkning av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1919 hade ämbetsverket, som ansett, att de av varvschefen då anförda skälen för anskaffning av ifrågavarande *lastautomobiler* till fullo motiverade sagda anskaffning, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till anskaffning av två lastautomobiler bevilja ett anslag av 50,000 kronor. Denna framställning föranledde emellertid icke till någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Med hänsyn till de av varvschefen påvisade, alltjämt stegrade utgifterna för körslor, beträffande vilka någon nedgång under den närmare framtiden icke torde vara att vänta, och då behovet av en större lastautomobil i och med den beslutade dockanläggningen å Beckholmen blivit än mera framträdande, syntes det marinförvaltningen, att med tillgodoseende av varvets behov av lastautomobiler icke längre borde anstå. Ämbetsverket ansåge därför, att de båda av varvschefen föreslagna automobilerna, för vilka kostnaden numera beräknades uppgå till 74,000 kronor, borde snarast möjligt anskaffas och erforderliga medel härför beviljas å tilläggsstat för år 1919.

I samband därmed syntes jämväl enligt ämbetsverkets mening böra uppföras det av varvschefen föreslagna, för ifrågavarande automobiler avsedda garaget, vilket beräknats medföra en kostnad av 20,000 kronor; och borde även detta belopp utgå på tilläggsstat för år 1919.

I anslutning till vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till transportmedel m. m. för flottans varv i Stockholm bevilja ett reservationsanslag av (25,000 + 180,000 + 74,000 + 20,000) 299,000 kronor samt därav anvisa å tilläggsstat för år 1919 209,000 kronor och å extra stat för år 1920 90,000 kronor.

[29.]
Departements-
chefens
yttrande.

Såsom av marinförvaltningen erinrats, har av 1916, 1917 och 1918 års riksdagar beviljats medel för anskaffning för flottans varv i Stockholm av en större och en mindre bogserbåt samt en motorbåt med bogseringsanordning. Vid sådant förhållande anser jag, i likhet med marinförvaltningen, att den tidigare förefintliga bristen på bogserbåtar för varvet kan anses för den närmaste framtiden fyllt och att sålunda anskaffning av den utav varvschefen föreslagna *bogserbåten* icke för närvarande bör ifrågakomma.

Beträffande den ifrågasatta *motorbåten* har varvschefen anført, bland annat, att denna båt vore av behovet påkallad såsom efterföljarbåt vid provflygning av rustade flygbåtar och tillika skulle komma till användning vid en blivande torpedinsjutningsstation för Stockholms varv. Jag finner emellertid icke erforderligt eller lämpligt att nu föreslå anskaffandet av oförmälda motorbåt, helst som med hänsyn till rådande tidsförhållanden frågan om organiserandet av marinens flygvapen, därvid jämväl bör tagas i betraktande till detta vapen hörande båtmateriel, icke för närvarande lärer böra upptagas till prövning samt anordnandet av en torpedinsjutningsstation för Stockholms varv ansetts böra tills vidare anstå.

Visserligen kan jag ej undgå att finna, att skäl tala för anskaffning av den föreslagna *färjan*, vilken skulle rymma omkring 200 personer. Denna färja är avsedd att insättas i trafik mellan Skeppsholmen och Galärvarvet i stället för den mindre färja, rymmande högst 100 personer, vilken nu uppehåller denna förbindelse, men som numera är för liten för uppehållande av den alltmer ökade trafiken av personal och material på denna sträcka. Sistnämnda färja skulle i stället komma till användning för uppehållande av den förbindelse mellan Galärvarvet och Beckholmen, som i och med 1918 års riksdags beslut om anläggning å Beckholmen av ny docka jämte verkstad m. m. måste åvägabringas.

På grund av den avsevärda kostnad för den sålunda ifrågasatta färjan, varmed nu måste räknas, och då behovet av färjan icke för närvarande kan anses trängande, anser jag mig emellertid icke böra tillstyrka, att medel nu äskas för densamma.

På sätt förut nämnts, har marinförvaltningen redan i skrivelse den 1 oktober 1917 gjort framställning om anvisande av medel till två *last-automobiler*, den ena för omkring 5 och den andra för omkring 2 tons last. Åmbetsverket anförde då, att för körslor, som måst utföras av varvets åkerientreprenör, utbetalats, under år 1914 9,831 kronor 75 öre, år 1915 10,824 kronor och under år 1916 27,848 kronor 42 öre. Motsvarande kostnader utgjorde, enligt vad nu meddelats, år 1917 34,041

kronor 50 öre och januari—juni 1918 icke mindre än 22,272 kronor 30 öre. På grund av den sålunda under de senare åren uppkomna väsentliga ökningen av kostnaderna för ifrågavarande ändamål och med hänsyn till behovet av transportmedel för uppehållande av förbindelse över land mellan de nuvarande varvsverkstäderna å Galärvarvet och de av riksdagen beslutade anläggningarna å Beckholmen anser jag mig icke böra ställa mig helt avvisande mot förevarande krav, utan synes mig detsamma böra tillmötesgå på sådant sätt, att medel åskas för den större av de föreslagna automobilerna. Kostnaden för en sådan automobil har med nuvarande pris beräknats uppgå till 43,000 kronor, vilket belopp torde böra begäras på extra stat för år 1920. Däremot synes med frågan om uppförande av ett automobilgarage kunna utan större olägenhet tills vidare anstå.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av en lastautomobil för flottans varv i Stockholm på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 43,000 kronor.

22. Örlogsdepå vid Göteborg.

Bland de åtgärder för sjöförsvarets stärkande, vilka av 1914 års senare riksdag godkändes, ingick anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg, vilken skulle förläggas till ett sjöförsvaret tillhörigt område utanför staden, benämnt Nya varvet.

[30.]
Örlogsdepå
vid Göteborg.
(Extra anslag.)

Enligt en av marinförvaltningen uppgjord, av ämbetsverket den 22 november 1915 överlämnad plan för örlogsdepåns anordnande skulle de åtgärder, som i förevarande hänseende borde vidtagas, omfatta

beredande av förtöjningsplatser och därmed sammanhängande anordningar för Göteborgsavdelningen tillhörande örlogsfartyg,

beredande av upplagsplatser för förråd m. m., avsedda för avdelningens samtliga fartyg,

beredande av inkvartering för den för tillsyn m. m. av förråden avsedda personalen samt för de fartygsbesättningar, som borde vara förlagda till Nya varvet, ävensom beredande av lokaler för ordnande av personalens övnings-, förplägnads-, verkstads-, sjukvårds-, mäss- m. fl. förhållanden.

[30.]

Omförmälda plan framlades för riksdagen i en den 28 april 1916 dagtecknad proposition (nr 218). Kostnaderna för de ifrågasatta arbetenas utförande beräknades därvid uppgå till:

för förtöjningsplatser m. m.	kronor	95,500: —
» upplagsplatser för förråd m. m.	»	100,400: —
» lokaler för inkvartering m. m.	»	164,100: —
Summa kronor		360,000: —.

Arbetena föreslogos att utföras med anvisningar under åren 1917—1919, och skulle kostnaderna, fördelade på dessa år, uppgå till 120,000 kronor om året. På grund härav har Kungl. Maj:t i förenämnda proposition föreslagit riksdagen att till anordnande av ifrågavarande örlogsdepå bevilja ett anslag av 360,000 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa ett belopp av 120,000 kronor, av vilket sistnämnda belopp Kungl. Maj:t borde äga att under år 1916 av tillgängliga medel förskjuta 75,000 kronor.

Denna framställning blev av riksdagen bifallen.

I samband härmed tillåter jag mig erinra, att 1916 års riksdag jämväl godkänt ett av Kungl. Maj:t (i propositionen nr 219) framlagt förslag om anordnande av minberedskap vid Göteborgs örlogsdepå och för nämnda ändamål beviljat ett anslag av 352,700 kronor, att under år 1916 av tillgängliga medel förskjutas för att framdeles hos riksdagen anmälas till ersättande. Detta förslag avsåg att utvidga förenämnda örlogsdepå därhän, att den kunde inrymma jämväl den personal och materiel, som krävdes för upprätthållandet av minberedskap å västkusten. Sålunda skulle enligt förslaget åtskilliga nybyggnader för inkvartering, förplägnad, övning, sjukvård m. m., vilka icke ansetts oundgängligen erforderliga med den mindre omfattning, som i propositionen nr 218 givits åt depån, komma till utförande. Nämnda belopp, 352,700 kronor, har sedermera av 1917 års riksdag ersatts genom extra anslag å 1918 års stat.

Enligt den uppgjorda planen för örlogsdepåns utbyggande har där-
efter 1917 års riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, av det utav 1916 års riksdag till anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg beviljade anslaget å 360,000 kronor på extra stat för år 1918 anvisat såsom reservationsanslag ett belopp av 120,000 kronor. Härefter har 1918 års riksdag för ändamålet anvisat återstående 120,000 kronor, varav 60,000 kronor på tilläggsstat för samma år och 60,000 kronor på extra stat för år 1919.

[30.]

I skrivelse den 10 december 1917 anmälde marinförvaltningen, att en inom ämbetsverket verkställd utredning rörande de merkostnader för utförandet av beslutade byggnadsföretag vid marinen, som förorsakats av den inträdda stegringen av material- och arbetspris, givit vid handen, att sådana kostnader komme att uppstå för fullbordandet, bland annat, av örlogsdepån jämte minberedskap vid Göteborg med ett sammanlagt belopp av 223,700 kronor. Sedan med anledning därav 1918 års riksdag, på framställning av Kungl. Maj:t, för bestridande av uppkommande merkostnader för vissa byggnadsföretag vid marinen på tilläggsstat för samma år beviljat ett förslagsanslag av 500,000 kronor, har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 28 juni 1918 medgivit, att av nämnda anslag finge användas ett belopp av 118,500 kronor för uppförande av ett varmbadhus och en byggnad för tvättinrättning vid örlogsdepån. Sedermera har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 1 november 1918 för sistnämnda ändamål ställt till förfogande ett ytterligare belopp av 46,000 kronor, att utgå av samma anslag.

Marinförvaltningen har nu i förberörda skrivelse den 12 september 1918 beträffande örlogsdepån vid Göteborg anført huvudsakligen följande.

Sedan de anvisade medlen för örlogsdepåns och minberedskapens ordnande ställts till marinförvaltningens förfogande, hade ämbetsverket omedelbart gått i författning om arbetenas igångsättande. Arbetena hade så bedrivits, att de igångsatts och slutförts vart för sig, och hade så många i planen ingående arbeten verkställts, som tillgängliga medel tillåtit.

Ännu återstode emellertid följande i planen ingående arbeten, vartill medel icke torde bliva disponibla, nämligen:

fullständigande av kolningsbrygga	kronor	25,000: —
förråd av smörjolja	»	11,200: —
förråd av undervattensbåts- och flygbåtsolja	»	37,500: —
inredning av byggnaden nr 14	»	31,500: —
	kronor	105,200: —
30 % ökade kostnader	»	31,500: —
	kronor	136,700: —

Bland de arbeten, som skulle utföras för anordnande av örlogsdepån, inginge även omändring av huset nr 30 för att i dess nedre botten anordna torpedförråd och i de övriga våningarna beklädnadsförråd.

Ifrågavarande arbeten hade emellertid endast delvis utförts, bland annat beroende därpå, att det visat sig nödvändigt dels att för beklädnads-

- [30.] förrådet i större utsträckning riva nu befintliga murar mellan de i byggnaden befintliga trånga cellerna för att möjliggöra bättre översikt och vård av den dyrbara materielen och dels att utföra en för kommunikationen mellan de olika våningarna lämpligare trappa än den nuvarande spiraltrappan. Kostnaderna beräknades av fortifikationsbefälhavaren i Älvsborgs fästning på följande sätt:

anordnande av intendenturförråd i 2:a och 3:e våningarna	kronor	12,400: —
beredande av bättre utrymme i 3:e våningen	»	10,100: —
oförutsedda utgifter och diverse inredning	»	4,500: —
	kronor	27,000: —
Häriifrån borde dragas å beviljat anslag disponibelt belopp	»	6,465: —
vadan merkostnaden bleve	kronor	20,535: —

I skrivelse den 4 april 1918 hade kommendanten i Älvsborgs fästning hemställt om anvisande av medel dels till potatiskällare, vilket redan ägt rum genom Kungl. Maj:ts beslut den 2 augusti 1918, dels till sillkällare med 5,300 kronor. Marinförvaltningen funne, att även sistnämnda källare vore synnerligen behöfelig. Kostnaden borde emellertid ökas med 30 % till 7,000 kronor.

Genom skrivelse den 22 april 1918 hade kommendanten i Älvsborgs fästning vidare hemställt om införande av vatten- och avloppsledningar dels i underofficersbostäderna å tomterna c, d, e, f, u och Påvelund, dels i den från Backamo flyttade baracken och gevärsförrådet. På framställning av marinförvaltningen hade Kungl. Maj:t för de sistnämnda byggnaderna genom nådigt brev den 6 juni 1918 av neutralitetsmedel anvisat 16,600 kronor.

Då det givetvis av hygieniska skäl vore synnerligen önskvärt, att de i närheten befintliga vatten- och avloppsledningarna även indroges uti ifrågavarande bostäder, funne marinförvaltningen sig böra hemställa om ett anslag för ändamålet av 21,000 kronor, vilket syntes böra utgå redan år 1919.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för örlogsdepån och minberedskap vid Göteborg hos riksdagen äska ett reservationsanslag av (136,700 + 20,535 + 7,000 + + 21,000) 185,235 kronor, att anvisas med 21,000 kronor å tillägsstat för år 1919 och med ungefär hälften av återstoden eller 82,000 kronor på extra stat för år 1920.

De av marinförvaltningen nu angivna arbeten vid Göteborgs örlogsdepå, vartill på grund av de ökade material- och arbetsprisen erforderliga medel ej finnas tillgängliga, synas mig under nuvarande förhållanden icke böra komma till utförande i vidare mån än som betingas av behörig vård av där befintlig materiel eller av eljest föreliggande oundgängliga behov. Jag har vid granskning ur denna synpunkt av marinförvaltningens föreliggande förslag funnit mig för närvarande böra inskränka mig till att äska medel endast till omändring av huset nr 30 till torped- och beklädnadsförråd. Det har nämligen, enligt vad jag inhämtat, uppstått synnerligen stora svårigheter att i de två övre våningarna av denna byggnad med dess trånga, för förvaring av fångar tidigare använda celler bereda tillräckligt utrymme och erforderlig vård av depåns beklädnadsförråd, utan att de av marinförvaltningen nu ifrågasatta ändringsarbetena komma till utförande. Fara föreligger alltså, att detta förråd med de nuvarande anordningarna skulle i större eller mindre omfattning taga skada. I den ursprungligen uppgjorda planen för örlogsdepån hade för inredning av denna byggnad för ifrågavarande ändamål beräknats allenast 12,000 kronor, varav nu återstår oanvänt ett belopp av 6,465 kronor. För de nu ifrågasatta ytterligare ändringsarbetena erfordras enligt marinförvaltningens beräkning en summa av 20,535 kronor, vilken synes mig böra anvisas på extra stat för år 1920.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1916 års riksdag till anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg beviljade anslaget av 360,000 kronor, för omförmälda ändamål på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 20,535 kronor.

[30.]

Departements-
chefens
yttrande.

23. Inventarier för inkvartering av officerare och underofficerare m. m. vid Göteborgs örlogsdepå.

I skrivelse den 25 maj 1918 har marinförvaltningen anfört följande.

Sedan ämbetsverket anmodat chefen för Göteborgs örlogsdepå att inkomma med förslag till anskaffning av erforderliga inventarier för möblering av fyra officersrum i mässbyggnaden, hade depåchefen överlämnat kostnadsförslag, slutande å 4,450 kronor, beträffande såväl nämnda anskaffning som inköp av inventarier till ett expeditiionsrum för chefen

[31.]

Inventarier för
inkvartering
av officerare
och under-
officerare vid
Göteborgs
örlogsdepå.

[31.] för flygberedskapen. Av ifrågavarande fyra officersrum, som vore avsedda för inkvartering av till tjänstgöring vid örlogsdepån tillfälligt kommenderade officerare, toges tre för det dåvarande i anspråk för deras räkning, som tjänstgjorde vid flygberedskapen.

Depåchefen hade tillika överlämnat kostnadsberäkning, slutande å 3,100 kronor, för anskaffning av erforderliga inventarier till fyra rum, avsedda för inkvartering av till depån förlagda underofficerare. Det vore nämligen nödvändigt att bereda uppbördsmännen å till depån i 2:a beredskap förlagda fartyg kostnadsfri inkvartering in natura, enär någon privat inkvartering genom deras försorg näppeligen kunde anskaffas å Nya varvet eller i dess närhet.

Genom lån av en del inventarier från Älvsborgs kustartillerikår hade åstadkommits en nödortftig provisorisk inredning av de sålunda i anspråk tagna rummen, men artillerikåren vore i behov av dessa inventarier såväl för egen del som för inkvartering av till fästningen förlagda infanteritrupper.

Marinförvaltningen ansåge fördenskull det vara av behovet synnerligen påkallat, att ifrågavarande inventarieanskaffningar ofördröjligen ägde rum, enär inkvartering åt nämnda personal måste beredas genom kronans försorg. Då medel för ifrågavarande ändamål icke upptagits i den till riksdagen år 1916 avlåtna propositionen (n:r 218) angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg och ej heller senare äskats, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att till anskaffning av inventarier till dels fyra officersrum i mässbyggnaden å Nya varvet samt till ett expeditionsrum för chefen för flygberedskapen, dels ock fyra rum, avsedda för inkvartering av till depån förlagda underofficerare, finge användas tillhopa 7,550 kronor, att utgå av anslaget till extra utgifter eller, därest detta icke skulle befinnas lämpligt, av ämbetsverket bestridas av omhänderhavande medel för att framdeles anmälans till ersättande.

Vid föredragning den 14 juni 1918 av marinförvaltningens omförmälda skrivelse fann Kungl. Maj:t vad i ärendet förekommit icke föranleda annan åtgärd än att ämbetsverket anbefalldes att, därest behovet av ifrågavarande anskaffningar fortfarande kvarstode, i samband med övriga förslag, avsedda att föreläggas 1919 års riksdag, inkomma med förnyad framställning i ämnet.

Nu har kommandanten i Älvsborgs fästning, enligt vad marinförvaltningen anmält i förberörda skrivelse den 12 september 1918, med-

delat, att kostnaderna för anskaffning av inventarier för möblering av fyra officersrum och fyra underofficersrum, avsedda för inkvartering, samt ett expeditionsrum för chefen för flygberedskapen syntes bära beräknas till 14,900 kronor. Med hänsyn till önskvärdheten att snarast möjligt hinna iordningställa rum för inkvartering av officerare och underofficerare vid örlogsdepån har marinförvaltningen, som icke haft något att erinra mot den uppgjorda kostnadsberäkningen, i oförmälda skrivelse uttalat, att anskaffningen av härför erforderliga inventarier borde verkställas redan under år 1919, samt på grund härav hemställt om äskande hos riksdagen för ifrågakvarande ändamål av ett reservationsanslag av 14,900 kronor, att anvisas å tilläggsstat för samma år. [31.]

Enligt oförmälda proposition n:r 218 till 1916 års riksdag angående anordnande av en örlogsdepå vid Göteborg har i planen för örlogsdepån uppförts ett belopp av 12,000 kronor för anskaffning av inventarier. I propositionen n:r 219 till samma års riksdag upptogs, i samband med däri föreslagna åtgärder för anordnande av minberedskap vid depån, till inventarier ett ytterligare belopp av 11,000 kronor. Departements-
chefens yt-
tande.

Såsom marinförvaltningen erinrat, har det icke varit avsett att med oförmälda belopp, tillhoppa 23,000 kronor, tillgodose de behov, som nu äro i fråga. Vad beträffar inventarierna till de fyra officersrummen, av vilka tre för närvarande tagas i anspråk av officerare, kommenderade till flygberedskapen, samt till expeditionslokal för chefen för flygberedskapen, är att märka, att flygberedskapen organiserats vid örlogsdepån först efter det förslaget om depåns ordnande blivit framlagt. I betraktande av den speciella tjänstgöring, som åligger dessa officerare, måste det anses nödvändigt, att tillfällig inkvartering i av kronan möblerade rum å Nya varvets område beredes dem, då de ej kunna hava sina bostäder utom detta område utan att tjänsten skulle bliva lidande därpå. Även eljest yppar sig vid depån ofta nog behov av möblerade lägenheter för mera tillfällig inkvartering av officerare.

Vid uppgörandet av kostnadsförslaget till depån har i fråga om beredande av inkvartering åt underofficerare icke heller tagits hänsyn till sådana underofficerare, vilka i egenskap av uppbördsmän tjänstgöra å fartyg, förlagda i 2:a beredskap. För tillsyn av uppbörderna å dessa fartyg är det emellertid av stor vikt, att nämnda underofficerare hava sina bostäder inom Nya varvets område.

På grund av nu nämnda omständigheter och då jag icke har någon erinran mot det senast beräknade beloppet, 14,900 kronor, för ifrågakvarande anskaffning, anser jag, att ett anslag å nämnda belopp bör för ändamålet av riksdagen begäras. Någon särskild anledning att för ända-

- [31.] målet äska anslag på tilläggsstat för år 1919 synes emellertid icke föreligga, utan torde medlen böra beredas på extra stat för år 1920.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till anskaffning av inventarier för inkvartering av officerare och underofficerare m. m. vid Göteborgs örlogsdepå på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 14,900 kronor.

24. Örlogsdepå vid Härnösand.

- [32.] För anläggande av en örlogsdepå vid Härnösand har 1914 års senare riksdag beviljat ett anslag av 1,700,000 kronor, att utgå av värnskattemedel. Riksdagen framhöll därvid, att anläggningarna för örlogsdepån, om den skulle kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sitt ändamål, syntes böra redan från början omfatta jämväl en mindre verkstadsanläggning.

Örlogsdepå
vid Härnösand.
(Extra anslag.)

Av nämnda belopp, 1,700,000 kronor, har riksdagen anvisat för år 1915 100,000 kronor samt för vartdera av åren 1916 och 1917 800,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t genom särskilda nådiga brev *dels* den 12 augusti 1915 för förvärvande av mark för depån anvisat ett belopp av högst 180,000 kronor, att utgå av förenämnda utav riksdagen beviljade anslagssumma, *dels* ock den 19 maj 1916 godkänt av marinförvaltningen förordad plan för utförande av örlogsdepån, med undantag av verkstadsanläggning jämte hangar för flygbåtar m. m., samt uppdragit åt ämbetsverket att så skyndsamt ske kunde igångsätta och fullfölja arbetena för depåns utförande i huvudsaklig överensstämmelse med den sålunda godkända planen för en sammanlagd kostnad av högst 1,600,000 kronor, oberäknat utgifterna för markförvärv.

På grund av den inträdda stegringen av material- och arbetspris samt arbetenas omfattande och komplicerade beskaffenhet m. m. hava arbetena å örlogsdepån hittills bedrivits endast i mindre utsträckning; och anmälde marinförvaltningen i skrivelse den 30 november 1917, att ämbetsverket hade för avsikt att, därest Kungl. Maj:t icke annorlunda beslöte, låta tills vidare uppskjuta utförandet av då återstående arbeten för örlogsdepåns anläggande, dock med undantag av vissa sprängnings- och schaktningsarbeten, vilka lämpligen borde fortsättas under vintern 1917—1918 för beredande av arbete åt en del av den nuvarande arbetspersonalen.

Enligt nådigt brev den 21 december 1917 har Kungl. Maj:t funnit denna anmälan icke till vidare yttrande föranleda. [32.]

Därefter har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 8 november 1918 föreskrivit, att arbeten vid örlogsdepån tills vidare skulle pågå endast å den i planen för örlogsdepån ingående dockan med tillhörande kajer, spår och terrassering samt att dessa arbeten skulle bedrivas med minsta möjliga arbetsstyrka, som krävdes för ett ekonomiskt utnyttjande av å platsen befintliga arbetsmaskiner; och skulle i övrigt tillses, att arbetena bedreves så, att för ändamålet anvisade medel icke överskredes. I anslutning härtill har jag genom ämbetsskrivelse samma dag anmodat marinförvaltningen att uppgöra reviderad plan jämte kostnadsberäkning, upptagande jämväl fördelning av kostnaderna på särskilda år, för fullföljandet av arbetena å ifrågavarande örlogsdepå, under förutsättning att för närvarande endast nyssnämnda arbeten komme till utförande samt att dessa arbeten bedreves allenast med en arbetsstyrka av den storlek, som nyss angivits.

Med anledning härav har marinförvaltningen i skrivelse den 14 december 1918 anmält, att — därest arbetena fördelades på de närmaste tre åren, varvid desamma kunde beräknas vara avslutade inom utgången av år 1921 — enligt nu gjorda beräkningar erfordrades ett ytterligare belopp, utöver de förut beviljade 1,700,000 kronor, av 1,672,000 kronor för depåns utförande i enlighet med de i förenämnda ämbetsskrivelse den 8 november 1918 givna anvisningarna. Av sistnämnda belopp, 1,672,000 kronor, borde enligt marinförvaltningens mening 1,000,000 kronor anvisas för år 1920 samt återstoden, 672,000 kronor, för år 1921.

Det av marinförvaltningen uti ifrågavarande ärende avgivna förslaget har till Kungl. Maj:t inkommit först den 16 december 1918. Med hänsyn därjämte till ärendets natur och på grund av de många andra betydelsefulla och tidskrävande arbetsuppgifter, som under senaste tiden förelegat, är jag ännu icke beredd att till prövning av Kungl. Maj:t framlägga ifrågavarande ärende. Då emellertid frågan synes snarast möjligt böra vinna sin lösning, torde ytterligare erforderliga medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1920. Enligt av marinförvaltningen nu verkställda beräkningar skulle, såsom förut nämnts, för örlogsdepåns färdigställande i angiven omfattning erfordras ett ytterligare belopp av 1,672,000 kronor, varav 1,000,000 kronor borde anvisas för år 1920.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departements-
chefens
yttrande.

[32.]

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av ytterligare anslag för anordnande av en örlogsdepå vid Härnösand, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra reservationsanslagen å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 1,000,000 kronor.

Övningar.

25. Flottans krigsberedskap och övningar.

[33.]

Flottans krigs-
beredskap och
övningar.
(Ordinarie
anslag.)

I enlighet med 1914 års senare riksdags efter framställning av Kungl. Maj:t fattade beslut hava från och med år 1915 samtliga utgifter för flottans övningar, vare sig de äro att hänföra till stammens eller till beväringens övningar, sammanförts under ett gemensamt reservationsanslag, benämnt anslaget till »flottans krigsberedskap och övningar». I detta hava sålunda uppgått dels det dittillsvarande reservationsanslaget till »flottans övningar», dels ock större delen av det förutvarande förslagsanslaget till »sjöbeväringens vapenövningar samt beklädnad och ersättning därför».

Enligt beräkningar, vilka på grundval av det förslag till normalövningsplan för flottan, som chefen för marininstaben avgivit med skrivelse den 25 september 1913, blivit utförda och vilka framlades i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag angående sjöförsvarets ordnande, skulle för perioden 1915—1919 följande belopp vara erforderliga för anslaget till flottans krigsberedskap och övningar, nämligen för

1915.....	3,110,000 kronor
1916.....	3,380,000 »
1917.....	3,550,000 »
1918.....	3,645,000 »
1919.....	3,680,000 »

I riksdagens skrivelse nr 1 år 1914 uttalades i denna fråga, att riksdagen, som tagit del av de planer för flottans krigsberedskap och övningar, som funnes intagna i nämnda proposition nr 60 med tillhörande bilagor, icke hade något att erinra mot de grunder, enligt vilka dessa planer blivit uppgjorda, men ville riksdagen i samband därmed erinra därom, att ett genomförande av den av riksdagen antagna nybyggnadsplanen skulle medföra vissa jämkningar i den av Kungl. Maj:t framlagda planen för krigsberedskap och övningar.

För åren 1915, 1916 och 1917 uppförde riksdagen i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag ifrågavarande anslag med belopp av resp. 3,110,000, 3,380,000 och 3,550,000 kronor.

Genom nådigt brev den 17 september 1914 anbefalldes chefen för marinstaben att gemensamt med inspektören av flottans övningar till sjöss uppgöra och till Kungl. Maj:t inkomma med reviderad normalplan för flottans krigsberedskap och övningar, omfattande perioden till och med år 1919.

Sådan normalplan jämte en i samband därmed utarbetad organisationsplan för flottan, vilken likaledes avsåg tiden till och med år 1919, har av chefen för marinstaben avgivits med hemlig skrivelse den 8 november 1916. Nämda planer upptogo, bland annat, förslag till vissa ändringar i sjöstyrkornas organisation samt till organisation av minerings- och minsvepningstjänsten. Förstnämnda förslag avsåg i huvudsak att åt sjöstyrkornas organisation bereda ökad fasthet, särskilt under de tider av året, då fartygen äro förlagda till flottans stationer för övningar, därvid framför allt de för landets försvar till sjöss så viktiga torped- och minvapnen skulle komma att vinna en betydligt ökad grad av krigsberedskap.

Vid beräklandet av ifrågavarande anslags belopp för år 1918 upptogs en summa av 195,000 kronor för genomförandet av förslaget rörande sjöstyrkornas organisation. Med iakttagande av vissa jämkningar uti förevarande anslag i övrigt uppfördes anslaget i riksstaten för år 1918 med ett belopp av 3,828,000 kronor, vilket innebar en höjning av 278,000 kronor utöver det i 1917 års stat upptagna beloppet, 3,550,000 kronor.

Därjämte beviljade 1917 års riksdag till förstärkning av det ordinarie övningsanslaget på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 380,000 kronor. Såsom i statsverkspropositionen till 1917 års riksdag anförts, ansågs ett belopp, motsvarande 20 % av det ordinarie anslagets summa, böra för år 1918 finnas tillgängligt till täckande av de ökade kostnaderna för kol och ammunition m. m., som betingades av de senare årens prisstegringar. Med hänsyn därtill att vid början av år 1917 å förevarande anslag förefanns en reservation av omkring 400,000 kronor, kunde emellertid det belopp, som ytterligare erfordrades, begränsas till omkring 10 % av anslagets slutsumma för år 1918 eller till förenämnda belopp, 380,000 kronor.

Vid beräklandet av anslagets belopp för år 1919 upptogs i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag vissa kostnadsökningar utöver den år 1914 beräknade anslagshöjningen, huvudsakligen hänförande sig till öv-

- [33.] ningskostnaderna för nytillkommen fartygs- och flygbåtsmateriel samt till fortsatt genomförande av den av 1917 års riksdag godkända omläggningen av beredskapernas organisation. Genom jämkningar i vissa fartygs förläggning i krigsberedskap m. m. ernåddes å andra sidan en minskning i anslagsbehovet. Slutligen föreslogs övningsanslaget att höjas med 25,000 kronor till rese- och traktamentspenningar. Den sammanlagda kostnadsökningen belöpte sig till 134,000 kronor, och föreslog Kungl. Maj:t i nämnda statsverksproposition riksdagen att i riksstaten för år 1919 höja reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar med sagda belopp från 3,828,000 kronor till 3,962,000 kronor. I en sedermera till samma års riksdag avlåten proposition (nr 341) angående omorganisation av skeppsgosseutbildningen föreslog Kungl. Maj:t, med ändring av berörda framställning, riksdagen att i riksstaten för år 1919 öka ifrågavarande anslag allenast med 108,000 kronor till 3,936,000 kronor. Denna minskning i anslagsbeloppet var föranledd av den med nämnda omorganisation förbundna ändrade militära utbildningen för skeppsgossarna, varigenom en besparing av 26,000 kronor beräknades uppkomma.

I skrivelse nr 5 A den 21 juni 1918 anförde riksdagen att, då kostnaderna för dagtraktamenten skulle bestridas av ett av riksdagen särskilt för ändamålet anvisat anslag, någon förhöjning av övningsanslaget av denna anledning icke behövde ske. Kostnadsökningen kunde härigenom begränsas till 83,000 kronor, vilken höjning riksdagen ansett sig böra medgiva. Med anledning härav höjde riksdagen i riksstaten för år 1919 reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar med detta belopp till 3,911,000 kronor. Därjämte beviljade riksdagen till förstärkning av sagda anslag på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 1,165,000 kronor.

Chefen för marinstaben har i sin förberörda, med skrivelse den 16 september 1918 till marinförvaltningen överlämnade promemoria beträffande beräkningen av ifrågavarande anslag för år 1920 anført följande.

Det nuvarande anslagsbeloppet till flottans krigsberedskap och övningar vore grundat på de beräkningar, som angivits i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, med de avvikelser från den för nämnda riksdag framlagda normalövningsplanen, som betingats av sedermera fattade beslut angående ändringar i nybyggnadsplanen och sjöstyrkornas organisation.

I saknad av organisationsplan för perioden efter år 1919 torde det icke finnas anledning att på annat sätt frågå de grunder för anslaget

beräkning, som hittills tillämpats, än vad som betingades av numera färdigställd, av riksdagen efter år 1914 beviljad materiel samt av Kungl. Maj:t och riksdagen under senaste åren beslutade ändringar i den nuvarande fartygsmaterielens användning.

Med ledning av tillgängliga uppgifter i fråga om nybyggnadernas fortskridande och vissa ändringsarbetens fullbordande torde med beräkning av samma — 1914 års — à-pris, varpå det nuvarande anslaget grundade sig, ytterligare övningskostnad böra beräknas för nedanstående materiel och med följande belopp:

Svea, depåfartyg för undervattensbåtar i kustflottan	
i stället för en torpedkryssare	kronor 11,000: —
depåfartyg för mineringsbåtar	» 105,000: —
minsvepningsbåtar	
eller sammanlagt	kronor 116,000: —

Då anslaget i riksstaten för år 1919 vore uppfört med ett belopp av 3,911,000 kronor, torde, under ovannämnda förutsättning beträffande beräkning av à-pris, anslaget för år 1920 böra höjas från 3,911,000 kronor med 116,000 kronor till 4,027,000 kronor.

Beträffande den i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag upptagna kostnadsökningen av 25,000 kronor, föranledd av förhöjningen i dagtraktamenten, hade, såsom förut nämnts, riksdagen i skrivelse nr 5 A den 21 juni 1918 anfört att, då kostnaderna härför skulle bestridas av ett av riksdagen särskilt för ändamålet anvisat anslag, någon förhöjning av övningsanslaget av den angivna anledningen icke behövde ske.

Då, såvitt chefen för marinstaben hade sig bekant, någon bestämmelse ej funnes, varigenom ifrågavarande ökade traktamentskostnader uppdelades i räkenskaperna, torde samtliga utgifter, som vore att hänföra till rese- och traktamentskostnader och vilka reglementsenligt skulle påföras övningsanslaget, komma att drabba detta anslag. Med anledning härav syntes övningsanslaget böra beredas ersättning för den merkostnad, 25,000 kronor, som på grund av riksdagens beslut om förhöjning i dagtraktamenten uppstode, och torde anslaget därför böra bestämmas till (4,027,000 + 25,000) 4,052,000 kronor för år 1920.

Efter gjord framställning hade marinförvaltningen den 13 mars 1918 lämnat uppgifter å gällande pris å sådana materialier, vilka hade inflytande på övningskostnaden. Denna utgjorde per fartygsenhet och dagen s. k. »dagkostnaden» och inneslöte i sig trenne huvudposter: »kol m. m.», »ammunitionsutredning» och »övrigt». Till den sistnämnda av

[33.] dessa räknades utgiftsposterna »sjötillägg m. m.», »annan materialutredning» och »övriga utgifter ombord».

Enligt marinförvaltningens ovannämnda uppgifter kunde genomsnittsprisen för kol och olja beräknas uppgå till 150 kronor per ton kol och 1 krona 50 öre per kg. olja, vadan dagkostnaden för utgiftsposten »kol m. m.» hade baserats på ett pris av 165 kronor för varje konsumerad ton kol (oljeåtgången däri inberäknad). Motsvarande kostnad, enligt vilken det ordinarie övningsanslaget vore beräknat och som låge till grund för beräkandet av normalövningsplanens kostnader vid 1914 års senare riksdag, utgjorde 29 kronor, vadan kostnadsökningen för dessa artiklar uppginge till omkring 470 %.

Beträffande de nuvarande ersättningsprisen för artilleriammunition hade dessa ökats i förhållande till dem, som legat till grund för beräkandet av normalövningsplanens kostnader, med omkring 100 %.

I fråga om utgiftsposten »övrigt» utvisade statistiken, att under ett »normalår» sjötillägg m. m. utgjorde omkring 74 % av de i denna utgiftspost ingående samfällda kostnaderna. Övriga 26 % utgjordes av »annan materialutredning» och »övriga utgifter ombord». Enligt marinförvaltningens ovanberörda uppgifter borde för utgiftsposten »annan materialutredning» för år 1918 räknas med en kostnadsökning av ej mindre än 600 %. Av nu uppgjord statistik framginge, att under krigsåren utgiftsposten »övriga utgifter ombord» stigit i ungefär samma omfattning som »annan materialutredning». Dagkostnaden för utgiftsposten »övrigt» hade på grund härav för år 1918 beräknats utgöra i runt tal 2,5 gånger den normala ($0,74 + 7 \times 0,26$).

Marinförvaltningen hade sedermera i skrivelse den 4 september 1918 meddelat, att ämbetsverket i fråga om övningsanslagets beräkning för år 1920 icke funnit anledning föreslå ändring i dittills tillämpade grunder för beräkning av nämnda anslag, och ifrågasatte ämbetsverket ej heller frångående av de å-pris, som uppgivits i dess skrivelse den 13 mars 1918.

Behovet av särskild medelsanvisning till förstärkning av det ordinarie anslaget i och för täckande av den abnorma prisstegringen å förbrukningsartiklar och materialier syntes sålunda kvarstå även för år 1920.

En inom marinstaben verkställd beräkning gäve vid handen att, därest dåvarande pris komme att gälla även under år 1920, kostnaderna för normalövningsplanens genomförande kunde beräknas komma att uppgå till omkring 13,600,000 kronor. Det erforderliga förstärkningsanslaget torde sålunda böra beräknas till (13,600,000 — 4,052,000) 9,548,000 kronor.

I detta sammanhang ville chefen för marinstaben ånyo framhålla vikten därav, att det å avlöningsanslaget städse finnes så stora reser-

vationer, att av oberäknade prisstegringar uppkommande merkostnader därifrån kunde täckas, samt att, om det skulle visa sig att medelpriset å kol något år bleve så avsevärt mycket större än som beräknats vid reservationsanslagets bestämmande, att reservationen å anslaget av denna anledning skulle komma att nedgå till mindre belopp än som prövades böra finnas tillgängligt för att under följande året möta möjligen uppstående större kolkostnader, hemställan hos riksdagen gjordes om beviljande av extra anslag till ersättande av den på grund av ökningen i kolprisen uppkomna merkostnaden för övningarna, på det att dessa på grund av bristande medel icke måtte behöva inskränkas, utan kunna utföras enligt plan.

Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 14 oktober 1918 beträffande övningsanslaget hänvisat till vad marinstabschefen sålunda anfört.

Marinförvaltningen ville beträffande den av chefen för marinstaben inräknade kostnadsökning, som föranleddes av dagtraktamentenas förhöjning, hänvisa till vad ämbetsverket i sin skrivelse den 12 september 1918 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1920 uttalat vid behandling av anslaget till rese- och traktamentspenningar.

För den händelse Kungl. Maj:t skulle godkänna chefens för marinstaben förslag, torde anslaget för flottans krigsberedskap och övningar böra ökas från 3,911,000 kronor med 141,000 kronor till 4,052,000 kronor.

Beträffande den för år 1920 erforderliga förstärkningen av anslaget till flottans krigsberedskap och övningar hänvisade marinförvaltningen jämväl till vad chefen för marinstaben i sin promemoria därom anfört. Chefen för marinstaben hade på angivna grunder ansett sagda förstärkning böra beräknas till 9,548,000 kronor.

Ett bifall till vad stabschefen sålunda föreslagit förutsatte, att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar på extra stat för år 1920 beviljades ett förslagsanslag, högst 9,548,000 kronor.

Skulle emellertid Kungl. Maj:t finna, att vid beräkandet av ifrågasvarande anslag de beträffande motsvarande anslag för år 1919 tilllämpade grunderna borde följas och att anslaget sålunda borde sättas till 30 % av det ordinarie övningsanslagets belopp — enligt vad nyss nämnts beräknat till 4,052,000 kronor, varav 30 % sålunda i runt tal utgjorde 1,215,000 kronor — torde framställning böra avlätas till 1919 års riksdag om beviljande på extra stat för år 1920 av ett förslagsanslag, högst 1,215,000 kronor till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar.

- [33.] Härvid bleve emellertid nödvändigt att, såsom fallet varit under år 1918 och såsom även måste ske under år 1919, för täckande av kostnaderna för flottans krigsberedskap och övningar under år 1920, i den mån det ordinarie övningsanslaget jämte förstärkningen till detsamma komme att visa sig otillräckligt, medel bereddes av å tilläggsstat till täckande av neutralitets- och andra merkostnader beviljat anslag.

Departements-
chefens
yttrande.

De i det föregående av chefen för marinstaben vid beräklandet av anslaget till flottans krigsberedskap och övningar angivna beloppen hänföra sig, såsom av det förut sagda framgår, till de beräkningar av anslaget, som angåvos i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, dock med de avvikelser från den för nämnda riksdag framlagda normalövningsplanen, som betingats av Kungl. Maj:ts och riksdagens sedermera fattade beslut angående ändringar beträffande nybyggnadsplanen och sjöstyrkornas organisation. I de detaljberäkningar, som legat till grund för nämnda proposition, har någon övningskostnad icke upptagits för 2:a och 3:e klass pansarbåtar, varför det under punkt 9 här ovan omförmälda beslutet om utrangering av en 2:a klass pansarbåt och fem 3:e klass pansarbåtar icke övar någon inverkan på beräklandet av ifrågasvarande anslag för år 1920. Ej heller har någon övningskostnad varit beräknad för det år 1918 förolyckade ångfartyget Gunhild.

Chefen för marinstaben har nu, med ledning av tillgängliga uppgifter i fråga om nybyggnadernas fortskridande och vissa ändringsarbetens fullbordande, beräknat, att det i 1919 års stat upptagna anslagsbeloppet behöver för år 1920 ökas med 116,000 kronor. Med vederbörligt hänsynstagande därtill att övningsplanen är beroende, förutom av fartygsmaterielens färdigställande, även av andra omständigheter, såsom materielens indelning och användning, personaltillgången och upprätthållandet av erforderlig krigsberedskap samt planerna för flottans mobilisering, har jag efter verkställd granskning av marinstabschefens förslag härutinnan icke funnit anledning till erinran.

Marinstabschefen har vidare ansett, att övningsanslaget borde beredas ersättning för den merkostnad, 25,000 kronor, som uppstode på grund av riksdagens beslut om förhöjning av dagtraktamenten.

I det till 1918 års statsverksproposition fogade protokollet över sjöförsvarsärenden uttalade jag beträffande denna fråga, att i eulighet med det förslag, som i fråga om anslaget till rese- och traktamentspenningar framstälts i berörda statsverksproposition beträffande förhöjning av då utgående traktamentsersättning, även den i övningsanslaget ingående posten till rese- och traktamentskostnader torde böra undergå höjning och således anslagets slutsumma ökas med därav föranlett belopp. Jäm-

likt de beräkningar, som legat till grund för anslagets bestämmande i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, hade i anslaget upptagits 50,000 kronor för bestridande av rese- och traktamentskostnader. Med tillämpning av proportionsvis samma förhöjning av denna summa, som föreslagits i fråga om anslaget till rese- och traktamentspenningar, borde övningsanslaget höjas med 25,000 kronor. [33.]

På sätt förut nämnts, fann riksdagen icke skäl bevilja denna förhöjning, därvid riksdagen hänvisade därtill, att kostnaderna för dagtraktamenten skulle bestridas av ett av riksdagen särskilt för ändamålet anvisat anslag. Härvid är emellertid att märka, att riksdagen i sagda anslag synes hava inräknat endast den del av den erforderliga kostnadsökningen, som föreslagits att påföras anslaget till rese- och traktamentspenningar. För att täcka hela den kostnadsökning, som uppstår genom de höjda dagtraktamentena, torde alltså även det belopp av 25,000 kronor böra anvisas, som i 1918 års statsverksproposition föreslogs att påföras övningsanslaget; och synes det mig lämpligast, att ifrågavarande 25,000 kronor inräknas i detta anslag. Anslaget bör alltså enligt min mening för år 1920 höjas med (116,000 + 25,000) 141,000 kronor och för samma år upptagas till (3,911,000 + 141,000) 4,052,000 kronor.

I anslutning till vad jag nu anfört lärer ock motsvarande belopp, 25,000 kronor, böra upptagas å tilläggsstat för år 1919. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Såväl marinförvaltningen som chefen för marinstaben hava framhållit behovet av särskild medelsanvisning till *förstärkning* av övningsanslaget i och för täckandet av de ökade kostnader för kol, olja och ammunition m. m., som betingas av de senare årens prisstegringar.

Marinförvaltningen hade i skrivelse den 22 oktober 1917 i fråga om storleken av denna medelsanvisning för år 1919 på anförda skäl föreslagit, att beloppet måtte bestämmas efter samma grunder som år 1917 och sålunda upptagas till 20 % av det ordinarie anslagets belopp. Samtidigt hade emellertid ämbetsverket förutsatt att, därest flottans neutralitetsvakt vid 1919 års ingång upphört eller under samma år upphörde samt de ökade kostnaderna icke kunde inrymmas inom det beräknade beloppet, Kungl. Maj:t skulle komma att av 1919 års riksdag för ändamålet äska ytterligare medel.

Beträffande detta anslagsbehov anförde jag till statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden den 14 januari 1918, bilagt statsverkspropositionen till samma riksdag, följande.

I betraktande av de abnormt höga prisen å kol, olja och ammunition, som för närvarande vore rådande, torde med all sannolikhet kunna antagas, att förevarande anslag även med tillägg av 20 % av anslagets belopp bleve för sitt ändamål otillräckligt. En inom sjöförsvarsdeparte-

[33.] mentet uppgjord kalkyl över den merkostnad, som för år 1919 kunde beräknas uppstå, därest de dåvarande prisen å kol, olja och ammunition bleve gällande även under nämnda år, gäve vid handen, att kostnadsökningen endast för kol och olja kunde beräknas till omkring 4,700,000 kronor och för ammunition till omkring 550,000 kronor.

Vad till en början prisökningen å kol och olja beträffade, hade flottans mobilisering för neutralitetsskyddet föranlett, dels att de ordinarie kol- och oljeförråden måst avsevärt förstärkas, dels att omsättningen av nämnda förråd på grund av mera omfattande fartygsrustningar med därav förorsakad ökad kol- och oljeåtgång blivit större än under normala förhållanden. För varje gång nya förrådskompletteringar ägt rum, hade kol och olja i regel måst betalas med högre pris. Så länge flottan vore mobiliserad för neutralitetsskyddet, ersattes icke blott utgifterna för förrådens förstärkning, utan även de ökade kol- och oljekostnader, som eljest skulle hava drabbat flottans övningar, av de till trygghet av rikets neutralitet beviljade medel. Sedan mobiliseringen upphört, måste, därest icke särskilda medel för ändamålet bereddes, kostnaderna för kol och olja, som under flottans övningar förbrukades, bestridas enbart av anslaget till flottans krigsberedskap och övningar. Dessa kostnader syntes visserligen icke behöva beräknas enligt de inköpspris, vilka under mobiliseringstiden erlagts för kol och olja, utan efter de pris, som dessa förnödenheter efter mobiliseringens slut betingade vid nyanskaffning för komplettering av förråden. Det vore dock att befara, att sistnämnda pris för en längre tid framåt bleve avsevärt högre än de normala prisen. Då det emellertid icke låte sig bedöma, huru prisen på kol och olja framdeles komme att ställa sig, torde — till förebyggande därav, att inskränkningar, som ur synpunkten av flottans försvarsberedskap måste anses olämpliga, skulle behöva vidtagas i den godkända normalplanen för flottans övningar — den merkostnad, som förorsakades av högre pris än de normala å kol och olja, bära, sedan prisleförhållandena stadgat sig, täckas genom extra auslag eller genom höjning av övningsanslaget.

Intill dess i sådant hänseende erforderligt belopp kunde bestämmas och medel för ändamålet beredas, syntes ifrågavarande merkostnad efter mobiliseringens slut bära bestridas på samma sätt som andra utgifter för mobiliseringens avveckling och följaktligen utgå från det anslag, som kunde komma att beviljas till neutralitetens trygghet.

Vidkommande övrig här ifrågavarande kostnadsökning torde denna huvudsakligen vara beroende av prisstegringen å ammunition och annan materialutredning; och syntes det mig, att för täckandet av denna kostnadsökning medel borde äskas å extra stat för år 1919 såsom förstärkningsanslag till det ordinarie övningsanslaget. Ehuru det vore synnerligen vanskligt att nu bedöma storleken av detta förstärkningsanslag, syntes mig emel-

lertid, att förstärkningsanslaget icke borde beräknas till lägre belopp än till 30 % av det ordinarie anslagets summa eller i runt tal 1,180,000 kronor.

[33.]

Beträffande den för år 1919 erforderliga merkostnaden har jag genom ämbetsskrivelse den 21 november 1918 anmodat marinförvaltningen att verkställa undersökning och avgiva beräkning rörande de kostnader, som, därest neutralitetsvakten skulle komma att helt och hållet upphöra vid 1918 års utgång, bleve erforderliga för täckandet av den merutgift, som kunde förorsakas av högre pris än de normala å kol och olja. Med hemlig skrivelse den 2 december 1918, till vilken även var fogat ett av chefen för marinstaben avgivet yttrande, har ämbetsverket överlämnat den sålunda infordrade beräkningen. Under erinran att Kungl. Maj:t den 13 december 1918 förordnat, att den genom nådigt brev den 3 augusti 1914 anbefallda mobiliseringen av flottan och kustsignalväsendet skulle med utgången av samma år upphöra, anhåller jag att i propositionen om tilläggsstat till riksstaten för år 1919 få återkomma till denna fråga.

Vad åter angår den för år 1920 erforderliga merkostnaden, har denna av chefen för marinstaben, under förutsättning att under år 1918 gällande pris komme att bli gällande även under år 1920, beräknats till 9,548,000 kronor. Några säkra hållpunkter för bedömandet av storleken av ifrågavarande merkostnad föreligga icke för närvarande. Det synes mig emellertid antagligt, att prisen under loppet av år 1919 komma att nedgå, särskilt beträffande kol och olja, och den möjligheten förefaller icke vara utesluten, att ifrågavarande pris komma att under år 1920 ytterligare sjunka. Till förebyggande av att så stora inskränkningar skulle behöva vidtagas i flottans övningar, att oundgänglig utbildning av manskapet icke kunde äga rum, torde det emellertid vara erforderligt, att ett förstärkningsanslag finnes disponibelt även under år 1920. Det är så mycket mera nödvändigt, att ett förstärkningsanslag för år 1920 nu upptages, som plan för övningar med flottans personal för den förra delen av nämnda år måste av Kungl. Maj:t fastställas redan under år 1919 samt denna plan givetvis skall grunda sig på beloppet av för ändamålet tillgängliga medel under hela året 1920. Detta förstärkningsanslag bör emellertid icke, såsom det för år 1919 beviljade förstärkningsanslaget, avse att täcka endast prisstegringarna å ammunition och annan materialutredning, utan — med hänsyn därtill, att anslag till tryggnad av rikets neutralitet icke lär bli erforderligt för år 1920 — även å kol och olja. På grund därav att en inskränkning av de värnpliktigas övningstid kan förväntas bli genomförd under år 1920, vilken omständighet givetvis övar inverkan på beräkningen av det för flottans övningar avsedda anslagsbeloppet, har jag ansett, att ifrågavarande för-

- [33.] stärkningsanslag för år 1920 kan beräknas efter ett lägre procenttal än för innevarande år. Då emellertid kostnaderna för kol i regel upptaga 40 % av utgifterna under övningsanslaget samt kolprisen under avsevärd tid torde komma att hålla sig över de normala, finner jag mig icke kunna föreslå förstärkningsanslaget till lägre belopp än 20 % av det ordinarie anslaget. Förstärkningsanslaget skulle sålunda komma att uppgå till 810,400 kronor. Skulle det under år 1920 visa sig, att detta anslag icke är för flottans övningar under årets senare del tillräckligt, torde därutöver erforderligt belopp böra av nämnda års riksdag äskas å tilläggsstat för samma år.

På grund av vad under denna punkt anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 höja reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar

nu	kronor 3,911,000: —
med	» 141,000: —
till	kronor 4,052,000: —

26. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar.

- [34.] Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till flottans
krigsbered-
skap och
övningar.
(Extra anslag.)

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 810,400 kronor.

27. Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.

- [35.] Såsom redan blivit nämnt under punkt 33 här ovan, beslöt 1914 års senare riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag att i riksstaten för år 1915 från dittillsvarande förslagsanslaget till »sjöbeväringens vapenövningar samt beklädnad och ersättning därför» överflytta till reservationsanslaget till flottans krigsberedskap och övningar ett belopp, som

Sjöbevärin-
gens avlöning
och beklädnad
m. m.
(Ordinarie
anslag.)

motsvarade de egentliga övningskostnaderna för sjöbeväringen. I samband därmed beslöts, att återstoden av förstnämnda anslag skulle i riksstaten uppföras under ändrad benämning »sjöbeväringens avlöning och bekläd-
nad m. m.». De utgifter för de värnpliktiga, som skola från detta under ny benämning uppförda anslag bestridas, äro följande:

penningbidrag och penningtillskott,
understöd åt värnpliktigas familjer,
beklädnadskostnad,
hämtnings- och hemförskaffningskostnad ävensom extra utgifter för sjöbeväringen samt kostnader för inskrivning, redovisning och inkasernering.
Förevarande anslag upptogs i riksstaten för år 1916 till 875,004 kronor och beräknades på följande sätt:

Penningbidrag:

841,840 tjänstgöringsdagar à 50 öre kr. 420,920: —

Penningtillskott:

Sjökaptenen och styrmän: 50 man

i 360 dagar = 18,000 dagar

Maskinister: 20 man i 360 dagar = 7,200 »

Ingenjörer: 10 » i 195 » = 1,950 »

Intendenter: 10 » i 395 » = 3,950 »

Läkare: 8 » i 365 » = 2,920 »

summa 34,020 dagar à 25 öre » 8,505: —

Understöd åt vissa värnpliktigas familjer » 9,000: —

Beklädnadskostnad:

841,840 dagar à 41,5 öre, avrundat » 349,364: —

Hämtnings- och hemförskaffningskostnad:

2,481 man à 15 kronor » 37,215: —

Extra utgifter, inskrivning och redovisning samt inkasernering:

Enligt hittills använda beräkningsgrunder » 50,000: —

Summa kronor 875,004: —

I riksstaten för år 1917 ökades anslaget med 39,785 kronor för beredande av värnpliktigs förmåner åt sjökadetter samt åt marinintendentslever och -aspiranter ävensom för överförande till anslaget av å mariningenjörkårens stat upptagen dagavlöning och beklädnadsersättning för mariningenjörselever och -aspiranter. Anslaget uppfördes följaktligen

[35.] i riksstaten för år 1917 med ett belopp av 914,789 kronor. I 1918 och 1919 års riksstater är anslaget upptaget med samma belopp.

I förutnämnda, av chefen för marinstaben med skrivelse den 16 september 1918 till marinförvaltningen överlämnade promemoria har marinstabschefen meddelat, att anledning icke syntes föreligga att nu göra avvikelse från den beräkningsgrund i fråga om antalet tjänstgöringsdagar (beväringsovningsdagar), som tillämpats vid ifrågavarande anslags beräkning för år 1919.

Marinförvaltningen har i sin förberörda skrivelse den 14 oktober 1918 beträffande förevarande anslag för år 1920 anført, att med hänsyn till vad marinstabschefen uttalat någon ändring av det ordinarie anslaget för år 1920 ej ansåges böra ifrågasättas, utan torde till tackande av de ökade kostnader, som kunde uppstå till följd av dyrtiden och vilka huvudsakligen hänförde sig till ökade beklädnadskostnader, i likhet med vad som varit fallet för år 1919, böra äskas ett extra anslag.

Av ordinarie anslaget för år 1919 beräknades 349,364 kronor till beklädnadskostnader. Med hänsyn till vad marinförvaltningen beträffande ökningen av dessa kostnader anført i fråga om anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, torde enligt ämbetsverkets mening förstärkningsanslaget böra beräknas till 90 % å ifrågavarande beklädnadskostnader, eller i avrundat tal 314,400 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för år 1920 upptaga anslaget till sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m. såsom oförändrat ordinarie förslagsanslag med 914,789 kronor. Därjämte har marinförvaltningen gjort framställning om äskande hos riksdagen av ett förstärkningsanslag till det ordinarie anslaget med 314,400 kronor. Detta förstärkningsanslag, som borde begäras på extra stat för år 1920, syntes böra givas karaktär av förslagsanslag, högst.

Departements-
chefens yt-
rande.

Såsom jag här ovan under punkt 16 framhållit, har det antal värnpliktiga, som vid 1919 års inskrivningsförrättningar skall tilldelas marinen i sjö tjänst, genom i kommandoväg utfärdade bestämmelser minskats med 200 man, vilken minskning i sin ordning medför en reducering under år 1920 av antalet beräknade tjänstgöringsdagar med 67,000. Det antal tjänstgöringsdagar, enligt vilket förevarande anslag under år 1920 bör beräknas, utgör sålunda (841,840 — 67,000) 774,840, och bör sålunda anslaget för sagda år beräknas på följande sätt:

Penningbidrag:

774,840 tjänstgöringsdagar à 50 öre kronor 387,420: —

Penningtillskott:

Enligt hittills använda beräkningsgrunder » 8,505: —

Understöd åt vissa värnpliktigas familjer » 9,000: —

Beklädnadskostnad:

774,840 tjänstgöringsdagar à 41,5 öre, avrundat » 321,559: —

Hämtnings- och hemförskaffningskostnad:

2,281 man à 15 kronor » 34,215: —

Extra utgifter, inskrivning och redovisning samt inkasernering:

Enligt hittills använda beräkningsgrunder » 50,000: —

Summa kronor 810,699: —

Det sålunda beräknade anslaget bör emellertid ökas *dels* med ett belopp av 1,500 kronor, utgörande hemförskaffningskostnad à 7 kronor 50 öre per man för 200-man av marinen i sjötjänst tilldelade värnpliktiga av 1918 års klass, vilka enligt nu gällande bestämmelser äro avsedda att utrycka från tjänstgöring först under loppet av år 1920, *och dels* med det ovan angivna beloppet av 39,785 kronor för beredande av värnpliktigs förmåner åt sjökadetter m. fl. Anslaget bör sålunda i riksstaten för år 1920 upptagas med ett belopp av (810,699 + 1,500 + 39,785) 851,984 kronor, utvisande en kostnadsminskning av 62,805 kronor i förhållande till det i 1919 års riksstat upptagna anslagsbeloppet av 914,789 kronor.

Av skäl, för vilka jag här ovan (sid. 3 o. ff.) redogjort, anser jag mig icke böra framställa förslag om äskande av förstärkningsanslag för år 1920 till ifrågavarande ordinarie anslag.

Med stöd av vad jag sålunda anfört får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 minska förslagsanslaget till sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.

nu kronor 914,789: —

med » 62,805: —

till kronor 851,984: —

Artilleribehov.

28. Skjutförsök och inskjutning av kanoner.

[36.]
Skjutförsök
och inskjut-
ning av kano-
ner.
(Ordinarie
anslag.)

Till skjutförsök och inskjutning av kanoner har riksdagen under en längre följd av år anvisat anslag under femte huvudtiteln.

Från ifrågavarande anslag hava bestritts kostnaderna i främsta rummet för erforderlig årlig prövning i viss tur och ordning av marinens ammunitionsförråd, vidare för inskjutning av kanoner och kastpjäser och slutligen för sådana skjutförsök, som äro oundgängligen erforderliga för utredande av frågor rörande artillerimaterielen, ammunitionen och deras utveckling. I den mån ammunitionsförråden växt, hava också kostnaderna för ammunitionens prövning stegrats. Med den hastiga utveckling, som artillerimaterielen och ammunitionen undergå, har jämväl behovet av inskjutningar och försöksskjutningar alltmer ökats.

Anslaget har till och med år 1917 utgått såsom extra anslag och för vart och ett av åren 1915—1919 upptagits med ett belopp av 40,000 kronor. Med hänsyn därtill, att de ändamål, som skulle med anslaget tillgodoses, vore av stadigvarande art och då eventuella besparingar under ett år borde kunna för anslagets ändamål tillgodogöras ett följande år, har anslaget från och med år 1918 i riksstaten uppförts såsom ordinarie reservationsanslag.

I sin förberörda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen beträffande ifrågavarande anslag anfört följande.

Genom ifrågavarande anslag hade marinförvaltningen varit i tillfälle att utföra erforderliga skjutförsök och prov för att hålla ammunitionen tidsenlig. Beskaffenheten av marinens ammunition hade ock hitintills väl kunnat uthärda jämförelse med utländska mariners. Sålunda hade genom den direkta tillgången å medel för skjutförsök utifrån erhållna rön och uppslag omedelbart kunnat tillgodogöras.

Under senaste åren hade ammunitionsprisen emellertid avsevärt stigit, vilket föranlett svårigheter att kunna utföra skjutförsöken i samma utsträckning som förut. Härtill komme, att det nu pågående världskriget givetvis medfört och kanske i ännu högre grad komme att medföra ökade krav å artilleriammunitionens beskaffenhet. Marinförvaltningen ansåge med anledning härav en ökning av 10,000 kronor i anslaget för skjutförsök och inskjutning av kanoner behövlig.

Vad beträffade artillerimaterielen i övrigt hade däremot icke några penningmedel för försöks utförande direkt stått till marinförvaltningens

förfogande, utan hade vanligen för varje särskilt fall framställning om medel härför måst göras. Denna omgång hade verkat fördröjande på försökens utförande samt försvårat dessas följdriktiga planerande.

[36.]

Då det gällde försök med artillerimateriel av större omfattning, torde dock det nu brukliga tillvägagångssättet ej kunna frångås, men för utförande av försök av mindre omfattning — särskilt sådana, som betingades av materielens praktiska användning — vore det högeligen önskvärt, att marinförvaltningen hade till sitt förfogande penningmedel, och ansåge ämbetsverket ett belopp av minst 10,000 kronor härför vara erforderligt. Då skjutförsök och materielförsök ofta vore intimt förbundna med varandra, ansåge marinförvaltningen det vara önskvärt, att benämningen å anslaget ändrades till »Skjut- och materielförsök samt inskjutning av kanoner».

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att ifrågavarande reservationsanslag måtte ökas med tillhoppa 20,000 kronor och under rubriken: Skjut- och materielförsök samt inskjutning av kanoner uppföras i riksstaten med ett belopp av 60,000 kronor.

Ifrågavarande anslag är i främsta rummet betingat av nödvändigheten att genom årliga provskjutningar utröna beskaffenheten av marinens värdefulla förråd av krut och projektiler m. m., och dessa provskjutningar ingå alltså såsom ett led i den erforderliga vården av nämnda förråd. Jag anser på grund härav, att anslaget, vilket, såsom förut nämnts, från och med år 1918 uppförts såsom ordinarie anslag, bör såsom sådant tills vidare bibehållas.

Departements
chefens
yttrande.

Marinförvaltningens framställning om ökning av förevarande anslag är föranledd dels av de senaste årens stegring av prisen å ammunition och dels av behovet av medel för utförande av försök av mindre omfattning beträffande annan artillerimateriel än ammunition. I vartdera av nu nämnda hänseenden skulle enligt marinförvaltningens mening erfordras en höjning av anslaget med 10,000 kronor eller med tillhoppa 20,000 kronor.

Vad först beträffar den föreslagna höjningen av anslaget på grund av ammunitionsprisens stegring, är att märka, att anslaget, såsom förut nämnts, alltsedan år 1915 utgått med nuvarande belopp, 40,000 kronor, under det prisen på ammunition under tiden 1915—1918 stigit med minst 100 %. Emellertid synes en nedgång av dessa pris inom den närmaste tiden vara att emotse. I varje fall finner jag icke lämpligt att under nuvarande förhållanden tillstyrka en ökning av anslaget.

Ej heller torde för närvarande böra ifrågakomma att låta användningen av anslaget omfatta försök även med annan artillerimateriel,

- [36.] varav skulle föranledas en ytterligare ökning av anslaget med 10,000 kronor, utan lära uppkommande frågor om beredande av medel härtill lämpligen böra, såsom hittills skett, i varje särskilt fall underställas Kungl. Maj:ts prövning.

I enlighet med vad sålunda anförts torde anslaget till skjutförsök och inskjutning av kanoner böra i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie reservationsanslag* med..... kronor 40,000: —.

29. Artilleribestyckning å vissa 1:a klass undervattensbåtar.

- [37.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag för artilleribestyckning å vissa 1:a klass undervattensbåtar beviljat ett reservationsanslag av 120,000 kronor samt därav på extra stat för år 1919 anvisat ett belopp av 60,000 kronor.

(Extra anslag.)

Departementets chefens yttrande. I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i hemlig skrivelse den 12 september 1918 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att av det utav 1918 års riksdag för artilleribestyckning å vissa 1:a klass undervattensbåtar beviljade reservationsanslaget av 120,000 kronor på extra stat för år 1920 anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 60,000 kronor.

30. Moderna brisansrör.

- [38.] I förberörda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för anskaffning av moderna brisansrör i stället för äldre äska på tilläggsstat för år 1919 ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Marinförvaltningen har därvid erinrat, att av riksdagen på sin tid anvisats medel för försök med och anskaffning av brandrör för marinens brisansladdade projektiler, s. k. brisansrör. Under de tilländalupna åren hade — fortsätter marinförvaltningen — förbättringar i konstruktionen av de äldre brisansrören gång efter annan framkommit. Den senaste,

år 1917 utförda konstruktionen av brisansrör vore, att döma av hittills utförda försök, så överlägsen de äldre brisansrören, att dessa senare så snart ske kunde borde ersättas av rör utav 1917 års konstruktion. Med hänsyn härtill och då de äldre brisansrören, vilka sedan början av marinens mobilisering år 1914 varit inskruvade i projektilerna, visat sig taga skada av den relativt långa förvaringen, ansåge ämbetsverket såväl ur ekonomisk som stridsberedskapens synpunkt erforderligt att snarast möjligt låta utbyta dessa äldre rör mot nyare sådana.

[38.]

Genom redan tillgängliga medel såge sig marinförvaltningen i stånd att kunna göra dylikt utbyte av ungefär halva antalet äldre brisansrör, men för anskaffning av återstående rör saknade ämbetsverket erforderliga medel.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Den ifrågasatta åtgärden att utbyta äldre brisansrör mot sådana rör av nyare och förbättrad konstruktion anser jag böra snarast möjligt vidtagas, då därigenom vinnes, att ifrågavarande projektiler kunna bibehållas vid sitt stridsvärde, och åtgärden alltså endast innebär tillbörlig vård av denna materiel, vilken eljest skulle bliva i större eller mindre grad oanvändbar.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Enligt vad jag inhämtat, utgöras de medel, för vilka marinförvaltningen avsett att verkställa dylikt utbyte av ungefär halva antalet äldre brisansrör, av en behållning å omkring 30,000 kronor av det utav 1913 års riksdag för omladdning av halvpansargranater med brisansämne beviljade anslaget. Mot en sådan användning av denna behållning synes mig icke vara något att erinra. Då emellertid marinförvaltningen utgått från, att med anlitan av denna behållning utbyte av ungefär halva antalet brisansrör skulle kunna verkställas, torde det av ämbetsverket i förevarande avseende begärda anslaget å 50,000 kronor kunna nedsättas till samma belopp, vartill nämnda behållning uppgått, eller 30,000 kronor. Sistnämnda belopp torde böra i vanlig ordning äskas på extra stat för år 1920.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av moderna brisansrör på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Torped- och gnistsignalväsendet m. m.

31. Merkostnader för färdigställandet av torpeder och av varmluftsapparater för torpeder m. m.

Merkostnad för färdigställandet av torpeder.

[39.] I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag meddelas under rubriken »Anskaffning av torpeder», hurusom marinförvaltningen i skrivelse den 30 september 1913 med beräkning av utgiftsbehoven under femte huvudtiteln för år 1915 framhållit att, därest en division jagare, såsom blivit ifrågasatt, försåges med dubbeltuber i stället för enkeltuber, med gällande beräkningsgrund för antalet torpeder per tub en anskaffning av 24 st. 45 cm. torpeder borde äga rum. Med en kostnad per torped av 8,500 kronor betingade denna anskaffning ett belopp av 204,000 kronor. Vidare hade ämbetsverket i sin utredning den 8 november 1913 angående de viktigaste åtgärderna för kompletterande av krigsberedskapen hemställt, att ett antal av 69 st. 45 cm. torpeder i reserv måtte med det snaraste anskaffas, på det att torpedreserven måtte uppbringas till önskvärd storlek. Kostnaden beräknades till 9,500 kronor för varje sådan torped eller tillhopa 655,500 kronor. Marinförvaltningen hade sålunda föreslagit en total nyanskaffning av 93 stycken 45 cm. torpeder till en sammanlagd anskaffningskostnad av 859,500 kronor.

Merkostnader
för färdig-
ställandet av
torpeder och
av varmlufts-
apparater för
torpeder m. m.
(Extra anslag.)

Propositionen
nr 60 till 1914
års senare
riksdag.

I nämnda proposition anfördes jämväl, att andra försvarsberedningen uppmärksammat detta behov, men, enligt vad beredningens kostnadsberäkningar utvisade, ansett, att anskaffningen, vad beträffade reservtorpeder, kunde reduceras till det antal, som kunde erhållas för 500,000 kronor, i följd varav det totala anslagsbehovet uppskattades till (204,000 + 500,000) 704,000 kronor. Denna kostnad hade beredningen emellertid ansett kunna inrymmas i den årliga summa av 1,800,000 kronor, som beredning beräknat för extra ordinarie utgifter för marinen med undantag av nybyggnad av krigsfartyg. Genom nämnda reduktion av beloppet till torpeder i reserv minskades det antal torpeder, som beräknades kunna erhållas, från 93 till 76.

Propositionen
nr 156 till
1914 års se-
nare riksdag.

I propositionen nr 156 till 1914 års senare riksdag angående vissa engångskostnader för sjöförsvarets ordnande hänvisades till andra försvarsberedningens omförmälda beräkning, enligt vilken sålunda anslagsbehovet uppskattats för anskaffning av dels torpeder för en division ja-

gares dubbeltuber till 204,000 kronor och dels torpeder i reserv till 500,000 kronor, eller tillsammans 704,000 kronor. [39.]

Därjämte framhölls i sistnämnda proposition, att den summa, som erfordrades för torpedanskaffning, vore så betydande att, därest enligt andra försvarsberedningens mening anskaffningen skulle helt och hållet bekostas av medel inom den vanliga budgetens ram, fara förelåge, att kostnadssumman måste fördelas på så många år, att anskaffningen till men för flottans krigsberedskap fördröjdes. I följd härav syntes av det erforderliga beloppet en del, lämpligen 300,000 kronor, böra bestridas av värnskattemedel, att fördelas med 50,000 kronor på år 1915 samt 125,000 kronor på vardera av åren 1916 och 1917.

Sedan framställning i enlighet härmed avlåtits i berörda proposition nr 156, har 1914 års senare riksdag — under uttalande att riksdagen, som ansett det vara av synnerlig vikt, att anskaffningen av erforderligt antal torpeder skulle kunna bedrivas så skyndsamt som möjligt, icke haft något att erinra mot Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning — för anskaffning av torpedmateriel för flottan beviljat ett anslag av 300,000 kronor, att utgå av värnskattemedel, samt därav för år 1915 anvisat ett belopp av 50,000 kronor.

Beslut vid
1914 års se-
nare riksdag.

I överensstämmelse med förslag av Kungl. Maj:t har 1914 års senare riksdag enligt skrivelse nr 99 dessutom medgivit, att behållning å tidigare beviljade anslag till nybyggnad av två jagare finge användas bland annat till anskaffning och anbringande av dubbeltuber å fyra jagare.

I skrivelse den 24 november 1914 framhöll marinförvaltningen, att enligt den för 1914 års senare riksdag framlagda beräkningen av anskaffningskostnaden för torpedmateriel ett belopp av (704,000 — 300,000) 404,000 kronor återstode att av riksdagen äskas; och har ämbetsverket i anslutning härtill hemställt, att Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att på extra stat för år 1916 bevilja dels till komplettering av torpedutredning å fyra jagare, försedda med dubbeltuber, ett anslag av 204,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1915 disponera hälften därav eller 102,000 kronor, dels ock till anskaffning av reservtorpeder ett anslag av 200,000 kronor, att utgå med 50,000 kronor under vart och ett av åren 1916—1919.

Marinför-
valtningens
skrivelse den
24 november
1914.

Därefter har Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag avlätit framställning i enlighet med marinförvaltningens omför-

1915 års
riksdag.

- [39.] mällda förslag, endast med den modifikation, att berörda belopp å 204,000 kronor ansetts böra fördelas på två budgetsår. Denna framställning blev av riksdagen bifallen; och har sedermera av 1916, 1917 och 1918 års riksdagar för ifrågavarande ändamål anvisats medel i överensstämmelse med vad sålunda föreslagits.

1917 års
riksdag.

Slutligen har Kungl. Maj:t, efter framställning av marinförvaltningen i skrivelse den 29 september 1916, föreslagit 1917 års riksdag att till anskaffning av ytterligare en utredning torpeder till jagarna Wale och Vidar bevilja ett anslag av 126,000 kronor samt därav på extra stat för år 1918 anvisa hälften eller 63,000 kronor. Sedan denna framställning blivit av riksdagen bifallen, har av 1918 års riksdag för ändamålet anvisats återstående beloppet, 63,000 kronor. För ifrågavarande belopp av 126,000 kronor beräknades kunna anskaffas ytterligare en utredning av 12 torpeder.

Marinförvaltningens skrivelse den 12 september 1918.

Marinförvaltningen har nu i förberörda skrivelse den 12 september 1918 — under erinran om vad i detta ärende sålunda förekommit och med förmålan, att för närvarande vore under arbete vid torpedverkstaden i Karlskrona 32 torpeder, för vilka medel anvisats före år 1914 — vidare anfört huvudsakligen följande.

Av 1914 års senare och följande riksdagar hade sålunda anvisats medel till (76+12) 88 torpeder. 61 av dessa 88 torpeder vore under tillverkning vid torpedverkstaden i Karlskrona och 27 återstode att beställa. Tillsammans med förutnämnda 32 torpeder, för vilka medel anvisats före år 1914, vore sålunda 93 torpeder under tillverkning.

Vid beräkning av priset per torped hade man vid de tidpunkter, då äskandena av medel gjordes, ej kunnat förutse kristidens enorma stegring av kostnader för materiel ävensom ökade arbetskostnader. Marinförvaltningen hade år 1913 beräknat priset per torped till 8,500—9,500 kronor samt år 1916 till 10,500 kronor. Kostnaden för framställandet av en torped av samma modell, som år 1916 beräknades kunna ske för 10,500 kronor, betingade nu ett pris av 21,000 kronor.

På grund av denna högst väsentliga prisökning kunde det beräknade antalet torpeder icke framställas för de av riksdagen härför anvisade medlen.

Enligt ämbetverkets beräkningar erfordrades därför för färdigställandet av under arbete vid torpedverkstaden i Karlskrona varande 93 torpeder och för tillverkning av 27 av riksdagen beviljade, men av marinförvaltningen ej ännu beställda torpeder ytterligare 715,100 kronor.

Det vore sålunda nödvändigt, att denna summa ställdes till marinförvaltningens förfogande för fullföljande av redan av riksdagen god-

känd plan för torpedanskaffningen. I annat fall bleve det oundvikligt att inskränka driften vid torpedverkstaden och avskeda en del av den med torpedtillverkningen väl förtrogna arbetarstammen, vilket syntes ämbetsverket icke böra kunna ifrågakomma.

[39.]

Förutom till ovan angivna torpeder hade riksdagen i samband med anslag till fartygsnybyggnader anvisat medel till anskaffning av torpeder för pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria, jagarna Wrangel och Wachtmeister samt för undervattensbåtar. För färdigställandet av dessa torpeder komme marinförvaltningen i annat sammanhang att göra framställning om anvisande av erforderliga merkostnader.

Marinförvaltningen har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för färdigställande av torpeder, för vilkas anskaffning medel redan av riksdagen beviljats, på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 715,100 kronor.

Merkostnad för färdigställandet av varmluftsapparater för torpeder.

Enligt vad marinförvaltningen anmälde i skrivelse den 8 oktober 1915, angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1917, komme alla därefter tillverkade torpeder att försees med en s. k. ångapparat, vilken vore en ytterligare förbättring av varmluftsapparaten. Ångtorpeder komme att tillverkas för de nya och några av de äldre undervattensbåtarna ävensom för de nya pansarbåtarna och samtliga förändrade eller nya jagare. Men för att få effektivare torpeder för övriga fartyg av nämnda slag och för samtliga nyare torpedbåtar vore det nödvändigt att förse en del äldre torpeder, å vilka nämnda ångapparat icke kunde apteras, med varmluftsapparater.

De försök med varmluftsapparater för torpeder, vilka pågått vid torpeddepartementet i Karlskrona, vore nu slutförda. Sådana apparater hade insatts i såväl nytillverkade som en del äldre torpeder.

Marinförvaltningen ansåge anskaffning av varmluftsapparater till 130 äldre torpeder vara högeligen av behovet påkallad. Kostnaden här för beräknades till 110,000 kronor.

På grund härav hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen på extra stat för år 1917 äska ett belopp av 110,000 kronor för anbringande av varmluftsapparater i ett antal äldre torpeder.

Sedan Kungl. Maj:t avlätit proposition till 1916 års riksdag i enlighet med detta marinförvaltningens förslag, beviljade samma riksdag för anskaffning av varmluftsapparater för torpeder på extra stat för år 1917 ett anslag av 110,000 kronor.

[39.] Nu har marinförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 12 september 1918 i förevarande avseende anfört följande.

Till följd av att torpedverkstaden i Karlskrona varit överhopad med arbete för nyanskaffning av torpeder m. fl. viktigare arbeten, hade de äldre torpedernas förseende med varmluftsapparater hittills endast i ringa utsträckning kunnat påbörjas, men hade arbetets fullföljande med större kraft under år 1919 planerats.

På grund av de av kristiden förorsakade enormt stegrade materialpris och ökade arbetskostnader kunde moderniseringen av dessa torpeder numera ej utföras för den år 1915 av marinförvaltningen beräknade kostnaden, vilken utgjorde 850 kronor per torped. Enligt inom ämbetsverket uppgjorda beräkningar hade det visat sig, att kostnaden för insättande av varmluftsapparater uti ifrågavarande torpeder uppginge till 2,600 kronor per torped. Under de sistförflutna åren hade emellertid en del av dessa torpeder gått förlorade, varigenom antalet reducerats från 130 till 119 sådana torpeder. Sammanlagda nu beräknade kostnaden för dessa torpeders förseende med varmluftsapparater uppginge sålunda till 309,400 kronor.

Marinförvaltningen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, utöver det av 1916 års riksdag för anskaffning av varmluftsapparater för torpeder beviljade anslaget av 110,000 kronor, för omförmälda ändamål på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 199,400 kronor.

Nyanskaffning av torpeder.

I förutnämnda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen lämnat en redogörelse för nu tillämpade grunder för beräkning av behovet av torpeder, det nuvarande torpedbehovet samt tillgången på torpeder m. m. Då denna redogörelse är av hemlig natur, tillåter jag mig att i avseende å densamma hänvisa till de ämnet rörande handlingarna, vilka torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Vidare har marinförvaltningen erinrat, hurusom genom nådigt brev den 11 september 1891 förordnats, att kostnaden för förlorade torpeders ersättande icke skulle påföras anslaget till flottans övningar, utan skulle anmälas till ersättning i förslaget till beräkning av utgifterna under femte huvudtiteln för andra året därefter i de delar, som det tillkomme ämbetsverket att avgiva. Från den 1 januari 1913 till den 1 januari 1918 hade tillsammans 69 st. 45 cm. torpeder gått förlorade.

För fyllande av hela den nuvarande torpedbristen skulle enligt marinförvaltningens beräkning erfordras en summa av 8,463,000 kronor. I denna summa inginge även kostnaden för anskaffning av nyssnämnda 69 torpeder efter ett pris av 21,000 kronor per torped

med 1,449,000 kronor. Då torpedverkstadens i Karlskrona kapacitet — yttrar marinförvaltningen vidare i förenämnda hemliga skrivelse — endast uppginge till 60 torpeder per år och ändring i anskaffningskostnaden av torpeder framdeles kunde förväntas, torde nu icke större anslag böra äskas än vad som erfordrades för torpedverkstadens fulla och mest ekonomiska utnyttjande. För att torpedtillverkningen skulle kunna på bästa sätt planeras och materialanskaffningen för densamma på mest ekonomiska sätt ordnas, vore det nödvändigt, att marinförvaltningen hade till sitt förfogande de penningmedel, som erfordrades för torpedtillverkningens bedrivande under åtminstone ett par år framåt. Förutsatt att under »merkostnad för färdigställande av torpeder» här ovan av marinförvaltningen begärda medel anvisades, torde på grund härav för närvarande icke böra äskas större anslag för anskaffning av torpeder än som erfordrades för torpedverkstadens fulla utnyttjande till 1920 års utgång; och ansåge ämbetsverket därför, att anslag nu endast borde äskas för ersättning av berörda under de senaste fem åren förlorade 69 torpederna.

Med stöd härav har marinförvaltningen hemställt om äskande hos riksdagen på extra stat för år 1920 av ett reservationsanslag av 1,449,000 kronor för anskaffning av bristande torpeder för flottans fartyg.

I samband härmed har marinförvaltningen bragt i erinran, att 1917 års riksdag avslagit en av Kungl. Maj:t gjord framställning om beviljande av medel till anläggning vid Jönköping av en torpedverkstad, avsedd för en årlig tillverkningskapacitet av 160 torpeder, jämte avdelning för tillverkning av flygmotorer och flygplan m. m. Denna framställning grundade sig på ett av tillkallade sakkunniga (1916 års torpedverkstadssakkunniga) den 14 juli 1916 avgivet förslag i ämnet. Sedan detta förslag blivit överarbetat av nya sakkunniga (1917 års torpedverkstadssakkunniga), vilka den 15 oktober 1917 inkommit med sitt betänkande, hade marinförvaltningen i däröver den 8 december 1917 avgivet yttrande hemställt, att proposition till 1918 års riksdag måtte avlätas om beviljande av ett anslag av 2,858,500 kronor för anläggning vid Jönköping av en torpedverkstad med tillhörande inskjutningsstation och förrädsbyggnad m. m.

Då denna marinförvaltningens hemställan icke föranlett någon åtgärd, har marinförvaltningen i sin nu förevarande hemliga skrivelse den 12 september 1918 — med framhållande av den allvarliga fara, som syntes ämbetsverket ligga i ett ytterligare uppskjutande av erforderliga anstalter för fyllande av den för närvarande befintliga stora bristen på torpeder — allt fortfarande förordnat anläggandet av en torpedverkstad med inskjutningsstation och förrädsbyggnader vid Jönköping.

[39.] Departements-
chefens
yttrande. Såsom av det förut sagda framgår, hava under förevarande punkt sammanförts särskilda, av marinförvaltningen framförda anslagskrav, nämligen dels för täckande av merkostnader för färdigställandet av torpeder och av varmluftsapparater till torpeder och dels för nyanskaffning av torpeder. För bestridande av förstnämnda båda ändamål har begärts 715,100, resp. 199,400 kronor på tilläggsstat för år 1919 och för nyanskaffning av torpeder ett extra anslag på 1920 års stat av 1,449,000 kronor.

Med hänsyn till det nuvarande världspolitiska läget har jag ansett, att utgångspunkten vid denna frågas bedömande icke bör vara det behov av torpeder, som under hittillsvarande förhållanden ansetts föreligga för flottans fartyg. I stället har jag, då väsentliga inskränkningar av försvarsanstalterna såväl till lands som sjöss inom den närmaste framtiden synas kunna och bära vidtagas, till norm vid bedömandet i första hand lagt behovet av arbetsmaterial för de befintliga torpedverkstäderna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm. För att utröna detta behov har jag genom ämbetskrivelse den 8 oktober 1918 anmodat marinförvaltningen att så skyndsamt som möjligt verkställa utredning och inkomma med yttrande, i vad mån de av ämbetsverket i det föregående angivna anslagskraven skulle kunna minskas, under förutsättning att den nu pågående verksamheten vid flottans nämnda torpedverkstäder under åren 1919 och 1920 icke bedreves med större arbetsstyrka än som för närvarande vore fallet; och skulle nämnda utredning upptaga de under den angivna förutsättningen för ifrågavarande ändamål erforderliga anslagsbeloppen särskilt för år 1919 och särskilt för år 1920.

I hemlig skrivelse den 21 oktober 1918 har marinförvaltningen avgivit den sålunda infordrade utredningen. Av denna utredning framgår, att någon nedsättning av det för år 1919 begärda anslagsbeloppet, (715,100 + 199,400) 914,500 kronor, icke ansetts kunna göras, men att av den för år 1920 äskade summan, 1,449,000 kronor, ett belopp av 249,000 kronor kunde anstå till år 1921, vadan sålunda för år 1920 borde beviljas ett till 1,200,000 kronor reducerat anslag. Den verkställda utredningen hade givit vid handen att, för att verksamheten vid torpedverkstäderna i Karlskrona och Stockholm skulle kunna upprätthållas med samma arbetsstyrka som hittills, en beställning av 60 torpeder måste göras varje år, samt att det vore nödvändigt, att tillverkningen av varmluftsapparater till vissa torpeder komme till utförande under år 1919. Vidare har i berörda skrivelse meddelats, bland annat, att vid verkstaden i Karlskrona, dit den huvudsakliga torpedtillverkningen är förlagd, under senare år dels pågått arbeten och försök med utexperimenterandet av ångapparater, gyroskop och nätsaxar, vilka arbeten

nu i det närmaste kunde anses slutförda, dels tillverkning av tuber till nya pansarbåtar, undervattensbåtar och jagare samt vissa jagares förseende med dubbeltuber, vilken tillverkning ävenledes nalkades sin fullbordan. På grund härav måste verkstaden inom kort tagas i anspråk uteslutande för torpedtillverkning; och vore det erforderligt att redan 1918 års höst göra ny beställning av 60 torpeder vid torpedverkstaden. [39.]

Innan jag går vidare, torde jag få nämna, att marinförvaltningen i två hemliga skrivelser av den 5 oktober 1918 gjort framställning om anvisande dels av ett belopp av 629,000 kronor, att utgå av det utav 1917 års riksdag till anskaffning av undervattensbåtmateriel beviljade reservationsanslaget av 4,200,000 kronor, för täckande av merkostnader för torpeder till under byggnad varande undervattensbåtar, och dels av ett belopp av 290,000 kronor för bestridande av ökade kostnader för torpeder till de nybyggda jagarna Wrangel och Wachtmeister. Sistnämnda belopp har föreslagits skola utgå av de medel, 4,500,000 kronor, som äro tillgängliga för byggande av ytterligare två jagare, vilka ej kunnat beställas på grund av de för närvarande synnerligen högt uppdrivna byggnadskostnaderna.

Genom hemligt nådigt brev den 8 november 1918 har Kungl. Maj:t bifallit marinförvaltningens förstnämnda framställning om anvisande av 629,000 kronor till merkostnaden för torpeder till undervattensbåtar; och har Kungl. Maj:t, på min framställning, denna dag beslutat avlåtande av proposition till riksdagen med hemställan om riksdagens medgivande, att av förutnämnda belopp, 4,500,000 kronor, måtte få användas 290,000 kronor till merkostnaden för torpeder till jagarna Wrangel och Wachtmeister.

Under förutsättning av bifall till omförmälda proposition skulle alltså, för täckande av ytterligare medelsbehov för tillverkning av torpeder, till vilka anslag redan anvisats, finnas tillgängliga tillsammans (629,000 + 290,000) 919,000 kronor. Enligt vad marinförvaltningen meddelat i berörda hemliga skrivelse den 21 oktober 1918, äro för närvarande under tillverkning tillhopa 204 torpeder, nämligen — förutom det i skrivelsen den 12 september 1918 omnämnda antalet av 93 torpeder — 65 torpeder för undervattensbåtar, 26 torpeder för jagare samt 20 torpeder för pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria. Vidare återstår att beställa 64 torpeder, nämligen förut omförmälda antal av 27 torpeder samt för undervattensbåtar och jagare resp. 31 och 6 torpeder. Arbetet med de under tillverkning varande torpederna beräknas räcka inpå sommaren 1920. Jag utgår från, att torpedtillverkningen och beställningen av torpeder kan ordnas så, att med nämnda belopp, 919,000 kronor, kunna bestridas de merkostnader, som för fort-

[39.] satt arbete å de under tillverkning varande 204 torpederna, påbörjande av de under hösten 1918 beställda torpederna samt tillverkning av varmluftsapparater till torpeder beräknas uppkomma till hösten 1919, då ny beställning av torpeder skulle göras. Något nytt anslag torde alltså icke behöva äskas till denna tidpunkt. För det fortlöpande arbetet därefter till 1920 års höst skulle däremot ytterligare medel erfordras. Härför skulle då kunna avses det belopp av (715,100 + 199,400) 914,500 kronor, som av marinförvaltningen begärts såsom merkostnad för färdigställandet av torpeder och av varmluftsapparater för torpeder.

Den sålunda verkställda kalkylen har, som förut nämnts, uppgjorts under förutsättning, att den nuvarande arbetsstyrkan vid torpedverkstäderna icke kommer att minskas. Jag anser emellertid under nuvarande förhållanden lämpligt, att en nedsättning äger rum i den med tillverkning av torpedmateriel sysselsatta arbetsstyrkan så till vida, att densamma successivt under loppet av år 1919 minskas med $\frac{1}{4}$ och under år 1920 med ytterligare $\frac{1}{4}$. Om så sker, lär förutnämnda belopp, 919,000 kronor, räcka även någon tid in på 1920, och något ytterligare anslag för ändamålet torde sålunda ej erfordras för täckande av kostnaderna under år 1919. För år 1920 lär däremot särskilt anslag bliva behöfligt för täckande av merkostnader för färdigställande av torpedmateriel, för vilkas anskaffning medel redan anvisats av riksdagen. Med hänsyn till den avsedda reduceringen av arbetsstyrkan och då man under den närmaste tiden synes kunna räkna med sjunkande pris å hithörande materialier, lär emellertid nämnda belopp, 914,500 kronor, kunna reduceras till 400,000 kronor. Därvid har jag beräknat en prisreduktion av 30 %. Sistnämnda belopp, 400,000 kronor, bör alltså enligt min mening begäras på extra stat för år 1920. Att med äskande av dessa medel icke kan anstå till 1920 års riksdag, i vilket fall medelsbeloppet skulle begäras på tilläggsstat för samma år, beror på att ritningar m. m. måste upprättas och beställning av torpeder göras under hösten året näst före det, för vilka medel beräknas tillgängliga.

Först från och med år 1921 skulle därefter, därest så eljest befinnes nödigt och lämpligt, medel behöva begäras för nyanskaffning av torpeder. Jag vill i sådant avseende erinra, att jag redan den 19 december 1917 hos krigsmaterielkommissionen anhållit, att kommissionen ville föranstalta om utredning rörande åtgärder för torpedtillverkningens ytterligare uppdrivande efter krigsutbrott. Denna utredning har ännu icke hunnit avslutas.

Genom ämbetsskrivelse den 30 november 1918 har jag anmodat marinförvaltningen att verkställa utredning, huruvida — under förut-

[39.]

sättning att den normala tillverkningen av torpedmateriel vid torpedverkstäderna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm inskränkes — den del av arbetsstyrkan vid berörda verkstäder, som därigenom blir umbärlig vid torpedtillverkningen, lämpligen kan inom verkstaden och med begagnande av där befintlig maskinell utrustning sysselsättas med annan tillverkning för statens behov. Syftet härmed har varit att om möjligt genom statens försorg bereda arbetstillfälle åt den personal, som genom en sådan inskränkning eljest kunde bli arbetslös. I den mån den sålunda infordrade utredningen giver vid handen, att omläggning i angiven riktning av driften vid ifrågavarande verkstad kan äga rum, torde eventuellt besparingar i här angivna belopp kunna uppkomma; och torde jag, därest riksdagens medverkan till denna omläggning visar sig behöfvig, framdeles få avgiva förslag till de åtgärder, vilka härav föranledas.

Av vad jag sålunda anfört framgår, att jag icke anser mig kunna framlägga förslag, på grundvalen av 1917 års torpedverkstadssakkunnigas betänkande, om anläggning vid Jönköping av en ny torpedverkstad med tillhörande inskjutningsstation m. m.

I marinförvaltningens berörda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har ämbetsverket, såsom förut nämnts, meddelat, att i den beräknade anskaffningskostnaden, 8,463,000 kronor, för resterande torpeder inginge kostnaden för ersättning av under åren 1913—1917 förlorade torpeder, vilken kostnad för 69 torpeder efter ett pris av 21,000 kronor för torped utgjorde 1,449,000 kronor.

Då härav syntes framgå, att den ordning för förlorade torpeders ersättande, som förutsatts i berörda nådiga brev den 11 september 1891, icke blivit under de senare åren iakttagen, varigenom vid ett eventuellt ersättande av de under nämnda år förlorade torpederna skulle förorsakas statsverket väsentligt ökade kostnader, har jag i förenämnda ämbetskrivelse den 8 oktober 1918 anmodat marinförvaltningen att snarast möjligt avgiva förklaring i angivet hänseende.

Till svar härå har marinförvaltningen i förenämnda hemliga skrivelse den 21 oktober 1918 meddelat, att av riksdagen beviljade anslag varit tillräckliga för de torpedbeställningar, Karlskronaverkstadens leveransförmåga under senare år medgivit. Några beställningar av torpeder att ersätta dem, som gått förlorade, hade sålunda ej kunnat göras förrän år 1919, och skulle det då hava visat sig, att de medel, som eventuellt hade anvisats härför, varit otillräckliga. Marinförvaltningen kunde därför ej finna, att några ökade kostnader för statsverket förorsakats därigenom,

[39.] att ämbetsverket under de senare åren låtit med äskande av medel till ersättande av förlorade torpeder anstå.

Vid det av marinförvaltningen sålunda angivna förhållandet torde anledning icke förefinnas att vidtaga någon åtgärd på grund av det bristande iakttagandet från marinförvaltningens sida av föreskriften i nådiga brevet den 11 september 1891.

Med hänsyn till vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av uppkommande merkostnader för färdigställandet av torpeder och av varmluftsapparater för torpeder på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 400,000 kronor.

32. Framställande av nya typer av radioapparater.

[40.] I förutnämnda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen anført, bland annat, följande.
 Framställande av nya typer av radioapparater.

(Extra anslag.) För försök med torped-, gnist- och flygmateriel hade Kungl. Maj:t under föregående år ställt vissa anslag till marinförvaltningens förfogande. Av dessa anslag hade viss del använts till försök med gnistmateriel. Dessa medel hade dock icke kunnat bestrida kostnaderna annat än till utexperimenterande av vissa nya gniststationstyper samt till provisoriska anordningar i syfte att söka i någon mån utröna den praktiska användbarheten av vissa radioapparater, vilka länge varit i bruk utomlands, men om vilkas tekniska konstruktion marinförvaltningen på grund av nu rådande internationella förhållanden icke kunnat erhålla kunskap.

Det för år 1919 härför avsedda anslaget syntes ej heller räcka till annat än ett sakta trevande å de nya tekniska områden, som öppnat sig inom den trådlösa telegrafien och telefonien.

Utomlands hade under de senaste åren inom detta område stora tekniska framsteg ägt rum, vilka delvis syntes vara av fullständigt revolutionerande art och för vilka framsteg Sverige för närvarande praktiskt taget befunne sig så gott som alldeles främmande.

Detta torde vara beroende av, vad marinen vidkomme, dels brist på lämplig laboratorieanstalt, försedd med nödiga instrument, dels brist på arbetskraft och dels slutligen brist på medel till att slutgiltigt utföra erforderliga dyrbara experiment och försök.

1917 års riksdag hade emellertid beviljat medel för anläggande av en provningsanstalt för gnismaterielen, och hade ämbetsverket i förberörda skrivelse den 12 september 1918 gjort framställning om äskande av medel för dess fullbordande. [40.]

Även bristen på arbetskraft syntes delvis bliva avhjälpt, sedan 1918 års riksdag beviljat uppförande å 1919 års stat av en elektroingenjör, avsedd att tjänstgöra som gnistingenjör.

Sedan marinförvaltningen därefter närmare redogjort för ställningen i Sverige till den tekniska utveckling, som ägt rum i utlandet å ifrågasvarande område, har ämbetsverket vidare anført, att av denna redogörelse framginge, att stora framsteg föreläge inom området för den trådlösa telegrafien och telefonien, framsteg, som hade en utomordentligt stor betydelse icke blott för det militära området, utan jämväl för handels-sjöfarten och den allmänna samfärdseln. Då marinen för närvarande besutte synnerligen lämplig ledare för försök på hithörande område, torde det sålunda vara önskvärt, att utan uppskov tillräckliga medel anvisades icke blott för utförande av förberedande och provisoriska försök, utan jämväl för fullständigt framställande av modellapparater.

Marinförvaltningen beräknade, att jämväl med anlitan- de av förut anvisade medel för försök med gnismateriel erfordrades, såvida den tekniska utvecklingen å ifrågasvarande område skulle kunna följas och utnyttjas, ett anslag av 90,000 kronor för arbeten med vissa angivna nya typer av radioapparater; och har ämbetsverket på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för framställande av nya typer av radioapparater bevilja ett reservationsanslag av 90,000 kronor och därav anvisa på tilläggsstat för år 1919 hälften eller 45,000 kronor och å extra stat för år 1920 återstoden, 45,000 kronor.

Det måste enligt min mening anses vara av synnerligen stor betydelse icke blott för marinen, utan även och icke minst för handels-sjöfarten samt den allmänna samfärdseln, att man för Sveriges del söker följa och tillgodogöra sig den storartade utveckling på den trådlösa telegrafiens och den trådlösa telefoniens område, som andra länder under den senare tiden haft att uppvisa, samt, där erfarenheter och rön icke kunna hämtas utifrån, självständigt arbetar sig fram mot en större teknisk fulländning av de anstalter och anordningar, som möjliggöra dessa hjälpmedels vidsträcktare användning. Då emellertid hithörande arbeten äro förenade med relativt stora kostnader, lærer det icke låta sig göra att, utan att inkräktning sker på andra viktiga försök, vinna önskvärda resultat med anlitan- de enbart av det anslag till försök med torped-, gnist- och flygmateriel, varom jag i punkt 42 ämnar göra framställ-

Departements-
chefens
yttrande.

- [40.] ning. Jag anser därför angeläget, att särskilda medel beredas för här ifrågavarande ändamål. Närmast av statsfinansiella skäl har jag dock icke funnit mig kunna tillstyrka, att det av marinförvaltningen föreslagna beloppet i dess helhet nu äskas av riksdagen, utan torde man, åtminstone för närvarande, böra inskränka sig till att möjliggöra utförandet av sådana arbeten, vilka, på samma gång de tjäna marinens intressen, äro av särskild betydelse för handelssjöfarten. Med tillämpning av denna grundsats vill jag förorda, att av riksdagen för år 1920 äskas ett anslag av sammanlagt 35,000 kronor för framställande av nya typer av radioapparater.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott. I övrigt anhåller jag att få beträffande detta ärende hänvisa till förutnämnda, inom sjöförsvarsdepartementet upprättade hemliga promemoria.

Beträffande den av marinförvaltningen berörda frågan om anslag till fullbordande av den provningsanstalt för gnismaterielen, vartill 1917 års riksdag beviljat medel, återkommer jag till denna fråga under punkt 41 här nedan.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för framställande av nya typer av radioapparater på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 35,000 kr.

33. Provningsanstalt för gnismaterielen.

- [41.] I skrivelse till marinförvaltningen den 26 maj 1916 framhöll varvschefen vid flottans station i Stockholm behovet av en provningsanstalt för gnismaterielen och anförde därvid, bland annat, följande.
- De alltmer stegrade fordringarna på gnismaterielens driftsäkerhet hade medfört betydligt större fordringar på varvets förmåga att lämna materiel, som kunde funktionera oklanderligt även under de ogynnsammaste förhållanden. Därest torpeddepartementet skulle kunna ansvara för att till fartygen utlämnad gnismateriel verkligen vore i fullgott
- Provnings-
anstalt
för gnismaterielen.
(Extraanslag).

[41.]

skick, måste sagda materiel helst före dess installerande ombord och i god tid, innan fartygen vore färdiga för expediton, prövas under med verkligheten överensstämmande förhållanden. Sådan provning läte sig för närvarande ej verkställa annat än ombord och kunde av detta skäl i allmänhet icke äga rum annat än omedelbart efter det fartygen vore färdigrustade, då erforderlig tid merendels icke stode till förfogande och vid provningen upptäckta fel ej hunne avhjälpas före fartygens avgång från stationen. Att denna sakernas ordning icke vore tillfredsställande syntes uppenbart.

Dessutom borde bemärkas, att till flottan levererad gnismateriel bäst besiktigades och prövades genom att densamma undersöktes, under det stationerna arbetade med full kraft. Sådant prov kunde å härvarande varv ej verkställas före apparaternas installerande ombord.

Det syntes därför varvschefen vara i hög grad önskvärt, att anordningar vidtoges, vilka möjliggjorde provning med full belastning av gnismaterielen före dess installerande ombord.

Sedan marinförvaltningen med anledning av denna varvschefens framställning i skrivelse den 29 september 1916 hemställt om anvisande av medel för uppförande av en provningsanstalt för gnismaterielen vid flottans station i Stockholm, avlät Kungl. Maj:t till 1917 års riksdag förslag om beviljande på extra stat för år 1918 av ett anslag av 28,000 kronor till anläggning av ifrågavarande provningsanstalt. Detta förslag blev av riksdagen bifallet.

Provningsanstalten skulle utgöras av dels en för ändamålet uppförd mindre byggnad, dels en 4 kw. gniststation, dels ock åtskilliga mätninginstrument och maskinella anordningar.

Med erinran, att omförmälda provningsanstalt skulle tjäna det dubbla ändamålet att tillförsäkra å fartygen installerad gnismateriel erforderlig driftsäkerhet samt att möjliggöra tillfällig provning av all till flottan levererad gnismateriel, har marinförvaltningen i förberörda skrivelse den 12 september 1918 beträffande denna anstalt anfört följande.

För det av 1917 års riksdag för ändamålet beviljade anslaget hade under 1918 byggnaden för provningsanstalten uppförts, varjämte elektrisk kraftkälla samt en del maskinanordningar utförts för densamma.

Den ofantliga prisstegring, som under senaste åren ägt rum å byggnadsarbeten och elektrisk installationsmateriel, hade emellertid orsakat, att den instrumentering, som erfordrades i provningsanstalten, för att densamma skulle kunna fylla ovan angivna ändamål, icke kunnat anskaffas inom ramen av det anvisade anslaget.

[41.] Nu rådande svårigheter att erhålla kunskap om och möjlighet att tillgodogöra sig den tekniska utvecklingen i utlandet å den trådlösa telegrafiens och telefoniens område hade dessutom gjort det nödvändigt att å Stockholms varv söka utföra laboratorieförsök och experimentarbeten, men för att dessa arbeten skulle kunna giva tillfredsställande resultat måste därstädes finnas erforderlig uppsättning av tillförlitliga instrument.

För att sålunda kunna anordna den av riksdagen år 1917 beviljade provningsanstalten för gnistmaterielen så, att densamma dels fyllde de ändamål, som förut angivits, dels ock medgäve marinen att själv utföra de tekniska laboratorieförsök och experiment, som erfordrades för nykonstruktion av apparater och fortsatta arbeten å den tekniska utvecklingen på ifrågavarande område, erfordrades ett ytterligare anslag av 30,000 kronor, vilken merkostnad beräknades uppstå enligt nedanstående tabell:

Prisstegring å materialier och arbete	20,000: —
Instrument för experiment och laboratorieförsök	10,000: —
Summa kronor	30,000: —

Marinförvaltningen har fördenskull, med hänvisning till vad ämbetsverket anfört rörande framställning av nya typer av radioapparater (punkt 40), hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för fullbordande av den av riksdagen år 1917 beviljade provningsanstalten för gnistmaterielen på tilläggsstat för år 1919 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

Departementa-
chefens
yttrande.

Den merkostnad av tillhoppa 30,000 kronor för ifrågavarande provningsanstalt, om vars täckande marinförvaltningen nu gjort framställning, hänför sig, såsom av det förut sagda framgår, dels till den inträdda starka prisstegringen å materialier och arbete, varigenom den instrumentering, som ingått i planen för provningsanstalten, icke kunnat anskaffas för det beviljade anslaget, och dels därtill, att ytterligare instrument ansetts böra anskaffas för att kunna utföra erforderliga tekniska laboratorieförsök och experiment på den trådlösa telegrafiens och den trådlösa telefoniens område. I båda dessa hänseenden anser jag den gjorda framställningen vara förtjänt av bifall. Vad särskilt beträffar det begärda beloppet av 10,000 kronor till instrument för laboratorieförsök och experiment vill jag nämna, att tillgodoseendet av detta krav utgör en förutsättning för, att det arbete med framställande av nya typer av radioapparater, för vilket jag under punkt 40 här ovan ansett medel till angivet belopp böra beredas, skall kunna behörigen utföras.

Då själva byggnaden för provningsanstalten redan är uppförd, synes något oavvisligt behov av ifrågavarande belopps beviljande å tilläggsstat för år 1919 icke föreligga, utan lär beloppet böra äskas på extra stat för år 1920.

[41.]

På grund härav och då flottans gnistmateriel redan i avsevärd omfattning står till handelssjöfartens tjänst och under alla förhållanden är användbar för den allmänna samfärdseln, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, utöver det av 1917 års riksdag till anläggning av en provningsanstalt för gnistmaterielen beviljade anslaget av 28,000 kronor, för omförmälda ändamål på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 30,000 kronor.

34. Försök med torped-, gnist- och flygmateriel.

Sedan för försök med torped- och gnistmateriel för vartdera av åren 1914 och 1915 av riksdagen beviljats ett extra anslag av 25,000 kronor, anhöll marinförvaltningen i skrivelse den 24 november 1914 om anslaget höjande för år 1916 till 50,000 kronor för att under benämning försök med torped-, gnist- och flygmateriel omfatta jämväl erforderliga försök för flygmaterielens tidsenliga utveckling. Av nämnda belopp beviljade emellertid 1915 års riksdag, efter förslag av Kungl. Maj:t, för ändamålet endast 35,000 kronor för år 1916. Av 1916 och 1917 års riksdagar beviljades därefter för ändamålet enahanda belopp, 35,000 kronor, för vart och ett av åren 1917 och 1918.

[42.]

Försök med
torped-, gnist-
och
flygmateriel.
(Extra anslag.)

I statsverkspropositionen till 1918 års riksdag hemställde jag om äskande hos riksdagen av ett extra anslag för år 1919 av ett till 50,000 kronor förhöjt belopp till försök med torped-, gnist- och flygmateriel. Till stöd härför anförde jag, bland annat, att det torde vara otvivelsaktigt, att ifrågavarande försök vore av stor vikt för att man i avseende å nämnda materiel skulle kunna i största möjliga utsträckning tillgodogöra sig de tekniska framsteg och erfarenheter, som kunde å denna materiel tillämpas. Försöken vore alltså ett betydelsefullt led i strävan det att hålla ifrågavarande materiel i tidsenligt skick. Det borde ock uppmärksammas, att den inträdda allmänna prisstegringen fört med sig fördyrade omkostnader även uti här ifrågavarande hänseende.

[42.] Min omförmälda hemställan blev av Kungl. Maj:t bifallen, varefter 1918 års riksdag för ändamålet beviljade berörda belopp, 50,000 kronor, på extra stat för år 1919.

Beträffande förevarande anslag har nu marinförvaltningen i förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 anfört huvudsakligen följande.

Av det utav 1917 års riksdag till ifrågavarande ändamål för år 1918 beviljade anslaget av 35,000 kronor hade efter sistnämnda års första åtta månader omkring 14,000 kronor disponerats för försök med gnismateriel, och torde nästan hela återstoden komma att tagas i anspråk för försök med torpedmateriel. Endast omkring 400 kronor hade kunnat disponeras för försök med flygmateriel. Detta visade, att redan år 1918 ett anslag av omkring 50,000 kronor för försök med torped- och gnismateriel hade varit erforderligt. Marinförvaltningen hade också den 19 juni 1918 gjort hemställan om anvisande av ytterligare 15,000 kronor för anställande av vissa försök med torpedmateriel. Denna framställning hade emellertid icke av Kungl. Maj:t bifallits. Kostnaderna för åtskilliga nödvändiga arbeten och anskaffningar av i viss mån försöks natur hade därför kommit att belasta anskaffningsanslagen.

I ett av tillkallade sakkunniga den 14 mars 1918 avgivet hemligt betänkande angående arméns och marinens flygväsenden hade behovet av ett särskilt anslag för försök med flygmateriel framhållits, och komme ämbetsverket vid avgivande av yttrande över detta betänkande att hemställa om äskande av medel för ifrågavarande försök.

För framställande av vissa nya typer av radioapparater, vartill anvisade medel för utförande av försök icke kunnat och ej heller framdeles syntes kunna lämna tillgång, hade marinförvaltningen dessutom i annat sammanhang hemställt om tillfälligt extra anslag.

Då någon nämnvärd del av det hittills anvisade försöksanslaget, enligt vad sålunda visats, icke kunnat tagas i anspråk för försök med flygmateriel, och då den pågående tekniska utvecklingen å ifrågavarande områden alltjämt fordrade en mångfald olika försök, vilka på grund av rådande prisstegringar förorsakade alltjämt ökade kostnader, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen till försök med torped- och gnismateriel på extra stat för år 1920 äska ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

För försök med torped-, gnist- och flygmateriel lära alltjämt medel böra av riksdagen anvisas; och torde i sådant avseende anslag till enhanda belopp, 50,000 kronor, som av riksdagen beviljats för år 1919,

böra begäras för år 1920. Marinförvaltningen har emellertid föreslagit, att detta anslag borde för år 1920 avse allenast försök med torped- och gnistmateriel. Ämbetsverket har därvid utgått från att för försök med flygmateriel särskilt anslag skulle hos riksdagen äskas i samband med upptagandet av frågan om ordnandet av marinens flygväsende med anledning av det utav särskilda sakkunniga den 14 mars 1918 avgivna betänkandet angående arméns och marinens flygväsenden. Då emellertid denna fråga med hänsyn till rådande tidsförhållanden icke för närvarande ansetts böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, bör ifrågavarande anslag, som först för år 1919 höjts från förutvarande 35,000 kronor till 50,000 kronor, även för år 1920 avse försök icke blott med torped- och gnistmateriel, utan även med flygmateriel. Jag utgår därvid från att dessa medel för framtiden huvudsakligen tillgodokomma försök med gnistmateriel, vilka tjäna jämväl handelssjöfartens intresse.

Beträffande det av marinförvaltningen berörda spørsmålet om anslag för framställande av nya typer av radioapparater har jag yttrat mig under punkt 40 här ovan.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till försök med torped-, gnist- och flygmateriel
på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag
av 50,000 kronor.

Minväsendet.

35. Minmateriel.

I hemlig skrivelse den 30 september 1913 angående medelsbehov för minväsendet beräknade marinförvaltningen det för anskaffningen av minmateriel för flottan erforderliga anslaget till 876,400 kronor. Enligt marinförvaltningens förslag skulle denna anskaffning genomföras under åren 1915—1917 och anslaget, 876,400 kronor, fördelas på sådant sätt, att under nämnda treårsperiod 576,400 kronor beviljades såsom extra anslag och 300,000 kronor utginge av värnskattemedel. Den sålunda framlagda planen har av Kungl. Maj:t och riksdagen gillats, varefter anslaget blivit i föreslagen ordning beviljat och anskaffningen verkställdt.

[43.]

Minmateriel.
(Extraanslag.)
Plan för
minanskaff-
ning åren
1915—1917.

På grund av den ökade betydelse, som minvapnet under det då pågående kriget visat sig äga, beräknade marinförvaltningen och chefen

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 1 häft.

3973 18 25

Propositionen
nr 219 till
1916 års
riksdag.

- [43.] för marinstaben i skrivelse den 7 december 1915, att ett ytterligare behov av minor föreläge för flottan till en kostnad av 3,270,000 kronor. Samma kostnadsbelopp för minanskaffning upptogs i en av marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss den 24 mars 1916 gemensamt avlåten skrivelse. Den minanskaffning, som i första hand ansågs erforderlig, beräknades av bemälda myndigheter i sistnämnda skrivelse till 810,000 kronor, däri inbegripna vissa kostnader för minförrådslokaler.

I proposition till 1916 års riksdag (nr 219) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att till anskaffning av minor och anordnande av erforderliga minförrådslokaler för flottan bevilja ett anslag å nyssnämnda belopp, 810,000 kronor. Denna framställning blev av riksdagen bifallen, därvid riksdagen tillika medgav, att beloppet fick av Kungl. Maj:t redan under år 1916 förskjutas av tillgängliga medel; och hava de med omförmälda anslag åsyftade minanskaffning och anordnande av minförrådslokaler numera blivit utförda.

Propositionen
nr 178 till
1917 års
riksdag.

Sedan inom sjöförsvarsdepartementet tillkallade sakkunniga för verkställande av förnyade tekniska utredningar rörande de marina försvarsbehov, som enligt vad krigets erfarenheter givit vid handen i främsta rummet borde tillgodoses, i sitt den 15 augusti 1916 avgivna betänkande hemställt, bland annat, att återstående anskaffningar av minor måtte åvägabringas, på det att minförråden skulle kunna uppnå den storlek, som av de sjömilitära myndigheterna angivits såsom behöflig, har marinförvaltningen i den 6 november 1916 avgivet utlåtande över de sakkunnigas betänkande uti här ifrågavarande avseende yttrat, att kostnaden för anskaffning av minor dåmera måste till följd av dels ökade materialkostnader och dels planlagda nytillkomna mineringar sättas högre än vad förut beräknats. I särskild utredning av samma dag hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben uppgjort en detaljerad beräkning över såväl flottans då befintliga tillgång av minor som det behov av minor för flottan, som ytterligare behövde fyllas. Kostnaderna för erforderlig nyanskaffning av minor beräknades därvid av myndigheterna uppgå till sammanlagt 4,370,000 kronor, däri inberäknat ett belopp av 20,000 kronor för anskaffning av reservdelar för äldre minor. Anskaffningen har föreslagits att uppdelas på tre omgångar (år) med resp. 1,470,000 kronor — vari ingår nyssnämnda belopp, 20,000 kronor, för reservdelar — 1,450,000 kronor och 1,450,000 kronor. Vid beräkandet av det ytterligare behov av minor, för vars tillgodoseende av myndigheterna upptagits nyssnämnda belopp, 4,370,000

kronor, hava myndigheterna utgått från, att såväl den summa av 876,400 kronor, som upptagits i den av marinförvaltningen år 1913 uppgjorda anskaffningsplanen, som ock det av 1916 års riksdag beviljade beloppet av 810,000 kronor blivit för ändamålet utnyttjade.

På grundvalen av den sålunda verkställda utredningen hemställde Kungl. Maj:t i proposition (nr 73) till 1917 års riksdag om beviljande av ett anslag för år 1918 av 1,470,000 kronor till anskaffning av minor för flottan. Föredragande departementschefen anförde därvid, att han icke hade något att erinra mot den av marinförvaltningen och chefen för marinstaben uppgjorda planen för minförsvarets anordnande och följaktligen ansåge sig böra tillstyrka anskaffning av minor till den utsträckning, myndigheterna enligt samma plan angivit såsom erforderlig. Andra trängande behov medgäve dock icke enligt departementschefens mening, att hela den angivna kostnaden, 4,370,000 kronor, för anskaffning av minor inrymdes inom den summa, som äskades för tillgodoseende av vissa marina försvarsbehov, och nödgades departementschefen därigenom inskränka sitt förslag allenast till den anskaffning, som av myndigheterna föreslagits i första omgången, eller till ett beräknat belopp av 1,470,000 kronor, därav 20,000 kronor avsåges för anskaffning av reservdelar.

Kungl. Maj:ts sålunda till 1917 års riksdag gjorda framställning blev emellertid av riksdagen avslagen.

Därefter har marinförvaltningen i hemlig skrivelse den 1 oktober 1917 framhållit, att det av myndigheterna i förenämnda utredning den 6 november 1916 angivna behovet av minor alltjämt kvarstode. På grund av den inträdda prisstegringen måste emellertid den åsyftade minanskaffningen numera beräknas betinga en kostnad av sammanlagt 5,064,000 kronor, därav för reservdelar avsåges ett belopp av 24,000 kronor. Därest denna kostnad fördelades på tre år med lika belopp för varje år och om i sådant fall kostnaden för anskaffning av reservdelar utginge under första året, skulle för ändamålet sammanlagt 1,704,000 kronor erfordras under första året och 1,680,000 kronor under vartdera av de två närmast följande åren. På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen för anskaffning av minmateriel för flottan på extra stat för år 1919 äska ett anslag av 1,704,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp disponera 864,000 kronor redan under år 1918.

I propositionen nr 2 till 1918 års riksdag om tilläggsstat till riksstaten för samma år uttalade jag under femte huvudtiteln bland annat

Propositionen
nr 2 till 1918
års riksdag.

[43.] att, ehuru jag ej kunde biträda det betydande anslagskrav, som marinförvaltningen i förevarande hänseende framställt, jag ansåge mig böra tillstyrka, att ett begränsat anslag för anskaffning av minmateriel äskades. Vid bestämmandet av det sålunda ifrågasatta anslagets storlek hade jag funnit mig böra stanna vid ett belopp av 350,000 kronor. Detta belopp syntes mig, med hänsyn därtill att den pågående mintillverkningen, vilken eljest måste avbrytas, skulle kunna obehindrat fortsättas under år 1918, böra anvisas på tilläggsstat för samma år. Därefter torde vid 1919 års riksdag böra prövas, huruvida skäl då kunde anses föreligga för en fortsatt minanskaffning.

I enlighet med mitt sålunda gjorda uttalande hemställde Kungl. Maj:t till 1918 års riksdag att för anskaffning av minmateriel för flottan på tilläggsstat för samma år bevilja ett reservationsanslag av 350,000 kronor; och blev denna framställning av riksdagen bifallen.

Marinförvalt-
ningens skri-
velse den 12
september
1918.

Marinförvaltningen har nu i berörda hemliga skrivelse den 12 september 1918 anfört bland annat följande.

Enär vid krigsutbrott eller krigsfara största delen av tillgängliga minor omedelbart torde komma att tagas i anspråk och då livslängden av ett utlagt minfält, bestående av självankrande minor, efter vad världskriget givit vid handen ej syntes kunna sättas högre än till nio månader, vore det nödvändigt att redan under fredstid planlägga och ordna tillverkning av minor, avsedda att efter eventuellt inträffat krig ersätta dem, som blivit förbrukade.

Erfarenheterna från nu pågående världskrig utvisade därjämte tydligt det stora värde, minan såsom krigsmedel besatte ur såväl offensiv som defensiv synpunkt i all synnerhet för en sådan mindre flotta som vår. På grund härav ansåge marinförvaltningen, att ett omedelbart anskaffande av minor intill det antal, som vid mobilisering oundgängligen borde finnas att tillgå, ej längre kunde uppskjutas utan risk att flottans försvarskraft i detta hänseende äventyrades.

Marinförvaltningen hölle dessutom före, att ett tillgodoseende av flottans behov i detta avseende vore av så stor vikt för flottans krigsberedskap, att detta krav borde sättas framför övriga till minvapnet hörande behov. På grund härav hade ämbetsverket ej ansett sig böra begära medel till vissa andra av ämbetsverket angivna, för minvapnet viktiga krav.

Under de närmast förflutna åren hade givetvis en del minor dels gått förlorade vid övningar m. m., dels så skadats, att de blivit kasserade. En äldre mina understeg i pris avsevärt en mina av nyare mo-

dell. Då vid nyanskaffning uteslutande minor av nyare modell tillverkas, kunde vid ersättandet av sålunda förlorade och kasserade äldre minor ett lika antal av nyare modell icke tillverkas för samma kostnad. Härigenom komme successivt minornas sammanlagda antal att i någon mån nedgå.

[43.]

På grund härav och av i övrigt angivna skäl har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anskaffning av minmateriel för flottan bevilja ett reservationsanslag av 5,436,000 kronor och därav anvisa 906,000 kronor på tilläggsstat för år 1919 och 906,000 kronor på extra stat för år 1920.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av ifrågavarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ärendet tillhörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

I anslutning till vad jag anfört under punkt 39 här ovan beträffande merkostnader för färdigställandet av torpeder m. m. har jag med hänsyn till det nuvarande världspolitiska läget funnit, att utgångspunkten jämväl vid bedömandet av frågan om anskaffning av minmateriel icke bör vara det behov av minor för flottan, som under hittillsvarande förhållanden ansetts förefinnas. I stället lär — i analogi med vad jag under nämnda punkt vidare uttalat — då väsentliga inskränkningar av försvarsanstalterna såväl till lands som sjöss inom den närmaste framtiden synas kunna och böra vidtagas, till norm vid bedömandet enligt min mening i första hand böra läggas behovet av arbetsmaterial för den befintliga minverkstaden vid flottans varv i Stockholm. I sådant avseende har jag inhämtat att, under förutsättning att verksamheten vid nämnda verkstad bedrives med ungefär samma arbetsstyrka som för närvarande är fallet, nu tillgängliga medel för min-tillverkning vid verkstaden beräknas vara tillräckliga till mitten av år 1919. Under den angivna förutsättningen skulle för återstående delen av sagda år erfordras ett belopp av omkring 350,000 kronor och för år 1920 ett belopp av omkring 700,000 kronor. Jag anser emellertid under nuvarande förhållanden lämpligt att, på sätt jag föreslagit beträffande tillverkningen av torpeder i torpedverkstäderna vid flottans stationer i Karlskrona och Stockholm, en nedsättning vidtages i den med tillverkning av minmateriel nu sysselsatta arbetsstyrkan vid minverkstaden i Stockholm så till vida, att densamma successivt under år 1919 minskas med $\frac{1}{4}$ och under år 1920 med ytterligare $\frac{1}{4}$. Om så sker, skulle för uppehållande av verksamheten vid minverkstaden icke erfordras större

Departements-
chefens
yttrande.

- [43.] belopp än omkring 300,000 kronor för sista halvåret av år 1919 och omkring 450,000 kronor för år 1920.

Emellertid synes det mig sannolikt, att man under den närmaste tiden kan räkna med sjunkande pris å hithörande materialier, varför nämnda belopp torde kunna reduceras med 30 % till 210,000, resp. 315,000 kronor, eller tillhopa 525,000 kronor.

Förstnämnda belopp, 210,000 kronor, läser alltså böra ställas till förfogande redan under år 1919 och följaktligen upptagas å tilläggsstat för samma år. Härtill återkommer jag i annat sammanhang. Återstående beloppet, 315,000 kronor, torde böra anvisas å extra stat för år 1920.

Jag vill i detta sammanhang erinra, att jag den 8 oktober 1918 hos krigsmaterielkommissionen anhållit, att kommissionen ville föranstalta om utredning rörande åtgärder för mintillverkningens ytterligare uppdrivande efter krigsutbrott. Med anledning härav har krigsmaterielkommissionen i skrivelse den 3 december 1918, vilken är av hemlig natur, avgivit sådan utredning; och torde denna skrivelse få överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Vidare har jag, såsom tidigare nämnts, den 30 november 1918 anmodat marinförvaltningen att verkställa utredning, huruvida — under förutsättning att den normala tillverkningen av minmateriel vid minverkstaden vid Stockholms station inskränkes — den del av arbetsstyrkan vid berörda verkstad, som därigenom blir umbärlig vid mintillverkningen, lämpligen kan inom verkstaden och med begagnande av där befintlig maskinell utrustning sysselsättas med annan tillverkning för statens behov. Syftet härmed har varit att om möjligt genom statens försorg bereda arbetstillfälle åt den personal, som genom en sådan inskränkning av mintillverkningen eljest kunde bliva arbetslös. I den mån den sålunda infordrade utredningen giver vid handen, att omläggning i angiven riktning av driften vid ifrågavarande verkstad kan äga rum, torde eventuellt besparingar i här angivna belopp kunna uppkomma; och torde jag, därest riksdagens medverkan till denna omläggning visar sig behöfelig, framdeles få avgiva förslag till de åtgärder, vilka härav föranledas.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av minmateriel för flottan på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 315,000 kronor.

E. Kustartilleriet.

Avlöning.

1. Avlöning för kustartilleriets personal.

Med överlämnande av förslag till stat för kustartilleriets personal för år 1920 har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 14 oktober 1918 anført i huvudsak följande.

Beträffande *stamofficerare* skulle, enligt vad chefen för kustartilleriet i sitt berörda förslag till stat erinrat, jämlikt den av riksdagen godkända uppsättningsplanen för kustartilleriets personal kustartilleriets stampersonal från och med år 1919 vara uppsatt till avsedd styrka. Vad officerspersonalen beträffade, hade emellertid i 1919 års stat endast upptagits 24 underlöjtnanter och fänrikar mot uppsättningsplanens 25, vadan staten för år 1920 borde, för att det slutliga antalet officerare skulle uppnås, i förhållande till 1919 års stat ökas med 1 underlöjtnants- eller fänriksbeställning. Då emellertid utsikter ej förefunnes att under år 1920 fylla de vakanser i underlöjtnants- och fänriksgraden, som kunde beräknas då vara för handen, syntes någon ökning av officersbeställningarnas antal år 1920 ej böra ifrågasättas, vad sagda grad beträffade. Däremot borde 1 löjtnantsbeställning tillkomma i enlighet med ett av chefen för marinstaben den 2 februari 1918 avgivet, av marinförvaltningen i utlåtande den 12 i nämnda månad biträtt förslag i fråga om ökning av viss artillerimateriel.

På grund härav hade chefen för kustartilleriet upptagit antalet löjtnanter till 50 mot 49 i 1919 års stat.

Marinförvaltningen hade i sitt förslag till stat för kustartilleriet inberäknat denna nya officersbeställning.

Med avseende å *reservofficerare* hade chefen för kustartilleriet erinrat, att under år 1920 högst 2 enligt äldre bestämmelser utbildade reservlöjtnanter kunde beräknas vara i tjänstgöring vid kustartilleriet för vinnande av kompetens för befordran till reservkaptener i flottan samt att liksom hittills 5 enligt sagda bestämmelser utbildade reservunderlöjtnanter i flottan borde beräknas fullgöra föreskriven repetitionsövning om 6 månader, varjämte högst 28 officerare i kustartilleriets reserv kunde antagas komma att fullgöra repetitionsövning om 45 dagar.

[44.]

Avlöning för
kustartilleriets
personal.
(Ordinarie
anslag.)

[44.] Marinförvaltningen ville härvid endast meddela, att staten för kustartilleriet för reservofficerare under tjänstgöring till följd härav komme att upptagas med samma belopp som i 1919 års stat eller med 13,342 kronor 20 öre.

Beträffande *underofficers- och manskapsbeställningarna* anslöte sig 1919 års stat till ovannämnda uppsättningsplan, dock med de ändringar, som betingades av riksdagens bifall till propositionen nr 356 till 1918 års riksdag angående överflyttande av större delen utav marinens underofficerskorpraler till en ny lägre underofficersgrad (underofficer av 3:e graden). I sitt förslag hade chefen för kustartilleriet upptagit samma antal underofficerare av olika grader samt manskap, som angäves i staten för år 1919, det sistnämnda dock ökat med 1 korpral och 2 2:a klass kustartillerister, vilken ökning betingades av tillkomsten av den i chefens för marinstaben berörda skrivelse den 2 februari 1918 omnämnda artillermaterielen.

Chefens för kustartilleriet förslag innebure sålunda i jämförelse med 1919 års stat en ökning med 1 korpral och 2 2:a klass kustartillerister.

Till *arvoden* (till regementspastor och fängelsepredikant) hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag upptagit samma belopp, som funnes uppförda i staten för år 1919.

Beträffande *rekryteringsmedlen* hade chefen för kustartilleriet — under erinran att de för år 1919 anvisade rekryteringsmedlen beräknats efter väsentligen olika grunder mot förut och i staten uppdelats i dels lega jämte anställningspremier, dels ock övriga rekryteringskostnader — framhållit, att de nya bestämmelserna för dessa medels användning ännu icke kommit till praktisk tillämpning, varför någon erfarenhet rörande deras tillräcklighet ännu icke kunnat erhållas.

På grund härav hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag upptagit ifrågakvarande anslagsmedel till enahanda belopp, som anvisats för år 1919.

Med avseende å *inkvarteringsbidrag* samt *lönertilägg* och *uppmuntrings-penningar* hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag anført bland annat följande.

Vid 1918 års riksdag hade anslagits medel till uppförande av en officersbyggnad vid Oscar-Fredriksborg, vilka medel avsåges utgå med hälften under vartdera av åren 1919 och 1920. Byggnaden i fråga torde därför icke kunna beräknas bliva färdig förrän tidigast i slutet av år 1920, vadan antalet för officerare avsedda bostäder icke kunde beräknas bliva ökat sistnämnda år. Ej heller komme antalet underofficersbostäder att ökas under år 1920. Enär ingen annan ökning i antalet officerare

och underofficerare föreslagits för år 1920 än ovannämnda löjtnantsbeställning, hade på grund härav inkvarteringsbidraget för officerare och underofficerare i förhållande till 1919 års stat ökats med 300 kronor eller

[44.]

från.....	kronor 72,135: —
till	» 72,435: —

Vad anginge inkvarteringsbidrag för manskap, upptoges härför i 1919 års stat ett belopp av 1,000 kronor, avsett såsom inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler. Därest pågående utredning angående manskapets organisation vid marinen komme att resultera däri, att den högsta underbefälsgraden av manskapet (1:e korpral) i ekonomiskt avseende i stort sett komme att jämnställas med den nuvarande underbefälsgraden underofficerskorpral och i så fall även tillerkännas rätt till inkvarteringsbidrag, borde anslaget till inkvarteringsbidrag för manskap avsevärt ökas. På frågans nuvarande ståndpunkt vore det emellertid omöjligt att beräkna härav betingad ökning av anslaget i fråga. För år 1919 vore 70 löner upptagna i 1:a lönegraden för manskapet, och hade, som ovan nämnts, ett belopp av 1,000 kronor avsetts för inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler. Även under förutsättning att antalet såsom manskap kvarstående underofficerskorpraler efter 1919 års ingång icke uppginge till mer än 70, komme emellertid nämnda belopp till inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler att vara alldeles otillräckligt. Däremot torde den ökning av inkvarteringsbidraget för officerare och underofficerare, som i propositionen nr 356 till 1918 års riksdag upptagits med anledning av överflyttning utav större delen av underofficerskorpralerna till underofficerare, eller 29,000 kronor, möjligen kunna i viss mån avses även för inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler. Utan att höja det sammanlagda beloppet för inkvarteringsbidrag, 73,435 kronor, vore det därför möjligt att tillgodose det ökade krav på inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler, som sannolikt komme att förefinnas, genom att medgiva, att inkvarteringsbidrag åt underofficerskorpraler finge, därest så erfordrades, utgå från anslaget till inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare, under förutsättning dock att sammanlagda beloppet av i stat upptaget anslag till inkvarteringsbidrag därigenom icke överskredes.

På grund härav hade chefen för kustartilleriet föreslagit, att anmärkning 7 i staten skulle erhålla ett nytt moment av följande lydelse:

»Därest det under IV här ovan upptagna beloppet till inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler icke skulle vara tillräckligt, må det för inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare avsedda beloppet

[44.] till så stor del, som erfordras, användas till inkvarteringsbidrag även för underofficerskorpraler, dock att sammanlagda beloppet för inkvarteringsbidrag härigenom icke överskrides.»

Mot det av chefen för kustartilleriet föreslagna tillägget till anmärkning 7 i staten för kustartilleriets personal hade marinförvaltningen ej något att erinra.

För lönetillägg och uppmuntringspenningar hade chefen för kustartilleriet upptagit samma belopp, som beräknats för år 1919, eller resp. 20,000 och 14,000 kronor.

Marinförvaltningen hade i enlighet med chefens för kustartilleriet förslag i staten för kustartilleriet höjt anvisningen till inkvarteringsbidraget med 300 kronor och upptagit anvisningarna till lönetillägg och uppmuntringspenningar med oförändrade belopp.

På samma skäl, som anförts för höjning av beklädnadsersättningen till fänrikar i reserven vid flottan och till reservofficersaspiranter vid flottan, hade marinförvaltningen även ansett, att beklädnadshjälpen borde höjas till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven vid kustartilleriet från 300, resp. 200 kronor till 600, resp. 400 kronor.

I enlighet härmed hade marinförvaltningen i sitt förslag till stat för kustartilleriet under *Beklädnadshjälp till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven* upptagit ett sammanlagt belopp av 28,000 kronor, vilket innebure en ökning i förhållande till 1919 års stat av 13,100 kronor.

I anslutning till vad chefen för kustartilleriet i övrigt föreslagit hade marinförvaltningen upprättat förslag till stat för kustartilleriets personal för år 1920, slutande å en summa av 1,868,199 kronor.

Om, i likhet med vad som skett för år 1919, förslagsanslaget till avlöning för kustartilleriets personal beräknades till statens med 5 %, eller 93,409 kronor 95 öre, nedsatta slutsumma, skulle anslagsbeloppet för år 1920 bliva i avrundat tal 1,774,800 kronor, vilket i jämförelse med anslagets belopp för år 1919, eller 1,758,435 kronor, utgjorde en ökning av 16,365 kronor.

Departementa-
chefens ytt-
rande.

Marinförvaltningens förslag till stat för kustartilleriet föranleder icke från min sida erinringar eller uttalanden i vidare mån än som här nedan sägs.

Den föreslagna ökningen av kustartilleriets personal med 1 löjtnant, 1 korpral och 2 2:a klass kustartillerister anser jag mig ej kunna förorda, då, såsom jag förut anført, någon höjning av marinens personalstater enligt min mening icke bör under nuvarande tidsförhållanden vidtagas. På grund härav torde det av marinförvaltningen beräknade be-

loppet för lön och dagavlönning böra minskas i motsvarande grad eller med $(2,595 + 495 + 2 \times 362,50)$ 3,815 kronor. Av samma anledning torde det av marinförvaltningen för inkvarteringsbidrag beräknade beloppet böra nedsättas med 300 kronor, motsvarande inkvarteringsbidraget till en subalternofficer.

[44.]

På de av chefen för kustartilleriet anförda skäl anser jag mig vidare böra föreslå, att ett tillägg till anmärkning 7 i staten för kustartilleriet tillfogas av innehåll att, därest det i staten upptagna beloppet till inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler icke skulle vara tillräckligt, det för inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare avsedda beloppet må till så stor del, som erfordras, användas till inkvarteringsbidrag även för underofficerskorpraler, dock att sammanlagda beloppet för inkvarteringsbidrag härigenom icke överskrides.

Då behov av sådan jämkning beträffande användningen av det i staten upptagna beloppet till inkvarteringsbidrag av enahanda skäl kan förväntas uppstå även under år 1919, torde Kungl. Maj:t böra äga att i förekommande fall förordna därom.

Med avseende å den av marinförvaltningen förordade ökningen av beklädnadshjälp till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven har jag, på sätt jag uttalat under punkt 9 här ovan beträffande motsvarande personal vid flottan, icke ansett mig för närvarande böra upptaga frågan om dyrtidstillägg till beklädnadshjälp för år 1920. Härigenom kommer det för beklädnadshjälp till reservofficersaspiranter och fänrikar i reserven av ämbetsverket upptagna beloppet att minskas med 13,100 kronor.

Under förutsättning av bifall till vad jag sålunda föreslagit skulle någon annan ändring i staten för kustartilleriets personal för år 1920 icke ifrågakomma än den, som betingas av förutnämnda tillägg till anmärkning 7 i nämnda stat. Statens slutsumma skulle alltså uppgå till samma belopp som för år 1919 eller 1,850,984 kronor.

Om, i likhet med vad som skett för år 1919, förslagsanslaget till avlöning för kustartilleriets personal beräknas till statens med 5 % nedsatta slutsumma, skulle anslaget för år 1920 uppgå till 1,758,435 kronor eller enahanda belopp, som nu är upptaget i 1919 års stat.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av stat för kustartilleriets personal av den lydelse, bilaga 12 vid detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1920 upptaga anslaget till avlöning för kustartilleriets personal såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med 1,758,435 kronor.

2. Rekapitulations- och avskedspremier vid kustartilleriet.

[45.]
Rekapitulations- och
avskedspremier
vid kust-
artilleriet.
(Ordinarie
anslag.)

Efter förslag av Kungl. Maj:t uppförde 1918 års riksdag i riksstaten för år 1919 ett ordinarie förslagsanslag till rekapitulations- och avskedspremier vid kustartilleriet med 44,000 kronor.

I sitt statförslag för år 1920 har chefen för kustartilleriet beträffande detta anslag anfört följande.

Av anslagsbeloppet, 44,000 kronor, hade 30,000 kronor beräknats till rekapitulationspremier och 14,000 kronor till avskedspremier. Under förutsättning att de grunder för utbetalande av rekapitulationspremier, som angäves i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag, komme att tillämpas även under år 1920, torde, oavsett ett genomförande av den av chefen för kustartilleriet förut berörda organisationsförändringen med avseende å kustartilleriets manskapspersonal, vilken därvidlag sannolikt icke komme att utöva nämnvärt inflytande, anslaget till sagda premier böra upptagas till samma belopp som för år 1919 eller 30,000 kronor.

I enlighet med de övergångsbestämmelser, för vilka redogjorts i propositionen nr 145 till 1917 års riksdag, borde det för avskedspremier erforderliga beloppet, 14,000 kronor, ökas med 7,000 kronor till 21,000 kronor.

För rekapitulations- och avskedspremier vid kustartilleriet borde alltså enligt chefens för kustartilleriet åsikt för år 1920 beräknas ett belopp av (30,000 + 21,000) 51,000 kronor.

Marinförvaltningen har i sin förenämnda skrivelse den 14 oktober 1918 icke haft något att erinra mot chefens för kustartilleriet förslag.

Departementschefens
yttrande.

Då chefens för kustartilleriet förslag i fråga om höjning med 7,000 kronor av det till avskedspremier avsedda beloppet ansluter sig till de övergångsbestämmelser angående införandet av avskedspremier vid marinen, som förelagts 1917 års riksdag, har jag intet att erinra mot denna höjning. Någon anledning till ändring i beloppet av den för rekapitulationspremier avsedda delen av anslaget synes däremot icke föreligga.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 höja förslagsanslaget till rekapitulations- och avskedspremier vid kustartilleriet

[45.]

nu	kronor 44,000: —
med	» 7,000: —
till	kronor 51,000: —

Intendenturen.

3. Beklädnad åt kustartilleriets manskap.

Anslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap är i riksstaten för år 1919 upptaget till 142,800 kronor. Såsom förstärkning av detta anslag har i samma års riksstat uppförts ett extra förslagsanslag, högst 64,300 kronor, utgörande 45 % av det ordinarie anslagets belopp.

[46.]

Beklädnad
åt kust-
artilleriets
manskap.
(Ordinarie
anslag.)

I fråga om anslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap har marinförvaltningen i sin förenämnda skrivelse den 14 oktober 1918 anfört huvudsakligen följande.

De brister å ifrågavarande anslag, som uppstått under åren 1916 och 1917, uppgående till sammanlagt 49,692 kronor 11 öre, hade blivit täckta genom disponerandet dels av det å 1918 års stat till förstärkning av ordinarie beklädnadsanslaget upptagna anslaget å 28,600 kronor, dels av 21,092 kronor 11 öre av det å tilläggsstat för samma år uppförda anslaget, 67,690 kronor, till täckande av å en del ordinarie reservationsanslag för år 1917 uppkomna överbetalningar.

Ehuru givetvis de ökade kostnaderna för beklädnadens underhåll inverkade på medelsbehovet även å detta anslag, ansåge sig marinförvaltningen, under hänvisning till vad som anförts beträffande anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, ej böra föreslå ändrad beräkningsgrund för det ordinarie anslaget för år 1920, utan borde för mötande av ökade kostnader på grund av dyrtiden ett förstärkningsanslag å extra stat äskas.

Då 183 manskapsbeställningar i 1:a lönegraden komme att från och med nämnda års ingång överföras till underofficerskåren såsom underofficersbeställningar av 3:e graden, men å andra sidan för år 1920 av chefen för kustartilleriet föreslagits en ökning av manskapsstyrkan med 3 man (1 korpral och 2 2:a klass kustartillerister), borde anslaget, med iakttagande i övrigt av hittills följda grunder, beräknas sålunda:

[46.]	Underhåll av beklädnad	kronor 119,664: —
	Underhåll av sängservis	» 3,309: —
		kronor 122,973: —

Vad anginge beloppet av erforderligt förstärkningsanslag, borde detta på de grunder, som anförts beträffande motsvarande anslag för sjömans- och skeppsgossekårerna, enligt marinförvaltningens mening bestämmas till 90 % av det ordinarie anslaget storlek, eller i avrundat tal till 110,700 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Förevarande anslag har av marinförvaltningen för år 1920 beräknats med hänsyn därtill, att manskapsstyrkan dels enligt riksdagens beslut vid 1918 års riksdag minskats med 183 man till 1,105 man, dels enligt chefens för kustartilleriet statförslag för år 1920 skulle ökas med 3 man. Såsom jag förut anført under punkt 44 här ovan, har jag ej ansett mig böra förorda omförmälda ökning. Beklädnad bör därför beräknas för nuvarande stamstyrka, 1,105 man. Med tillämpning av hittills gängse beräkningsgrunder bör därför det ordinarie anslaget beräknas på följande sätt:

Underhåll av beklädnad:	
1,105 man à 108 kronor	kronor 119,340: —
Underhåll av sängservis:	
1,105 man à 3 kronor	» 3,315: —
	kronor 122,655: —

I jämförelse med det belopp, 142,800 kronor, varmed ifrågavarande anslag är uppfört i riksstaten för innevarande år, skulle detsamma sålunda för år 1920 förete en minskning med (142,800 — 122,655) 20,145 kronor.

Beträffande marinförvaltningens förslag i fråga om den erforderliga förstärkningen av det ordinarie anslaget för år 1920 finner jag mig, med hänvisning till vad jag anført under punkt 14 här ovan angående beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna, icke kunna biträda detta förslag, utan anser mig i stället böra förorda, att förstärkningsanslaget liksom i riksstaten för år 1919 upptages till 45 % av det ordinarie anslaget belopp eller i avrundat tal 55,200 kronor.

Jag anser mig i detta sammanhang böra erinra, att det ordinarie beklädnadsanslaget för år 1919 rätteligen bort minskas med 20,313

kronor på grund av den utav 1918 års riksdag beslutade överflyttningen av underofficerskorpraler i 1:a lönegraden till en ny lägre underofficersgrad. Ehuru marinförvaltningen, såvitt av ämbetsverkets förenämnda skrivelse den 14 oktober 1918 framgår, icke räknat med någon brist å anslaget för år 1919, synes mig försiktigheten bjuda att, i likhet med vad beträffande flottans beklädnadsanslag föreslagits, nämnda belopp avses att täcka för sistnämnda år eventuellt uppkommande brist.

[46.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 minska reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap

nu	kronor 142,800: —
med	» 20,145: —
till	kronor 122,655: —

4. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap.

Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anför, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[47.]

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 55,200 kronor.

Förstärkning
av reservationsanslaget
till beklädnad
åt kustartilleriets
manskap.
(Extra anslag.)

5. Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet.

Anslaget till naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet är i innevarande års riksstat upptaget till 569,600 kronor. Såsom förstärkning av detta anslag har i samma års riksstat uppförts ett förslagsanslag, högst 256,300 kronor, utgörande 45 % av det ordinarie anslaget, vadan sålunda för bestridande under innevarande år av kostnader för naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet finnas anvisade sammanlagt 825,900 kronor.

[48.]

Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet.
(Ordinarie anslag.)

[48.] Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 14 oktober 1918 beträffande förevarande anslag anfört i huvudsak följande.

Till grund för beräkning av naturaunderhållsanslaget hade legat en portionskostnad av 58 öre per man och dag.

De verkliga portionskostnaderna under 1918 års tre första kvartal hade emellertid i medeltal uppgått per man och dag till omkring 1 krona 80 öre, samt lägst utgjort 1 krona 41 öre och högst 2 kronor 31 öre. Nämda kostnader hade sålunda i medeltal med omkring 200 % överstigit de kostnader, som legat till grund för beräkningen av det ordinarie anslaget.

Under år 1917 hade utgifterna å förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet uppgått till 1,183,976 kronor 98 öre. Av detta belopp hade 85,988 kronor 49 öre ersatts av medel för neutralitetsskyddets upprätthållande och 1,000 kronor av värnsskattemedel, vadan naturaunderhållsanslaget belastats med utgifter till sammanlagt belopp av 1,096,988 kronor 49 öre, under det att anslaget i riksstaten för år 1917 upptagits till 581,700 kronor. Detta anslag hade sålunda i det närmaste överskridits procentuellt lika mycket som motsvarande anslag för flottan eller med omkring 90 %.

Under hänvisning till vad förut anförts under naturaunderhållsanslaget för flottan borde jämväl förevarande ordinarie anslag beräknas enligt hittills följda grunder. Såsom framginge av propositionen nr 356 till 1918 års riksdag, medförde emellertid överförandet av 183 manskapsbeställningar till underofficerskårens stat ett minskat behov av medel för naturaunderhållsanslaget av 38,741 kronor 10 öre eller i avrundat tal 38,700 kronor, varför anslaget för år 1920 borde upptagas till (569,600 — 38,700) 530,900 kronor.

På de skäl, som av ämbetsverket angivits vid behandlingen av frågan om naturaunderhållsanslaget för flottan, vore en förstärkning av här ifrågavarande anslag för år 1920 erforderlig. Detta förstärkningsanslag borde enligt marinförvaltningens mening utgå med 90 % av det ordinarie anslaget, d. v. s. med 477,810 kronor eller i avrundat tal 477,800 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Emot den av marinförvaltningen föreslagna nedsättningen för år 1920 med 38,700 kronor i det ordinarie naturaunderhållsanslagets belopp har jag intet att erinra. Denna nedsättning är, såsom förut nämnts, föranledd av det vid 1918 års riksdag beslutade överförandet av 183 manskapsbeställningar till underofficerskårens stat.

Av skäl, för vilka jag här ovan (sid. 3 o. ff.) redogjort, anser jag mig icke böra framställa förslag om äskande av något förstärkningsanslag för år 1920 till här ifrågavarande ordinarie anslag. [48.]

Jag hemställer sålunda, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 minska förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet

nu	kronor 569,600: —
med	» 38,700: —
till	kronor 530,900: —

Nybyggnad och underhåll.

6. Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel.

Efter förslag av Kungl. Maj:t uppförde 1918 års riksdag reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel i riksstaten för år 1919 med 683,650 kronor. I förhållande till det belopp, 553,350 kronor, varmed anslaget var upptaget i 1918 års riksstat, utgjorde ökningen 130,300 kronor. I sistnämnda belopp äro icke inberäknade sådana kostnadsökningar, som föranledas av stegrade material- och arbetspris. För mötande av dessa kostnadsökningar har i riksstaten för år 1919 uppförts ett särskilt förstärkningsanslag av 197,600 kronor. [49.]

Underhåll av
kustartilleriets
byggnader
och materiel.
(Ordinarie
anslag.)

I förutnämnda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen anmält, att i de förslag till beräkning av utgifterna å det ordinarie anslaget för år 1920, som med en av chefen för kustartilleriet den 1 augusti 1918 avlåten skrivelse inkommit till marinförvaltningen från kommandanterna och truppförbandscheferna vid kustartilleriet, de kostnader, som av anslaget skulle bestridas, upptagits till ett sammanlagt belopp av 1,035,250 kronor. I detta belopp — yttrar marinförvaltningen vidare — inginge emellertid till betydande del sådana kostnader, som vore grundade på av rådande dyrtid föranledda prisstegringar å materialier och arbete. Då emellertid medel för dessa kostnaders bestridande jämväl för år 1920 liksom för år 1919 borde upptagas i ett

[49.] särskilt förstärkningsanslag, ansåge sig marinförvaltningen icke böra vid det ordinarie anslagets bestämmande taga någon hänsyn till de föreslagna ökningarna, i den mån de grundade sig på prisstegringar.

Emellertid förelåge enligt marinförvaltningens mening sådana anledningar till höjning av anslaget, vilka vore av beskaffenhet, att de även under normala förhållanden skulle hava gjort sig gällande. Härvid vore främst att märka den ökning i underhållskostnaderna, som måste bli en följd av nyanläggningar och nyanskaffningar, vilka krävde underhåll under år 1920, men för vilka underhållsmedel ej förut vid anslagsbeloppets bestämmande beräknats.

Chefen för kustartilleriet hade ansett att, fränsett prisstegringar, följande ökringar i underhållsanslaget erfordrades, nämligen för:

I. Underhåll av byggnader	kronor 16,000: —
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	» 44,250: —
III. Åtskilliga behov	» 2,900: —

Summa kronor 63,150: —

Efter verkställd granskning av de beräkningar, som legat till grund för chefens för kustartilleriet förslag till ökringar av de i anslaget ingående medlen för *underhåll av byggnader* samt för *underhåll av kustfästningarnas inventarier*, hade marinförvaltningen funnit, att de av bemålde chef föreslagna ökningarna kunde nedbringas från resp. 16,000 och 44,250 kronor till resp. 2,000 och 22,700 kronor. Beträffande denna granskning, vilken hänför sig till förhållanden, som äro av hemlig natur, torde jag få hänvisa till handlingarna i ärendet ävensom förutnämnda, inom departementet uppgjorda hemliga promemoria.

Den av chefen för kustartilleriet förordade anslagshöjningen av 2,900 kronor till *åtskilliga behov* grundade sig på följande framställningar från olika befälhavare.

Chefen för Älvsborgs kustartillerikår hade hemställt, att anslagsposten till underhåll av kaserninventarier måtte ökas med 1,000 kronor på grund därav att kårens persedelförråd med anledning av upprättande av Göteborgs örlogsdepå utökats med en stor del inventarier till officers- och underofficersmässar samt marketenteri m. m. Vidare hade bemålde chef föreslagit en ökning med 1,000 kronor av det till yttre renhållning avsedda beloppet, vilket vore beroende därpå att de områden, å vilka kronan hade renhållningsskyldighet, betydligt ökats.

Därjämte hade befälhavande amiralen i Karlskrona hemställt om ökning i anvisningen till tillsyningspersonal för att möjliggöra höjningar

av årsarvodena dels till tillsyningsmannen å Drottningsskär från 350 kronor till 550 kronor, varigenom denne i avlöningshänseende skulle bli likställd med den vid kruthuset å Mjölmarholmen anställde tillsyningsmannen, och dels till dem, som utövade tillsynen av barackerna å Almö, Aspö och Västra Skällö från resp. 150, 100 och 50 kronor till resp. 200, 150 och 100 kronor.

Slutligen hade kommandanten i Hemsö fästning föreslagit en höjning av det för avlöning av tillsyningspersonal i fästningen avsedda beloppet med 150 kronor.

Chefen för kustartilleriet tillstyrkte bifall till de föreslagna ökningarna dels av anslagsposten till underhåll av kaserninventarier vid Älvsborgs kustartillerikår med 1,000 kronor och dels av årsarvodena till tillsyningspersonal i Karlskrona fästning med tillhopa 350 kronor. Den till yttre renhållning vid Älvsborgs fästning ifrågasatta höjningen ansåge chefen för kustartilleriet kunna nedsättas med hälften eller från 1,000 till 500 kronor. Härjämte beräknade bemälde chef ökningen av det för avlöning åt tillsyningspersonal i Hemsö fästning avsedda beloppet till 1,050 kronor, enär en del nya försvarsanstalter, för vilkas bevakning särskilda åtgärder måste vidtagas, förväntades bli färdiga under loppet av år 1920. Sammanlagda beloppet av de ifrågasatta ökningarna borde alltså enligt chefens för kustartilleriet mening upptagas till (1,000 + 350 + 500 + 1,050) 2,900 kronor.

Marinförvaltningen förordade de föreslagna ökningarna, resp. 1,000 och 350 kronor, av de för underhåll av kaserninventarier vid Älvsborgs kustartillerikår samt för tillsyningspersonal i Karlskrona fästning avsedda beloppen. Den ökning av anvisningen för den yttre renhållningen, 1,000 kronor, som kommandanten i Älvsborgs fästning föreslagit med anledning av ökad renhållningsskyldighet, syntes även ämbetsverket befogad, varför ämbetsverket, i motsats till chefen för kustartilleriet, tillstyrkte en ökning för ändamålet med hela beloppet. Däremot ansåge sig marinförvaltningen ej böra föreslå någon ökning av det för avlöning av tillsyningspersonal i Hemsö fästning nu utgående beloppet.

För uppehållande av sjöförbindelserna inom kustfästningarna hade kommandanterna upptagit tillsammans 223,500 kronor, innebärande en ökning av det för år 1919 beräknade beloppet med ej mindre än 171,800 kronor. Chefen för kustartilleriet ansåge emellertid, att ifrågavarande ökning i stort sett föranletts av rådande dyrtid, varför densamma borde gäldas av det förstärkningsanslag, som syntes bli erforderligt jämväl för år 1920.

[49.] Beträffande sistnämnda fråga ansåge marinförvaltningen, som visserligen funne, att ökningen huvudsakligen vore beroende av de till följd av dyrtiden stegrade prisen, att av sagda kostnad en viss del borde läggas på det ordinarie underhållsanslaget. Även om genom ändrade politiska förhållanden en återgång till normala pris skulle inom en nära framtid inträffa, syntes det vara tydligt, att den brist på tonnage, som under en lång följd av år torde bli råadande, komme att hålla frakterna och därmed också kolprisen i en höjd, som icke hade någon motsvarighet före världskriget. Att år efter år för de kostnader, som härav bleve en följd, avse ett särskilt förstärkningsanslag syntes marinförvaltningen ej vara rätta vägen. Kostnader, som med visshet kunde förutses under en längre tid framåt och som vore av natur att tillhöra ordinarie anslag, borde belasta samma anslag. Ett undanskjutande av frågans reglering kunde därför icke vara till gagn.

Det belopp för uppehållande av sjöförbindelserna inom kustfästningarna, som sålunda nu borde tillföras anslaget, syntes icke kunna sättas lägre än till 50 % av det för år 1919 för ändamålet beräknade beloppet, 51,700 kronor, eller i runt tal till 25,000 kronor.

På grund härav borde enligt marinförvaltningens mening de för åtskilliga behov avsedda underhållsmedlen ökas med (1,000 + 350 + 1,000 + + 25,000) 27,350 kronor.

Den ökning i anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel, som marinförvaltningen, fränsett ökade material- och arbetspris, ansåge nödvändig, bleve sålunda:

I. Underhåll av byggnader	kronor 2,000: —
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	» 22,700: —
III. Åtskilliga behov	» 27,350: —
Summa kronor 52,050: —	

På grund av vad sålunda anförts och under förutsättning att *Färösunds fästning* komme att bibehållas jämväl under år 1920, har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för år 1920 höja reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel från 683,650 kronor med 52,050 kronor till 735,700 kronor.

I likhet med vad i riksstaten för år 1919 ägt rum ansåge marinförvaltningen, enligt vad ämbetsverket vidare meddelat i berörda skrivelse den

12 september 1918, att även i riksstaten för år 1920 borde uppföras ett förstärkningsanslag till det ordinarie underhållsanslaget. Detta förstärkningsanslag skulle sålunda vara avsett att täcka de ökade kostnaderna för underhållet, i den mån dessa grundade sig på av rådande dyrtid föranledda prisstegringar å materialier och arbete. [49.]

Att med någon grad av tillförlitlighet bestämma det erforderliga förstärkningsanslaget, läte sig — yttrar marinförvaltningen vidare — ej göra. Visst vore emellertid, att de prisökningar, vilka vore grundade på dyrtiden, under det år, som förflutit sedan förstärkningsanslaget för år 1919 beräknades, ytterligare stegrats så, att en kraftig höjning av anslagsbeloppet därav betingades, på det att anslaget måtte kunna fylla sitt ändamål.

Under erinran att ämbetsverket vid behandling av frågan om förstärkningsanslag för anslaget till flottans nybyggnad och underhåll beräknat detta förstärkningsanslag till 45 % av det ordinarie anslaget, ville marinförvaltningen, som icke funne skäl att frångå denna beräkningsgrund, föreslå, att förstärkningsanslaget för underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel måtte beräknas efter 45 % å det ordinarie anslaget.

Det ordinarie anslaget hade marinförvaltningen föreslagit till 735,700 kronor; 45 % å nämnda summa utgjorde 331,065 kronor.

De höga kostnader, vartill fästningarnas sjöförbindelser till följd av de betydande stegringarna i kol- och oljeprisen uppginge, nödvändiggjorde emellertid, att en särskild ökning av förstärkningsanslaget vidtoges för täckande av dessa kostnader.

Enligt vad ämbetsverket i sammanhang med beräkningen av det ordinarie anslaget framhållit, hade kommendanterna i sina förslag till beräkning av kostnaderna för sjöförbindelserna under år 1920 upptagit dessa till 223,500 kronor, d. v. s. med ett belopp, som med 171,800 kronor överstege den för år 1919 för ändamålet beräknade summan, vilken utgjorde 51,700 kronor. Ämbetsverket hade föreslagit en ökning i det ordinarie anslaget för år 1920 med 25,000 kronor för sjöförbindelserna, varigenom för dessa skulle å det ordinarie anslaget finnas tillgängliga 76,700 kronor. Med en beräkning av förstärkningsanslaget till 45 % å det ordinarie anslaget skulle å det förra 34,515 kronor bliva ytterligare tillgängliga för sjöförbindelserna eller å båda anslagen tillsammans 111,215 kronor. I jämförelse med det belopp, som av kommendanterna beräknats behövt, visade sig emellertid detta belopp otillräckligt och en ytterligare ökning av detsamma borde därför avses.

Med anledning av de ovissa förhållanden med avseende å de pris,

[49.] som kunde år 1920 vara gällande, ansåge dock marinförvaltningen, att denna ytterligare ökning borde begränsas till 55 % å 76,700 kronor eller till 42,185 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till förstärkning av ifrågavarande anslag för år 1920 bevilja på extra stat för samma år ett förslagsanslag, högst (331,065 + 42,185) 373,250 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Efter verkställd granskning av de beräkningar, som legat till grund för chefens för kustartilleriet och marinförvaltningens förevarande förslag i fråga om det ordinarie anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel har jag ej funnit anledning till erinran mot det av marinförvaltningen till *underhåll av byggnader* upptagna ökade beloppet av 2,000 kronor. Däremot har jag av skäl, för vilka redogöras i ovan åberopade hemliga promemoria, ansett mig böra föreslå reducering av den av marinförvaltningen äskade anslagsökningen för *underhåll av kustfästningarnas inventarier* med 9,500 kronor till (22,700 — 9,500) 13,200 kronor. De sålunda av mig förordade anslagsökningarna med 2,000, resp. 13,200 kronor hänföra sig till nytillkommen materiel.

Beträffande det till *åtskilliga behov* erforderliga beloppet har i anvisningen till yttre renhållning i Älvsborgs fästning, vilken nu utgör 1,800 kronor, av kommendanten därstädes föreslagits en ökning av 1,000 kronor, varigenom det för detta ändamål avsedda beloppet skulle höjas till 2,800 kronor. Detta förslag har biträtts av marinförvaltningen, under det chefen för kustartilleriet ansett en ökning med 500 kronor tillfyllest. I betraktande av att för Vaxholms fästning, där renhållnings-skyldigheten torde omfatta ett ej obetydligt större område än i Älvsborgs fästning, för motsvarande ändamål icke upptagits mer än 2,000 kronor, synes den föreslagna höjningen anmärkningsvärt hög. Jag anser mig därför i detta avseende böra biträda chefens för kustartilleriet förslag och alltså förorda en höjning med endast 500 kronor.

Marinförvaltningens förslag att höja anslagsbeloppet till uppehållande av sjöförbindelserna inom kustfästningarna med 25,000 kronor anser jag mig icke kunna biträda. Visserligen är det knappast att förvänta, att de nu rådande höga prisen på kol skola efter ett blivande fredsslut återgå till samma nivå som före kriget, men å andra sidan synes det omöjligt att nu med någon grad av sannolikhet bedöma, i vad mån prissänkning kommer att äga rum. Jag anser mig därför ej heller i detta fall böra frångå den princip, åt vilken jag tidigare givit uttryck,

nämligen att sådana kostnadsökningar, som äro beroende på av nuvarande tidsförhållanden föranledda prisstegringar, böra upptagas i särskilda förstärkningsanslag. [49.]

I anslutning till vad jag sålunda anfört skulle det av marinförvaltningen föreslagna beloppet till åtskilliga behov minskas med (500 + 25,000) 25,500 kronor eller från 27,350 till 1,850 kronor.

Anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1920 skulle alltså, enligt vad jag nu anfört, höjas med följande under anslagets särskilda huvudposter upptagna belopp:

I. Underhåll av byggnader	kronor	2,000: —
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	»	13,200: —
III. Åtskilliga behov	»	1,850: —
Summa kronor		17,050: —

I de beräkningar över kustartilleriets ordinarie anslag under perioden 1915—1919, vilka framlades i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, voro icke några kostnader upptagna för *Fårösunds fästning*, utan förutsattes, att fästningens personal och materiel skulle överflyttas till andra kustfästningar. Emellertid föreslogs i nämnda proposition, att frågan om Fårösunds fästnings bibehållande eller indragande skulle tills vidare hållas öppen; och nämnda riksdag uttalade i anslutning härtill, att något definitivt beslut i frågan icke då borde fattas. Vid beräkandet av kustartilleriets underhållsanslag för år 1919 ansåg jag nödvändigt taga hänsyn till sannolikheten av att Fårösunds fästning komme att bibehållas jämväl under nämnda år.

Med hänsyn till nuvarande tidsförhållanden och på grund av de ytterligare skäl, som närmare angivas i berörda hemliga promemoria, anser jag, att Fårösunds fästning omedelbart bör nedläggas; och finner jag mig alltså böra hemställa om inhämtande av riksdagens beslut därom.

Även under förutsättning att beslut nu fattas om indragning av ifrågavarande fästning, böra emellertid följande för fästningen och därvarande kustartilleridetachment i staten upptagna belopp medräknas vid bestämmande av kustartilleriets underhållsanslag för år 1920:

Underhåll av kustfästningarnas inventarier	4,500 kronor
Åtskilliga behov:	
Underhåll av kaserninventarier	500 »
Underhåll av handvapenförrådet	150 »
Summa 5,150 kronor.	

[49.]

Fårösunds fästnings inventarier samt därvarande detachements kasern-inventarier och handvapen skulle nämligen under sistnämnda förutsättning överflyttas till andra kustfästningar och givetvis fortfarande kräva samma underhållskostnader som för närvarande.

Å andra sidan bör, om Fårösunds fästning icke kommer att bibehållas under år 1920, kustartilleriets underhållsanslag för nämnda år minskas med nedan angivna, för Fårösunds fästning och därvarande detachement av marinförvaltningen upptagna belopp:

Byggnader	9,500 kronor
Åtskilliga behov:	
Sjöförbindelser	200 »
Tillsyningspersonal	2,400 »
Yttre renhållning	300 »
Summa 12,400 kronor.	

Det belopp av 17,050 kronor, varmed kustartilleriets underhållsanslag enligt vad jag här ovan uttalat beräknats bära höjas för år 1920, lärers sålunda, under förutsättning att ifrågavarande fästning nu nedlägges, bära minskas med 12,400 kronor till 4,650 kronor.

Därjämte torde vid anslagsbeloppets bestämmande bära tagas hänsyn även till vissa andra omständigheter, för vilka jag nu anhåller få redogöra.

I en den 26 mars 1915 utfärdad kungörelse angående de villkor, på vilka utlänning må kunna tillåtas att tillfälligt uppehålla sig inom kustfästnings skyddsområde m. m., föreskrives, bland annat, att Kungl. Maj:ts befallningshavande skall för varje skyddsområde förordna en eller flera personer att utöva tillsyn å efterlevnaden av de i kungörelsen givna bestämmelserna. Vidare stadgas, att Kungl. Maj:ts befallningshavande skall låta vid alla till skyddsområdet förande kommunikationsleder, där de skära gränsen, ävensom å andra lämpliga punkter av områdets gräns uppsätta på långt avstånd synliga anslagstavlor.

Sedermera medgavs genom nådigt brev den 30 september 1916, bland annat, att för bestridande av kostnaderna under år 1917 för ersättning till de för kustfästningarnas skyddsområden förordnade tillsyningsmän finge användas högst följande belopp, nämligen av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län 3,000 kronor, Kungl. Maj:ts befallningshavande i Blekinge län 2,000 kronor och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län 3,000 kronor.

[49.]

Jämlikt nådigt brev den 8 mars 1918 uppdrogs därefter åt marinförvaltningen att, i samband med framställningar, avsedda att föreläggas 1919 års riksdag, avgiva det förslag angående beredande av medel för bestridande av de med berörda kungörelses fortsatta tillämpning förenade kostnader, vartill ämbetsverket kunde finna anledning.

Enligt vad marinförvaltningen meddelat i förutnämnda skrivelse den 12 september 1918, har ämbetsverket beräknat ifrågavarande kostnader på följande sätt:

inom Karlskrona fästnings skyddsområde:	
för arvoden åt tillsyningsmän årligen	kronor 2,000: —
» underhåll av anslagstavlor »	» 200: —
	Summa kronor 2,200: —

inom vartdera av Vaxholms och Älvsborgs fästningars skyddsområden:	
för arvoden åt tillsyningsmän årligen	kronor 4,000: —
» underhåll av anslagstavlor »	» 500: —
	Summa kronor 4,500: —

Den sammanlagda årliga kostnaden för ifrågavarande ändamål hade sålunda av marinförvaltningen beräknats till (2,200 + 4,500 + 4,500) 11,200 kronor; och har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ersättning åt inom Vaxholms, Karlskrona och Älvsborgs fästningars skyddsområden förordnade tillsyningsmän samt för underhåll av anslagstavlor m. m. bevilja ett förslagsanslag, högst 22,400 kronor och därav anvisa å tilläggsstat för år 1919 högst 11,200 kronor och å extra stat för år 1920 likaledes högst 11,200 kronor.

Emot vad marinförvaltningen sålunda föreslagit har jag ej annat att erinra än att ifrågavarande utgifter, som äro av stadigvarande natur, ej lämpligen böra upptagas såsom extra anslag, utan i stället tagas i betraktande vid beräkning av anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel. Nämnda anslag bör därför av denna anledning ökas med ett belopp av 11,200 kronor.

Då emellertid nämnda anslagskrav föreligger även för år 1919, torde enahanda belopp, 11,200 kronor, jämväl böra äskas på tilläggsstat för nämnda år. Härtill anhåller jag att få återkomma i annat sammanhang.

[49.] I enlighet med vad jag sålunda anført skulle det ordinarie anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel, vilket i 1919 års riksstat är uppfört med 683,650 kronor, för år 1920 ökas med (4,650 + 11,200) 15,850 kronor och alltså i riksstaten för sistnämnda år upptagas till 699,500 kronor.

Beträffande behovet av förstärkningsanslag till det ordinarie anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel vill jag till en början erinra, att detsamma för år 1919 upptagits efter en beräkningsgrund av 30 % av det ordinarie anslagets belopp. Marinförvaltningen har nu hemställt, att förstärkningsanslaget för år 1920 måtte beräknas efter ett procenttal av 100 % beträffande kostnaderna för uppehållet av kustfästningarnas sjöförbindelser och 45 % i fråga om anslaget i övrigt.

Emellertid torde man enligt min mening kunna förvänta, att prisen till följd av de ändrade förhållandena småningom komma att nedgå, och i allt fall saknas hållbar grund att nu föreslå höjning i enlighet med de av marinförvaltningen angivna procentsiffrorna. Det synes mig fastmera av statsfinansiella skäl nödvändigt att söka nedbringa ifrågavarande förstärkningsanslag under det belopp, varmed motsvarande anslag för innevarande år utgår. Jag anser mig likväl, med hänsyn särskilt till de dryga kostnader, som fästningarnas sjöförbindelser till följd av de höga kol- och oljeprisen betinga, böra föreslå, att förstärkningsanslaget icke bestämmas lägre än till 20 % av det ordinarie anslagets belopp. Då sistnämnda anslag för år 1920 upptagits till 699,500 kronor, skulle förstärkningsanslaget för samma år utgöra 139,900 kronor.

På grund av vad jag i det föregående anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen att

dels besluta, att Fårösunds fästning skall omedelbart nedläggas;

dels ock i riksstaten för år 1920 höja reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel

nu	kronor 683,650: --
med	» 15,850: —
till	kronor 699,500: —

7. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel.

Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anför, [50.]
får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 139,900 kronor.

Förstärkning
av reserva-
tionsanslaget
till underhåll
av kustartille-
riets bygg-
nader och
materiel.

(Extra anslag.)

8. Officersbyggnad i Vaxholms fästning.

I skrivelse den 1 oktober 1917, angående beräkning av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1919, anhöll marinförvaltningen, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att bevilja för uppförande i Vaxholms fästning av byggnader till bostäder åt officerare och underofficerare ett anslag av 572,700 kronor. [51.]

Officers-
byggnad
i Vaxholms
fästning.

(Extra anslag.)

Det äskade beloppet beräknades på följande sätt:

för regementschefsbostad	kronor	88,500: —
» kommendantsbostad	»	90,500: —
» officersbyggnad vid Oscar-Fredriksborg	»	213,500: —
» underofficersbyggnad för underofficerare av 1:a graden	»	117,200: —
» ritningar m. m. för regementschefsbostaderna	»	20,000: —
ritningar m. m. för övriga två byggnader	»	43,000: —
Summa kronor		572,700: —

Med anledning härav föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag, att riksdagen måtte till uppförande av ifrågasvarande byggnader med undantag av regementschefsbostaden bevilja ett reservationsanslag av 474,200 kronor samt därav på extra stat för år 1919 anvisa ett belopp av 118,550 kronor. Enligt vad som inhämtas

[51.] av berörda statsverksproposition, avsågs att fördela anslaget, 474,200 kronor, med 118,550 kronor på vart och ett av åren 1919—1922.

I skrivelse (nr 5 A) den 21 juni 1918 anförde riksdagen i denna fråga följande.

Vid granskningen av de för ifrågavarande byggnader uppgjorda förslagsritningarna hade riksdagen icke funnit desamma tillfredsställande beträffande underofficersbyggnaden, där rummen enligt förslaget torde bliva väl små samt genom olämpliga takanordningar för mörka, samt i fråga om kommandantsbostaden, som torde kunna för ungefär samma kostnader genom ett förenklat byggnadssätt göras rymligare.

Därjämte borde enligt riksdagens mening vid en förnyad utredning tagas under omprövning, huruvida icke byggnaderna lämpligen borde uppföras av sten i stället för av trä.

Ritningarna till officersbostaden hade däremot icke givit riksdagen anledning till erinran.

De för ritningar, kontroll, byråkostnader och oförutsedda utgifter beräknade beloppen hade riksdagen funnit vara väl högt tilltagna och därför ansett sig kunna nedsätta desamma till 10 % av kostnadssumman.

Riksdagen, som till fullo insåge behovet av den ifrågavarande underofficersbyggnaden, förväntade, att nytt förslag rörande denna byggnad skulle komma att framläggas till 1919 års riksdag.

Det belopp, som enligt vad riksdagen ovan anført skulle erfordras, utgjorde sålunda (213,500 + 10 % · 213,500) 234,850 kronor, att utgå till hälften under år 1919.

Riksdagen har på grund härav anmält, att riksdagen till uppförande av officersbyggnad i Vaxholms fästning beviljat ett anslag av 234,850 kronor och därav på extra stat för år 1919 såsom reservationsanslag anvisat ett belopp av 117,425 kronor.

Genom nådigt brev den 28 juni 1918, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1919 femte huvudtitel m. m., ställde Kungl. Maj:t det av riksdagen för uppförande av officersbyggnad i Vaxholms fästning sålunda anvisade beloppet av 117,425 kronor till marinförvaltningens förfogande samt anbefalldes ämbetsverket att så skyndsamt med hänsyn till rådande förhållanden ske kunde påbörja arbetet. Tillika uppdrogs åt marinförvaltningen att, efter samråd med chefen för kustartilleriet, inkomma med förnyat ritningsförslag jämte kostnadsberäkningar till kommandantsbostad i Vaxholm och underofficersbyggnad för underofficerare av 1:a graden vid Oscar-Fredriksborg samt därvid

iakttaga vad riksdagen i berörda skrivelse beträffande dessa byggnader anfört. [51.]

I förut omförmälda skrivelse den 12 september 1918 har nu marinförvaltningen meddelat, att det, ehuru ämbetsverket redan den 3 juni samma år anmodat varvschefen vid flottans station i Stockholm att upprätta nya ritningar och kostnadsberäkningar för kommendantsbostaden och underofficersbyggnaden, med hänsyn till den korta tid, som stått till förfogande, icke varit möjligt att utarbeta dylika ritningar och kostnadsberäkningar, varför marinförvaltningen först framdeles kunde inkomma med desamma. Med hänsyn såväl därtill, att underofficersrummen ansetts böra göras större, som ock i betraktande av de betydligt stegrade byggnadskostnaderna vore emellertid att förutse, att det erforderliga beloppet skulle komma att överstiga det vid 1918 års riksdag äskade.

I enlighet med riksdagens uttalade förväntan, att förslag till underofficersbyggnad för 1:a gradens underofficerare skulle framläggas till 1919 års riksdag, funne marinförvaltningen sig av de tidigare föreslagna byggnaderna för närvarande böra hemställa om anslag endast för ifrågasvarande byggnad. I avvaktan på slutliga beräkningar syntes det marinförvaltningen lämpligt, att den år 1918 beräknade summan av 117,200 kronor med tillägg för ritningar och kostnadsstegringar sattes till 150,000 kronor.

I anslutning härtill har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande i Vaxholms fästning av byggnader till bostäder för officerare och underofficerare å extra stat för år 1920 dels anvisa återstoden, 117,425 kronor, av det år 1918 beviljade reservationsanslaget, 234,850 kronor, och dels ytterligare bevilja ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

Sedermera har marinförvaltningen med skrivelse den 7 november 1918 överlämnat förslag till ritningar till byggnader till bostäder för kommendanten och underofficerare i Vaxholms fästning.

I mitt yttrande till det vid 1918 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet redogjorde jag, bland annat, för behovet av ifrågasvarande bostäder för kommendanten och underofficerare i Vaxholms fästning. Ehuru enligt min mening detta behov alltjämt föreligger, och jag, särskilt vad bostäder för underofficerarna beträffar, i likhet med riksdagen anser, att underofficerarnas bostadsfråga snarast möjligt bör vinna sin lösning, har jag dock med hänsyn till nödvändigheten att i största

Departements-
chefens
yttrande.

- [51.] möjliga mån begränsa statsutgifterna och i betraktande av de nuvarande höga byggnadskostnaderna ansett, att med äskande av medel till uppförande av ifrågavarande byggnader bör tills vidare anstå. Jag inskränker mig alltså till att nu förorda anvisandet av återstoden, 117,425 kronor, av det utav 1918 års riksdag till uppförande av officersbyggnad beviljade anslaget.

I detta sammanhang vill jag nämna, att marinförvaltningen i skrifvelse den 31 oktober 1918 anmält, att det vore osäkert, huruvida anvisade medel, tillhoppa 196,500 kronor, till uppförande av en mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg skulle komma att visa sig tillräckliga. Med anledning härav har Kungl. Maj:t genom beslut den 8 november samma år föreskrivit, att med påbörjandet av ifrågavarande arbete skulle i avvaktan på gynnsammare prisförhållanden tills vidare anstå; och förklarade sig Kungl. Maj:t vilja framdeles, på anmälan av marinförvaltningen, besluta om arbetets igångsättande.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att av det utav 1918 års riksdag till uppförande av officersbyggnad i Vaxholms fästning beviljade anslaget av 234,850 kronor på extra stat för år 1920 såsom reservationsanslag anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 117,425 kronor.

9. Vatten- och avloppsledningar för befäls- och underbefälsbyggnaderna vid Vaxholms kustartilleriregemente.

- [52.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag för anordnande av vatten- och avloppsledningar för befäls- och underbefälsbyggnaderna vid Vaxholms kustartilleriregemente beviljat ett reservationsanslag av 95,000 kronor, varav på extra stat för år 1919 anvisats ett belopp av 35,000 kronor.
- Ömförmälda belopp, 95,000 kronor, var avsett att fördelas med 35,000 kronor för vardera av åren 1919 och 1920 samt 25,000 kronor för år 1921.
- Vatten- och avloppsledningar för befäls- och underbefälsbyggnaderna vid Vaxholms kustartilleriregemente.
(Extra anslag.)

I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i sin förenämnda skrivelse den 12 september 1918 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[52.]

Departements-
chefens
yttrande.

att av det utav 1918 års riksdag för anordnande av vatten- och avloppsledningar för befäls- och underbefälsbyggnaderna vid Vaxholms kustartilleriregemente beviljade reservationsanslaget av 95,000 kronor på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 35,000 kronor.

Övningar.

10. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar är i riksstaten för år 1919 upptaget med ett belopp av 447,800 kronor. Såsom förstärkning av detta anslag har i samma års riksstat uppförts ett extra förslagsanslag, högst 200,000 kronor.

[53.]

Kustartille-
riets krigs-
beredskap och
övningar.
(Ordinarie
anslag.)

I förberörda skrivelse den 14 oktober 1918 har marinförvaltningen beträffande förevarande anslag anfört bland annat följande.

Chefen för kustartilleriet hade i förberörda skrivelse till marinförvaltningen den 1 augusti 1918 framhållit, att det, enär under år 1920 viss del av den artillerimateriel, som på grund av 1914 års beslut nyanskaffats, kunde tagas i bruk, för att möjliggöra övningar med denna materiel vore nödvändigt, att *ordinarie anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar* för år 1920 höjdes med 31,500 kronor.

Med hänsyn till såväl vad som dåmera vore känt beträffande antal och slag av nyanskaffade pjäser, vilka år 1920 kunde bli för övningarna disponibla, som behovet av höjning av vissa à-pris, vilka legat till grund för chefens för kustartilleriet beräkning av erforderlig anslagsökning, hade marinförvaltningen funnit nödvändigt att företaga en förnyad beräkning, vilken givit till resultat, att för ändamålet borde i stället för 31,500 kronor upptagas 54,000 kronor.

Marinförvaltningen ville vidare erinra, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag föreslagit en ökning med 27,500 kronor av det ordinarie anslaget under femte huvudtiteln till rese- och traktamentspenningar för att möjliggöra en höjning av de enligt rese-

[53.] reglementet och kungörelsen den 27 maj 1881 utgående dagtraktamentena. I samband härmed hade ock beräknats en ökning av 3,500 kronor av kustartilleriets övningsanslag, från vilket bestredes rese- och traktamentsersättning för av kustartilleriets övningar föranledda resor och transporter. Med anledning härav hade 1918 års riksdag, som ansett, att det ordinarie anslaget till rese- och traktamentspenningar borde bibehållas vid oförändrat belopp, för höjning av de enligt resereglementet och kungörelsen den 27 maj 1881 utgående dagtraktamentena på extra stat för år 1919 anvisat ett förslagsanslag av 27,500 kronor samt i fråga om den ifrågasatta ökningen av kustartilleriets övningsanslag anfört att, då kostnaderna för höjningen av dagtraktamentena skulle bestridas av nyssnämnda extra anslag, någon förhöjning av övningsanslaget av den angivna anledningen icke behövde ske.

I förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 hade marinförvaltningen uttalat, att berörda av 1918 års riksdag på extra stat beviljade anslag av 27,500 kronor enligt ämbetsverkets mening icke borde för år 1920 uppföras såsom extra anslag, utan borde i stället det ordinarie anslaget till rese- och traktamentspenningar ökas med nämnda belopp. I konsekvens härmed funne marinförvaltningen, att den av höjningen av dagtraktamentena förorsakade merkostnaden av 3,500 kronor för resor och transporter, som föranleddes av kustartilleriets övningar, borde bestridas av kustartilleriets övningsanslag.

Marinförvaltningen ville på grund härav hemställa, att det ordinarie anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar måtte ökas från 447,800 kronor med (54,000+3,500) 57,500 kronor till 505,300 kronor.

Vidare hade chefen för kustartilleriet gjort framställning om beviljande dels av ytterligare förstärkningsanslag till det ordinarie övningsanslaget för år 1919 och dels av sådant förstärkningsanslag för år 1920.

Beträffande *ytterligare förstärkningsanslag för år 1919* hade chefen för kustartilleriet erinrat, att i det av honom år 1917 avgivna förslaget till beräklandet av utgifterna för kustartilleriet under år 1919 föreslagits, att för sagda år ett tilläggsanslag för kustartilleriets krigsberedskap och övningar av 300,000 kronor måtte äskas av 1918 års riksdag, vilket belopp beräknats sålunda:

till ökade ammunitionskostnader	kronor 260,000: —
» » kostnader för kol, olja och övrig utredning m. m.	» 40,000: —
	Summa kronor 300,000: —

[53.]

På förslag av Kungl. Maj:t beviljade emellertid 1918 års riksdag, såsom förut nämnts, ett förstärkningsanslag för år 1919 av 200,000 kronor.

Anledningen till att chefen för kustartilleriet ej beräknat högre belopp än 40,000 kronor för ökade kostnader för kol, olja och övrig utredning m. m. berodde på omöjligheten att år 1917 bedöma de pris å sagda utredningseffekter, som kunde vara rådande innevarande år. Numera kunde emellertid förutses, att enbart för de ökade kolkostnaderna behövdes ett tilläggsanslag av 132,000 kronor samt att, då hänsyn dessutom måste tagas till de oerhört uppdrivna prisen å olja av olika slag, ved, rengöringsmateriel m. m., det erforderliga tilläggsanslaget icke torde kunna beräknas lägre än till 150,000 kronor. Ovannämnda summa för ökade ammunitionskostnader, 260,000 kronor, kunde anses något så när till fyllest endast under förutsättning, att de nuvarande prisen å ammunitionseffekter icke ytterligare ökades. Chefen för kustartilleriet ansåge därför, att den för år 1919 erforderliga förstärkningen av övningsanslaget måste, på det att kustartilleriets övningar under sagda år måtte kunna bedrivas utan alltför avsevärda inskränkningar med därav följande förminskad tjänstbarhet hos vapnets personal, beräknas till minst (260,000 + 150,000) 410,000 kronor. Bemålde chef hemställde därför, att å tilläggsstat för år 1919 måtte äskas det belopp, 210,000 kronor, med vilket nämnda summa överstege det redan av riksdagen beviljade förstärkningsanslaget för sagda år, 200,000 kronor.

Som de av chefen för kustartilleriet för år 1919 beräknade merkostnaderna vore grundade dels på de kvantiteter ammunition, kol m. m., som genomsnittligt erfordrades för bedrivande av kustartilleriets övningar i normal omfattning, dels på pris, under vilka, såvitt nu kunde bedömas, någon sänkning för år 1919 ej torde kunna vidtagas, hade marinförvaltningen intet att erinra mot det av chefen för kustartilleriet såsom behöfligt för år 1919 beräknade ytterligare förstärkningsanslaget, 210,000 kronor.

Beträffande behovet av *förstärkningsanslag för år 1920* hade chefen för kustartilleriet anført, att det visserligen vore vanskligt att bedöma storleken av ifrågavarande anslag, men att, med hänsyn till dels de ökade ammunitionskostnaderna på grund av nytillkommen materiel, dels de i förhållande till 1914 års pris med all säkerhet högre prisen å kol m. m., anslaget ej torde böra beräknas till lägre belopp än

till ökade ammunitionskostnader	kronor 290,000: —
» » kostnader för kol, olja och övrig utredning m. m.	» 60,000: —
	Summa kronor 350,000: —

[53.] Chefen för kustartilleriet hade därjämte anfört att, därest av kris-tiden förorsakade förhållanden komme att fortfara även under år 1920, nämnda belopp icke torde bliva tillräckligt samt att det i så fall torde visa sig nödvändigt att av 1920 års riksdag äska ytterligare erforderliga medel att uppföras å tilläggsstat för nämnda år.

Beträffande chefens för kustartilleriet ovan angivna beräkning av förstärkningsanslaget för år 1920 ville marinförvaltningen framhålla, dels att den ammunition, som avsåges för konsumtion under år 1920, måste beställas redan år 1919 samt att någon nämnvärd sänkning i priset för densamma sannolikt icke kunde beräknas och sålunda komma 1920 års övningar till godo, dels ock att priset på de kol m. m., som skulle avses för konsumtion år 1920, knappast kunde påräknas bliva lägre än det, som låge till grund för chefens för kustartilleriet beräkning av anslaget i denna del. Ämbetsverket hade sålunda intet att erinra mot chefens för kustartilleriet förslag, att det avsedda förstärkningsanslaget för år 1920 beräknades till 350,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

De beräkningar, som legat till grund för chefens för kustartilleriet och marinförvaltningens förslag till höjning av det *ordinarie anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar* hava av mig underkastats granskning, och har jag därvid funnit, att den av marinförvaltningen begärda anslagshöjningen bör nedsättas från 54,000 kronor med 25,500 kronor till 28,500 kronor. I avseende härå tillåter jag mig hänvisa till förutnämnda, inom departementet uppgjorda hemliga promemoria.

Marinförvaltningen har ansett, att den av 1918 års riksdags beslut om höjning av dagtraktamentena förorsakade merkostnaden av 3,500 kronor för resor och transporter, som föranledas av kustartilleriets övningar, borde bestridas av kustartilleriets övningsanslag.

I det till 1918 års statsverksproposition fogade protokollet över sjöförsvarsärenden uttalade jag beträffande denna fråga att, då rese- och traktamentsersättning från nu förevarande anslag utginge för av kustartilleriets övningar föranledda resor och transporter, anslaget borde, under förutsättning av bifall till gjord framställning om ökning av anslaget till rese- och traktamentspenningar, undergå viss förhöjning. Kostnaderna för sådana resor och transporter hade uppgått till omkring 7,000 kronor för år. Med tillämpande av proportionsvis samma förhöjning, som föreslagits beträffande anslaget till rese- och traktamentspenningar, torde övningsanslaget böra ökas med 3,500 kronor.

På sätt förut nämnts, fann riksdagen icke skäl bevilja denna förhöjning, därvid riksdagen hänvisade därtill, att kostnaderna för de höjda

[53.]

dagtraktamentena skulle bestridas av ett av riksdagen särskilt för ändamålet anvisat anslag. Härvid är emellertid att märka, att riksdagen i sagda anslag synes hava inräknat endast den del av den erforderliga kostnadsökningen, som föreslagits att påföras anslaget till rese- och traktamentspenningar. För att täcka hela den kostnadsökning, som uppstår genom de höjda dagtraktamentena, torde alltså även det belopp av 3,500 kronor böra anvisas, som i 1918 års statsverksproposition föreslogs att påföras övningsanslaget; och synes det mig lämpligast, att ifrågavarande 3,500 kronor inräknas i detta anslag. Anslaget bör alltså enligt min mening för år 1920 höjas med (28,500 + 3,500) 32,000 kronor och för samma år upptagas till (447,800 + 32,000) 479,800 kronor.

I anslutning till vad jag nu anfört lärer ock motsvarande belopp, 3,500 kronor, böra upptagas å tilläggsstat för år 1919. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Vad därefter angår den av myndigheterna gjorda framställningen om förstärkningsanslag till det ordinarie övningsanslaget, anser jag mig icke kunna biträda denna framställning, såvitt angår *ytterligare förstärkningsanslag för år 1919*. Det synes mig nämligen antagligt, att prisen å ammunition, kol, olja m. m. redan under år 1919 komma att nedgå, varjämte en minskning av de värnpliktigas övningstid under nämnda år är ägnad att medföra nedsättning i medelsbehovet under ifrågavarande anslag.

Av skäl, för vilka jag här ovan (sid. 3 o. ff.) redogjort, anser jag mig icke heller böra framställa förslag om äskande av *förstärkningsanslag för år 1920* till ifrågavarande ordinarie anslag. Skulle det framdeles visa sig, att det ordinarie anslaget icke är för därmed avsett ändamål tillräckligt, torde därutöver erforderligt belopp böra av 1920 års riksdag äskas å tilläggsstat för samma år.

På grund av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 öka reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar

nu	kronor 447,800: —
med	» 32,000: —
till	kronor 479,800: —

11. Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m.

[54.]

Kustartilleri-
beväringsens
avlöning och
beklädnad
m. m.(Ordinarie
anslag.)

Anslaget till kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m. är i riksstaten för år 1919 upptaget till 430,000 kronor. Såsom förstärkning av detta anslag har i samma års riksstat uppförts ett extra förslagsanslag, högst 89,500 kronor.

I sin berörda skrivelse den 14 oktober 1918 har marinförvaltningen i fråga om detta anslag anfört följande.

I förutnämnda skrivelse till marinförvaltningen den 1 augusti 1918 hade chefen för kustartilleriet ej föreslagit någon förändring för år 1920 av de anslag, som i 1919 års stat funnes upptagna för ifrågavarande ändamål.

Med hänsyn till vad marinförvaltningen anfört beträffande anslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerne, ville ämbetsverket för sin del ej heller ifrågasätta någon ny beräkningsgrund för här ifrågavarande ordinarie anslag.

Vad anginge förstärkningsanslaget, funne sig marinförvaltningen däremot böra föreslå en höjning av detsamma i och för mötande av de högre beklädnadskostnaderna, vilka inginge i det ordinarie anslaget för år 1919 med ett belopp av 179,000 kronor. På samma grunder, som angivits beträffande beräkandet av förstärkningsanslaget till ordinarie anslaget för beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerne, ansåge marinförvaltningen, att ifrågavarande förstärkningsanslag borde beräknas till 90 % av det i det ordinarie anslaget ingående beloppet för beklädnadskostnader, d. v. s. 90 % av 179,000 kronor eller 161,100 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Förevarande anslag torde, på sätt marinförvaltningen förutsatt, böra beräknas enligt hittills tillämpade grunder och sålunda upptagas till samma belopp som i 1919 års riksstat eller 430,000 kronor.

Av skäl, för vilka jag här ovan (sid. 3 o. ff.) redogjort, anser jag mig icke böra framställa förslag om äskande av förstärkningsanslag för år 1920 till ifrågavarande ordinarie anslag.

Anslaget till kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m. torde alltså böra i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med ~~.....~~ kronor 430,000: —

12. Krigsövningar vid kustfästningarna, *oförändrat ordinarie reservationsanslag* kronor 20,000: —

13. Lega och furagering m. m. för hästar vid kustartilleriet.

På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag på extra stat för år 1919 beviljat ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor till lega och furagering m. m. för hästar vid kustartilleriet. [55.]

Lega och furagering m. m. för hästar vid kustartilleriet.

Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 12 september 1918 upptagit och förordat det förslag till lösning av frågan angående kustartilleriets stamhästar, vilket framlagts av statsutskottet vid 1918 års riksdag, men som ej vunnit riksdagens bifall. (Extra anslag.)

Då jag särskilt under nuvarande tidsförhållanden icke finner lämpligt att framlägga något förslag till ordnandet av föreliggande fråga, vilket avviker från det av 1918 års riksdag fattade beslut i ämnet, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen Departementschefens yttrande.

att till lega och furagering m. m. för hästar vid kustartilleriet på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 75,000 kronor.

Artilleribehov.

14. Artilleriammunition för kustfästningarna.

På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna beviljat ett reservationsanslag av 250,000 kronor, varav på extra stat för år 1919 anvisats ett belopp av 125,000 kronor. [56.]

Artilleriammunition för kustfästningarna.

(Extra anslag.)

I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i sin förenämnda skrivelse den 12 september 1918 och då anslaget avser ammunition till redan färdigställda eller under tillverkning varande pjäser, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen Departementschefens yttrande.

att av det utav 1918 års riksdag till anskaffning av artilleriammunition för kustfästningarna beviljade reservationsanslaget av 250,000 kronor på extra stat för år 1920 anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 125,000 kronor.

15. Ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner.

[57.]

Ändring av
vissa kustfäst-
ningarna till-
hörande kano-
ner till luft-
kanoner.

(Extra anslag.)

Efter framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag för ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner beviljat ett reservationsanslag av 214,900 kronor, varav på tilläggsstat för år 1918 anvisats 60,000 kronor och på extra stat för år 1919 47,450 kronor.

Marinförvaltningen har nu i förberörda skrivelse den 12 september 1918 hemställt, att av nämnda anslag måtte på extra stat för år 1920 anvisas återstående, ännu icke anvisade beloppet, 107,450 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Enligt vad jag inhämtat, hava hittills för här ifrågavarande ändamål endast vissa förberedande åtgärder vidtagits utan att avtal om ändringarnas utförande avslutats. Med hänsyn härtill finner jag mig under nuvarande tidsförhållanden böra tillstyrka, att med äskande av ytterligare anvisning för ändamålet måtte tills vidare anstå.

16. Provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyckning i Vaxholms fästning.

[58.]

Provisoriska
anordningar
för spärr- och
strandbestyck-
ning i Vax-
holms fäst-
ning.

(Extra anslag.)

På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag till provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyckning i Vaxholms fästning beviljat ett reservationsanslag av 195,950 kronor, varav på tilläggsstat för år 1918 anvisats 47,975 kronor och på extra stat för år 1919 50,000 kronor.

Marinförvaltningen har nu i sin förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 hemställt, att av nämnda anslag måtte på extra stat för år 1920 anvisas återstående, ännu icke anvisade beloppet, 97,975 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Enligt vad jag inhämtat, hava hittills för ifrågavarande ändamål endast förberedande åtgärder vidtagits utan att avtal om något till anordningarna hörande arbete avslutats. Med hänsyn härtill finner jag mig under nuvarande tidsförhållanden böra tillstyrka, att med äskande av ytterligare anvisning för ändamålet måtte tills vidare anstå.

17. Luftförsvar av Karlskrona varv och fästning.

[59.]

Luftförsvar av
Karlskrona
varv och
fästning.

(Extra anslag.)

Efter framställning av marinförvaltningen i skrivelse den 29 september 1916 har 1917 års riksdag, på förslag av Kungl. Maj:t, för anskaffning av luftkanoner till skydd för viss anläggning (flottans varv i Karlskrona) på extra stat för år 1918 beviljat ett reservationsanslag av

290,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av nämnda belopp disponera 132,500 kronor redan under år 1917.

[59.]

I förenämnda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har nu marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för luftförsvaret av Karlskrona varv bevilja ett reservationsanslag av 408,000 kronor och därav anvisa å tilläggsstat för år 1919 en tredjedel eller 136,000 kronor och på extra stat för år 1920 ytterligare en tredjedel eller 136,000 kronor. De föreslagna anordningarna avse att möjliggöra användningen för Karlskrona varvs luftförsvaret av redan befintliga eller under beställning varande luftkanoner.

Då det begärda anslaget syntes alltför högt tilltaget, särskilt i betraktande därav, att något kostnadsbelopp för ifrågavarande ändamål icke blivit av marinförvaltningen angivet i samband med den i ämbetsverkets skrivelse den 29 september 1916 gjorda framställning om anvisande av medel för anskaffning av luftkanoner för nämnda varv, har jag genom ämbetsskrivelse den 9 oktober 1918 anmodat marinförvaltningen att verkställa utredning, huruvida icke anslagets belopp genom förenklad uppställning av kanonerna och genom mindre omfattande anordningar i övrigt kunde i avsevärd mån nedbringas, samt inkomma med det yttrande och förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

I anledning härav har marinförvaltningen i hemlig skrivelse den 13 november 1918 avgivit sådant förslag, enligt vilket ifrågavarande kostnader under angiven förutsättning nedbringats till 167,000 kronor.

Föreliggande anslagskrav avser anskaffning av en del materiel m. m., som till följd av vunna erfarenheter ansetts behöfelig för att de för Karlskrona varv och fästning avsedda luftkanonerna skola kunna fylla sin uppgift. Jag har emellertid, åtminstone för närvarande, icke ansett mig kunna biträda marinförvaltningens föreliggande framställning i dess helhet, utan inskränker mig till att förorda äskande för ändamålet av allenast 54,000 kronor. Av detta belopp torde hälften eller 27,000 kronor böra anvisas för år 1920.

Departementa-
chefens yt-
rande.

På grund av detta ärendes hemliga natur torde någon ytterligare redogörelse i avseende å ifrågavarande anslag ej nu böra lämnas, utan torde de ärendet tillhörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott. I övrigt anhåller jag att beträffande detta ärende få hänvisa till förutnämnda, inom departementet uppgjorda hemliga promemoria.

[59.] Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för luftförsvar av Karlskrona varv och fästning bevilja ett reservationsanslag av 54,000 kronor och därav på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 27,000 kronor.

Minväsendet.

18. Minmateriel.

[60.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag för anskaffning av minmateriel för kustfästningarna beviljat ett reservationsanslag av 190,000 kronor, varav på extra stat för år 1919 anvisats ett belopp av 95,000 kronor.

Marinförvaltningen har nu i förberörda skrivelse den 12 september 1918 hemställt, att på extra stat för år 1920 måtte anvisas återstående, ännu icke anvisade beloppet, 95,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande. Ifrågavarande anskaffning avser minmateriel i reserv till kustfästningarnas permanenta mineringar. Enligt vad jag inhämtat, har något avtal, som berör anskaffningen, hittills icke avslutats. Med hänsyn härtill finner jag mig under nuvarande tidsförhållanden böra tillstyrka, att med äskande av ytterligare anvisning för ändamålet måtte tills vidare anstå.

19. Permanenta mineringar vid kustfästningarna.

[61.] För ändring av de permanenta mineringarna vid Vaxholms fästning beviljade 1913 års riksdag ett anslag av 600,000 kronor och anvisade därav på extra stat för år 1914 ett belopp av 120,000 kronor. Sedermera anvisades av detta anslag för vart och ett av åren 1915—1918 likaledes 120,000 kronor.

Sedan 1914 års senare riksdag medgivit, att nämnda anslag finge användas för anordnande av permanenta mineringar ej endast vid nämnda fästning utan även vid andra kustfästningar, anmodades marinförvaltningen genom nådigt brev den 1 oktober 1914 att inkomma med förslag till ändrade grunder för användning av detta anslag.

[61.]

I skrivelse den 8 oktober 1915 framhöll emellertid marinförvaltningen, dels att förslag till ändrade grunder för användning av de medel, som beräknades återstå efter avslutad ändring av de permanenta mineringarna vid Karlskrona fästning, icke kunde uppgöras, förrän vissa planer, vilka det tillkomme 1914 års kustbefästningskommission att uppgöra, blivit färdiga, och dels att det dröjsmål, som på grund härav komme att uppstå, skulle medföra en väsentlig ökning i de beräknade kostnaderna; och hade ämbetsverket för avsikt att sedermera inkomma med anmälan i fråga om storleken av dessa merkostnader.

Därefter anmälde marinförvaltningen i skrivelse den 31 januari 1917 att, enär kustbefästningskommissionens arbeten dåmera framskridit så långt, att kommissionen kunnat lämna ämbetsverket erforderliga uppgifter för uppgörande av en överslagsberäkning för materialbehovet för de erforderliga minspärningarna, ämbetsverket med ledning av dessa uppgifter samt under hand infordrade leveransanbud uppgjort beräkning å kostnaden för färdigställandet av de permanenta mineringarna vid kustfästningarna. Denna kostnadsberäkning slutade å ett belopp av 1,905,000 kronor. De för ändamålet tillgängliga medlen uppginge då till 393,000 kronor; och hemställde marinförvaltningen — under förutsättning att ytterligare 108,000 kronor, som återstode av för vissa mineringar av 1914 års senare riksdag beviljade medel, bleve anvisade — att Kungl. Maj:t ville i proposition föreslå riksdagen att till bestridande av merkostnader för anordnandet av de permanenta mineringarna vid kustfästningarna på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 1,404,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1917 disponera ett belopp av 200,000 kronor.

I överensstämmelse med denna marinförvaltningens hemställan avläts även framställning i proposition (nr 78) till 1917 års riksdag.

I skrivelse (nr 224) den 6 juni 1917 anmälde riksdagen, att riksdagen icke funnit sig kunna biträda Kungl. Maj:ts omförmälda framställning, men anförde vidare att, därest anskaffningen av minmateriel för ifrågavarande mineringar kunde ske till pris, som ej allt för mycket överstege dem, som legat till grund för de ursprungliga beräkningarna, eller ock visade sig vara oavvisligen nödvändiga, riksdagen ej velat motsätta sig, att desamma ändock företoges.

Sedan Kungl. Maj:t den 21 augusti 1917 till marinförvaltningen överlämnat kustbefästningskommissionens skrivelse den 15 i samma månad angående kostnadsuppgifter för åtskilliga anläggningar och anskaffningar för det fasta kustförsvaret för att vederbörligen beaktas vid

[61.] avgivande av förslag till beräkning av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1919, lät ämbetsverket anställa förnyad utredning i ärendet, varvid utröntes, att kostnaden för den materiel, som då återstode att anskaffa till kustfästningarnas permanenta mineringar, uppginge till 1,926,000 kronor.

Med anledning härav hemställde ämbetsverket i skrivelse den 26 november 1917, att Kungl. Maj:t måtte av 1918 års riksdag äska ett belopp av 1,601,000 kronor, utgörande skillnaden mellan då disponibla medel, 325,000 kronor, och nyssnämnda belopp, 1,926,000 kronor, för bestridande av merkostnaderna för anordnandet av de permanenta mineringarna vid kustfästningarna.

Denna hemställan föranledde emellertid ej någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Nu har marinförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 12 september 1918 beträffande denna fråga anfört bland annat följande.

För fullbordandet av kustfästningarnas permanenta mineringar enligt 1914 års plan kvarstode fortfarande kravet på anskaffning av minmateriel.

För att emellertid nedbringa kostnaderna för anskaffning av denna materiel hade marinförvaltningen för avsikt att övergå till ett nytt mineringssystem. Kostnadsfrågan hade härvidlag ej ensam varit bestämmande, utan därtill hade även bidragit det förhållandet, att för närvarande och sannolikt under en lång tid framåt viss enligt hittills använt mineringssystem i stor utsträckning erforderlig materiel icke kunde anskaffas.

För fullbordandet av kustfästningarnas permanenta mineringar enligt nyssnämnda nya system erfordrades ett belopp av 779,000 kronor.

Av hittills anvisade medel, 600,000 kronor, vilka beviljats av 1913 års riksdag, återstode kronor 37,272: —

Vidare vore för samma ändamål att tillgå enligt nådigt brev den 16 februari 1917 angående anskaff-

ning av minmateriel för Hemsö fästning » 108,000: —

Summa kronor 145,272: —

För ifrågavarande mineringars fullbordande erfordrades sålunda ytterligare i runt tal (779,000 — 145,272) 634,000 kronor.

Genom nådigt brev den 17 december 1915 hade för anskaffning av viss minmateriel i ersättning för under mobiliseringstiden förbrukad sådan materiel anvisats 890,000 kronor, av vilken summa 539,034 kronor avsåges för kustartilleriet. Härav återstode nu 409,000 kronor.

Till följd av övergång till ett nytt mineringssystem skulle ej ifrågavarande summa i sin helhet behöva tagas i anspråk för avsett ändamål, varför det syntes marinförvaltningen lämpligt, att 200,000 kronor av ovannämnda belopp, 409,000 kronor, avsåges för permanenta mine-

ringar, varigenom således omförmälda anskaffningssumma, 634,000 kronor, kunde nedbringas till 434,000 kronor.

[61.]

Marinförvaltningen har därför hemställt att, under förutsättning att 200,000 kronor av det genom berörda nådiga brev den 17 december 1915 anvisade beloppet, 890,000 kronor, finge användas för fullbordande av de permanenta mineringarna vid kustfästningarna, 434,000 kronor måtte av 1919 års riksdag äskas för fullbordande av ifrågavarande mineringar.

Ifrågavarande anslag avser anskaffning av minmateriel med tillbehör samt i stor utsträckning även laddningar till redan anskaffade minor i och för ett slutligt ordnande av de permanenta mineringarna vid kustfästningarna. Emellertid sammanhänger denna anskaffningsfråga med den av mig i det föregående (sid. 7) omnämnda, ännu ej avslutade utredningen rörande befästningarna å Hemsö. Ehuru jag anser, att det påbörjade arbetet med nämnda mineringar, sedan kostnaderna numera genom omläggning av mineringssystemet kunna väsentligt nedbringas, bör fullföljas och snarast möjligt färdigställas, kan jag med hänsyn till omförmälda utredning icke för närvarande tillstyrka anskaffning av annan materiel än sådan, som oberoende av det blivande resultatet av utredningen bör anskaffas. På grund härav har jag funnit det begärda anslagsbeloppet, 434,000 kronor, böra nedsättas med 333,500 kronor till 100,500 kronor. För detta belopp skulle anskaffas dels laddningar till redan färdigställda minstommar, avsedda huvudsakligen för Vaxholms fästning, och dels minmateriel för ett slutligt ordnande i övrigt av de permanenta mineringarna vid nämnda fästning. Tillverkningen av sistnämnda minmateriel verkställes till stor del å minverkstaden vid flottans varv i Stockholm och ingår alltså i det för den närmaste tiden avsedda arbetet vid verkstaden med den här ovan (punkt 43) angivna begränsningen i fråga om arbetsstyrkan. Berörda belopp, 100,500 kronor, synes mig lämpligen kunna fördelas på två år med 50,250 kronor för vardera av åren 1920 och 1921.

Departementa-
chefens
yttrande.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å ifrågavarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ärendet tillhörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott. I övrigt anhåller jag att beträffande detta ärende få hänvisa till förutnämnda, inom departementet uppgjorda hemliga promemoria.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för permanenta mineringar vid kustfästningarna bevilja ett reservationsanslag av 100,500 kronor och därav på extra stat för år 1920 anvisa ett belopp av 50,250 kronor.

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen.

[62.] Efter framställning av Kungl. Maj:t beslöt 1914 års senare riksdag, att en reservstat för marinen med underavdelningar för flottan och kustartilleriet skulle upprättas samt att reservstatens första uppsättande skulle äga rum under åren 1916—1920. Vid periodens slut skulle reservstaten omfatta följande beställningar:

regementsofficersbeställningar	vid flottan	2,	vid kustartilleriet	1,	
kaptens- (löjtnants-)beställningar	»	»	8,	»	7,
underofficersbeställningar	»	»	4,	»	8-

1919 års stat upptager nedanstående beställningar å reservstaten:

regementsofficersbeställningar	vid flottan	2,	vid kustartilleriet	1,	
kaptens- (löjtnants-)beställningar	»	»	6,	»	5,
underofficersbeställningar	»	»	3,	»	6.

I berörda skrivelse den 14 oktober 1918 har marinförvaltningen avgivit förslag till stat för reservstat för marinen för år 1920. Detta förslag ansluter sig, vad beträffar flottan, till ett av chefen för marin-staben upprättat förslag och, vad kustartilleriet angår, till ett av chefen för kustartilleriet uppgjort förslag.

Enligt det sålunda avgivna statförslaget skulle å reservstaten för år 1920 uppföras följande antal nya beställningar:

kaptens- (löjtnants-)beställningar	vid flottan	2,	vid kustartilleriet	2,	
underofficersbeställningar	»	»	1,	»	2.

I enlighet härmed har marinförvaltningen upprättat förslag till stat för reservstat för marinen för år 1920, slutande å ett belopp av 48,674 kronor. Då den nu gällande staten utvisar ett kostnadsbelopp av 39,110 kronor 50 öre, skulle alltså uppkomma en ökning i statens belopp av 9,563 kronor 50 öre.

Med anledning av att i § 9 mom. 1 av förordningen den 3 december 1915 angående reservstat för marinen omnämnt avlöningstillägg kunde väntas komma att under år 1920 utgå till en befattningshavare

vid kustartilleriet hade chefen för kustartilleriet i sitt statförslag upptagit ett belopp av 300 kronor för dylikt avlöningstillägg. [62.]

Med hänsyn till svårigheten att i förväg beräkna det för sagda tillägg erforderliga beloppet har marinförvaltningen emellertid ansett lämpligare, att föreskrift om sådant tillägg upptoges såsom en anmärkning 2:o till staten av följande lydelse:

»Av anslaget utgå årliga avlöningstillägg:

till kapten i mellersta löneklassen efter uppnådd 43 års ålder med 300 kronor;

till kapten i lägsta löneklassen eller löjtnant efter uppnådd 37 års ålder med 300 kronor och efter uppnådd 43 års ålder med ytterligare 300 kronor; samt

till underofficer i lägre löneklassen efter uppnådd 42 års ålder med 150 kronor.»

I samband härmed torde enligt marinförvaltningens mening uttrycket i staten »summa högst kronor» böra utbytas mot »summa kronor».

Då jag, såsom förut nämnts, icke anser, att någon ökning av marinens personalstater bör under nuvarande tidsförhållanden vidtagas, kan jag ej biträda det av marinförvaltningen framlagda förslaget till stat för reservstat för marinen, såvitt angår upptagande i staten av nya beställningar. Däremot har jag icke något att erinra i fråga om införande i staten av en anmärkning av angivet innehåll i överensstämmelse med den i § 9 mom. 1 av förordningen den 3 december 1915 angående reservstat för marinen meddelade föreskriften. I samband därmed synes, på sätt marinförvaltningen föreslagit, vid angivandet av statens slutsumma — vilken alltså skulle uppgå till samma belopp för år 1920 som för år 1919, eller 39,110 kronor 50 öre — ordet »högst» böra uteslutas.

Departements-
chefens yt-
rande.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av stat för reservstat för marinen av den lydelse, bilaga nr 13 vid detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1920 upptaga anslaget till reservstat för marinen såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med, i jämnat krontal, 39,111 kronor.

2. Åtgärder för civilanställning av uttjänt personal vid marinen.

[63.] I riksstaten för år 1919 är till åtgärder för civilanställning av uttjänt manskap vid marinen uppfört ett extra anslag av 10,000 kronor.

Åtgärder för
civilanställ-
ning av ut-
tjänt personal
vid marinen.
(Extra anslag.)

I den av chefen för marinstaben med förenämnda skrivelse den 16 september 1918 överlämnade promemoria har bemäld chef för ifrågasättande ändamål för år 1920 beräknat samma belopp som för år 1919, eller 10,000 kronor. Chefen för kustartilleriet har i sitt statförslag för år 1920 anført att, så länge civilanställningsfrågan icke blivit i sin helhet ordnad, någon ökning av beloppet icke syntes vara nödvändig, varför samma belopp som för år 1919 torde böra anvisas även i 1920 års stat.

Marinförvaltningen har i sin förberörda skrivelse den 14 oktober 1918 följt vad chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet sålunda föreslagit.

Kungörelser
den 8 febru-
ari 1918
angående
beredande av
anställning i
postverket och
vid statens
järnvägar för
viss personal
vid marinen.

Genom två särskilda kungörelser den 8 februari 1918 hava bestämmelser utfärdats angående beredande av anställning dels i postverket och dels vid statens järnvägar för viss personal vid marinen. Enligt dessa bestämmelser må manskap, som efter slutad anställning på stat vid vederbörande kår eller regemente konstituerats till extra postiljon utan fast placering vid postverket, intill dess sådan fast anställning vunnits, kvarstå över stat vid kåren eller regementet med tjänstgöring därstädes under de tider, då manskapet ej tages i anspråk för tjänstgöring hos postverket. Under nu nämnd tjänstgöring vid kår eller regemente uppbär manskap dels naturaförmåner lika med manskap i samma tjänsteställning på stat, dels ock kontant avlöning till belopp, som tillsammans med den kontanta ersättning, vilken uppbäres från postverket, uppgår till en krona 50 öre för dag. Likaledes må manskap, som jämlikt sagda bestämmelser vunnit aspirantanställning vid statens järnvägar, därest inkallelse till tjänstgöring vid statens järnvägar icke sker omedelbart efter slutad anställning på stat, kvarstå över stat vid vederbörande kår eller regemente med tjänstgöring därstädes intill den dag, till vilken inkallelse till tjänstgöring vid statens järnvägar äger rum. Under nu nämnd militär tjänstgöring uppbär aspirant dels naturaförmåner lika med manskap i samma tjänsteställning på stat, dels ock kontant avlöning av en krona 50 öre för dag. Kostnaderna för de naturaförmåner, som sålunda tillkomma över stat kvarstående manskap, skola utgå från vederbörliga anslag.

Den kontanta avlöningen bestrides däremot från anslaget till åtgärder för civilanställning av uttjänt manskap vid marinen. [63.]

Enligt inhämtade upplysningar hava från Karlskrona station antagits 12 aspiranter vid statens järnvägar och 1 vid postverket samt från Stockholms station 2 vid postverket. Från Karlskrona kustartilleriregemente hava 2 aspiranter antagits vid postverket, men dessa hava sedermera rekapitulerat vid regementet. Från Älvsborgs kustartillerikår har slutligen 1 man antagits för provtjänstgöring vid statens järnvägar, men avgått från denna tjänstgöring.

Jag anhåller att i detta sammanhang få underställa Kungl. Maj:ts prövning frågan om anordnandet av utbildningskurser för viss personal vid marinen i och för beredande av ökad möjlighet till civilanställning.

Utbildningskurser för viss personal vid marinen.

Genom ämbetsskrivelse den 5 januari 1918 anmodade jag marinförvaltningen och chefen för marinstaben att gemensamt och, såvitt kustartilleriet anginge, efter samråd med chefen för kustartilleriet inkomma med yttrande, huruvida åtgärder för anordnande av särskilda utbildningskurser för fast anställt manskap vid marinen, motsvarande dem, varom bestämmelser utfärdats beträffande armén, kunde vid marinen komma till utförande samt anses lämpliga för främjande av rekryteringen till densamma ävensom att avgiva det förslag, vartill myndigheternas övervägande av denna angelägenhet kunde föranleda.

Med anledning därav överlämnade marinförvaltningen och chefen för marinstaben med skrivelse den 2 mars 1918 en promemoria i ämnet från bemälda stabschef jämte yttranden från stationsbefälhavarna vid flottans stationer och chefen för kustartilleriet.

Chefen för marinstaben har i berörda promemoria anført bland annat följande.

Ändamålet med ifrågavarande utbildningskurser borde vara att för det underbefäl och manskap, som icke kunde komma i åtnjutande av studiestipendier, vid sidan av den ordinarie tjänstgöringen dels bereda ökad möjlighet till god civilanställning efter slutad anställningstid, dels ock bidraga till att höja detsammans militära och allmänna bildning. Med hänsyn till detta ändamål och då med fästet avseende på tjänstens krav endast ett begränsat antal elever kunde få deltaga i kurserna, torde undervisningen i desamma böra förbehållas underofficerskorpraler och äldre förtjänta korpraler, vilka anmälde sig önska deltaga däri. Undervisningen, som borde anordnas företrädesvis vid aftonkurser och utan men för tjänstens behöriga gång, borde förläggas till vintermånaderna. I den mån så kunde ske, torde dylik undervisning böra beredas även för

[63.] personal, tjänstgörande å stationära fartyg. Elevernas tjänstgöringsförhållanden borde såvitt möjligt ordnas så, att de ej på grund av ändrade dylika förhållanden behövde avbryta påbörjad kurs.

För att någon kontroll skulle erhållas att eleverna med intresse deltog i och tillgodogjorde sig undervisningen torde böra föreskrivas, dels att elev, som visade bristande intresse, skulle skiljas från kursen, dels att vitsord över inhämtade kunskaper och färdigheter skulle givas.

För anordnandet av undervisningen syntes det vara lämpligt, att visst belopp ställdes till vederbörande stationsbefälhavares eller, beträffande kustartilleriet, till chefens för kustartilleriet förfogande.

Efter framställning från vederbörande befälhavare för stationär sjöstyrka torde stationsbefälhavaren böra bemyndigas ställa viss del av för stationen avsedda medel till sjöstyrkebefälhavarens förfogande för dylika kursers anordnande.

Det belopp, som för ändamålet syntes erforderligt, kunde beräknas uppgå till 6,400 kronor, fördelat enligt följande specifikation:

för *flottan*:

Karlskrona station	kronor 3,000: —	
Stockholms »	» 2,000: —	5,000: —

för *kustartilleriet* 1,400: —

Summa kronor 6,400: —

Med hänsyn till nu förefintlig personalbrist och så länge flottan vore mobiliserad, torde emellertid möjlighet icke förefinnas att åtminstone vid flottan anordna förevarande utbildningskurser. Personalen torde nämligen på grund av nyssnämnda förhållanden vara så strängt upptagen av densamma åliggande tjänstgöring samt för uppflyttning och befordran föreskriven utbildning, att någon tid för den ifrågasatta undervisningen icke torde återstå. Sedan flottan avmobiliserats och normala förhållanden inträtt, torde något hinder för anordnande av dylik undervisning i viss utsträckning icke förefinnas.

Av det anförda torde framgå, att under normala förhållanden förevarande utbildningskurser kunde komma till utförande vid marinen samt att de syntes lämpliga för främjande av rekryteringen till densamma; och ville chefen för marinstaben på grund därav föreslå, dels att framställning måtte göras till riksdagen om anvisande av 6,400 kronor för ändamålet, vilken summa torde enligt Kungl. Maj:ts bestämmande böra fördelas på sätt ovan föreslagits, dels att kurserna måtte anordnas i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna grunder.

Därefter har jag i ämbetsskrivelse den 19 mars 1918 — under uttalande att avsett vore att, efter det normala förhållanden inträtt och under förutsättning att riksdagen beviljade för ändamålet erforderliga medel, anordna särskilda utbildningskurser för viss personal vid marinen i huvudsaklig överensstämmelse med de i chefens för marinstaben omfördälda promemoria angivna huvudgrunder — anmodat marinförvaltningen och chefen för marinstaben att, efter vederbörandes hörande, gemensamt och, såvitt kustartilleriet anginge, efter samråd med chefen för kustartilleriet, inkomma med fullständigt förslag i förevarande hänseende.

[63.]

Med anledning härav överlämnade myndigheterna med skrivelse den 15 maj 1918 bland annat ett inom marinstaben uppgjort förslag till »Bestämmelser för särskilda utbildningskurser för fast anställt manskap vid marinen».

I häröver infordrat yttrande av den 26 juni 1918 hava sakkunniga för utredning i fråga om beredande av civilanställning för f. d. fast anställt manskap vid armén och marinen framställt vissa mindre väsentliga erinringar mot de föreslagna bestämmelserna.

Sedan ärendet därefter återremitterats till marinförvaltningen och chefen för marinstaben, hava slutligen sagda myndigheter med skrivelse den 4 september 1918 överlämnat inom marinstaben utarbetade förslag till vissa ändringar i de förut föreslagna bestämmelserna.

Ifrågavarande utbildningskurser synas mig vara ägnade att tjäna syftet att bereda ökad möjlighet till god civilanställning för personal vid marinen efter slutad anställningstid. Dessa kurser torde ock bidra till en höjning av personalens allmänbildning. Jag anser följaktligen att, sedan det hinder för kursernas anordnande, som tidigare förelegat i flottans mobilisering, numera bortfallit, desamma snarast möjligt böra träda i verksamhet.

Departements
chefens
yttrande.

Undervisningen vid kurserna torde böra inriktas dels på allmänbildande ämnen, såsom historia, geografi och språk m. m., och dels på övningsämnen, såsom matematik, bokföring, maskinskrivning och steno-grafi m. m. Ämnesvalet läres för övrigt till en del bliva beroende på möjligheterna å de särskilda orterna att erhålla för ändamålet lämpliga lärarkrafter.

Deltagandet i kurserna bör naturligen göras beroende av frivillig anmälan. Sedan större delen av underofficerskorpralerna genom 1918 års riksdagsbeslut överflyttats till en ny lägre underofficersgrad, under-officerare av 3:e graden, torde undervisningen i kurserna böra förbehål-

[63.] las dessa underofficerare samt underofficerskorpraler och äldre förtjänta korpraler.

Mot det beräknade kostnadsbeloppet, 6,400 kronor, för kursernas anordnande har jag icke något att erinra. Då kursernas huvudändamål är att bereda ökad möjlighet till civilanställning, synes mig vara lämpligast, att beloppet utgår från här ifrågavarande förslagsanslag till åtgärder för civilanställning av uttjänt manskap vid marinen. I samband härmed torde anslaget rubrik böra ändras till »åtgärder för civilanställning av uttjänt personal vid marinen». Anslaget, som nu utgör 10,000 kronor, synes följaktligen böra för år 1920 beräknas till 16,400 kronor. Under förutsättning av bifall härtill torde Kungl. Maj:t äga utfärda erforderliga närmare föreskrifter för kursernas anordnande i huvudsaklig överensstämmelse med ovan omförmälda förslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till åtgärder för civilanställning av uttjänt personal vid marinen på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 16,400 kronor.

3. Försök med minmateriel.

[64.] I hemlig skrivelse den 1 oktober 1917 anhöll marinförvaltningen om utverkande hos riksdagen av ett extra anslag för år 1919 å 50,000 kronor för försök med minmateriel, av vilket belopp 25,000 kronor borde få av Kungl. Maj:t disponeras redan under år 1918. Åmbetsverket anförde därvid bland annat, att erfarenheterna från det då pågående världskriget givit vid handen en del nya uppslag inom minväsendet samt att vissa försök erfordrades, för att dessa skulle komma minvapnet till godo.

Med anledning härav hemställde jag i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag, att framställning måtte till riksdagen avlätas om beviljande på extra stat för år 1919 av ett reservationsanslag å 25,000 kronor till försök med minmateriel. Därvid uttalade jag, att det syntes mig vara erforderligt, att medel bereddes för bestridande av kostnaderna för sådana försök på minväsendets område, som måste anställas, för att å minmaterielen skulle kunna tillämpas vunna tekniska framsteg och erfarenheter. För motsvarande försök med torped-, gnist- och flygmateriel hade sedan flera år tillbaka ett anslag anvisats på extra stat.

Försök med
minmateriel.
(Extra anslag.)

Anslaget för här ifrågavarande ändamål syntes mig dock till en början kunna begränsas till 25,000 kronor. [64.]

Denna min hemställan bifölls av Kungl. Maj:t, varefter riksdagen på extra stat för år 1919 för ändamålet beviljade det sålunda föreslagna beloppet, 25,000 kronor.

I förenämnda hemliga skrivelse den 12 september 1918 har nu marinförvaltningen — med förmälan, bland annat, att försök med minmateriel, vilka särskilt under år 1919 komme att bli av omfattande natur, vore ett betydelsefullt led i strävandet att hålla minmaterielen i tidsenligt skick — föreslagit, att hos riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål äskas ett reservationsanslag av 50,000 kronor, därav å tilläggsstat för år 1919 borde anvisas 25,000 kronor och på extra stat för år 1920 återstoden, eller 25,000 kronor.

Då jag anser, att medel för försök med minmateriel bör beredas jämväl för år 1920, men icke finner anledning föreligga att i vidare mån tillmötesgå marinförvaltningens framställning än att tillstyrka äskande hos riksdagen för år 1920 av enahanda belopp, som anvisats för år 1919, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departements-
chefens
yttrande.

att till försök med minmateriel på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 25,000 kronor.

G. Diverse.

1. Personliga lönetillägg.

I 1919 års riksstat är å extra stat upptaget ett förslagsanslag å 4,145 kronor till personliga lönetillägg. Detta anslag är avsett till beredande av sådana tillägg dels åt marindirektören av 1:a graden i flottan C. E. Richson med ett belopp av 2,365 kronor, därav 1,500 kronor skulle anses såsom lön, 365 kronor såsom dagavlöning och 500 kronor såsom inkvarteringsbidrag, dels åt en var av bataljonspredikanterna vid flottans station i Karlskrona E. A. W. Holmberg och E. A. Collén med ett belopp av 600 kronor eller tillhopa 1,200 kronor och dels åt sergeanten över stat vid kustartilleriet A. G. Sjöqvist med 580 kronor. [65.]

Personliga
lönetillägg.
(Extra anslag.)

- [65.] Marinförvaltningen har nu i sin förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 meddelat, att även för år 1920 personliga lönetillägg torde böra tilldelas bemälda personer och utgå med samma belopp som i 1919 års riksstat.

Departements-
chefens
yttrande.

Då ny lönereglering för prästerskapet i amiralitetsförsamlingen i Karlskrona träder i verkställighet den 1 maj 1919, torde här ifrågasvarande personliga lönetillägg å 600 kronor till en var av bataljonspredikanterna vid flottans station därstädes E. A. W. Holmberg och E. A. Collén icke vidare böra utgå. I övrigt har jag icke något att erinra mot marinförvaltningens framställning.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till beredande av personliga lönetillägg för år 1920 dels åt marindirektören av 1:a graden i flottan C. E. Richson med ett belopp av 2,365 kronor, därav 1,500 kronor må anses såsom lön, 365 kronor såsom dagavlönning och 500 kronor såsom inkvarteringsbidrag och dels åt sergeanten över stat vid kustartilleriet A. G. Sjöqvist med 580 kronor bevilja på extra stat för nämnda år ett förslagsanslag, högst 2,945 kronor.

2. Alderstillägg, oförändrat ordinarie förslagsanslag	kronor 42,000: —
3. Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendentur under anställning eller kommandering utrikes, oförändrat ordinarie reservationsanslag	» 15,000: —
4. Resestipendium åt läkare vid marinläkarkåren, oförändrat ordinarie reservationsanslag	» 2,000: —
5. Rese- och traktamentspenningar, oförändrat ordinarie förslagsanslag	» 55,500: —

6. Höjning av dagtraktamentena.

För höjning av de enligt resereglementet och kungörelsen den 27 maj 1881 utgående dagtraktamentena föreslogs i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag, att riksdagen måtte för år 1919 öka ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar från 55,500 kronor med 27,500 kronor till 83,000 kronor.

[66.]

Höjning av
dagtraktamentena.
(Extra anslag.)

Enligt vad riksdagen anmälde i skrivelse (nr 44) den 2 mars 1918, ansåg riksdagen att, då den föreslagna traktamentsförhöjningen torde inverka jämväl på andra anslag under femte huvudtiteln samt densamma icke vore av definitiv art, utan endast en av rådande dyrtid påkallad tillfällig åtgärd, det av Kungl. Maj:t begärda beloppet, 27,500 kronor, borde såsom förslagsanslag uppföras å extra stat för år 1919; och har riksdagen för höjning av de enligt resereglementet och kungörelsen den 27 maj 1881 utgående dagtraktamentena på extra stat för år 1919 under femte huvudtiteln anvisat ett förslagsanslag av 27,500 kronor.

Det ordinarie förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar uppfördes av riksdagen i riksstaten för år 1919 med oförändrat belopp, 55,500 kronor.

I förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen i detta ämne anfört följande.

Även för år 1920 borde till ifrågakvarande ändamål motsvarande belopp, 27,000 kronor, upptagas i samma års riksstat.

Marinförvaltningen ansåge likväl icke, att beloppet, liksom i 1919 års riksstat, borde uppföras såsom ett extra förslagsanslag, utan ville föreslå en ökning av anslaget till rese- och traktamentspenningar med nämnda belopp.

I fråga om de åtgärder, som i budgetshänseende erfordrades till följd av förenämnda höjning av traktamentena, hade statskontoret i utlåtande den 8 oktober 1917 uttalat, att uppförande av särskilt riksstatsanslag för berörda ändamål skulle medföra väsentlig olägenhet i tillämpningen, då det skulle leda till att olika poster i vederbörande reseräkningar måste fördelas på olika räkenskapstitlar. Marinförvaltningen ansåge denna olägenhet för dess förvaltningsområdes vidkommande vara så stor, att den borde undvikas.

De skäl, som riksdagen anfört för beviljande av ifrågakvarande belopp såsom särskilt anslag, ansåge marinförvaltningen i nu förevarande fall icke böra tillmätas avgörande betydelse.

[66.]

Det av Kungl. Maj:t i följd av omförmälda traktamentshöjning av 1918 års riksdag begärda beloppet, 27,500 kronor, avsåge endast att täcka de härav ökade utgifterna å förevarande anslag, varemot ökade utgifter å andra anslag under femte huvudtiteln ansåges kunna bestridas av de å anslagen anvisade medel.

Oavsett förhöjningen av nämnda dagtraktamenten syntes det marinförvaltningen, att en ökning av anslaget för närvarande vore ännu mera motiverad än under föregående år. Då emellertid Kungl. Maj:t och riksdagen icke velat medgiva sådan höjning för år 1919, hade marinförvaltningen ansett sig icke böra nu föreslå annan ökning av nämnda anslag än den, som föranleddes av de höjda dagtraktamentena. En härav oberoende ökning torde emellertid bliva oundviklig i framtiden. Vid sådant förhållande ansåge marinförvaltningen, att den nu föreslagna höjningen av anslaget icke kunde väcka betänkligheter.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att i riksstaten för år 1920 höja förslagsanslaget till rese- och traktamentspenningar med 27,500 kronor till 83,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då man torde böra förutsätta, att de förhållanden, som föranlett den av 1918 års riksdag medgivna provisoriska förhöjningen av dagtraktamentena, komma att fortfara jämväl under år 1920, synes motsvarande belopp, 27,500 kronor, som för innevarande år anvisats för denna förhöjning, böra äskas för år 1920. I fråga om sättet för beredande av nämnda medelsbelopp lär vad marinförvaltningen anfört till stöd för en ökning av det ordinarie anslaget till rese- och traktamentspenningar med detta belopp icke utgöra tillräcklig anledning att frångå riksdagens i skrivelsen nr 44 år 1918 uttalade uppfattning, att beloppet bör uppföras såsom förslagsanslag å extra stat.

Jag vill i samband härmed erinra, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag föreslagit, att de ordinarie anslagen till flottans och kustartilleriets krigsberedskap och övningar måtte för år 1919 ökas med resp. 25,000 och 3,500 kronor för bestridande av de utav dagtraktamentenas höjning förorsakade ökade kostnaderna å de i nämnda anslag ingående posterna till rese- och traktamentskostnader. Riksdagen ansåg att, då dessa kostnader skulle bestridas av det utav riksdagen beviljade extra förslagsanslaget å 27,500 kronor, någon förhöjning av berörda ordinarie anslag av den angivna anledningen icke behövde ske. Emellertid synes vid bestämmandet av berörda extra anslag icke hava tagits hänsyn till nu ifrågakvarande belopp, 25,000 och 3,500 kronor;

och har jag på grund härav under punkterna 33 och 53 här ovan tillstyrkt en ökning av övningsanslagen med resp. belopp för såväl år 1919 som år 1920.

[66.]

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för bestridande av kostnaderna för den utav 1918 års riksdag beslutade provisoriska förhöjningen av de enligt resereglementet och kungörelsen den 27 maj 1881 utgående dagtraktamentena på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 27,500 kronor.

7. Flyttningshjälp.

Till flyttningshjälp är i staten för år 1919 uppfört ett ordinarie förslagsanslag å 17,000 kronor.

[67.]

Flyttnings-
hjälp.
(Ordinarie
anslag.)

Enligt reglemente för marinen, del I, § 159 mom. 2, kan flottan tillhörande personal, som förflyttas från en station till en annan eller kommenderas till ordinarie tjänstgöring å annan förläggningssort än flottans station, erhålla flyttningshjälp för hustru, barn och tjänare ävensom för flyttsaker. Motsvarande bestämmelse gäller enligt reglemente för marinen, del III, § 85 mom. 3, för kustartilleriets personal vid flyttningshjälp på grund av tillträde till eller ändring i ordinarie tjänstgöring. Frågor rörande nu nämnd flyttningshjälp bero i varje särskilt fall på Kungl. Maj:ts prövning.

Flyttningskostnaderna för den flyttandes egen person utgå av femte huvudtiteln anslag till rese- och traktamentspenningar med tillämpning av resereglementets bestämmelser.

De grunder, efter vilka flyttningshjälp skola beräknas, återfinnas i kungörelsen den 11 mars 1910. Denna kungörelse avser personal vid armén, men enligt nådigt brev den 21 oktober samma år har föreskrivits, att vid beräkning av flyttningshjälp åt personal vid marinen skola tillämpas enahanda grunder, som i nämnda kungörelse angivas.

I skrivelse den 6 juni 1918 har marinförvaltningen avgivit förslag till ändring av de i berörda kungörelse fastställda grunder för beräkning av de ersättningsbelopp, vilka för olika kostnader må utgå, då flyttningshjälp tillerkännes personal vid marinen.

Sedermå har ämbetsverket i förutnämnda skrivelse den 12 september 1918 anmält att, därest sagda förslag vunne bifall, därav betingades en

[67.] ökning av flyttningskostnaden å flyttningsorterna, vilken ökning syntes böra beräknas i runt tal till 4,000 kronor; och har marinförvaltningen på grund härav föreslagit en höjning av ifrågavarande anslag med nämnda belopp. Vidare har marinförvaltningen erinrat, att kostnader för frakt av flyttsaker å järnväg eller ångbåt enligt förenämnda kungörelse ersattes från förslagsanslaget till flyttningshjälp till visst antal kilogram, olika för olika kategorier. Då sedan krigets början sådana fraktkostnader ökats med omkring 200 procent och sålunda för närvarande vore osedvanligt höga, måste — yttrar marinförvaltningen vidare — det nuvarande anslaget, därest dessa höga fraktkostnader skulle fortvara, komma att högst väsentligt överskridas. Som emellertid dessa höga pris å frakter ej syntes böra läggas till grund för beräkningen av anslagsbehovet, hade marinförvaltningen ansett sig böra inskränka sig till att föreslå den ökning av detta anslag med 4,000 kronor, som betingades av det ifrågasatta höjda bidraget till flyttningskostnaden å flyttningsorterna.

Med anledning av innehållet av marinförvaltningens först omfördälda skrivelse den 6 juni 1918 hava sakkunniga för verkställande av utredning och utarbetande av förslag rörande lönereglering för arméns och marinens personal anbefallts att, därest ändrade grunder m. m. beträffande flyttningshjälp åt personal vid marinen funnes påkallade, inkomma med utredning och förslag i ämnet i så god tid, att frågan hunne föreläggas 1919 års riksdag.

De sakkunniga hava nu under hand meddelat, att de under den närmaste tiden skulle till Kungl. Maj:t inkomma med ett förslag till ändrade grunder för beräkning av flyttningshjälp vid armén och marinen, vilket komme att föranleda vissa ökade utgifter under ifrågavarande anslag. Enligt approximativa beräkningar kunde vid bifall till förslaget den årliga kostnadsökningen beräknas uppgå till omkring 5,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande. Med hänsyn till vad bemälde sakkunniga sålunda meddelat torde anslaget böra ökas med det av de sakkunniga angivna beloppet.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 höja förslagsanslaget till flyttningshjälp

nu kronor 17,000: —

med » 5,000: —

till kronor 22,000: —

8. Sjukvård för marinen.

I förutnämnda skrivelse den 14 oktober 1918 har marinförvaltningen anmält, att förslagsanslaget till sjukvård för marinen, som i riksstaten för år 1919 är upptaget med 175,960 kronor, redan för tiden den 1 januari—den 30 september 1918 överskridits. Därest penningvärdet ej kunde antagas bli i väsentlig grad återställt, torde det enligt marinförvaltningens mening ej kunna undvikas, att detta anslag komme att överskridas högst betydligt under såväl år 1919 som år 1920. Marinförvaltningen ansåge sig i detta sammanhang även böra meddela, att ämbetsverket anmodat underlydande myndigheter att beträffande vissa anslag iakttaga största möjliga sparsamhet; och komme ämbetsverket att än ytterligare hos vederbörande myndigheter framhålla nödvändigheten att särskilt å nu ifrågavarande förslagsanslag inskränka utgifterna till det minsta möjliga.

[68.]

Sjukvård för
marinen.
(Ordinarie
anslag.)

Ifrågavarande anslag höjdes vid 1918 års riksdag från 140,960 kronor med 35,000 kronor till 175,960 kronor. Vid sådant förhållande och då de nuvarande högt uppdrivna prisen icke torde böra läggas till grund för anslagets beräkning, finner jag icke skäl att nu föreslå någon förhöjning av anslaget.

Departements-
chefens yt-
rande.

Anslaget till sjukvård för marinen lär följaktligen böra i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med kronor 175,960:—

9. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar.

I den för år 1918 fastställda riksstaten är förslagsanslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar upptaget till ett belopp av 350,000 kronor.

[69.]

Uppvärmning,
belysning,
renhållning
samt tvätt-
och badinrätt-
ningar.
(Ordinarie
anslag.)

Beträffande detta anslag anförde marinförvaltningen i skrivelse den 1 oktober 1917, angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1919, att utgifterna å anslaget år från år varit i stigande, så att anslaget överskridits med betydande belopp. Då emellertid rådande extra ordinära förhållanden med höga pris för bränsle och lyse ej syntes böra läggas till grund för beräkning av anslagsbehovet, hade marinförvaltningen endast ansett sig böra föreslå en ökning av detta an-

[69.] slag med 75,000 kronor, vari inberäknats ett belopp av 25,000 kronor för Hemsö kustartillerikår.

Efter förslag av Kungl. Maj:t till 1918 års riksdag har nämnda riksdag i riksstaten för år 1919 ökat ifrågavarande anslag med 75,000 kronor till 425,000 kronor.

Marinförvaltningen har nu i berörda skrivelse den 12 september 1918 erinrat att, enligt vad känt vore, de redan förut höga prisen å bränsle och lyse under senare tid ytterligare stegrats, varför anslaget med all sannolikhet komme att än mera överskridas än förut ägt rum. För närvarande gällande höga bränslekostnader syntes emellertid marinförvaltningen ej böra läggas till grund för en ökning av det ordinarie anslaget, utan torde i så fall medel böra för ändamålet äskas å extra stat. Som det emellertid ej kunde förutses, huruvida nu rådande extra ordinära förhållanden komme att fortvara även under år 1920, hade marinförvaltningen ansett sig böra inskränka sig till att upptaga förevarande anslag med oförändrat belopp, 425,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då förevarande anslag vid 1918 års riksdag undergått förhöjning med 75,000 kronor och jag, i likhet med marinförvaltningen, finner, att de nu rådande förhållandena icke böra läggas till grund för beräkningen av beloppet av anslaget för år 1920, hemställer jag, att anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar måtte i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med kronor 425,000.

10. Arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.

[70.] I en av Kungl. Maj:t till 1906 års riksdag avlåten proposition (nr 131) om förläggande av en skeppsgossekår till Marstrand uttalade föredragande departementschefen bland annat, att han, innan närmare erfarenhet vunnits om gagnet av en skeppsgossekårs förläggning till Marstrand, icke ansåge sig böra föreslå höjning, på grund av de utav förläggningen förorsakade ökade kostnaderna, av de ordinarie anslagen till skeppsgosseskolan, till sjukvård för flottans personal och till diverse behov. För bestridande av de utgifter, som skulle hava föranlett dylik anslagsökning, borde i stället enligt departementschefens mening hos riksdagen begäras medel på extra stat; och beviljade riksdagen i anslut-

Arvoden åt
vid skepps-
gossekåren i
Marstrand
anställda per-
soner samt
medika-
menter, bad
m. m.
(Extra anslag.)

ning här till ett extra anslag av 5,000 kronor för år 1907 under benämning »Arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.» Anslag för samma ändamål har sedermera blivit av riksdagen årligen beviljat med tid efter annan förhöjt belopp, och är anslaget i riksstaten för innevarande år uppfört såsom förslagsanslag, högst 12,475 kronor, samt beräknat för särskilda ändamål enligt följande specifikation:

[70.]

Till musikinstruktören	kronor	250: —
» läkaren	»	2,000: —
» sjuksköterskan	»	1,300: —
» medikamenter och bad	»	3,500: —
» diverse behov	»	1,000: —
» vakthållning	»	3,600: —
» förhyrande av mässlokaler	»	825: —
Summa kronor		12,475: —

Med det här ovan under vakthållning upptagna beloppet av 3,600 kronor bestrides för närvarande dagavlöning åt sex f. d. båtsmän, vilka äro anställda genom kontrakt för utförande av vakthållning och handräckningsgöromål vid skeppsgossekåren i Marstrand. Tidigare voro 2:a klass sjömän för berörda ändamål kommenderade till Marstrand, men då härav vållades olägenheter av olika slag, medgav 1909 års riksdag, att för ändamålet finge förhyras särskild personal, helst f. d. båtsmän eller till tjänstgöring ej uppfordrade båtsmän. Ersättningen till denna personal har bestått i dagavlöning, fri portion, beklädnad in natura eller beklädnadsersättning, fri bostad ombord å det till Marstrand förlagda kasernfartyget och fri sjukvård. Dagavlöningen utgick ursprungligen med ett belopp av 1 krona 70 öre. Genom nådigt brev den 20 oktober 1916 beviljade emellertid Kungl. Maj:t från och med den 1 i samma månad högst intill den 1 juli 1917 en förhöjning av dagavlöningen med 80 öre, varigenom densamma kom att uppgå till 2 kronor 50 öre. Sedermera har vid 1917 och 1918 års riksdagar det för beredande av sagda avlöningsförhöjning erforderliga beloppet inräknats i här förevarande anslag för åren 1918 och 1919. Dagavlöningen har beräknats för en tid av 240 dagar årligen.

Marinförvaltningen har nu i sin omförmälda skrivelse den 12 september 1918 meddelat att, enligt vad chefen för skeppsgossekåren i Marstrand i sitt till stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm av-

[70.] givna förslag till beräkning av utgifterna för år 1920 anmält, de vid kåren såsom vaktmanskap förhyrda f. d. båtsmännen under år 1918 gjort framställning om höjning av dagavlöningen med 1 krona till 3 kronor 50 öre per dag; och hade kårchefen ansett denna förhöjning vara skälig samt i anslutning därtill föreslagit, att anslaget till vakthållning för år 1920 skulle ökas med 1,440 kronor till 5,040 kronor ($6 \times 3: 50 \times 240$).

För egen del har marinförvaltningen funnit den sålunda gjorda framställningen om ytterligare förhöjning till 3 kronor 50 öre av den till ifrågavarande vaktmanskap utgående dagavlöningen behjärtansvärd, samt ansett, att förhöjningen borde utgå från och med ingången av år 1919. Kostnaden för omförmälda avlöningsförhöjning skulle, i överensstämmelse med vad av chefen för skeppsgossekåren i Marstrand uppgivits, belöpa sig till 1,440 kronor årligen för 240 dagar om året.

På grund av vad sålunda anförts har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m.m. bevilja ett förslagsanslag, högst 15,355 kronor och därav anvisa på tilläggsstat för år 1919 ett belopp av 1,440 kronor och på extra stat för år 1920 återstoden 13,915 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Till statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden den 22 mars 1918, bilagt propositionen (nr 341) till samma riksdag angående omorganisation av skeppsgosseutbildningen m. m., anförde jag, att jag, med anledning därav att sakkunniga för utredning av vissa frågor rörande skeppsgossekårerna i sitt den 10 december 1917 avgivna betänkande föreslagit nya stater för skeppsgosseskolorna och för flottans skeppsgossekår, tagit under omprövning, huruvida förevarande extra anslag borde indragas och vissa av i detsamma ingående belopp, i den mån de framdeles erfordrades, uppföras såsom ordinarie anslag å resp. staten för skeppsgosseskolan i Marstrand eller staten för flottans skeppsgossekår. De sakkunniga hade emellertid avrått från en permanent förläggning av en skeppsgossekår till Marstrand, i vilket uttalande samtliga i ärendet hörda myndigheter ansett sig böra instämma. Jag uttalade på grund härav, att Marstrandskårens nuvarande förläggning endast borde betraktas såsom en provisorisk anordning, vilken snarast möjligt torde böra utbytas mot en stadigvarande förläggning å annan plats. Vid sådant förhållande fann jag lämpligast, att ifrågavarande anslag tills vidare och intill dess förläggningsfrågan för skeppsgossekåren i Marstrand blivit definitivt ordnad, fortfarande liksom hittills uppfördes å extra stat.

Frågan rörande skeppsgossekårens i Marstrand slutliga förläggning

har jag under nuvarande tidsförhållanden icke funnit lämpligt att till slutligt avgörande underställa Kungl. Maj:t.

[70.]

Icke minst med hänsyn härtill har det synt mig vara av stort intresse att bereda de till kåren hörande skeppsgossarna å denna under vintertiden isolerade plats den möjlighet till nyttig förströelse och sällskapligt umgänge, som genom ordnandet av ett skeppsgossehem därstädes skulle kunna ernås. I sådant syfte har jag trätt i förbindelse med stadsfullmäktige i Marstrand; och hava stadsfullmäktige den 1 november 1918 beslutat att för tiden den 15 december 1918—den 15 maj 1919 förhyra 3 lämpligt belägna rum samt att under nämnda tid upplåta desamma till läs- och dagligrum åt skeppsgossarna ävensom att lämna fritt elektriskt ljus till lokalen.

I skrivelse den 15 november 1918 har chefen för skeppsgossekåren i Marstrand anmält, att för hemmets ordnande erfordrades medel till avlönande av en förestånderska, till uppvärmning samt till anskaffande av möbler. För avlönande av en förestånderska erfordrades för den angivna tiden 500 kronor och för uppvärmning omkring 200 kronor eller tillhoppa omkring 700 kronor. För tiden därefter beräknades med öppet-hållande av hemmet den 1 oktober—den 31 maj ett belopp av 1,000 kronor årligen vara behöfvligt.

Sedermåra har bemäldt kårchef meddelat, att av personer i Göteborg och Marstrand skänkts 1,600 kronor för inköp av lämpliga möbler till hemmet. Prenumeration av diverse tidskrifter bekostades av Marstrands ångfartygsaktiebolag och utgifterna för skrivmateriel bestredes av manskapskassan.

Sedan marinförvaltningen den 4 december 1918 avgivit infordrat yttrande i ärendet, har Kungl. Maj:t den 13 i samma månad medgivit, att för bestridande av kostnaderna under tiden den 15 december 1918—den 15 maj 1919 för avlönning av förestånderska för nämnda hem samt för uppvärmning av hemmets lokaler finge användas ett belopp av tillsammans högst 700 kronor, att utgå av femte huvudtitelns anslag till extra utgifter.

Då jag har all anledning antaga, att ifrågavarande skeppsgossehem framdeles skall kunna anordnas på nu angivet sätt under tiden den 1 oktober—den 31 maj varje år, torde det härför årligen erforderliga beloppet, 1,000 kronor, lämpligen böra upptagas under förevarande anslag. Under förutsättning av bifall härtill är det min avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att bestrida de kostnader, som föranledas av hemmets öppet-hållande under tiden den 1 oktober—den 31 december 1919, av anslaget till extra utgifter.

[70.] Beträffande den ökning av anslaget för år 1920, som av marinförvaltningen föreslagits i syfte att bereda en avlöningsförhöjning från 2 kronor 50 öre till 3 kronor 50 öre åt det vid kåren anställda vaktmanskapet, finner jag en sådan förhöjning med hänsyn till penningvärdets fall vara med billighet överensstämmande. Av denna anledning skulle förorsakas en ökning av anslaget med 1,440 kronor. På sätt marinförvaltningen hemställt, torde enahanda avlöningsförhöjning böra tillkomma nämnda manskap jämväl för år 1919. För detta ändamål erfordras ett anslag på tilläggsstat för sistnämnda år av 1,440 kronor. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

I enlighet med vad jag sålunda föreslagit skulle anslagets belopp för år 1920 uppgå till (12,475 + 1,000 + 1,440) 14,915 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m. på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 14,915 kronor.

11. Skrivmaterialier och expenser m. m.

[71.] Skrivmaterialier och expenser. (Ordinarie anslag.) Beträffande detta anslag, som i riksstaten för år 1919 är uppfört med 180,000 kronor, har marinförvaltningen i sin omförmälda skrivelse den 14 oktober 1918 gjort enahanda anmälan som i fråga om anslaget till sjukvård för marinen. Förstnämnda anslag höjdes vid 1918 års riksdag från 140,000 kronor med 40,000 kronor till 180,000 kronor.

Departementschefens yttrande. Av skäl, som jag anført beträffande anslaget till sjukvård för marinen, anser jag, att anslaget till skrivmaterialier och expenser bör i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* med kronor 180,000: —

12. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m., *oförändrat ordinarie förslagsanslag* » 40,000: —

13. Tryckningskostnader.

Beträffande detta anslag, som i riksstaten för år 1919 är uppfört med 34,980 kronor, har marinförvaltningen i sin berörda skrivelse den 14 oktober 1918 gjort enahanda anmälan som i fråga om anslaget till sjukvård för marinen. Förstnämnda anslag höjdes vid 1918 års riksdag från 25,002 kronor med 9,978 kronor till 34,980 kronor.

[72.]

Trycknings-
kostnader.
(Ordinarie
anslag.)

Av skäl, som jag anfört beträffande anslaget till sjukvård för marinen, anser jag mig ej nu böra föreslå någon förhöjning av anslaget till tryckningskostnader. Emellertid påkallas för utjämnande av huvudtiteln slutsumma en höjning av anslaget med 38 kronor.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Jag hemställer fördenskull, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 höja förslagsanslaget till tryckningskostnader från 34,980 kronor med 38 kronor till 35,018 kronor.

14. Diverse behov, oförändrat ordinarie anslag... kronor 22,254: —

15. Extra utgifter, oförändrat ordinarie reser-
tionsanslag » 105,000: —

16. Hyresutgifter.

På framställning av Kungl. Maj:t har 1918 års riksdag till bestridande av följande hyresutgifter under femte huvudtiteln på extra stat för år 1919 anvisat

[73.]

Hyresutgifter.
(Extra anslag.)

till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen	43,000 kronor
» » » » » sjökrigshögskolan	8,000 »
» » » » » kustartilleriets chefsexpedi- tion.....	3,000 »
» hyresbidrag till sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona	1,000 »
» » » flottans varvs verkmästareförening i Karlskrona	800 »
» » » underofficerskorpralssällskapet i Karls- krona	600 »
» » » marinens varvsarbetare	1,200 »

eller tillhopa 57,600 kronor.

[73.] Anslaget är i 1919 års riksstat upptaget såsom förslagsanslag, högst.

I sin förenämnda skrivelse den 12 september 1918 har marinförvaltningen i fråga om detta anslag anfört följande.

I avseende å de tre förstnämnda lokalerna — för marinförvaltningen, sjökrigshögskolan och kustartilleriets chefsexpedition — hade, med tillämpning av lagen den 14 juni 1918 med vissa ändrade bestämmelser mot oskälig hyresstegring m. m., hyresreglering redan förekommit och kunde ytterligare förväntas. I den mån dessa regleringar berörde kostnaderna för värme och varmvatten, hade ämbetsverket ansett, att härav beroende utgifter kunde intill år 1920 bestridas av anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar.

Vad särskilt sjökrigshögskolans lokal beträffade, utginge nu gällande hyreskontrakt den 1 oktober 1919.

Av dessa förhållanden komme förevarande anslag givetvis att påverkas. Att beräkna erforderlig ökning av anslaget torde emellertid icke vara möjligt och — med hänsyn därtill, att ökningen under alla omständigheter måste antagas bli jämförelsevis ringa — icke heller nödvändigt, därest anslaget i riksstaten uppfördes såsom förslagsanslag, vilket torde kunna ske, om dess användning begränsades till ovan förtecknade ändamål.

Framställning
av under-
officerssäll-
skapet i
Stockholm.

I skrivelse den 18 april 1918 har underofficerssällskapet i Stockholm anhållit att från och med år 1919 komma i åtnjutande av ett årligt anslag av 1,000 kronor till bidrag vid förhyrande av en för sällskapet avsedd samlingslokal, där jämväl för verksamheten erforderlig expedition vore avsedd att anordnas. Sällskapet, som stiftades 1887, omfattar 315 medlemmar från flottan och kustartilleriet samt 555 medlemmar från olika truppförband inom hären, huvudsakligast från Stockholm eller i dess närhet förlagda delar av krigsmakten. Enligt ansökningen bilagda stadgar har sällskapet till ändamål att närmare förena underofficerare med vederlikar vid armén och marinen, bereda en gemensam samlingsplats, där föredrag och tankeutbyte kunna äga rum, sprida trevnad och ökade insikter bland dess medlemmar ävensom att åstadkomma ett sannt och fullt broderligt kamratskap, att bereda begravningshjälp vid medlems dödsfall, samt att lämna tillfälligt understöd åt behövande medlemmar samt änkor och barn efter avlidna medlemmar i mån av kassans tillgångar.

Marinförvaltningen, som anbefallts att avgiva yttrande över denna framställning, har i utlåtande den 27 april 1918 tillstyrkt framställ-

ningen samt hemställt, att de kostnader, som i så fall borde drabba femte huvudtiteln för år 1919, antingen måtte få bestridas av denna huvudtitels anslag till extra utgifter eller ock uppföras å tilläggsstat för år 1919. För tiden från och med år 1920 torde enligt marinförvaltningens mening erforderligt belopp för ändamålet böra avses vid beräkning av anslag å extra stat till hyresutgifter. [73.]

Marinförvaltningen har, med hänsyn till svårigheten att nu beräkna hyresbeloppen för år 1920 för lokaler för marinförvaltningen, sjökrigshögskolan och kustartilleriets chefsexpedition, ansett, att anslaget natur borde förändras från förslagsanslag, högst till förslagsanslag. En sådan ändring av anslaget karaktär finner jag icke lämplig. Under förutsättning att kostnaderna för värme och varmvatten, i den mån dessa kostnader vid förekommande hyresregleringar upptagas särskilt för sig, även för år 1920 bestridas av anslaget till uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar — vilket synes mig vara en lämplig anordning — lärer någon ökning för sagda år av de nu beräknade hyresbeloppen för omförmälda lokaler knappast behöva befaras. Skulle emellertid sådan ökning under år 1920 uppkomma, torde nödiga medel för täckande därav böra äskas på tilläggsstat för samma år.

Departements-
chefens
yttrande.

Den av underofficerssällskapet i Stockholm gjorda framställningen om hyresbidrag från och med år 1919 med 1,000 kronor anser jag mig böra tillstyrka. För år 1919 torde detta bidrag böra upptagas på tilläggsstat för samma år. Härtill återkommer jag i annat sammanhang. För år 1920 synes för ändamålet enahanda belopp, 1,000 kronor, böra inräknas i anslaget till hyresutgifter för sagda år. Jag vill i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till innevarande års riksdag under fjärde huvudtiteln beräknat ett hyresbidrag av 1,500 kronor till ifrågavarande sällskap.

Någon ändring i övrigt beträffande de under denna punkt till hyresutgifter utgående beloppen har icke blivit ifrågasatt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 58,600 kronor.

17. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 65,000: —

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 1 häft.

3973 18 33

18. Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen.

[74.]

Tillfällig
löneförbättring
för viss
personal vid
marinen.

(Extra anslag.)

Med anledning av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning beslöt 1918 års riksdag, att viss personal vid marinen skulle under åren 1918 och 1919 komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring enligt vissa av riksdagen godkända grunder.

För bestridande av härmed förenade kostnader anvisade riksdagen dels å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 1,330,000 kronor, dels ock å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 1,275,000 kronor.

I överensstämmelse med riksdagens beslut har den 20 juni 1918 utfärdats kungörelse angående grunder för tillfällig löneförbättring under åren 1918 och 1919 för viss personal vid marinen (svensk författningssamling nr 409).

Jämlikt den 14 juni 1918 givet nådigt bemyndigande hava särskilda sakkunniga tillkallats för att inom lantförsvars- och sjöförsvarsdepartementen biträda med verkställande av utredning och utarbetande av förslag rörande definitiv lönereglering för arméns och marinens personal. Då förslag härutinnan emellertid icke kan föreläggas innevarande års riksdag, böra medel i stället äskas för beredande av tillfällig löneförbättring åt viss personal vid marinen jämväl för år 1920.

Med anledning därav att vissa ändringar uti de av riksdagen godkända grunderna för den tillfälliga löneförbättringen torde behöva vidtagas, men något definitivt förslag härutinnan ännu icke föreligger, är jag icke nu i tillfälle att underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Jag får därför hemställa, det tacktes Eders Kungl. Maj:t föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 1,275,000 kronor.

19. Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna.

[75.]

Extra biträden
å flottans sta-
tioner och
inom kust-
fästningarna.
(Extra anslag.)

I samband med den av 1918 års riksdag beslutade avvecklingen av det dittills tillämpade förskotts-förfarandet beviljade samma riksdag för anställande av extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av 63,900 kronor. För ändamålet beviljade därjämte nämnda riksdag ett förslagsanslag till enahanda belopp på tilläggsstat för år 1918.

Till beredande av förstärkning av arbetskrafterna vid marinintendenturkåren medelst extra biträden, vilka icke äga intendenturutbildning, hava tidigare tagits i anspråk medel av femte huvudtiteln's allmänna besparingar eller ock förskotterats erforderliga belopp.

Beträffande frågan om anställandet av icke intendenturutbildad personal å flottans stationer och inom kustfästningarna anhåller jag få anföra följande.

På grundvalen av förslag, som avgivits av tillkallade sakkunniga (redovisningssakkunniga), har Kungl. Maj:t den 7 september 1917 utfärdat nya föreskrifter för redovisningens ordnande vid flottans stationer och inom kustfästningarna, vilka trätt i kraft den 1 januari 1918. Dessa föreskrifter ansluta sig till de principer för statsbokföringen i övrigt, som redan genomförts eller äro avsedda att genomföras inom statsförvaltningens olika områden.

Vidare har under år 1917 av bemälda sakkunniga verkställts en undersökning i syfte att åvägabrunga en bestämd åtskillnad mellan å ena sidan de göromål, som efter redovisningsreformens genomförande förekomme å stationernas stations-, kassa- och varvskontor ävensom inom kustfästningarna och som vore av beskaffenhet att böra utföras av personal med intendenturutbildning, samt å andra sidan de arbeten därstädes, som kunde och borde omhänderhavas av personal med lägre utbildning och kompetens. Beträffande sättet för fyllandet av det behov av icke intendenturutbildad personal, som redovisningssakkunniga ansett föreligga, hava de sakkunniga såsom sin åsikt uttalat, att hithörande göromål lämpligast borde anförtros åt kvinnliga biträden, och i sådant avseende framlagt förslag rörande anställandet av sådana biträden m. m. Marinförvaltningen har i ett den 12 december 1917 avgivet utlåtande i förevarande avseende förklarat sig anse, att för biträdesbefattningarna inom kustfästningarna borde på grund av de särskilda förhållanden, som vore rådande inom desamma, uteslutande avses manlig personal, samt att, vad stationerna anginge, det syntes ämbetsverket, att för vinnande av erfarenhet, huruvida och i vilken utsträckning kvinnlig personal kunde avses för biträdesbefattningarna, stationsbefälhavarna borde anbefallas att under år 1918 söka anställa kvinnliga biträden till minst $\frac{1}{4}$ av sammanlagda medgivna antalet biträden och till ämbetsverket inkomma med anmälan rörande resultatet härav.

I anledning härav har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 31 december 1917 föreskrivit, att vid tillsättande av ifrågavarande biträdesbefattningar i första rummet skulle ifrågakomma kompetenta och lämp-

[75.] lika pensionerade underofficerare, som vore familjeförsörjare, och i andra rummet övriga sökande, vare sig manliga eller kvinnliga, därvid, under i övrigt lika förutsättningar för tjänstens behöriga skötande, företräde ej finge givas manliga sökande. Därjämte har Kungl. Maj:t enligt samma nådiga brev anbefallt marinförvaltningen att inkomma med utredning, i vad mån ifrågavarande biträden skulle kunna ersättas av värnpliktiga, ävensom med det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Med skrivelse den 21 augusti 1918 har marinförvaltningen överlämnat den sålunda infordrade utredningen samt därvid, med stöd av vad de lokala myndigheterna i ämnet anfört, förklarat sig anse, att de å flottans stationer och inom kustfästningarna anställda extra biträdena icke lämpligen kunde ersättas med värnpliktiga.

Vid föredragning den 31 december 1918 av marinförvaltningens omförmälda skrivelse den 21 augusti samma år har Kungl. Maj:t funnit vad i ärendet förekommit icke till vidare åtgärd föranleda.

Sedan marinförvaltningen i förutnämnda skrivelse den 14 oktober 1918 anmält att, med anledning av en utav stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm gjord framställning om förhöjning av ersättningen till extra biträden vid stationen, utredning påginge angående beräklandet av för ändamålet erforderligt anslagsbelopp, har ämbetsverket i skrivelse den 23 november samma år meddelat, att av vederbörande lokalmyndigheter dels föreslagits ökning med två extra biträden, nämligen ett i stationsbefälhavarens i Stockholm civilexpedition och ett för kårintendenten i Hemsö fästning, dels ock förordats höjning av den till de extra biträdena nu utgående ersättningen. Kostnaderna skulle härigenom ökas från 63,900 kronor med 20,200 kronor till 84,100 kronor.

I nedan intagna tabell hava angivits kostnaderna för anställande av extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna dels för år 1918 enligt för samma år gällande bestämmelser och dels för år 1920 enligt lokalmyndigheternas förslag.

[75.]

Personal	Ersättning, som under år 1918 mÅ enligt gällande bestämmelser utgå	Summa.	Tillsammans	Ersättning, som för år 1920 föreslås av lokalmyndigheterna.	Summa.	Tillsammans.
Vid Karlskrona station:						
<i>d stationsbefälhavarens expedition:</i>						
1 biträde	å 1,200	—	1,200	å 1,600	—	1,600
<i>d stations- och kassakontoren:</i>						
1 biträde	» 2,100	2,100				
3 biträden	» 1,800	5,400				
8 »	» 1,500	12,000				
9 »	» 1,200	10,800	30,300			
6 »	—	—	—	å 2,200	13,200	
2 »	—	—	—	» 2,000	4,000	
13 »	—	—	—	» 1,600	20,800	38,000
Summa vid Karlskrona station	—	—	31,500	—	—	39,600
Vid Stockholms station:						
<i>d stationsbefälhavarens expedition:</i>						
1 biträde	å 1,800	—	1,800	—	—	—
2 biträden	—	—	—	å 2,400	—	4,800
<i>d stations- och kassakontoren:</i>						
5 biträden	å 1,800	9,000		å 2,400	12,000	
5 »	» 1,500	7,500		» 2,000	10,000	
4 »	» 1,200	4,800	21,300	» 1,600	6,400	28,400
samt för 1 extra vaktmästare i kassakontoret	» 1,200	—	1,200	—	—	—
Summa vid Stockholms station	—	—	24,300	—	—	33,200
I Vaxholms fästning:						
1 biträde åt tygintendenten	å 1,800			å 2,100		
1 » » regementsintendenten	» 1,800	3,600		» 1,800	3,900	
Summa i Vaxholms fästning	—	—	3,600	—	—	3,900
Transport	—	—	59,400	—	—	76,700

[75.]

Personal.	Ersättning, som under år 1918 må enligt gällande bestämmelser utgå.	Summa.	Tillsammans.	Ersättning, som för år 1920 föreslås av lokalitydigheterna.	Summa.	Tillsammans.
Transport	—	—	59,400	—	—	76,700
I Karlskrona fästning:						
1 biträde åt tygintendenten	å 1,500			å 2,000		
1 » » regementsintendenten	1,500	3,000		» 2,000	4,000	
Summa i Karlskrona fästning	—	—	3,000	—	—	4,000
I Älvsborgs fästning:						
1 biträde åt kårintendenten	—	1,500	—	—	1,800	—
Summa i Älvsborgs fästning	—	—	1,500	—	—	1,800
I Hemsö fästning:						
1 biträde åt kårintendenten	—	—	—	å 1,600	—	—
Summa i Hemsö fästning	—	—	—	—	—	1,600
Summa kronor	—	—	63,900	—	—	84,100

Enligt vad marinförvaltningen i berörda skrivelse den 23 november 1918 vidare anmält, funne ämbetsverket de föreslagna förhöjningarna i ersättningen till de extra biträdena motiverade med hänsyn till de stegrade krav på avlöning, som inom statstjänsten i allmänhet framställts och vunnit beaktande. Även funne marinförvaltningen stöd härutinnan i de avlöningsgrunder för motsvarande personal, som föreslagits i ett den 21 oktober 1918 av särskilda sakkunniga avgivet betänkande beträffande anställande, avlöning och pensionering av månadslönare vid marinen. Beträffande det ifrågasatta anställandet av två nya biträden funne marinförvaltningen ej anledning till erinran, såvitt anginge biträdet i stationsbefälhavarens i Stockholm civilexpedition. Behövligheten av detta biträde hade av stationsbefälhavaren med styrka framhållits med hänsyn till det under de senare åren väsentligt ökade arbetet å expeditionen. I avseende å det föreslagna biträdet åt kårinten-

denten i Hemsö fästning vore det visserligen med hänsyn till vissa ifrågasatta ändringar beträffande Hemsö fästning tvivelaktigt, huruvida ett sådant biträde kunde erfordras, men då möjlighet förefunnnes, att ett civilt skrivbiträde kunde erfordras, även om intendent icke kommanderades, syntes härför erforderliga medel böra inberäknas bland övriga kostnader.

[75.]

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för anställande av extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna bevilja på extra stat för år 1920 ett förslagsanslag av 84,100 kronor.

Då extra biträden, vilka ej äga intendenturutbildning, alltjämt lära vara behöfliga till förstärkning av arbetskrafterna vid marinintendenturkåren, torde ett extra anslag böra även för år 1920 äskas för ändamålet. Beträffande storleken av detta anslag har av marinförvaltningen begärts en ökning med 20,200 kronor av det för år 1919 anvisade beloppet, 63,900 kronor, varigenom anslaget skulle för år 1920 uppgå till 84,100 kronor. Denna ökning hänför sig dels till anställande av ytterligare ett extra biträde i stationsbefälhavarens i Stockholm civilexpedition och av ett sådant biträde åt kårintendenten i Hemsö fästning, dels ock till behövligheten av höjning av de till extra biträden nu utgående ersättningarna.

Departementa-
chefens ytt-
rande.

Beträffande förstnämnda biträde anser jag mig icke böra motsätta mig förslaget om detta biträdes anställande, under förutsättning att ett oundgängligt behov därav visar sig föreligga under år 1920; och anser jag mig alltså vid anslagsbeloppets bestämmande böra medräkna den för detta biträde upptagna ersättningen, 2,400 kronor. Däremot kan jag ej biträda marinförvaltningens framställning rörande anställande för samma år av ett biträde åt kårintendenten i Hemsö fästning, helst som frågan rörande befästningarna å Hemsö för närvarande är föremål för utredning.

Med avseende å de föreslagna förhöjningarna av de till extra biträden nu utgående ersättningarna finner jag desamma påkallade av den rådande dyrtiden och vikten av att kunna såsom extra biträden anställa duglig personal.

Den av marinförvaltningen för ifrågavarande ändamål upptagna summan av 84,100 kronor skulle alltså enligt min mening minskas med det för extra biträdet åt kårintendenten i Hemsö fästning upptagna ersättningsbeloppet, 1,600 kronor, och följaktligen beräknas till 82,500 kronor.

[75.] På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anställande av extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna på extra stat för för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 82,500 kronor.

20. Biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen.

[76.] Enligt nådigt beslut den 12 april 1918 har Kungl. Maj:t bemyndigat chefen för sjöförsvarsdepartementet att tillkalla en sakkunnig person för att inom departementet biträda med verkställande av utredning angående beskaffenheten av inom marinen befintliga bibliotek, avsedda för manskapet under deras fritid i land och ombord, samt uppgörande av förslag till en förbättrad organisation av biblioteksverksamheten för såväl underbefäl som manskap inom flottan och kustartilleriet; och har jag på grund härav samma dag utsett förste bibliotekskonsulenten, fil. doktorn J. F. B. Hjelmqvist att biträda med berörda arbete.

Biblioteks-
verksamheten
för underbefäl
och manskap
vid marinen.
(Extra anslag.)

Bemålde Hjelmqvist har den 29 september 1918 avgivit utredning och förslag i ämnet. Enligt detta förslag borde till marinens manskapsbibliotek anvisas särskilda anslag, utgående för varje kår med belopp, som efter vissa närmare angivna grunder skulle utgöra lägst 50 öre och högst 1 krona 50 öre per man, varjämte underbefälssällskapen skulle kunna erhålla anslag för biblioteksverksamhet med samma belopp, som sällskapet för året självt tillskötte av egna medel, till inköp och inbindning av böcker samt till anskaffning av bokhyllor eller bokskåp samt av katalog och utlåningsutensilier, dock med högst 400 kronor.

Sammanlagda beloppet av erforderliga medel till marinens manskapsbibliotek har beräknats till 6,700 kronor. Det behövlige beloppet för biblioteksverksamheten inom marinens underbefäl har antagits ej komma att överstiga 1,500 kronor. För ifrågavarande båda ändamål skulle alltså erfordras ett anslag av sammanlagt omkring 8,200 kronor.

Omformålade förslag har den 23 oktober 1918 remitterats till vederbörande myndigheter, varjämte åtskilliga enskilda sammanslutningar beretts tillfälle att inkomma med yttranden i ärendet. Då samtliga infordrade yttranden ännu icke inkommit, kan jag ej nu underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Emellertid synes det mig, att medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i

fråga om anslagsbehoven för år 1920. Kostnaderna i sådant hänseende torde kunna beräknas till förut angivna belopp, 8,200 kronor. [76.]

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 8,200 kronor.

II. HANDELN.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.

Sjökarteverket har till huvudsaklig uppgift att genom mätningar och undersökningar inhämta så noggrann kännedom om riket omgivande farvatten och dess segelbara inlandsfarvatten, som sjöfartens och försvarsväsendets behov fordra, samt att med stöd av vunna mätningresultat utarbета och utgiva geodetiskt grundade sjökort. Vid kartverket tjänstgör såväl därtill beordrad militär personal från flottan (officerare, underofficerare och manskap) som ock civil personal. För den civila personalen genomfördes vid 1918 års riksdag ny lönerereglering.

[77.]

Sjökarte-
verket.
(Ordinarie
anslag.)

Till bestridande av sjökarteverkets utgifter, vilka äro fördelade i två huvudgrupper, nämligen avlöningar m. m. till den civila personalen samt verkets allmänna utgifter, har i riksstaten för år 1919 uppförts dels ett *ordinarie* anslag och dels ett *extra* anslag, varjämte för ändamålet beräknats bidrag från handels- och sjöfartsfonden ävensom behållning av sjökortsförsäljningen år 1918.

Det *ordinarie* anslaget är i riksstaten för år 1919 upptaget med sammanlagt 126,300 kronor, sålunda fördelat:

bestämt anslag	kronor	72,300: —
förslagsanslag	»	5,000: —
reservationsanslag	»	49,000: —

Summa kronor 126,300: —

[77.] På *extra* stat för år 1919 har riksdagen till utförande av sjömätningar beviljat ett reservationsanslag av 173,200 kronor.

Från handels- och sjöfartsfonden har beräknats ett bidrag för år 1919 av 21,000 kronor och behållningen av sjökortsförsäljningen år 1918 har uppskattats till 35,000 kronor.

Det sammanlagda till bestridande av sjökarteverkets utgifter år 1919 tillgängliga beloppet utgör alltså 355,500 kronor, vilket belopp är fördelat på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag	kronor 72,300: —	
förslagsanslag	» 5,000: —	
reservationsanslag	» 49,000: —	kronor 126,300: —

Extra anslag:

till utförande av sjömätningar	kronor 173,200: —	
	kronor 299,500: —	
bidrag från handels- och sjöfartsfonden	» 21,000: —	
beräknad behållning av sjökortsförsäljningen år 1918	» 35,000: —	
	Summa kronor 355,500: —	

Av detta belopp, 355,500 kronor, äro det bestämda anslaget, 72,300 kronor, och förslagsanslaget, 5,000 kronor, eller tillhopa 77,300 kronor, avsedda till avlöningar åt sjökarteverkets civila personal och återstoden, eller 278,200 kronor, till verkets allmänna utgifter.

Med skrivelse den 29 augusti 1918 har nu chefen för sjökarteverket överlämnat förslag till beräkning av utgifterna för verket under år 1920 samt därvid anført följande.

Sedan 1918 års riksdag bifallit i proposition den 16 april 1918 (nr 340) framställt förslag om tillsättande av nya tjänstebefattningar vid sjökarteverket och om förbättrad avlöning till den civila personalen, kunde denna personal anses hava erhållit en tillfredsställande organisation. Sjökarteverkets tillgång till arbetskraft vore dock icke därigenom tryggad, enär mätungsverksamheten grundade sig huvudsakligen på användande av militär personal och även byråarbetena erfordrade någon sådan personal. Därom hade uppfattningen inom sjökarteverket under senare år alltmera befastats, att det nuvarande

systemet för kommendering av militär personal icke längre tillfredsställde sjökarteverkets behov, i synnerhet beträffande kommendering av militära mättningsförrättare.

Under nuvarande dyrtid och särskilt med hänsyn tagen till de stora kostnader, som vore förknippade med att hålla fartyg rustade, vore det otvivelaktigt en ändamålsenlig hushållningsprincip att ur den styrka, som ändå hölles rustad, uttaga största möjliga arbetsprodukt. Ett viktigt villkor för erhållande av goda arbetsprestationer vore emellertid, att arbetena leddes av driftigt och kunnigt befäl samt utfördes med användande av väl fungerande materiel. På grund av att sjökarteverket under senare år icke av Kungl. Maj:t tillförts lämpliga nya militära mättningsförrättare i tillräcklig omfattning vore den påräkneliga mättningspersonalen, och sålunda även arbetsmöjligheterna, såväl kvantitativt som kvalitativt nu i så starkt sjunkande, att det torde bli nödvändigt att snarast vidtaga verksam åtgärd för att avvärja den kris, som uppenbarligen hotade sjökarteverkets mättningsförmåga. Av den anledningen hade kartverkschefen i skrivelse den 12 juni 1918 anhållit, att departementschefen ville genom chefen för marinstaben infordra utredning angående bland annat den bemanning från flottan, som under de närmaste åren kunde påräknas för sjömättningsfartygen. Utan sådan utredning kunde kartverkschefen icke avgiva förslag till den nyssnämnda olägenhetens avvärjande, varför han anhölle, att förslaget rörande anslag till sjökarteverket för år 1920 tills vidare måtte få stå öppet, i vad på denna angelägenhet ankomme.

För att försäkra kartverket om tillgång till erforderligt yrkeskunnigt befäl och underbefäl tänkte sig chefen för sjökarteverket såsom en övergående organisationsform, att vid kartverket borde på förordnande anställas två å tre mättningsförrättare av befäls grad, ett underbefäl, maskinist, samt två förhandsmän, motorskötare. Kostnaden för dessa personers anställande beräknades under förutsättning av nu gällande pris till omkring 20,000 kronor per år utom krigstidstillägg. Men denna personal skulle ju å andra sidan fylla befattningar och utföra arbeten, som i alla fall skulle bekostas med statsmedel, varför kartverkschefen antog, att den för sjökarteverket märkbara kostnadsökningen komme att stanna vid 12,000 å 15,000 kronor per år. De till sjökarteverket för år 1919 anvisade medlen vore ej tillräckliga för att täcka även denna utgift. Men genom att höja försäljningspriset på sjökarteverkets kartor med 25 å 30 % skulle frågan kunna ordnas utan anslagsförhöjning till sjökarteverket, och vore kartverkschefen betänkt på att, under det han

[77.] avvaktade chefens för marinstaben yttrande, framdeles till Kungl. Maj:t avgiva förslag i sådan riktning.

Ehuru sjökarteverkets utgifter i allmänhet fortfarande vore under stegring, ansåge kartverkschefen sig efter 1918 års riksdags beslut icke för övrigt böra för år 1920 frambära krav på ökade anslag, utan hemställde, med det förbehåll som ovan anförts, att för mötande av sjökarteverkets medelsbehov år 1920 måtte äskas ordinarie och extra anslag till samma belopp, som anvisats för 1919. Under förutsättning att dessa anslag beviljades samt att till chefens för sjökarteverket förfogande för år 1920 därjämte ställdes dels nettobehållningen av sjökortsförsäljningen för år 1919, vilken torde kunna beräknas till 40,000 kronor, dels såsom vanligt ett bidrag av 21,000 kronor från handels- och sjöfartsfonden, skulle chefen för sjökarteverket för år 1920 års utgifter sålunda förfoga över ett sammanlagt belopp av (299,500 + 40,000 + 21,000) 360,500 kronor, därav belöpande på avlöningar 77,300 kronor och på allmänna utgifter 283,200 kronor.

Skulle anslag icke kunna erhållas från handels- och sjöfartsfonden, torde motsvarande förhöjning böra begäras å extra anslaget till utförande av sjömätningar.

Häröver har kommissionen för de allmänna kartarbetena den 7 november 1918 avgivit utlåtande samt därvid tillstyrkt bifall till vad chefen för sjökarteverket föreslagit.

Vidare har chefen för sjökarteverket i skrivelse den 25 oktober 1918 gjort framställning angående rätt för vissa befattningshavare vid sjökarteverket att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig föregående tjänstgöring samt i sådant avseende anfört följande.

I kungörelsen den 28 juni 1918 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmånerna enligt den från och med år 1919 gällande stat för den civila personalen vid sjökarteverket stadgades beträffande rätt för verkets tjänstemän att tillgodoräkna tjänstår, att manlig ritare eller gravör, som vid tidpunkten för den nya statens ikraftträdande ägde mer än fem för ålderstillägg beräkneliga tjänstår, finge för erhållande av ålderstillägg till lönen tillgodoräknas dessa, i vad de till antalet överstege fem. I motsvarande kungörelse den 11 juli 1918 beträffande rikets allmänna kartverk stadgades däremot, att befattningshavare för erhållande av ålderstillägg till lönen finge tillgodoräknas den tid, han före den 1 januari 1919 innehaft sin befattning. Skillnaden vore sålunda den, att ordinarie befattningshavare vid sjökarteverket vid

övergång till 1919 års stat förlorade fem förut innehavande tjänstår, men att befattningshavare vid rikets allmänna kartverk överflyttades till den nya staten utan att vidkännas dylik förlust. [77.]

I de utlåtanden, som av löneredgeringskommittén avgivits över förslag till nya lönestater för rikets allmänna kartverk och sjökarteverket, hade kommittén beträffande rätt till tjänstårsberäkning för de båda verkens tjänstemän föreslagit den ensartade bestämmelsen, att föregående tjänstetid, i vad den överstege fem för ålderstillägg beräkneliga tjänstår, skulle få räknas till godo för tjänstårsberäkning å den nya lönestaten. I såväl propositionen nr 373 till 1918 års riksdag, vari framlagts förslag till ny avlöningsstat för den civila personalen vid rikets allmänna kartverk, som i förenämnda proposition nr 340 till samma riksdag hade löneredgeringskommitténs förslag i berörda avseende upptagits oförändrade. Emellertid hade de båda propositionerna i riksdagen blivit föremål för handläggning av olika utskott, jordbruksutskottet och statsutskottet, och vid behandling i riksdagen hade ärendet beträffande rikets allmänna kartverk först kommit till avgörande, varvid riksdagen i sitt beslut följde en av enskild motionär gjord hemställan, att den av löneredgeringskommittén föreslagna inskränkningen i rätten till tjänstårsberäkning för ålderstillägg måtte bortfalla.

När sedermera ärendet om sjökarteverkets lönestat kom under riksdagens behandling, hade icke förelegat någon framställning från enskild motionär och ej heller i statsutskottets utlåtande någon hänvisning till det beslut, som i berörda avseende träffats till förmån för rikets allmänna kartverk, och till synes härfor hade riksdagen beträffande sjökarteverket bifallit omförmälda propositionen nr 340 oförändrad.

Genom sistnämnda riksdagsbeslut hade emellertid de civila tjänstemännen vid sjökarteverket kommit i en oförtjänt sämre ställning än kollegerna vid rikets allmänna kartverk, varför kartverkschefen ville anhålla, att Kungl. Maj:t behagade föranstalta, att detta för förstnämnda tjänstemän ogynnsamma förhållande måtte rättas. De båda kartverken hade alltsedan de av 1912 års riksdag godkända lönestaterna trädde i kraft varit i avlöningshänseende likställda, och någon som helst anledning till att uppgiva denna enhetlighet hade veterligen icke förekommit.

Såsom ett drastiskt exempel på, huru olika de båda nya lönestaterna komme att verka, ville kartverkschefen anföra en jämförelse mellan aktuarien vid sjökarteverket och en geodet vid rikets allmänna kartverk, båda med fem års tjänstålder. Aktuarien innehade enligt nu gällande lönestat och på sakliga grunder en avlöning, som vore 1,000

[77.] kronor större än geodetens, men från och med år 1919 komme geodeten att uppbära en avlöning, som vore av samma storlek som aktuariens, utan att det inträtt någon som helst ändring i deras ansvar eller tjänsteförhållanden, utan beroende dels därpå att geodeten med år 1919 tillträdde en avlöningsförbättring, som vore 500 kronor större än aktuariens, och dels därpå att geodeten kunde för sina fem tjänstår påräkna ett ålderstillägg om 500 kronor, vilket aktuarien kunde erhålla först efter ytterligare fem år.

Med anledning av nu nämnda förhållanden har kartverkschefen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för 1919 års riksdag framlägga förslag om ändring av nämnda föreskrift i kungörelsen angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmånerna enligt den från och med år 1919 gällande stat för den civila personalen vid sjökarteverket i sådan riktning, att aktuarie samt manlig ritare eller gravör finge för erhållande av ålderstillägg till lönen tillgodoräknas den tid, han före den 1 januari 1919 innehåft sin befattning, samt att i händelse av bifall härtill ändringen måtte få tillämpas från och med 1919 års ingång.

I detta ämne har löneregleringskommittén den 25 november 1918 avgivit utlåtande och därvid uttalat, bland annat, att kommittén ej kunnat annat än vidhålla den uppfattning, åt vilken kommittén tidigare givit uttryck, nämligen att den förmån beträffande avlöningsförhöjning medelst ålderstillägg, varom nu vore tal, borde vara enahanda för jämförliga befattningshavare vid rikets allmänna kartverk och sjökarteverket. Efter det riksdagen medgivit befattningshavare vid allmänna kartverket den utvidgade rätt i fråga om ålderstilläggsberäkning, varom i det föregående förmålts, ansåge kommittén samma rätt även böra komma motsvarande befattningshavare vid sjökarteverket till del, liksom ock från kommitténs sida ej vore något att erinra mot att enahanda rätt tillkomme aktuarien vid sjökarteverket. Kommittén ville alltså förorda den av chefen för sjökarteverket gjorda hemställan.

Departements-
chefens ytt-
rande.

Den av chefen för sjökarteverket framlagda regleringen av utgifterna för verket under år 1920 innebär den avvikelse från den av riksdagen godkända regleringen av motsvarande utgifter under år 1919, att behållningen av sjökortsförsäljningen nu upptagits till 40,000 kronor i stället för tidigare beräknade 35,000 kronor. Någon olikhet mellan de beviljade anslagsbeloppen för år 1919 och de anslagssummor, som nu av kartverkschefen begärts för år 1920, förekommer däremot icke.

Mot kartverkschefens beräkning av behållningen av sjökortsförsäljningen år 1919 har jag icke något att erinra; och vill jag därvid med-

dela, att kartverkschefen i skrivelse till departementschefen den 28 november 1918 anmält, att han hade för avsikt att från och med år 1919 höja prisen å sjökort, som förut betingat ett pris av 3 kronor, till 4 kronor, och å sjökort, som förut kostat 2 kronor, till 2 kronor 50 öre.

I de av kartverkschefen föreslagna anslagsbeloppen för år 1920 anser jag mig icke böra föreslå annan ändring än vad som föranledes av förhöjning i avlöningen dels till kvinnliga biträden och dels till vaktmästare. I sådant avseende tillåter jag mig hänvisa till vad jag under punkt 1 här ovan anført och vill endast erinra, att i staten för den civila personalen vid sjökarteverket äro uppförda 2 kvinnliga biträden av andra graden och 1 kvinnligt biträde av första graden samt 1 vaktmästare. För varje av de 3 kvinnliga biträdena skulle avlöningen höjas med 400 kronor eller tillhopa 1,200 kronor. Då de av 1918 års riksdag för vaktmästaren i sjökarteverket fastställda avlöningstilläggen uppgå till 400 kronor, uppkommer sålunda en ökning i staten av sammanlagt 1,600 kronor. Statens slutsumma, som nu uppgår till 77,300 kronor, skulle alltså höjas till 78,900 kronor.

I anslutning härtill skulle hela det för år 1920 tillgängliga beloppet till bestridande av sjökarteverkets utgifter uppgå till 362,100 kronor, vilket belopp fördelas på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag ¹⁾		kronor 73,900: —	
förslagsanslag ²⁾		» 5,000: —	
reservationsanslag		» 49,000: —	kronor 127,900: —

Extra anslag:

till utförande av sjömätningar		» 173,200: —	
		kronor 301,100: —	
bidrag från handels- och sjöfartsfonden		» 21,000: —	
beräknad behållning av sjökortsförsäljningen år 1919		» 40,000: —	
		Summa kronor 362,100: —	

Chefen för sjökarteverket har, såsom förut nämnts, i skrivelse den 12 juni 1918 gjort framställning om verkställande av utredning angående den

¹⁾ Detta anslag motsvarar slutsumman av staten för den civila personalen vid sjökarteverket, med undantag av förslagsanslaget till ålderstillägg (se under ²⁾).

²⁾ Detta anslag, som är upptaget å den under ¹⁾ omförmälda staten, avser ålderstillägg.

- [77.] bemanning från flottan, som under de närmaste åren kunde påräknas för sjömätningarfartygen. Denna utredning, som uppdragits åt chefen för marinstaben, har ännu icke avslutats, såvitt angår år 1920. Därest det efter omförmälda utrednings slutförande skulle visa sig, att för bestridande av sjökarteverkets utgifter för år 1920 erfordras ytterligare belopp utöver för sjökarteverket under samma år tillgängliga medel, torde jag framdeles få göra den framställning, vartill anledning må förefinnas.

Kartverkschefens av löneregleringskommittén förordade förslag i fråga om utvidgad förmån beträffande avlöningsförhöjning medelst ålders-tillägg för aktuarien samt manlig ritare eller gravör, vilket förslag avser att i förevarande avseende likställa dessa tjänstemän med befattningshavare vid rikets allmänna kartverk, finner jag mig böra biträda; och torde vid bifall härtill därav betingad ändring böra vidtagas i kungörelsen den 28 juni 1918 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmånerna enligt den från och med år 1919 gällande stat för den civila personalen vid sjökarteverket.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels godkänna stat för den civila personalen vid sjökarteverket av den lydelse, bilaga nr 14 till detta protokoll utvisar;

dels ock i riksstaten för år 1920 höja det ordinarie anslaget till sjökarteverket

nu	kronor 126,300: —
med	» 1,600: —
till	kronor 127,900: —

2. Utförande av sjömätningar.

- [78.] Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört
Utförande av får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen
sjömätningar.
(Extra anslag.)

att till utförande av sjömätningar på extra stat för år 1920 bevilja ett reservationsanslag av 173,200 kronor.

Lots- och fyrväsendet.

3. Lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna.

Efter framställning av Kungl. Maj:t har 1914 års senare riksdag beslutat ingå i prövning av utgifterna för lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna samt anvisa därför erforderliga kostnadsbelopp att bestridas av statsmedel, utan att vissa särskilda inkomstitlar därtill anslogos.

[79.]
Lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna.
(Ordinarie anslag.)

I anslutning härtill har riksdagen, med godkännande av stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och indragningsstat samt pensionsstat, bestämt anslaget till lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna för år 1915 till ett mot staternas sammanlagda slutsumma svarande belopp av 3,640,652 kronor, att utgå såsom förslagsanslag.

I riksstaten för år 1919 är förslagsanslaget till lots- och fyrrinrättningen med livräddningsanstalterna uppfört med ett belopp av 3,644,524 kronor.

Med skrivelse den 21 augusti 1918 har nu lotsstyrelsen framlagt förslag till reglering av lotsstyrelsens och lotsverkets utgiftsstater för år 1920. Lotsstyrelsen har därvid till en början till behandling upptagit frågan om

Avlöningsstat för lotsstyrelsen.

I denna stat finnes uppfört ett bestämt anslag av 8,355 kronor till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän. Härav bestrides för närvarande, bland annat, årliga arvoden till tre amanuenser med tjänstgöring å lotsstyrelsens kanslibyrå; två av dessa arvoden utgöra vardera 1,400 kronor och ett 1,200 kronor.

I skrivelse den 5 juli 1918 gjorde lotsstyrelsen framställning om bemyndigande att för tillfällig förstärkning av arbetskrafterna å styrel-

[79.] sens kanslibyrå få under senare hälften av samma år disponera ett belopp av 2,000 kronor. Lotsstyrelsen framhöll därvid, hurusom antalet mål och ärenden, som lotsstyrelsen hade att avarbeta, år efter år ökats, så att de till styrelsens disposition stående arbetskrafterna numera icke stode i rätt förhållande till den styrelsen påvilande arbetsbördan, särskilt vad dess kanslibyrå beträffade; och anförde styrelsen bland annat: *att*, under det sannolika antagandet att antalet av till styrelsen inkomna ärenden före 1918 års slut komme att uppgå till omkring 10,500, årsökningen av inkommande ärenden skulle efter år 1908 — d. v. s. efter den tioårsperiod, som tilländalöpte med 1918 års utgång — komma att uppgå till nära 100 procent; *att* av det i avlöningsstat för lotsstyrelsen upptagna anslaget å 8,355 kronor, sedan vikariatsersättningar och arvoden till de tre amanuenserna utgått, allenast ett belopp av 2,315 kronor 83 öre återstode såsom flitpenningar till andra extra ordinarie tjänstemän; *att* den del av nämnda anslag, som avsåges till flitpenningar åt extra ordinarie tjänstemän, icke i avsevärd mån ökats sedan 1880-talet; *att* nämnda tre amanuenser och i regel ej heller övriga å kanslibyrån tjänstgörande extra tjänstemän kunde på grund av anställningar i andra ämbetsverk åtaga sig förordnande å ordinarie befattningar i styrelsen eller där tjänstgöra annat än i mycket begränsad omfattning; *att* den under nuvarande tid allmänt rådande bristen på inträdessökande i ämbetsverken visat sig särskilt menlig beträffande lotsstyrelsen med dess få ordinarie befattningar och därav följande kläna utsikter till befordran i en nära framtid; *att*, då det under nuvarande förhållanden alltså syntes oundgängligt, att åt inträdessökande, som ville och kunde ägna sin huvudsakliga tid åt styrelsen, kunde beredas sådan ersättning för arbetet, som gjorde anställandet därstädes begärligt, det vore behöfligt, att två arvoden, vardera å högst 300 kronor i månaden, finge utgå till två nya biträden, som borde anställas det ena å styrelsens kansli och det andra å kanslibyråns kameralavdelning; *samt att* för utbetalande av ifrågavarande två arvoden avsetts, dels att viss författningsenlig del skulle utgå från vederbörande anslag till krigstidstillägg m. m., dels ock att någon del av arvodena skulle kunna bestridas av redan tillgänglig vikariatsersättning.

Med anledning av oförmälda framställning har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 12 juli 1918 bemyndigat lotsstyrelsen att för ifrågavarande ändamål disponera ett belopp av högst 2,000 kronor, att utgå av det i omkostnadsstaten för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna uppförda förslagsanslaget till extra utgifter.

Lotsstyrelsen har nu i berörda skrivelse den 21 augusti 1918 an- [79.]
fört i huvudsak följande.

Det för år 1918 sålunda påvisade behovet av förstärkning i arbetskrafterna å styrelsens kanslibyrå kunde givetvis icke förväntas upphöra med samma år, även om förhållandena nämnda år varit särskilt tyngande i anledning därav att ordinarie kanslibyråchefen såsom tillkallad sakkunnig för att inom sjöförvarsdepartementet biträda med visst arbete och till följd av långvarig sjukdom ej kunnat under året i större omfattning biträda vid handläggningen av göromålen å kanslibyrån. Det vore fastmer att antaga, att göromålen alltjämt komme att ökas, och vore det därför nödvändigt att söka bibehålla de arbetskrafter, vilkas förvärvande möjliggjorts genom berörda nådiga brev den 12 juli 1918.

För detta ändamål skulle i sin helhet erfordras 7,200 kronor för år. Därav kunde av tillgängliga medel för bestridande av vikariatsersättningar disponeras omkring 800 kronor. Då av återstoden, 6,400 kronor, ett belopp av 1,600 kronor beräknades kunna utgå av anslaget till krigstidstillägg m. m., skulle ett belopp av 4,800 kronor för år behöva för ändamålet ställas till styrelsens förfogande.

Angående formen för denna anvisning för år 1920 syntes flera möjligheter vara för handen. I avseende å beloppets ringa storlek skulle, såsom skett år 1918, en direkt anvisning från det å omkostnadsstaten för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna upptagna förslagsanslaget till extra utgifter låta tänka sig. Då emellertid, såsom ovan nämnts, behovet icke kunde anses vara av tillfällig art och åtgärden att från nyssnämnda anslag bestrida utgifter för personals avlöning vid sådant förhållande icke torde rätt väl låta förena sig med sagda anslags natur, syntes böra ifrågasättas, huruvida icke antingen det i avlöningsstaten för lotsstyrelsen uppförda bestämda anslaget till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän borde höjas med ifrågavarande belopp eller å riksstaten för år 1920 för femte huvudtiteln under lots- och fyrväsendet borde uppföras ett särskilt extra anslag för ändamålet, vilket anslag i sådant fall syntes böra erhålla natur av förslagsanslag, högst.

Lotsstyrelsen funne för sin del lämpligast, att ovannämnda anslag å avlöningsstaten höjdes, och har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att det i avlöningsstat för lotsstyrelsen till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän uppförda anslag, nu 8,355 kronor, måtte höjas med 4,800 kronor till 13,155 kronor, avrundat till 13,200

[79.] kronor, samt att riksdagen måtte i enlighet härmed godkänna ett skrivelsen bilagt förslag till ny avlöningsstat för lotsstyrelsen, att tillämpas från och med år 1920.

I sammanhang härmed och då höjning av de till bestridande av kostnaderna för extra personal tillgängliga medel givetvis erfordrades jämväl för år 1919, har lotsstyrelsen tillika hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen utverka, att under tilläggsstatens för år 1919 femte huvudtitel bleve uppfört ett extra anslag av 4,800 kronor för förstärkning av arbetskrafterna å lotsstyrelsens kanslibyrå under år 1919, vilket anslag torde böra givas natur av förslagsanslag, högst.

Vidare har lotsstyrelsen beträffande nedannämnda stater anført följande.

Avlöningsstat för befälet vid lotsverket.

I det förslag till avlöningsstat för befälet vid lotsverket, som förelades 1914 års senare riksdag, upptogs ett anslag å 9,400 kronor för beredande av ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskapens-expeditionerna, vilket anslag motsvarade kostnaden för ifrågavarande biträden under de senare därförut förflutna åren. I den av samma riksdag godkända avlöningsstaten för befälet vid lotsverket uppfördes sagda anslag såsom bestämt anslag, och detsamma hade, liksom avlöningsstaten i övrigt, sedermera icke undergått någon förändring.

Anslaget vore för närvarande disponerat på det sätt, att därav ställts till förfogande

till skrivbiträde:

åt lotskaptenen i Umeå	kronor	900: —
» » » Gävle	»	1,200: —
» » » Stockholm	»	1,800: —
» » » Kalmar	»	1,600: —
» » » Malmö	»	1,500: —
» » » Göteborg	»	1,800: —

och till vaktmästare:

åt lotskaptenen i Umeå	kronor	300: —
» » » Malmö	»	300: —

. Summa kronor 9,400: —

Lotskaptenerna hade emellertid framhållit, hurusom dem åliggande arbetsböda år efter år ökats och hurusom detta förhållande nödvändig-

gjorde åstadkommande av mera effektivt biträde åt dem vid fullgörande av deras mångskiftande göromål. [79.]

Det läte sig icke heller förneka, att arbetet å lotskaptensexpeditionerna avsevärt ökats efter tiden för genomförandet av den omreglering av vissa förhållanden vid lotsverket, som ägde rum i sammanhang därmed att 1914 års senare riksdag fastställde nya stater för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna. Lotsstyrelsen ansåge sig böra erinra därom, att vid berörda omreglering bestämts, bland annat, att 60 % av inflytande lotspenningar skulle ingå till statsverket och att på lotskaptensexpeditionerna skulle granskas alla de lotssedlar och andra handlingar, som verifierade denna uppbörd, samt att genom de nya staterna införts ett nytt avlöningssystem beträffande lotspersonalen, i det att denna personal numera uppbure fast avlöning efter de normer, som i allmänhet gällde för befattningshavare i statens tjänst, varigenom och då denna avlönings utbetalande ägde rum genom lotskaptenerna, arbetet å lotskaptensexpeditionerna icke oväsentligt ökats.

Genom nådigt brev den 21 december 1917 hade beträffande räkenskapsväsendet hos lotsstyrelsen och lotsverket utfärdats förändrade föreskrifter, grundade på de nya principerna för den centrala statsbokföringen och kassakontrollen. Härigenom hade lotskaptenerna fått sig ålagd en mera omfattande och detaljerad räkenskapsföring än förut, varjämte beloppet av de medel, lotskaptenerna skulle omhänderhava och redovisa, betydligt ökats.

Den av världskriget föranledda neutralitetsvakten och lotsverkets befattning med kustsignalväsendet hade jämväl förorsakat en betydande ökning i lotskaptenernas arbete, vilken ökning dock torde få anses vara av mera tillfällig art.

I avseende å sättet att tillgodose det sålunda föreliggande behovet av ökat arbetsbiträde å lotskaptensexpeditionerna hade från lotskaptenernas sida framställts olika förslag, avseende anställande vid expeditionerna av antingen kassörer, bokhållare eller högre avlönade skrivbiträden, alla å ordinarie stat, samt vid en del expeditioner av jämväl vaktmästare.

Då den senast genomförda personalorganisationen vid lotsverket ägt bestånd allenast sedan år 1914 och de nu gällande oroliga tidsförhållandena icke varit ägnade att med nöjaktig tillförlitlighet bedöma behovet av att på ordinarie stat nu upptaga de för lotskaptenerna behövliga biträdena eller ens att nu definitivt bestämma den avlöning, som borde dem för framtiden tillkomma, hade lotsstyrelsen ansett sig

[79.] icke nu kunna understödja yrkandet om uppförandet på ordinarie stat av vare sig särskilda kontorstjänstemän, skrivbiträden eller vaktmästare.

Då emellertid, såsom ovan visats, behov av ökad arbetshjälp å lotskaptensexpeditionerna föreläge och detta behov kunde förväntas bliva, åtminstone i avsevärd mån, bestående, hade lotsstyrelsen ansett riktigt, att anslaget till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna höjdes med lämpligt belopp.

Enligt lotsstyrelsens mening borde anvisningen till skrivbiträdena å en var av de tre större lotskaptensexpeditionerna i Stockholm, Malmö och Göteborg kunna ökas till 2,400 kronor och för en var av de övriga lotskaptensexpeditionerna till 2,000 kronor, varjämte för anställande av vaktmästare borde kunna anvisas dels för varje lotskaptensexpedition 600 kronor och dels för lotslöjtnantens å Gottland expedition 300 kronor.

Sammanlagda beloppet av de sålunda behövliga anvisningarna, beträffande vilka lotsstyrelsen givetvis borde äga att göra de jämkningar, vartill förhållandena kunde föranleda, uppginge till 17,100 kronor, vadan ökningen av nuvarande anslaget skulle uppgå till 7,700 kronor.

Lotsstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen, att det i avlöningsstat för befälet vid lotsverket till ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna uppförda anslaget å 9,400 kronor höjdes med 7,700 kronor till 17,100 kronor samt att riksdagen i enlighet härmed måtte godkänna ett skrivelsen bilagt förslag till ny dylik avlöningsstat att tillämpas från och med år 1920.

Då ökningen vore behöfelig jämväl för år 1919, har lotsstyrelsen tillika hemställt, att Kungl. Maj:t ville hos riksdagen utverka, att under tilläggsstatens för år 1919 femte huvudtitel måtte uppföras ytterligare ett extra anslag å 7,700 kronor för beredande åt lotskaptenerna av ökad arbetshjälp under sistnämnda år, vilket extra anslag torde böra få natur av förslagsanslag, högst.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

I skrivelse den 7 september 1917, rörande anslagsbehoven för år 1919, hade lotsstyrelsen i avseende å personalen vid Godnatts fyrplats anmält att, sedan 1917 års riksdag beviljat medel till nya fyrary för anordnande av förbättrad belysning för inseglingen till Karlskrona samt de nuvarande fyrarynas vid Godnatt ändrande till agafyrary utan ständigt bevakning, de vid Godnatts fyrplats anställda personer, en fyrmästare och en fyrvaktare, skulle bliva vid Godnatt överflödiga, varjämte lotsstyrelsen, som i samma skrivelse avgivit förslag angående disponerandet av avlöningen för den då lediga fyrvaktarbefattningen, anført, att sty-

relsen skulle framdeles avgiva förslag angående fyrmästaravlöningsens uteslutande ur staten eller disponerande på annat sätt än den för det dåvarande användes. [79.]

I anledning härav och då ovanberörda anordningar för den förbättrade fyrbelysningen vid Karlskrona förväntades bliva genomförda under loppet av år 1919 samt den till en fyrmästare vid Godnatts fyrplats bestämda avlöningen efter 1919 års utgång icke vidare erfordrades och, såvitt nu kunde anses, ej heller behövde å annat håll tagas i anspråk, ville lotsstyrelsen nu hemställa, att ur förevarande avlöningsstat måtte uteslutas en fyrmästare med lön 1,100 kronor, tjänstgöringspenningar 600 kronor och beklädnadsbidrag 100 kronor eller sammanlagt 1,800 kronor.

I nu gällande stat upptoges avlöning för en reservfyrmästare med lön 1,100 kronor, tjänstgöringspenningar 700 kronor samt beklädnadspenningar 100 kronor, eller sammanlagt 1,900 kronor, vilken avlöning vore lika med avlöningen till fyrmästare å andra fyrskepp än ång- eller motorfyrskepp.

Vid lotsverket funnes allenast en reservfyrmästare, vilken tillhörde södra lotsdistriktet och vore stationerad i Malmö.

I en till lotsstyrelsen ställd skrift hade befattningens nuvarande innehavare erinrat, att reservfyrmästarbefattningen, som förut varit likställd med första klassens fyrmästare, vid 1914 års lönereglering nedflyttats till andra klassens fyrmästare, samt anfört, bland annat, att det ålåg reservfyrmästaren att understundom föra befäl ej blott å ångfyrskepp utan jämväl å det till lotskaptenens förfogande ställda tjänstefartyget, att reservfyrmästaren hade tillsyn och vård å såväl fyrskeppen, då de vore upplagda eller underginge reparation eller dylikt, som å annan dyrbar materiel, att reservfyrmästaren hade under sin ledning arbeten, som i stor utsträckning utfördes med handräckningsmanskap, samt att han, då tjänsten i övrigt det medgäve, hade att biträda å lotskaptensexpeditionen med förefallande göromål, särskilt vintertiden.

De av nuvarande reservfyrmästaren om sin tjänst sålunda lämnade uppgifterna hade lotskaptenen i Malmö vitsordat under anförande, att reservfyrmästarens tjänst enligt lotskaptenens mening vore av den vikt och betydelse, att densamma borde hänföras till kategorien fyrmästare å ång- eller motorfyrskepp.

Med avseende såväl å omfattningen och beskaffenheten av den lotsverket nu tillhörande materielen inom södra lotsdistriktet som därå, att reservfyrmästaren ofta hade att föra befäl å ångfyrskepp, ansåge lotsstyrelsen billigt, att reservfyrmästaren i avlöningshänseende jämnställdes

[79.] med fyrmästare å ång- eller motorfyrskipp, vadan lotsstyrelsen ville hemställa, att reservfyrmästaren måtte i enlighet härmed få uppflyttas i förevarande avlöningsstat, varigenom den honom tillkommande avlöningen skulle komma att ökas från 1,900 kronor till 2,100 kronor, i vilket sammanhang föreslagits en något ändrad uppställning av staten.

Vid Smygehuks fyrplats utgjordes bemanningen för närvarande av en fyrmästare och en fyrvaktare på ordinarie stat, varjämte vid fyrplatsen, som vore försedd med anordning för mistsignaleri, vore anställt ett extra fyrbiträde. Den ordinarie bemanningens kompletterande på sådant sätt hade hittills låtit sig göra på den grund att ett extra biträde kunnat anskaffas, som varit bosatt alldeles invid fyrplatsen. Då emellertid detta biträde numera upphört med sin tjänstgöring vid platsen, hade i dess ställe måst såsom extra fyrbiträde anställas annan person, bosatt i det en kilometer från fyrplatsen avlägsna Östra Torp. Att ett sådant arrangemang, som endast i nödfall måst tillgripas, vore mindre lämpligt låge i öppen dag, vadan lotsstyrelsen hemställde, att i staten måtte uppföras ett nytt fyrbiträde med lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 400 kronor och beklädnadsbidrag 100 kronor, eller sammanlagt 1,200 kronor.

Ordinarie besättningen å det i Öregrundsgrepen förlagda fyrskeppet Grepen utgjordes för närvarande av en fyrvaktare och befälhavare samt ett fyrbiträde. Då emellertid de å detta fartyg befintliga belysnings- och mistsignaleringsanordningarna icke motsvarade tidens krav utan behövde förbättras, vilket nödvändiggjorde ökad besättning å fyrskeppet, finge lotsstyrelsen, som i förevarande skrivelse gjorde framställning om anvisande av medel jämväl för åstadkommande å fartyget av mera tidsenliga anordningar för sjöfartssäkerheten, hemställa, att i förevarande avlöningsstat måtte upptagas ännu ett fyrbiträde med lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 400 kronor och beklädnadsbidrag 100 kronor, eller sammanlagt 1,200 kronor.

Bemanningen vid Nidingens fyrplats utgjordes enligt stat för närvarande av en fyrmästare, två fyrvaktare och ett fyrbiträde. Sedan lotsstyrelsen, som beviljat den ena fyrvaktaren begärt avsked, hos Kungl. Maj:t anmält, att den ena fyrvaktarbefattningen enligt lotsstyrelsens mening kunde utbytas mot en fyrbiträdesbefattning, hade Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 26 juli 1918 på lotsstyrelsens därom gjorda hemställan medgivit, att ifrågavarande fyrvaktarbefattning tills vidare finge vara obesatt samt bemyndigat lotsstyrelsen att på visst sätt disponera den för befattningen upptagna avlöningen. I anledning härav finge lotsstyrelsen hemställa, att ur staten måtte få utgå en fyrvaktare med

en avlöning av sammanlagt 1,300 kronor och i dess ställe uppföras ett nytt fyrbiträde med lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 400 kronor och beklädnadsbidrag 100 kronor, eller sammanlagt 1,200 kronor.

[79.]

Några ändringar i de å denna stat upptagna förslagsanslag, som berördes av de sålunda föreslagna ändringarna angående det bestämda anslaget, hade styrelsen icke ansett erforderliga.

På grund av vad styrelsen rörande avlöningsstat för fyrpersonalen sålunda hemställt skulle i nuvarande avlöningsstaten

tillkomma:

höjd avlöning för reservfyrmästaren med kronor 200: —
 och » » 3 fyrbiträden à 1,200
 kronor med » 3,600: — kronor 3,800: —,

men utgå:

avlöning till en fyrmästare å kronor 1,800: —
 samt avlöning till en fyrvaktare å » 1,300: — » 3,100: —,

vadan staten skulle ökas med 700 kronor; och har styrelsen överlämnat ett i enlighet härmed upprättat förslag till ny avlöningsstat för fyrpersonalen, att tillämpas från och med år 1920.

Omkostnadsstat för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna.

I sin ovannämnda skrivelse den 7 september 1917, angående anslagsbehoven för år 1919, hade lotsstyrelsen anført, att det med avseende å vissa av de uti förevarande stat upptagna anslag, särskilt anslagen till konsumtionsartiklar till fyrar m. m., till reparation och underhåll av byggnader m. m. samt till underhåll av lotsverkets ångfartyg och tjänstefartyg, torde vara att förvänta, att desamma i anseende till rådande dyrtidsförhållanden komme att under år 1919 överskridas, så att utgiftsbeloppen komme att i betydligare mån avvika från medeltalet av de kostnader, som med anslaget skulle bestridas.

Enahanda torde förhållandet bliva även under år 1920, men då den rådande dyrtiden torde få anses vara av tillfällig beskaffenhet, hade lotsstyrelsen nu liksom år 1917 ej ansett sig böra avgiva förslag till höjning av här åsyftade anslag, vilka samtliga vore av förslagsanslags natur.

[79.]

Övergångs- och indragningsstat.

Beträffande de å övergångs- och indragningsstaten kvarstående finge lotsstyrelsen anmäla, att lotsen vid Kalmar lotsplats F. G. H. Rylander och lotslärlingen vid Kapellshamns lotsplats A. P. V. Andersson år 1918 avlidit samt att mästerlotsarna vid Grönskärens indragna lotsplats G. Montheli, M. Tärnberg samt T. Gollungberg under år 1918 bleve berättigade till pension och kunde ur staten avföras, vadan och då i denna stat upptagits avlöning för Andersson med 60 kronor och för en var av de övriga med 600 kronor, den senast fastställda statens slutsumma, 14,900 kronor, skulle kunna nedbringas med 2,460 kronor; och skulle härigenom medelsbehovet under ifrågavarande stat bliva (14,900 — 2,460) 12,440 kronor.

Med hänsyn till att Kungl. Maj:t år 1918 ej funnit skäl att till riksdagen framlägga förslag till ny övergångs- och indragningsstat för år 1919, hade lotsstyrelsen ej ansett sig nu böra framlägga förslag till dylik stat för år 1920.

Vid bifall till vad ovan föreslagits skulle medelsbehovet under anslagstiteln »Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna» för år 1920 bliva följande:

Lotsstyrelsen	kronor	118,000: —
Befälet vid lotsverket	»	81,150: —
Lotspersonalen	»	1,656,400: —
Fyrpersonalen	»	723,950: —
Personalen å lotsverkets ångfartyg	»	86,750: —
Personalen å livräddningsanstalterna	»	9,570: —
Undervisningsanstalterna	»	13,000: —
Omkostnadsstat	»	689,049: —
Övergångs- och indragningsstat	»	12,440: —
Pensionsstat	»	265,000: —

Summa kronor 3,655,309: —

Departements-
chefens
yttrande.

Beträffande till en början *avlöningsstaten för lotsstyrelsen* har styrelsen, såsom förut nämnts, hemställt, att för beredande av erforderliga medel för anställande av ytterligare två extra biträden med tjänstgöring å styrelsens kanslibyrå den å styrelsens stat upptagna anvisningen till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän måtte för år 1920 höjas med 4,800 kronor. Vad styrelsen härvid till stöd för behovet av ökade extra arbets-

krafter anført synes mig utgöra fullgoda skäl för att medel för ändamålet nu böra beredas.

[79.]

I fråga om det av styrelsen i förevarande avseende föreslagna beloppet har detta beräknats på sådant sätt, att för vardera biträdet upptagits ett årsarvode, inbegripet krigstidstillägg, av 3,600 kronor, eller för båda biträdena tillsammans 7,200 kronor. Härav skulle av tillgängliga medel för bestridande av vikariatsersättningar kunna disponeras omkring 800 kronor, och av återstoden, 6,400 kronor, beräknades 1,600 kronor kunna utgå av blivande anslag till krigstidstillägg, i följd varav 4,800 kronor skulle behöva för ändamålet anvisas. Jag anser emellertid, att beräkningen av det erforderliga beloppet bör ske oberoende av det krigstidstillägg, som kan komma att utgå, och lämpligen upptagas till 2,500 kronor per år för vardera biträdet, oberäknat krigstidstillägg, eller tillhoppa 5,000 kronor. Då härav 800 kronor kunna bestridas av vikariatsersättningsmedel, skulle ytterligare erfordras ett belopp av 4,200 kronor.

Ehuru någon del av den på den senare tiden inträdda ökningen av arbetsmängden på styrelsens kanslibyrå torde vara att tillskriva de särskilda förhållandena under krigsåren, synes dock denna ökning huvudsakligen vara av stadigvarande art. Enligt vad jag inhämtat, har en icke oväsentlig stegring av göromålen å kanslibyrån inträtt i och med den vid 1914 års senare riksdag genomförda ekonomiska omläggningen av lotsverket. Lots- och fyrväsendets allmänna utveckling torde också framgent komma att medföra en fortgående ökning av arbetet, och det uppsving av sjöfarten, som är att förvänta efter ett blivande fredsslut, lär jämväl medverka i samma riktning. Jag anser följaktligen, att beloppet bör, i anslutning till vad lotsstyrelsen hemställt, inräknas i den å staten för styrelsen upptagna anvisningen till vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän. Denna anvisning utgör nu 8,355 kronor. För utjämnande av anvisningens belopp lär ökningen lämpligen böra upptagas till 4,245 kronor och anvisningen alltså i 1920 års stat uppföras med 12,600 kronor.

Då enahanda belopp, 4,200 kronor, lär, på sätt lotsstyrelsen framhållit, vara erforderligt jämväl för år 1919, torde beloppet böra äskas på tilläggsstat för samma år såsom förstärkning av ifrågavarande anvisning samt å nämnda tilläggsstat upptagas såsom förslagsanslag, högst. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Vidare föranledas ändringar i avlöningsstaten för lotsstyrelsen av förhöjning i avlöningen dels till kvinnliga biträden och dels till vakt-

[79.] mästare. I sådant avseende tillåter jag mig hänvisa till vad jag under punkt 1 här ovan anfört och vill endast erinra, att i avlöningsstaten för lotsstyrelsen äro uppförda 2 skrivbiträden (av första graden) samt 1 förste vaktmästare och 2 vaktmästare. För vardera skrivbiträdet skulle avlöningen höjas med 400 kronor eller tillhopa 800 kronor. Då de av 1918 års riksdag för en var av förste vaktmästaren och vaktmästarna fastställda avlöningstilläggen uppgå till 400 kronor, eller tillhopa 1,200 kronor, uppkommer sålunda en ökning i staten av sammanlagt (800 + 1,200) 2,000 kronor.

Avlöningsstaten för lotsstyrelsen skulle alltså vid bifall till vad nu föreslagits höjas från nuvarande belopp, 113,155 kronor, med 6,245 kronor till 119,400 kronor.

Med avseende å den av lotsstyrelsen ifrågasatta höjningen i *avlöningsstaten för befälet vid lotsverket* finner jag ovedersägligt, att det väsentligt ökade arbete, som å lotskaptensexpeditionerna förorsakats genom lotsverkets vid 1914 års senare riksdag genomförda ekonomiska omreglering och de enligt kungörelsen den 21 december 1917 utfärdade nya föreskrifterna angående lotsstyrelsens kassarörelse, kräver förstärkning av arbetskrafterna å dessa expeditioner. I enlighet med lotsstyrelsens förslag skulle den å nämnda stat upptagna anvisningen till ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskaptensexpeditionerna, nu utgörande 9,400 kronor, i sådant syfte ökas med 7,700 kronor till 17,100 kronor; och skulle nämnda belopp, 7,700 kronor, fördelas på sätt i det föregående angivits. Mot vad lotsstyrelsen sålunda föreslagit har jag icke någon erinran att framställa. Förevarande stat skulle därigenom höjas från 73,450 kronor, med vilket belopp statens slutsumma nu är upptagen, till 81,150 kronor.

Jämlikt lotsstyrelsens hemställan lär enahanda belopp, 7,700 kronor, även böra äskas på tilläggsstat för år 1919 såsom förstärkning av ifrågavarande anvisning samt å nämnda tilläggsstat upptagas såsom förslagsanslag, högst. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

Då de förändringar rörande *avlöningsstaten för fyrbatalen*, varom lotsstyrelsen gjort framställning, synas vara föranledda av föreliggande förhållanden, har jag icke något att däremot erinra. Vad särskilt den föreslagna avlöningen till en reservfyrmästare beträffar, anser jag mig icke, med hänsyn till vad lotsstyrelsen i sådant hänseende anfört, böra motsätta mig, att denne i avlöningshänseende likställes med fyrmästare å ång- eller motorfyrskipp. Jag vill vidare nämna, att jag har för

avsikt att hemställa om avlåtande till riksdagen av särskild proposition om anvisande å tilläggsstat för år 1919 av ett reservationsanslag av 56,000 kronor till nya anordningar för fyrbelysning och mistsignalering å fyrskeppet Grepén, vilka anordningar äro avsedda att utföras under innevarande års vår. Under förutsättning av bifall till nämnda framställning skulle till följd av i det föregående föreslagna ändringar avlöningsstaten för fyrbefälspersonalen höjas från nuvarande belopp, 723,250 kronor, med 700 kronor till 723,950 kronor.

Då lotsstyrelsen icke ansett sig böra göra någon hemställan om höjning av de i *omkostnadsstaten för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna* ingående anslag, som kunna påverkas av nuvarande dyrtidsförhållanden, har jag icke funnit anledning att framställa förslag i sådant syfte.

Mot vad lotsstyrelsen föreslagit i fråga om *övergångs- och indragningsstaten* har jag icke någon erinran att framställa. Denna stat skulle i följd härav minskas från nuvarande belopp, 14,900 kronor, med 2,460 kronor till 12,440 kronor. Denna jämkning torde enligt min mening ej behöva föranleda framläggande av förslag till ny stat för riksdagens godkännande, utan synes mig tillfyllest, att därav betingad minskning i medelsbehovet iakttages vid förevarande anslags beräkande.

Förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna skulle alltså ökas med $(6,245 + 7,700 + 700 - 2,460)$ 12,185 kronor.

På grund av vad jag under denna punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket och för fyrbefälspersonalen av den lydelse, bilagorna nr 15—17 vid detta protokoll utvisa, i riksstaten för år 1920 öka förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna

nu	kronor 3,644,524: —
med	» 12,185: —
till	kronor 3,656,709: —

4. Säkerhetsanstalter för sjöfarten.

[80.]
Säkerhets-
anstalter
för sjöfarten.
(Extra anslag.)

Till säkerhetsanstalterna för sjöfarten har för vart och ett av åren 1915—1919 av riksdagen på extra stat beviljats ett anslag av 460,000 kronor.

I sin förberörda skrivelse den 21 augusti 1918 har lotsstyrelsen föreslagit, att på extra stat för år 1920 måtte för ifrågavarande ändamål beviljas enahanda belopp, 460,000 kronor; och har styrelsen därvid anmält, att styrelsen senare skulle inkomma med närmare redogörelse och motivering för de arbeten och anskaffningar, som enligt styrelsens åsikt borde verkställas medelst tillgång av berörda anslag för år 1920.

Härefter har lotsstyrelsen i skrivelse den 29 oktober 1918 avgivit sådan redogörelse jämte tillhörande motivering, därvid styrelsen meddelat, att vid beräkning av berörda extra anslag hänsyn tagits till nedan angivna behov, vilka komme att nämnas i den ordning, de enligt styrelsens mening borde tillgodoses; och har styrelsen, i avseende å de för dessa ändamål erforderliga belopp och nödvändigheten av behovens tillgodo-seende, anfört följande.

Täckande av brist, som uppstått vid utförandet av vissa byggnadsarbeten m. m., vartill 1916 och 1917 års riksdagar anvisat medel..... 212:43 kronor.

Denna ökning i kostnaderna fördelade sig på nedan nämnt sätt:
till nya fyrrar för insegling nattetid till Lysekil och kringliggande platser anvisade 1916 års riksdag 21,500 kronor och 1917 års riksdag ytterligare 4,000 kronor eller sammanlagt 25,500 kronor, vilken beräknade kostnadssumma överskridits med 22 öre;

till förbättrad fyrbelysning i farleden Islandsberg—Lysekil anvisade 1916 års riksdag 5,500 kronor och 1917 års riksdag ytterligare 1,000 kronor eller sammanlagt 6,500 kronor, vilken beräknade kostnadssumma överskridits med 211 kronor 46 öre;

till ny fyr på Ramskär anvisade 1916 års riksdag 20,500 kronor och 1917 års riksdag ytterligare 1,000 kronor eller sammanlagt 21,500 kronor, vilken beräknade kostnadssumma överskridits med 75 öre.

Nytt mistsignalmaskineri för Simpnäsklubbs fyrplats..... 4,000 kronor.

Sedan lotsstyrelsen i skrivelse den 22 december 1916 framhållit behovet av förbättrad mistsignalering vid fyrplatsen i fråga, vilket då

beräknades medföra en kostnad av 10,000 kronor, hade detta belopp blivit av 1917 års riksdag för ändamålet anvisat. På grund av ökade pris å maskiner beräknades emellertid kostnaden för ovannämnda arbete nu till 14,000 kronor, och utgjorde det nu begärda anslaget alltså skillnaden mellan vad som redan av riksdagen anvisats och den summa, som beräknades erforderlig för arbetets utförande. [80.]

Nytt mistsignalmaskineri vid Björns fyrplats 3,000 kronor.

För detta ändamål hade av 1917 års riksdag anvisats 30,000 kronor och av 1918 års riksdag ytterligare 13,000 kronor eller sammanlagt 43,000 kronor. På grund av ökade maskinpris erfordrades emellertid utöver de redan givna anslagen den summa av 3,000 kronor, som nu begärdes.

Nytt mistsignalmaskineri vid Skags fyrplats 6,000 kronor.

För detta ändamål hade av 1917 års riksdag anvisats 50,000 kronor och av 1918 års riksdag ytterligare 17,000 kronor eller sammanlagt 67,000 kronor. På grund av ökade pris å maskiner och byggnadsmaterialier erfordrades, utöver de redan givna anslagen, till arbetets fullbordande den summa av 6,000 kronor, som nu begärdes.

Ny mistsignalstation vid Rödkallens fyrplats 3,000 kronor.

1917 års riksdag hade för ändamålet anvisat 15,000 kronor, varefter 1918 års riksdag härtill anvisat ytterligare 3,000 kronor, vadan sammanlagt 18,000 kronor funnes till mistsignalstationens utförande disponibla. De höjda maskinprisen förorsakade emellertid, att till arbetets fullbordande erfordrades, förutom redan disponibla medel, den summa av 3,000 kronor, som nu begärdes.

Gasverk med kompressorstation 30,000 kronor.

I skrivelse den 17 december 1915 hade lotsstyrelsen anhållit, att 67,000 kronor måtte ställas till styrelsens förfogande för ändamålet i fråga. Nämda belopp blev sedermera härtill av 1916 års riksdag anvisat. Sedan lotsstyrelsen på grund av alltjämt ökade pris å materialier m. m. nödgats i skrivelse den 12 november 1917 ånyo anhålla om ett ytterligare anslag till ändamålet i fråga å 21,000 kronor, anvisade 1918 års riksdag även sistnämnda summa. För utförande av denna anläggning funnes sålunda för närvarande en sammanlagd anslagssumma av 88,000

- [80.] kronor. Den stora kostnadsstegringen, i detta fall närmast beträffande maskineriet och de till driften erforderliga gasbehållarna, vilka senares pris mer än tredubblats, förorsakade emellertid, att de redan givna anslagen vore till det avsedda ändamålet otillräckliga. Till anläggningens fullbordande erfordrades det belopp av 30,000 kronor, som nu begärdes.

Ny fyr på Donsö huvud 2,000 kronor.

1918 års riksdag hade till detta ändamål anvisat 9,000 kronor. Under år 1918 inträffade prisstegringar förorsakade, att till fyrens uppförande erfordrades det ytterligare anslagsbelopp av 2,000 kronor, som nu begärdes.

Ny fyr på Slagstaholm 3,000 kronor.

Av 1918 års riksdag vore för detta ändamål anvisat ett belopp av 9,000 kronor, vilket dock numera vore otillräckligt på grund av inträffade prisstegringar. Till fyrens uppförande begärdes därför nu ett ytterligare anslag av 3,000 kronor.

Nya maskinerier m. m. å fyrskeppen nr 23 Grundkallen och nr 5 Svenska Björn 100,000 kronor.

Till anskaffning av nytt maskineri för fyrskeppet nr 23 Grundkallen samt till nytt maskineri och ny fyrapparat för fyrskeppet nr 5 Svenska Björn hade riksdagen för år 1917 anvisat, för Grundkallen 54,000 kronor och för Svenska Björn 84,000 kronor. Efter infordrande av anbud från tre inhemska verkstäder, av vilka dock endast en avgivit anbud, hade vid prövning av detta anbud framgått, att kostnaden för ifrågavarande anskaffningar och därmed förenade arbeten för fyrskeppet Svenska Björn skulle belöpa sig till sammanlagt 141,000 kronor och således med 57,000 kronor överstiga anslaget. På grund härav hade anbudet förkastats, och då med anledning av rådande förhållanden föga eller ingen utsikt funnes att genom infordrande av nya anbud nedbringa kostnaderna, hade anskaffningarna för såväl Grundkallen som Svenska Björn tillsvidare uppskjutits. Enligt under sommaren år 1917 gjorda förnyade kostnadsberäkningar skulle anskaffningen och därmed förenade arbeten belöpa sig till ungefär 180,000 kronor för Grundkallen och 200,000 kronor för Svenska Björn. Då prisstegringen fortfarit, hade styrelsen, ehuru det givetvis vore ofördelaktigt att uppskjuta ifrågavarande väl behövliga anskaffningar och arbeten för och å dessa fyrskepp, med hän-

syn såväl till de i dessa fall mycket stora kostnadsökningarna som ock till nödvändigheten av dels ökade anslag för redan påbörjade arbeten och dels det trängande behovet av andra arbetens utförande icke ansett sig böra för närvarande göra framställning om hela ökningen av anslaget för nämnda anskaffningar m. m., men syntes det styrelsen erforderligt, att för år 1920 nämnda belopp, 100,000 kronor, reserverades för de avsedda ändamålen.

[80.]

Omkostnader för bärgning och reparation av en jakt, avsedd till transport- och logementsfartyg 13,000 kronor.

Sedan en med 12 hkr. motor försedd jakt, Klara, som vore byggd av ek och av ungefär 15 registertons storlek, den 3 december 1917 efter kollision sjunkit i farleden över Älvsborgsfjorden till Göteborg, hade varken ägaren eller assuradörerna vidtagit några anstalter för jaktens bärgande eller undanröjande. Då emellertid fartyget vore till hinder för den allmänna sjöfarten, hade med stöd av föreskrifterna i nådiga brevet den 27 september 1878 genom lotsverkets försorg åtgärder vidtagits för fartygets bärgande. Sedan fartyget bärgats och lasten, som sålts för ett pris av 817 kronor 20 öre, lossats, hade fartyget befunnits i så gott skick och så lindrigt skadat, att dess iståndsättande väl lönade sig. Då såväl ägaren som assuradörerna av sagt sig äganderätten till fartyget, hade lotsstyrelsen låtit nödtorftigt reparera detsamma. Ersättningen för bärgningen hade uppgått till 5,000 kronor och hittillsvarande reparationer å fartyget till 2,660 kronor 23 öre, vartill komme kostnad med 500 kronor för fartygets resa upp till Stockholm. Som fartyget vore av passande storlek och i övrigt väl lämpade sig för användning vid lotsverket under transporter av byggnadsmateriel m. m. och såsom logementsfartyg vid utförande av mindre reparationsarbeten vid fyrplatser samt fartygets försättande i fullgott skick skulle draga en ytterligare kostnad av högst 5,656 kronor 97 öre, varigenom sammanlagda kostnaden för fartyget skulle, om de för lasten bekomna 817 kronor 20 öre frändroges, belöpa sig till endast 13,000 kronor, syntes lotsstyrelsen skäl föreligga att iordningställa detta fartyg, som vore omsorgsfullt byggt och omkring 10 år gammalt, och behålla det för lotsverkets räkning.

En lysboj jämte förankringsgods i reserv 13,000 kronor.

Då det visat sig, att endast en reservlysboj inom ett lotsdistrikt vore otillräcklig för att vid förefallande behov att vid skeppsvrak tillfälligt utlägga lysboj eller vid skada eller förlust av uteliggande lysboj

- [80.] ersätta den skadade eller förlorade lysbojen med reservlysboj, ansåge lotsstyrelsen, att ytterligare en reservlysboj av typ B. 100 1 med tillhörande förankringsgods erfordrades för övre norra lotsdistriktet, där för närvarande endast en reservlysboj finnes.

Ny fyr på Lillieudden 9,500 kronor.

Det hade länge varit av behovet påkallat att få till stånd en fyr på denna plats, varigenom den stora och viktiga sjöfarten på Luleå skulle än ytterligare tryggas. Framställning om uppförande av denna fyr hade vid upprepade tillfällen gjorts av representanter för sjöfarten, varförutom stadsfullmäktige i Luleå härom gjort hemställan. Det begärda anslaget avsåge uppförandet av en fyr med agabelysning och alltså utan bevakning.

Ny fyr på Blackkallen 26,000 kronor.

På detta söder om Bjuröklubbs fyr belägna, låga och till utsträckningen högst ringa skär vore sedan år 1907 anbringad en ställning av järn, å vilken uppsatts en agafyrlykta. Då skäret låge öppet för så gott som alla vindar och fara föreläge för att fyranordningen skulle av isskjutning bortföras, hade man hittills nödgats att före isbildningen om höstarna intaga såväl ställning som fyrlykta, för att nästkommande vår ånyo utsätta desamma. Under den svåraste delen av seglationsåret hade sjöfarten hittills sålunda varit i avsaknad av den hjälp, som den nuvarande lilla fyren kunnat i sin mån lämna. Då utanför denna del av kusten finnes en mängd för sjöfarten farliga grund, hade det länge varit ett önskemål att här erhålla en förbättrad fyrbelysning, varom ock representanter för sjöfarten vid upprepade tillfällen anhållit. Då nu under senare åren gjorda undersökningar och vunnen erfarenhet gäve förhoppning om att en fyr kunde å skäret uppföras utan alltför stora kostnader och med utsikt att kunna motstå ispressningen, hade lotsstyrelsen funnit tiden vara inne för begärande av anslag till uppförande av en sådan fyr. Fyren skulle erhålla agabelysning och alltså ej tarva någon bevakning samt förses med olika lysvinklar, dels tjänande till varning för den förbipasserande sjötrafiken, dels lämnande ledning för vid Bjuröklubb lotssökande fartyg, dels ock underlättande kusttrafiken till och från närliggande lanthamnar.

Ny fyr på Vännskär 13,000 kronor.

På detta utanför Gumbodafjärden i Västerbotten belägna skär skulle med nu begärda medel uppföras en fyr med agabelysning och alltså utan

bevakning. Denna del av kusten vore ett av de numera få ställen, där [80.]
 närliggande fyrars lysvidder ej nådde varandra och varest alltså ett
 fartyg även under siktbart väder kunde riskera att gå rätt på land utan
 att hava fått sikte på någon fyr. Den föreslagna nya fyren avsåge
 dels att utfylla denna lucka, dels att skydda för utanför kusten belägna
 farliga grund, dels ock att jämte den föreslagna nya fyren på Black-
 kallen giva god ledning för kusttrafiken.

Ny fyr på Litanö 9,000 kronor.

Den fyr, som, försedd med agabelysning och alltså utan bevakning,
 vore avsedd att för nu begärda medel uppföras på Litanö, komme att
 fullborda fyrbelysningen av farleden i Ångermanälven. Uppförandet av
 fyren i fråga hade hittills fått anstå, emedan överenskommelse med mark-
 ägaren ej förr än nu kunnat träffas.

Ny fyr på Runö 11,000 kronor.

Den farled, som från Kanholmsfjärden ledde mellan Runö å ena
 sidan och Råbocken samt Berghamn å den andra, vore icke fyrbelyst
 och kunde sålunda icke med trygghet passeras nattetid av de fartyg,
 som trafikerade Landsortsleden. Den fyrbelysta farleden ledde förbi
 Långholmens fyr, och vore passagen vid denna trång och svårnavigabel,
 vadan det, särskilt för större fartyg, vore förenat med fara att nattetid
 framgå därstädes. Från representanter för sjöfarten liksom ock från
 lotsarnas sida hade framhållits behovet av fyrbelysning i farleden förbi
 Runö, varigenom den nattetid farliga passagen förbi Långholmens fyr
 skulle kunna undvikas. Fyren skulle förses med agabelysning och så-
 lunda ej erfordra bevakningspersonal.

Ny fyr vid Oxelösund 6,500 kronor.

Den nuvarande i lotsuppassningshuset inrymda fyren vid Oxelösund
 hade hittills haft till huvudsakligt ändamål att lämna ledning för fartyg,
 som från Ledskärs fyr passerade ned mot Oxelösund, varjämte en över
 Oxelösunds hamn lysande sektor lämnade ledning vid navigering och
 ankring i denna hamn. Sedan en fyr å Korpholmen genom Oxelösunds
 järnverks försorg kommit till stånd, vore Oxelösunds fyrs norrut riktade
 sken numera obehövt. Fyrsektorn över yttre hamnen vore emellertid
 fortfarande erforderlig. Genom att uppsätta en dykdalb i farvattnet
 utanför Oxelösunds lotsplats och å densamma anbringa en agafyrlykta

- [80.] skulle man ernå att i hög grad underlätta den livliga sjöfarten nattetid förbi Oxelösund, samtidigt som en fyrsektor över viss del av Oxelösunds hamn kunde vid denna fyrlykta anordnas för samma ändamål som den ovannämnda sektorn vid Oxelösunds fyr, vilken härigenom bleve helt och hållet obehövlig och kunde borttagas. Det begärda anslaget vore avsett till anordnande av den å dykdalb anbringade fyrlyktan i fråga.

Fortsatt införande av agabelysning vid fyrar 106,787: 57 kronor.

Såsom lotsstyrelsen förut vid flera tillfällen påpekat, vunnnes genom införande av agabelysning en högst väsentlig ökning av fyrarnas ljusstyrka samt avsevärd besparing beträffande årliga kostnader för tillsyn och skötsel m. m., varjämte ett inom landet tillverkat lysämne komme till användning i stället för fotogen, vars anskaffande kunde vara förenat med stora svårigheter och höga kostnader.

Bonings- och uthus vid Näskubbens fyrplats..... 29,000 kronor.

Fyrpersonalen vid Simpnäsklubbs och Näskubbens förenade fyrplatser utgjordes av tre man. Bostadslägenheter m. m. funnes dock endast för två man, vadan den tredje hittills varit bosatt i Simpnäs by, omkring 1,5 kilometer från fyrplatsen, och i stället för bostad in natura åtnjutit hyresbidrag. Då detta förhållande vore till stor olägenhet för tjänsten, avsåge det nu begärda anslaget uppförande av boningshus och nödiga uthus för fyrmästaren, varigenom man dessutom skulle vid denna fyrplats kunna ernå ett önskemål, som under de senare åren allt starkare framförts från personalen, nämligen att bereda densamma så förbättrade bostäder, att ingen familj här erhöle mindre bostadslägenhet än två rum och kök.

Ny fyr på Klyvaren 72,000 kronor.

Mellan Malörens och Rödkallens fyrar i Norrbotten funnes icke någon fyr. Då nämnda fyrars lysvidder icke nådde varandra, vore en del av denna kuststräcka fullkomligt obelyst. Den nu föreslagna nya fyren vore dels avsedd att utfylla den lucka i kustbelysningen, som nu förefunnes, dels ock att medelst olika färgade fyrsektorer varna för utanför kusten belägna, för sjöfarten farliga grund. Fyren, som för att erhålla tillräcklig lysvidd måste förses med en fyrapparat av omkring 4,000 Hefnerljus' styrka på en höjd över medelvattenytan av omkring 40 meter, vore avsedd att inrymmas i ett 30 meter högt torn av betong och järn.

Fyrapparaten skulle komma att utgöras av en 2:a ordningens lins med agabelysning, vadan ingen bevakningspersonal vid densamma erfordrades. [80].

Lotsstyrelsen har vidare erinrat, att till ny fyr och mistsignalstation å Härnöklubb av 1917 års riksdag för omkostnader under det första arbetsåret anvisats 85,000 kronor och av 1918 års riksdag 110,000 kronor för det andra arbetsåret. Såsom av styrelsens skrivelse den 12 november 1917 närmare framginge, beräknades vid detta tillfälle hela kostnaden för anläggandet av stationen i fråga till sammanlagt 270,000 kronor, vadan ett ytterligare anslag av 75,000 kronor skulle erfordras för kostnader under det tredje och sista byggnadsåret. Då emellertid ifrågavarande byggnadsarbete av flera anledningar ännu icke kunnat taga sin början, då det för närvarande torde vara hart när omöjligt att kunna beräkna, huru byggnadskostnaderna komme att ställa sig om två å tre år och då dessutom tillräckliga medel redan funnes anvisade för de två första byggnadsåren, hade styrelsen icke funnit erforderligt eller ens lämpligt att nu begära medel till anläggningens fullbordande, men hade styrelsen för avsikt att i sinom tid göra framställning om sist-nämnda medelsbehovs tillgodoseende.

Med avseende å lotsstyrelsens framställning om reserverande av ett belopp av 100,000 kronor för täckande av en del av de ökade kostnaderna till nytt maskineri för fyrskeppet nr 23 Grundkallen samt till nytt maskineri och ny fyrapparat för fyrskeppet nr 5 Svenska Björn synes mig den numera inträdda väsentliga ökningen av den ursprungligen beräknade kostnaden för dessa anskaffningar — vilken kostnadsökning vid en under sommaren år 1917 verkställd förnyad kostnadsberäkning upptagits till 242,000 kronor — nödvändiggöra, att anskaffningarna uppskjutas i avvaktan på att de i en framtid må kunna verkställas för ett mot den ursprungligen beräknade kostnaden närmare svarande belopp. Ett reserverande redan nu av viss summa för bestridande av merkostnad för anskaffningarna synes mig därför icke böra ifrågakomma.

Departements-
chefens yt-
rande.

Den av lotsstyrelsen föreslagna anskaffningen av en lysboj jämte förankringsgods i reserv, för vilken av styrelsen begärts ett belopp av 13,000 kronor, synes mig kunna tills vidare anstå. Likaså anser jag, att anordnandet av nya fyrrar å Blackkallen, Litanö och Klyvaren icke är av så trängande beskaffenhet, att ett uppskov därmed till en senare tidpunkt kan föranleda några större olägenheter. För dessa fyrrar har av

[80.] lotsstyrelsen beräknats en kostnad av resp. 26,000, 9,000 och 72,000 kronor.

För fortsatt införande av agabelysning vid fyrrar har av lotsstyrelsen begärts ett belopp av 106,787 kronor 57 öre. Ehuru utbyte av fotogenbelysningen mot agabelysning vid fyrrarna enligt min mening bör, med hänsyn särskilt till den kostnadsbesparing, som därigenom vinnes, alltför jämt fortgå, synes mig det nu begärda beloppet vara alltför högt och lämpligen kunna nedsättas till 60,000 kronor. Härigenom uppkommer en minskning av den utav lotsstyrelsen begärda anslagssumman med 46,787 kronor 57 öre.

Vad vidare beträffar lotsstyrelsens framställning om anvisande av ett belopp av 29,000 kronor till uppförande av bonings- och uthus vid Näskubbens fyrplats torde densamma, då de nuvarande bostadsförhållandena vid denna fyrplats icke synas medföra några mera betydande svårigheter och i betraktande av de nuvarande höga byggnadskostnaderna, för närvarande icke böra bifallas.

Lotsstyrelsens förevarande förslag har icke i övrigt givit anledning till uttalande eller erinran från min sida.

I anslutning till vad jag sålunda anfört borde det av lotsstyrelsen äskade anslaget, 460,000 kronor, minskas med $(100,000 + 13,000 + 26,000 + 9,000 + 72,000 + 46,787:57 + 29,000)$ 295,787 kronor 57 öre eller i avrundat tal 295,800 kronor. Det belopp, som nu torde böra för ifrågakommande ändamål äskas, uppgår sålunda till 164,200 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riks-

att till säkerhetsanstalter för sjöfarten bevilja ett reservationsanslag av 164,200 kronor på extra stat för år 1920.

Nautisk-meteorologiska byrån.

5. Nautisk-meteorologiska byrån.

[81.] Enligt den för nautisk-meteorologiska byrån gällande instruktionen, vilken utfärdats den 29 november 1907, har byrån till huvudsakligt ändamål att såväl i Stockholm som vid byråns kontrollstationer undersöka handelsfartygens lanternor, kompasser och övriga nautiska instrument ävensom att till gagn framför allt för sjöfarten verkställa vissa

Nautisk-meteorologiska byrån.

meteorologiska, jordmagnetiska och hydrografiska arbeten. Till byråns arbetsuppgifter höra bland annat skötseln och kontrollen över vissa vattenhöjdsmåtningsstationer, utlämnande av meteorologiska och hydrografiska instrument m. m. till sjögående fartyg, mottagande och granskning av från dessa inkommande journaler, skötseln av byråns stationer å fyrfartyg i västkustens inomskärsområden samt å vissa fyrplatser m. m. samt utgivande av vissa publikationer. Slutligen tillkommer det byrån att, då så påfordras, biträda vid kompassväsendets ordnande på flottans fartyg samt vid anskaffning och undersökning av jämväl andra nautiska instrument för dessa fartyg. [81.]

Byrån lyder närmast under chefen för sjöförsvarsdepartementet.

Byråns ordinarie personal utgöres av en föreståndare, som är byråns chef, en assistent samt ett ombud vid var och en av byråns agenturer i Göteborg, Malmö, Kalmar och Sundsvall, tillika föreståndare för den med agenturen förenade kontrollstationen.

Därjämte är sedan år 1913 vid byrån anställd ytterligare en assistent med arvode å extra stat.

Det ordinarie anslaget till byrån utgör 26,100 kronor, fördelat i ett bestämt anslag å 10,000 kronor och ett reservationsanslag å 16,100 kronor.

Sedan Kungl. Maj:t, med anledning av väckt fråga om lönerreglering för nautisk-meteorologiska byrån, i statsverkspropositionen till 1918 års riksdag föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till byrån, Kungl. Maj:t kunde komma att till riksdagen avlåta, i det till nämnda byrå uppförda anslaget beräkna viss förhöjning, ävensom bland de extra förslagsanslagen å femte huvudtiteln för år 1919 beräkna visst belopp till arvoden åt personal vid byrån, avlät Kungl. Maj:t den 16 april 1918 proposition (nr 333) till riksdagen med förslag till ny avlöningsstat för byrån m. m.

Statsverkspropositionen och propositionen nr 333 till 1918 års riksdag.

Nämnda avlöningsstat upptog, förutom föreståndaren, för vilken skulle utgå en begynnelseavlöning av 7,500 kronor, en förste byråassistent med begynnelseavlöning av 5,800 kronor och en byråassistent med begynnelseavlöning av 4,000 kronor. I staten ingingo, bland annat, arvoden till ombuden vid byråns agenturer i Göteborg, Malmö, Kalmar och Sundsvall med 500 kronor för en var av dem. Vidare upptogos tre särskilda såsom reservationsanslag i staten uppförda anslagsposter med förhöjda belopp, nämligen:

till premier och gratifikationer med	2,000 kronor
» diverse expenser med	3,000 »
» magnetiska rekognoseringar med	2,000 »

Ökningarna i dessa poster utgjorde resp. 1,200, 500 och 1,000 kronor.

[81.] I förutnämnda proposition föreslogs därjämte, att till förhöjda arvoden eller ersättningar till kontrollstationsföreståndare och kompassjusterare måtte på extra stat för år 1919 beviljas ett förslagsanslag, högst 9,000 kronor. Av detta belopp avsågos 4,000 kronor att utgå till föreståndarna för kontrollstationerna i Göteborg och Malmö med 2,500 kronor till den förre och 1,500 kronor till den senare (förutom å staten upptagna 500 kronor till en var av dem) samt 5,000 kronor till auktoriserade kompassjusterare i vissa av rikets sjöhamnar.

Motion nr 400
i andra kam-
maren vid
1918 års riks-
dag.

I samband med förenämnda proposition hade av riksdagen till behandling förehafts en inom andra kammaren väckt motion (nr 400), vari motionären hemställt, att riksdagen måtte avslå propositionen i det skick denna föreläge samt hos Kungl. Maj:t anhålla om ny utredning av ärendet med beaktande av de synpunkter, som i motionen blivit framlagda. I berörda motion hade ifrågasatts, huruvida icke nautisk-meteorologiska byråns arbetsuppgifter lämpligen skulle kunna övertagas av andra myndigheter eller institutioner. Undersökningen av nautiska instrument skulle alltså kunna överföras till kommerskollegii fartygsinspektion, de jordmagnetiska arbetena till sjökarteverket, uppsikten över vattenhöjdmättningsstationerna till hydrografiska byrån och de rent nautisk-meteorologiska uppgifterna till det oceanografiska institutet eller den projekterade meteorologiska anstalten i Göteborg.

Riksdagens
skrivelse nr
5 A vid 1918
års riksdag.

I skrivelse (nr 5 A) den 21 juni 1918 yttrade riksdagen i denna fråga följande.

Vad motionären i förenämnda motion anfört hade riksdagen funnit värt beaktande, och hade riksdagen ansett, att utredning i av motionären angivet syfte borde komma till stånd. Vid sådant förhållande hade riksdagen icke funnit sig böra biträda det av Kungl. Maj:t framlagda omorganisationsförslaget.

Riksdagen ansåge emellertid, att någon förbättring i avlöningshänseende borde tillerkännas personalen vid nautisk-meteorologiska byrån, och hade riksdagen i sådant hänseende ansett sig böra medgiva en tillfällig löneförbättring av 600 kronor till föreståndaren och 900 kronor till envar av assistenterna att utgå enligt grunder, som av Kungl. Maj:t närmare bestämdes.

Det ordinarie anslaget till nautisk-meteorologiska byrån torde alltså för år 1919 böra utgå med oförändrat belopp, 26,100 kronor. Därjämte hade å extra stat för år 1919 uppförts, dels i likhet med vad för år 1918 ägt rum, ett förslagsanslag, högst 3,500 kronor, för ytterligare

en assistent vid byrån, dels ock till tillfällig löneförbättring åt byråns personal ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor. [81.]

Vad därefter beträffade det framställda förslaget om arvoden åt auktoriserade kompassjusterare i vissa sjöhamnar hade riksdagen för det dåvarande icke ansett sig kunna bifalla detsamma. Vidkommande åter den föreslagna höjningen av arvoden till föreståndarna för kontrollstationerna i Göteborg och Malmö hade riksdagen icke velat motsätta sig densamma. För sistnämnda ändamål borde alltså å 1919 års stat uppföras ett extra anslag av 4,000 kronor.

Med anledning av vad riksdagen sålunda anförte, har riksdagen dels anmält, att riksdagen

a) i riksstaten för år 1919 uppfört ordinarie anslaget till nautisk-meteorologiska byrån med oförändrat belopp, 26,100 kronor, därav bestämt anslag 10,000 kronor och reservationsanslag 16,100 kronor;

b) till ytterligare en assistent vid nämnda byrå beviljat på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 3,500 kronor;

c) till tillfällig löneförbättring åt personalen vid samma byrå beviljat på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor; samt

d) till förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare beviljat på extra stat för år 1919 ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor;

dels ock anhållit, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förnyad utredning i ärendet med beaktande därvid av de i ovanberörda motion angivna synpunkter samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom nådigt brev den 28 juni 1918, angående regleringen av Kungl. Maj:ts utgifterna under riksstatens för år 1919 femte huvudtitel m. m., har Kungl. Maj:t anbefallt föreståndaren för nautisk-meteorologiska byrån bland annat att — med anledning av riksdagens i skrivelsen gjorda anhållan, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om förnyad utredning i fråga om nautisk-meteorologiska byråns organisation, med beaktande därvid av de i motionen i andra kammaren nr 400 till 1918 års riksdag angivna synpunkter, samt därefter för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda — så skyndsamt som möjligt avgiva yttrande och förslag i nu nämnt hänseende.

Kungl. Maj:ts
beslut den 28
juni 1918.

I skrivelse den 7 december 1918 har föreståndaren och chefen för byrån avgivit den sålunda infordrade utredningen; och har denna skrivelse remitterats till kommerskollegium, chefen för sjökarteverket och styrelsen för statens meteorologisk-hydrografiska anstalt för avgivande

Chefens för
byrån skri-
velse den 7
december
1918.

[81.] av utlåtande, såvitt angår den ämbetsverksamhet, som tillhör en var av nämnda myndigheter. Sedan dessa utlåtanden inkommit till Kungl. Maj:t, läser yttrande i ärendet böra inhämtas från löneregleringskommittén.

Chefen för byrån har i berörda skrivelse hemställt bland annat, att i byråns stat måtte uppföras ett särskilt förslagsanslag, högst 5,000 kronor för att efter Kungl. Maj:ts bestämmande under år 1920 användas till arvoden åt eventuellt för nämnda år anställda förste kompassjusterare i Göteborg, Malmö och Stockholm samt till expensutgifter vid dessa kompassjusterares kontor.

Chefens för
byrån skri-
velse den 17
december
1918.

Vidare har chefen för byrån i skrivelse den 17 december 1918 an-
fört följande.

Den i staten uppförda anslagsposten till premier och gratifikationer hade måst avsevärt överskridas, då observatörerna, särskilt där de varit frivilligt anställda, framställt ökade krav på åtminstone någon avsevärd ersättning för sitt arbete och byrån nödgats på den enda väg, som här stått öppen, då expensanslaget icke ens räckt till för sitt ändamål, nämligen genom tilldelande av gratifikationer, gå dem till mötes, så långt sådant varit möjligt. Men härvid hade enda utvägen varit att anlita medel under andra anslagsposter, vartill chefen varit berättigad. Detta åter hade medfört, att motsvarande posters ändamål blivit väl styvmoderligt tillgodosedda.

Än svårare ställde sig förhållandena för det magnetiska arbetet. Alla utrustningskostnader för den därvid använda motorbåten, hyran för motorskötaren samt alla materialier, såsom olja, smörjmedel, trassel m. m. hade mångdubblats i pris. Bristen på denna anslagspost, vilken måst täckas från andra poster, hade därför under de båda sista åren uppgått till avsevärt mera än det såsom tillskott tidigare begärda beloppet av 1,000 kronor. Något kunde denna anslagspost naturligtvis minskas genom att avkorta mätningsexpeditionens längd, men då ock i motsvarande grad på arbetsproduktens bekostnad.

Chefen för byrån har på grund härav anhållit, att nedannämnda poster i byråns stat måtte upptagas med följande förhöjda belopp, nämligen:

- till premier och gratifikationer med 2,000 kronor,
- » diverse expenser med 3,000 eller om möjligt 3,500 kronor,
- » magnetiska rekognoseringar med 2,500 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då det organisationsförslag beträffande nautisk-meteorologiska byrån, som av Kungl. Maj:t framlades för 1918 års riksdag, icke vunnit riksdagens bifall, har, på sätt av det förut sagda framgår, i enlighet

med riksdagens i samband därmed uttalade mening förnyad utredning i ärendet blivit igångsatt. Denna utredning har ännu icke fortskridit så långt, att utsikt förefinnes, att förslag i ämnet kan föreläggas innevarande års riksdag. Vid sådant förhållande lärer någon ändring i gällande stat för byrån, vilken stat slutar å ett belopp av 26,100 kronor, nu icke böra ifrågasättas, utan torde de extra anslag, som av 1918 års riksdag i samband med beslutet i organisationsfrågan beviljats för år 1919, böra äskas jämväl för år 1920. Dessa anslag utgöras av tre särskilda förslagsanslag, högst å 3,500, 2,400 och 4,000 kronor till resp. arvode åt ytterligare en assistent vid byrån, tillfällig löneförbättring åt personalen vid byrån och förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare.

Då jag emellertid icke kan underkänna betydelsen av de skäl, som av chefen för byrån anförts till stöd för förhöjning av de i staten för byrån ingående anslagsposterna till premier och gratifikationer, diverse expenser och magnetiska rekognosceringar, anser jag att, för att byråns verksamhet skall kunna i avsedd omfattning upprätthållas, ytterligare belopp av resp. 1,200, 500 och 1,000 kronor — motsvarande de ökningar av omförmälda anslagsposter, som av Kungl. Maj:t föreslagits i propositionen nr 333 till 1918 års riksdag — böra beredas för år 1920. Förenämnda belopp, tillhoppa 2,700 kronor, synas mig böra äskas såsom förstärkning av det ordinarie reservationsanslaget till byrån å 16,100 kronor och givas natur av förslagsanslag, högst.

Däremot finner jag icke skäl att för närvarande tillstyrka chefens för byrån framställning om uppförande i byråns stat av ett anslag av 5,000 kronor till arvoden åt förste kompassjusterare i Göteborg, Malmö och Stockholm.

I enlighet med vad sålunda anförts torde anslaget till nautisk-meteorologiska byrån böra i riksstaten för år 1920 upptagas såsom *oförändrat ordinarie anslag*, sålunda fördelat:

bestämt anslag	kronor 10,000: —
reservationsanslag	» 16,100: —
	Summa kronor 26,100: —

6. Förstärkning av reservationsanslaget till nautisk-meteorologiska byrån.

- [82.] Under åberopande av vad jag under punkt 81 här ovan anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
- Förstärkning av reservationsanslaget till nautisk-meteorologiska byrån.
(Extra anslag.)
- att till *förstärkning* av ordinarie reservationsanslaget till nautisk-meteorologiska byrån på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 2,700 kronor.

7. Arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån.

- [83.] Under åberopande av vad jag under punkt 81 här ovan anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
- Arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån.
(Extra anslag.)
- att till arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 3,500 kronor.

8. Tillfällig löneförbättring åt personalen vid nautisk-meteorologiska byrån.

- [84.] Under åberopande av vad jag under punkt 81 här ovan anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
- Tillfällig löneförbättring åt personalen vid nautisk-meteorologiska byrån.
(Extra anslag.)
- att till tillfällig löneförbättring åt personalen vid nautisk-meteorologiska byrån på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 2,400 kronor.

9. Förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare.

- [85.] Under åberopande av vad jag under punkt 81 här ovan anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen
- Förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare.
(Extra anslag.)
- att till förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag, högst 4,000 kronor.

10. Ålderstillägg för personalen vid nautisk-meteorologiska byrån.

Å femte huvudtiteln stat för år 1919 är upptaget ett ordinarie förslagsanslag å 13,000 kronor till ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån.

[86.]

Ålderstillägg
för personalen
vid nautisk-
meteorolo-
giska byrån.
(Ordinarie
anslag.)

På sätt framgår av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, bilagt statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln till innevarande års riksdag, har Kungl. Maj:t, på framställning av chefen för finansdepartementet, för riksdagen framlagt förslag till omorganisation av kommerskollegium. I samband härmed har bemälda departementschef hemställt om uppförande för år 1920 å ordinarie stat under sjunde huvudtiteln av de under femte huvudtiteln nu upptagna ordinarie anslagen till navigationsskolorna och till navigationslärarkursen. Beträffande det under femte huvudtiteln nu uppförda ordinarie förslagsanslaget till ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån har chefen för finansdepartementet tillstyrkt, att detta anslag måtte minskas med det för personalen vid nämnda undervisningsanstalter avsedda beloppet, 11,000 kronor, samt att i stället för beredande av ålderstillägg åt sist omnämnda personal ett särskilt ordinarie förslagsanslag å motsvarande belopp, 11,000 kronor, måtte från och med år 1920 uppföras under sjunde huvudtiteln.

I enlighet med vad chefen för finansdepartementet sålunda hemställt och tillstyrkt hava förslag av Kungl. Maj:t under sjunde huvudtiteln avlåtit till riksdagen.

Med anledning härav hava de av 1919 års riksdag under femte huvudtiteln uppförda ordinarie anslagen till navigationsskolorna och navigationslärarkursen tills vidare uteslutits från denna huvudtitel; och torde därjämte i stället för det under samma huvudtitel uppförda förslagsanslaget till ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån å 13,000 kronor nu bära upptagas ett förslagsanslag till ålderstillägg för personalen vid nautisk-meteorologiska byrån å 2,000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1920 uppföra förslagsanslaget till ålderstillägg för personalen vid undervisningsan-

[86.]

stalterna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån, nu 13,000 kronor, med ett belopp av 2,000 kronor under ändrad benämning: »*Alderstillägg för personalen vid nautisk-meteorologiska byrån, förslagsanslag*».

III. MARINEN OCH HANDELN.

1. Tillfällig lönereglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen.

[87.]

Tillfällig
lönereglering
för vissa
ordinarie be-
fattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen.

(Extra anslag.)

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anført i fråga om beredande av tillfällig lönereglering för ordinarie befattningshavare i statsdepartementen, centrala verk, hovrätterna och andra grenar av den civila statsförvaltningen, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för beredande av tillfällig lönereglering under år 1920 åt vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 343,400 kronor.

2. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.

[88.]

Förstärkning
av de till av-
lönande av
vissa extra
befattnings-
havare inom
den civila
statsförvalt-
ningen samt
till vikariats-
ersättningar
m. m. anvisade
medel.

(Extra anslag.)

Under återopande av vad chefen för finansdepartementet till statsrådsprotokollet över finansärenden denna dag anført i fråga om förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till förstärkning av de till avlönande

av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1920 beräkna ett belopp av 65,000 kronor.

[88.]

3. Semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare.

I enlighet med beslut vid 1913 års riksdag är i reglemente för marinen, del I, intagen bestämmelse därom, att daglönare, som innehaft oavbruten anställning vid flottan under 4 på varandra följande år, är berättigad att, då sådant utan någon olägenhet för göromålens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester årligen under 6 arbetsdagar, om vederbörandes daglön utgår för arbetsdag, och under 6 dagar, om daglönen utgår för varje dag.

[89.]

Semester åt
vid sjöförsva-
ret anställda
arbetare.

(Extra anslag.)

Med anledning av en inom andra kammaren väckt motion har riksdagen uti skrivelse den 26 augusti 1914 (nr 210) gjort framställning i fråga om beredande av semester åt arbetare och med dem likställda med stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen samt därvid anfört följande.

Riksdagens
skrivelse den
26 augusti
1914.

Frågan om semester åt arbetare hade på senare tid trängt sig fram på både kommunernas och de enskildas arbetsområden, såsom framginge av den utredning i ämnet, som förebragts såväl av motionären som av riksdagens vederbörande utskott. Genom riksdagens bifall till Kungl. Maj:ts i 1913 års statsverksproposition gjorda framställning om rätt för vid flottans varv anställda daglönare till viss ledighet med bibehållna löneförmåner hade jämväl staten slagit in på den i motionen ifrågasatta vägen. Principen om semester åt arbetare med mera stadigvarande anställning inom statsförvaltningen måste nämligen genom omförmälda beslut anses godkänd, och borde det då endast bliva fråga om, huru långt samma princip skulle göras gällande inom andra områden av statsförvaltningen.

Vid övervägande av frågan härom hade riksdagen fäst sin uppmärksamhet därå, att vissa arbetare, som inom någon gren av statsförvaltningen hade stadigvarande sysselsättning, likväl icke vore därav upptagna mer än ett fåtal timmar dagligen, t. ex. grindvakter, städerskor m. fl. Dylika arbetares anställning i statens tjänst torde få anses hava

[89.] karaktären av bisysslor, varför något krav på semester för dessa arbetare ej syntes med fog kunna framställas. Riksdagen hölle nämligen före, att ett oeftergivligt villkor för semesterförmåns beviljande måste vara, att vederbörande vore fullt upptagen med arbetet i statens tjänst och hade detta till sin uteslutande eller full arbetsdag krävande sysselsättning.

Riksdagen ansåge vidare, att såsom villkor för semesterförmåns åtnjutande borde fordras, att — i överensstämmelse med riksdagens beslut angående årlig ledighet åt daglönare vid flottans varv — vederbörande arbetare haft oavbruten anställning i statens tjänst med full sysselsättning under minst fyra år. Därjämte ville riksdagen framhålla, att den omständigheten, att en i statens tjänst anställd arbetare åtnjuter semester, ingalunda finge anses innebära, att hans anställning vunnit så fast karaktär, att han därmed också skulle vara berättigad till att av statsverket uppbära pension.

Visserligen hade riksdagen, även med fasthållande av de inskränkningar i semesterförmåns beviljande, åt vilka riksdagen i det föregående givit uttryck, hyst betänkligheter mot att tillstyrka medgivande av sådan förmån. Men då riksdagen likväl trots detta funnit en framställning i ärendet till Kungl. Maj:t påkallad, hade riksdagen gjort detta i den förvisningen, att en dylik av statsmakterna ådagalagd omsorg om deras arbetares bästa skulle hos arbetarna skapa mera trevnad i och intresse för arbetet, binda dem med starkare band vid sin anställning och därmed tillförsäkra statens verk en fast och kvalificerad arbetarstam.

Tiden för statsverket att taga det steg, som riksdagen tillstyrkte, syntes också vara inne. Ty dels hade både i den enskilda industrien och i den kommunala förvaltningen på åtskilliga håll sådan förmån redan beviljats, dels hade frågan bland arbetarna vid Stockholms tygstation och vid driftverken redan förts fram. För frågans enhetliga och planmässiga behandling syntes det därför vara önskvärt, att en utredning av hela ärendet komme till stånd, så att icke olika bestämmelser komme i tillämpning på olika områden av statsförvaltningen.

Riksdagen ville ytterligare betona, att tidpunkten, då arbetare skulle erhålla semester, måste i varje fall bestämmas av arbetsledningen, därvid hänsyn borde tagas därtill, att ledigheter mest förekomme på tid, då dessa vållade minst avbräck i arbetets gång, och att arbetet sålunda ordnades på det sätt, att semesterkostnaderna bleve för det allmänna minst betungande.

Uppenbart syntes vara, att beredande av semester åt lönarbetare i allt större utsträckning måste medföra vittgående konsekvenser av

[89.]

ekonomisk art såväl för staten som för kommuner och enskilda arbetsgivare, enär statens föredöme torde egga till krav på samma förmån vid andra arbetsföretag. Särskilt skulle införande av semesterledighet vid den mindre industrien och hantverkerierna kunna vålla ekonomiska svårigheter. Det måste därför överlämnas åt de enskilda arbetsgivarna att med sina arbetare fritt överenskomma i denna fråga.

Det vore visserligen möjligt, att ökad arbetsintensitet komme att ersätta vad som i arbetstid förlorades på semester, men ett villkor här för vore, att semestern användes till vila och vederkvickelse. För att nå detta mål syntes den av motionären föreslagna minimitiden av sex arbetsdagar vara erforderlig.

På grund av vad sålunda anförts har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och på vad sätt viss tids ledighet med bibehållna löneförmåner (semester) kunde beredas arbetare och med dem likställda, vilka ägde full och stadigvarande sysselsättning vid statsförvaltningen, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Genom remiss den 3 april 1915 inforrades utlåtanden i ämnet av marinförvaltningen, lotsstyrelsen och chefen för sjökarteverket. I anledning härav hava av nämnda myndigheter avgivits utlåtanden, av marinförvaltningen den 28 december 1916, av lotsstyrelsen den 27 april 1915 och av chefen för sjökarteverket den 9 april 1915.

Marinförvaltningen har med sitt omförmälda utlåtande överlämnat yttranden av stationsbefälhavarna och varvscheferna vid flottans stationer i Stockholm och Karlskrona ävensom av cheferna för Vaxholms och Karlskrona kustartilleriregementen samt chefen för Älvsborgs kustartillerikår.

Marinförvaltningens utlåtande den 28 december 1916.

Bemälde stationsbefälhavare och varvschefer hava därvid hänvisat på förutnämnda bestämmelse i reglemente för marinen angående daglönarens vid flottan rätt till semester; och hava stationsbefälhavarna ansett, att ytterligare åtgärd i detta hänseende icke vore erforderlig.

Cheferna för Vaxholms och Karlskrona kustartilleriregementen hava var för sig meddelat uppgift å den arbetarpersonal vid vartdera regementet — snickare, skomakare, sadelmakare, smeder, förrådsbiträden, eldare m. fl., tillhopa 34 — vilka enligt riksdagens berörda skrivelse borde komma i åtnjutande av semesterledighet.

Chefen för Älvsborgs kustartillerikår har meddelat, att vid kåren icke finnes anställda några civila arbetare med stadigvarande sysselsättning.

[89.]

För egen del har marinförvaltningen anfört, att med hänsyn till den redan stadgade bestämmelsen i reglemente för marinen, del I, någon åtgärd för ifrågavarande ändamål beträffande flottans arbetarpersonal icke vore behövlig samt att, därest erforderliga medel bleve anvisade, reglementsbestämmelse av enahanda innehåll borde utfärdas beträffande vid kustartilleriet anställda arbetare.

Lotsstyrelsens
utlåtande den
27 april 1915.

I sitt berörda utlåtande har lotsstyrelsen anfört följande.

Såväl hos lotsstyrelsen som vid lotsverket funnes anställd en del extra personal. Denna personal hade i allmänhet ej full sysselsättning eller anställning året om, dock funnes vid lotsverket extra personal, som med anställning hela året hade full sysselsättning.

Beträffande ledighet med bibehållna löneförmåner åt extra personal hade lotsstyrelsen på grund av beskaffenheten av de extra fyrbiträdenas å fyrskepp tjänstgöring och för att kunna erhålla lämpliga dylika biträden ansett sig ej kunna undvika att lämna medgivande åt lotskapten att kunna, då omständigheterna så medgäve, bevilja ledighet åt nämnda biträden med bibehållande av sina avlöningsförmåner under tid, som motsvarade den enligt bestämmelserna i § 93 av tjänstgöringsreglementet för lotsverket den 23 december 1914*) för ordinarie fyrbiträde å fyrskepp bestämda semester, dock under förutsättning att extra biträdet varit i tjänst å fyrskepp under minst ett år och med iakttagande att, där göromålen under viss del av året vore av väsentligt mindre omfattning än eljest, ledigheten i allmänhet förlades till tid, då antingen tjänsten i fråga eller den tjänst, vars innehavare uppehölle förordnandet under ledigheten, kunde lämnas utan vikarie.

*) § 93 i berörda tjänstgöringsreglemente är av följande lydelse:

Semester må årligen, då sådant kan ske utan hinder för göromålens behöriga gång, åtnjutas å tider, som lotsstyrelsen bestämmer:

av tjänstinnehavare å fyrskepp, vars besättning av lotsstyrelsen beräknas vara påmönstrad:

hela året	under två och en halv månader,
tio månader	» en och en halv månad,
åtta »	» en månad,
mindre än åtta månader	» 15 dagar,
av tjänstinnehavare vid fast fyr	» 15 » ,
» maskinist och uppbördsman å lotsverkets	
ångfartyg	» 15 » .

Därvid skall iakttagas att, där göromålen under viss del av året äro av väsentligt mindre omfattning än eljest, ledigheten i allmänhet förlägges till tid, då antingen tjänsten i fråga eller den tjänst, vars innehavare uppehåller förordnandet under ledigheten, kan lämnas utan vikarie.

Med anledning av vad sålunda anförts hade lotsstyrelsen intet att erinra mot att ledighet med bibehållna löneförmåner bereddades extra personal under de av riksdagen givna förutsättningarna, men med ledighetens utsträckande till 15 dagar under ett och samma kalenderår, dock att genom bestämmelsers utfärdande i berörda hänseende icke omöjliggjordes för lotsstyrelsen att bereda extra fyrbiträden å fyrskepp efter ett års tjänstgöring å fyrskepp ledighet med bibehållna löneförmåner under lika lång tid, som redan funnes bestämd för ordinarie fyrbiträdes å fyrskepp semester.

[89.]

Chefen för sjökarteverket har i sitt omförmälda utlåtande meddelat, att vid sjökarteverket funnes, förutom den med avlöningsförmåner å ordinarie stat upptagna personalen, med stadigvarande arbete anställda dels ett antal extra ritare, gravörer och kvinnliga biträden och dels en tryckerifaktor, två tryckeribiträden och en städerska.

Chefens för
sjökarteverket
utlåtande den
9 april 1915.

Beträffande extra ritare, gravörer och kvinnliga biträden vore chefen för sjökarteverket tveksam, huruvida de kunde vara att hänföra till den kategori, varom utlåtande begärts, emedan de torde intaga en mellanställning mellan arbetare och högre stående tjänstemän. Under förutsättning emellertid att utlåtandet borde omfatta omförmälda tjänstemän, borde erinras att, innan sjökarteverkets dåvarande organisation med 1913 års ingång börjat tillämpas, samtliga ritare och gravörer vore extra tjänstemän och att ritarna plägade erhålla en årlig semester om en å två veckor med bibehållen avlöning. Denna ordning hade fortsättningsvis tillämpats med avseende på nu anställda extra tjänstemän med mera långvarig tjänstgöring vid verket. Därest ordningen skulle lagligen stadfästas, ville kartverkschefen föreslå, att sådan tjänsteman med lön utgående per år eller månad medgåves att efter minst ett års oavbruten tjänst bekomma 8 dagars ledighet och efter minst två års oavbruten tjänst 15 dagars ledighet årligen, allt med bibehållande av avlöningen, därvid den tid, varunder tjänstemannen vore inkallad för värnplikts-tjänstgöring, ej borde tillgodoräknas såsom tjänstetid för bekommande av semester.

Till tryckerifaktorn och tryckeribiträdena utginge avlöningen enligt ackordspris per styckarbete, i vissa fall såsom timpenning. Enär sjökarteverkets tryckeriarbete dessutom vore så beskaffat, att karttryckning periodvis under året icke förekomme och tryckeripersonalen under sådana perioder kunde begagna sig av ledighet, ansåge kartverkschefen någon lagstadgad semester för denna personal ej erforderlig.

[89.] Beträffande städerskan, som uppbure arvode per månad, ville kartverkschefen föreslå rätt till åtta dagars semester efter minst ett års oavbruten tjänstgöring.

Framställningar om ökad semester.

Uti en i januari 1918 avlåten skrivelse hava delegerade för arbetare vid flottans varv i Karlskrona och Stockholm anhållit om rätt för varvsarbetare, som innehaft oavbruten anställning under ett år, till semester årligen under 14 arbetsdagar i en följd. Därvid anfördes, att den nu gällande semestertiden vore så knappt tillmätt, att den vila och rekreation, som därmed åsyftats, ej kunnat vinnas, samt att det vore rättvist, att alla arbetare, som varit anställda minst ett år å varvet, erhöles den föreslagna ledigheten, då varje arbetare hade lika behov av densamma.

Vidare hava arbetsledande förmän vid nämnda varv uti skrivelse i januari 1918 anhållit att komma i åtnjutande av semester under 18 arbetsdagar årligen.

Slutligen har marinens förmansförening i skrivelse den 26 februari 1918 gjort framställning därom, att samma rätt till semester måtte tillkomma alla förmän — ej endast de arbetsledande — bland daglönarna vid marinen.

Marinförvaltningens skrivelse den 15 maj 1918.

Marinförvaltningen, som anbefallts avgiva utlåtande över omfördälda framställningar, har i skrivelse den 15 maj 1918 anført, bland annat, att ämbetsverket icke kunde tillstyrka, att rättigheten till semester för daglönare började förrän efter 4 års tjänstetid; och har marinförvaltningen anmält, att ämbetsverket från varvscheferna och kommandanterna, de senare i vad anginge dem underställda, med varvsarbetarna likställda arbetare, infordrat uppgift å de ytterligare kostnader, som skulle uppstå under förutsättning dels att varvsarbetare, som efter fyllda 20 år innehaft oavbruten anställning vid flottan under 7 på varandra följande år, bleve berättigad till semester årligen under 12 arbetsdagar, om vederbörandes avlöning utginge med daglön för arbetsdag eller med timlön, och under 12 dagar, om daglön utginge för varje dag, och dels att förmän skulle beviljas 4 eller 6 dagars längre semester än arbetare.

Remiss den 1 juni 1918.

Genom remiss den 1 juni 1918 har marinförvaltningen anbefallts att inkomma med uppgift å de kostnader, utöver av nu gällande bestämmelser orsakade, som skulle uppstå, därest

- 1) förutnämnda framställningar bifölles;
- 2) varvsarbetarna erhöles 12 dagars (resp. arbetsdagens) semester efter 2 års tjänstetid;

3) varvsarbetarna erhöles 12 dagars (resp. arbetsdagars) semester efter 4 års tjänstetid; [89.]

varjämte i samtliga fallen skulle angivas kostnaderna för beredande åt förmän av 4 eller 6 dagars längre semester än åt arbetare.

Med anledning härav har marinförvaltningen med skrivelse den 4 september 1918 överlämnat följande

Marinförvaltningens skrivelse den 4 september 1918.

Uppgift

å de kostnader, utöver av nu gällande bestämmelser orsakade, som skulle uppstå, därest varvsarbetarna, inklusive förmän, erhöles semester enligt nedanstående alternativ.

a) Förmän beredes 4 dagars längre semester än arbetarna				
Arbetarna erhålla semester under				
	14 dagar efter 1 års tjänst ¹⁾	12 dagar efter 2 års tjänst	12 dagar efter 4 års tjänst	12 dagar efter 7 års tjänst ²⁾
Karlskrona varv ...	c:a 90,900 kronor	c:a 61,500 kronor	c:a 37,300 kronor	c:a 29,000 kronor
Stockholms » ...	» 64,100 »	» 43,100 »	» 22,500 »	» 16,000 »
Summa	c:a 155,000 kronor	c:a 104,600 kronor	c:a 59,800 kronor	c:a 45,000 kronor
b) Förmän beredes 6 dagars längre semester än arbetarna				
Arbetarna erhålla semester under				
	14 dagar efter 1 års tjänst ¹⁾	12 dagar efter 2 års tjänst	12 dagar efter 4 års tjänst	12 dagar efter 7 års tjänst ²⁾
Karlskrona varv ...	c:a 92,700 kronor	c:a 63,300 kronor	c:a 39,000 kronor	c:a 30,700 kronor
Stockholms » ...	» 65,300 »	» 44,300 »	» 23,700 »	» 17,200 »
Summa	c:a 158,000 kronor	c:a 107,600 kronor	c:a 62,700 kronor	c:a 47,900 kronor

¹⁾ I överensstämmelse med de gjorda framställningarna.

²⁾ Enligt marinförvaltningens skrivelse den 15 maj 1918.

[89.]
Departements-
chefens
yttrande.

Såsom förut nämnts, är daglönare, som innehaft oavbruten anställning vid flottan under 4 på varandra följande år, berättigad att, då sådant utan någon olägenhet för göromålsens behöriga gång kan ske, åtnjuta semester årligen under 6 arbetsdagar, om vederbörandes daglön utgår för arbetsdag, och under 6 dagar, om daglönen utgår för varje dag.

Då jag genom remiss den 1 juni 1918 från marinförvaltningen infortrade kostnadsuppgift för omförmälda olika alternativ rörande utvidgad semesterförmån åt varvsarbetare, var detta föranlett därav, att enligt min bestämda uppfattning den nu medgivna rätten till semester för dessa arbetare icke är tillfyllestgörande.

Det synes mig vara en statens skyldighet att bereda sina arbetare den vila från arbetet och den vederkvickelse, som särskilt ur hälsosynpunkt kan anses vara behövlig. Härav kan ock från arbetarnas sida förväntas ett stegrat intresse för arbetet samt för dem skapas en ökad arbetstrevnad. Enligt min mening lärer 12 arbetsdagar årligen vara en för närvarande lämpligt avvägd semestertid. Med inberäkning av söndagar skulle arbetaren i sådant fall kunna få åtnjuta en årlig ledighet av 15 dagar i en följd. Beträffande den tid, under vilken arbetarens anställning bör hava fortvarat för att han skall komma i åtnjutande av nu nämnd rätt till semester, anser jag, att icke mer än 2 års anställning bör i sådant hänseende fordras. Förmännen synas lämpligen böra beredas 6 dagars längre semester än arbetarna, varigenom en fortlöpande ledighet av 22 dagar skulle kunna beredas denna kategori av arbetare.

Med tillämpning av sålunda av mig angivna grunder skulle, enligt vad som framgår av förutnämnda uppgift, de årliga kostnaderna, såvitt marinens varvsarbetare angår, belöpa sig till 107,600 kronor. Emellertid lärer enahanda förmån böra beredas övriga, med varvsarbetarna likställda arbetare såväl vid flottan och kustartilleriet som ock vid lotsverket och sjökarteverket. Enligt inhämtade uppgifter beräknas dessa kostnader till följande årliga belopp:

för arbetare vid flottan	kronor 16,000: —
» » » kustartilleriet	» 10,834: —
» » » lotsverket	» 16,200: —
» » » sjökarteverket	» 300: —
Summa kronor	43,334: —

eller i avrundat tal 43,400 kronor.

Sammanlagda årliga kostnaderna för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare skulle alltså uppgå till (107,600+43,400) 151,000 kronor.

Intill dess närmare erfarenhet vunnits på förevarande område, torde ifrågavarande kostnader böra bestridas av ett särskilt anslag å extra stat, vilket lärer böra givas förslagsanslags natur. För år 1920 torde sålunda böra av riksdagen äskas ett förslagsanslag av 151,000 kronor. Då det emellertid synes billigt, att omförmälda semesterförmån beredes arbetarna jämväl under år 1919, synes motsvarande belopp böra begäras på tilläggsstat för samma år. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

[89.]

Under förutsättning av bifall härtill torde Kungl. Maj:t böra äga utfärda erforderliga närmare bestämmelser med avseende å den föreslagna semesterförmånens åtnjutande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för beredande av semester åt vid sjöförsvaret anställda arbetare på extra stat för år 1920 bevilja ett förslagsanslag av 151,000 kronor.

Beträffande de här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon hemställan, har jag ingen ändring att föreslå.

[90.]

Vad departementschefen sålunda i ovan omförmälda hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan jämväl av statsrådets övriga ledamöter, gilla och bifalla, med befallning att utdrag av detta protokoll skulle till finansdepartementet överlämnas för att tjäna till ledning vid avfattandet av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.

Stat

för sjöförsvarsdepartementet.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
1 Statssekreterare och expedi- tionschef, arvode	—	—	—	11,000	{ Av detta arvode anses 3,000 kronor motsvara tjänst- göringspennningar.
1 Kansliråd	5,000	2,500	600	8,100	
1 D:o	5,000	2,500	600	8,100	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 Förste kanslisekreterare	3,600	1,800	400	5,800	
1 D:o	3,600	1,800	400	5,800	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 Registrator	2,600	1,600	300	4,500	
1 Andre kanslisekreterare	2,200	1,500	300	4,000	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 D:o	2,200	1,500	300	4,000	
1 Kvinnligt biträde av andra graden	1,300	500	200	2,000	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
1 Kvinnligt biträde av första graden	1,100	300	200	1,600	
1 Förste vaktmästare	1,100	650	150	1,900	{ Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 Vaktmästare	900	550	150	1,600	
1 Förste vaktmästare & kom- mandoexpeditionen, med skyl- dighet att bestrida uppäss- ning i departementet jämväl utom kommandoexpeditionen	1,100	650	150	1,900	
Till amanuenser, extra biträden och vikariatsersättningar	—	—	—	11,300	
Summa kronor	—	—	—	71,600	

Anmärkningar:

1:o. Av varje ålderstillägg, som tillkommer kvinnligt biträde, tillhöra 100 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspennningar.

2:o. Därest åt förste vaktmästare eller vaktmästare anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlösningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

Bilaga nr 2.

Stat

för marinförvaltningen.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.	Summa.	
Artilleriavdelningen.						
1 Kemist	4,500	500	—	—	5,000	{ Efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring kan lönen höjas varje gång med 500 kronor.
1 Andre kemist	3,500	500	—	—	4,000	
Fortifikations- avdelningen.						
1 Chef	—	—	—	1,000	1,000	
Civilavdelningen.						
Chef: marinöverkom- missarien	6,000	2,700	800	—	9,500	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kro- nor.
1 Amiralitetsråd	5,000	2,500	600	—	8,100	
1 Tjänsteman i 2:a löne- graden	3,600	1,800	400	—	5,800	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 d:o	14,400	7,200	1,600	—	23,200	
1 Tjänsteman i 1:a löne- graden	2,200	1,500	300	—	4,000	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor, efter 10 år med ytterligare 500 kro- nor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
8 d:o	17,600	12,000	2,400	—	32,000	
1 d:o, marinkassör	2,200	1,500	300	500	4,500	
1 Advokatfiskal, som till- lika förrättar advokat- fiskalsgöromålen vid Stockholms station ...	—	—	—	3,000	3,000	
Transport	—	—	—	—	100,100	

	Lön.		Tjänstgöringspennin- gar.		Orts- tillägg.		Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.		Summa.	
Transport	—	—	—	—	—	—	—	—	100,100	
1 Skrivbiträde	1,100	—	300	—	200	—	—	—	1,600	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kro- nor, efter 10 år med ytterligare 200 kro- nor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
3 d:o	3,300	—	900	—	600	—	—	—	4,800	
1 Förste vaktmästare	1,100	—	650	—	150	—	—	—	1,900	} Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kro- nor, efter 6 år med ytterligare 100 kro- nor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 Vaktmästare	900	—	550	—	150	—	—	—	1,600	
3 d:o	2,700	—	1,650	—	450	—	—	—	4,800	
Till vikariatsersättning, arvoden till extra or- dinarie tjänstemän och biträden samt ren- skrivningskostnad m. m.	—	—	—	—	—	—	—	—	25,800	
Summa kronor	—	—	—	—	—	—	—	—	140,600	

Anmärkningar:

1:o. Övrig marinförvaltningen tillhörande personal av officers-, underofficers-, mariningenjör-, marinintendentur- och marinläkarkårerna samt fortifikationen åtnjuter avlöning å andra stater.

2:o. Av varje ålderstillägg, som tillkommer skrivbiträde, tillhöra 100 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

3:o. Därest åt förste vaktmästare eller vaktmästare anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå galla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

4:o. Ålderstillägg å lön utgå från femte huvudtiteln's anslag till ålderstillägg.

Bilaga nr 3.

Stat

för marinstaben.

	Lön.		Tjänstgöringspennin- gar.		Orts- tillägg.		Arvode.		Summa.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
1 bibliotekarie	—	—	—	—	—	—	1,800	—	1,800	—
1 registrator och aktu- arie, med skyldighet att biträda vid övriga göromål i marinstaben	2,200	—	1,500	—	300	—	—	—	4,000	—
1 förste vaktmästare ...	1,100	—	650	—	150	—	—	—	1,900	—
Summa kronor	—	—	—	—	—	—	—	—	7,700	—

Efter 5 år kan lönen
höjas med 500 kro-
nor, efter 10 år med
ytterligare 500 kro-
nor och efter 15 år
med än ytterligare
500 kronor.

Efter 3 år kan lönen
höjas med 100 kro-
nor, efter 6 år med
ytterligare 100 kro-
nor och efter 9 år
med än ytterligare
100 kronor.

Anmärkningar:

1:o. Övrig marinstaben tillhörande personal åtnjuter avlöning å andra stater.

2:o. Därest åt förste vaktmästaren anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade be-
stämmelser.

3:o. Ålderstillägg å lön utgå från femte huvudtiteln anslag till ålderstillägg.

Stat

för sjökrigshögskolan.

	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
A. Avlöning.				
Chef } åtnjuta avlöning å annan stat.				
Adjutant }				
Lärare i allmänna kursen, arvode å 300 kronor för varje timmes undervisningsskyldighet i veckan (34×300)	—	—	10,200	—
Lärare i fortsättningskursen, arvode å 300 kronor för varje timmes undervisningsskyldighet i veckan ($\frac{1}{2} \times 27\frac{1}{2} \times 300 + \frac{1}{2} \times 39 \times 300$)....	—	—	9,975	—
Ledare av krigsspelsövningar, arvode enligt chefens för högskolan fördelning ($\frac{1}{2} \times 300$)	—	—	150	—
Repetitörer, arvode å högst 100 kronor pr månad enligt chefens för högskolan fördelning, till repetitör, som utövar repetitörtjänst med bibehållande av annan tjänstbefattning	—	—	1,200	—
Vaktmästare, lön	900	—		
tjänstgöringspenningar	550	—		
ortstillägg	150	—	1,600	—
B. Omkostnader och underhåll.				
Till anskaffande och underhåll av böcker, inventarier och instrument	—	—	4,500	—
» fysikaliska och kemiska laborationer				
» bestridande av kostnaden för av undervisningen föranledda resor				
» skrivmaterialier, ved, ljus, renhållning och extra utgifter m. m.				
Summa kronor	—	—	27,625	—

Anmärkningar:

1:o. Arvodena äro, vad beträffar officer och vederlike vid marinen, anvisade utöver dagavlöningen.

2:o. För vaktmästaren ökas lönen efter 3 års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor, efter 6 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor och efter 9 års dylik tjänstgöring med än ytterligare 100 kronor, att utgå av det å rikstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

3:o. Därest åt vaktmästaren anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

4:o. Då till högskolan upplåtes lokal, som hålles uppvärmd utan kostnad för skolan, avdragas från anslaget till »omkostnader och underhåll» 500 kronor årligen.

Bilaga nr 5.

Stat

för sjökrigsskolan.

	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
A. Lärare.				
1 lektor:				
lön	2,600	—		
tjänstgöringspenningar	1,400	—	4,000	—
1 lektor	—	—	4,000	—
Arvoden för läsår å 300 kronor för varje timmes undervisnings- skyldighet i veckan för lärare i ämnena fysik och franska språket och å 150 kronor för lärare (icke lektorer) i andra ämnen vid skolan i land:				
18 × 300	—	—	5,400	—
109 × 150	—	—	16,350	—
1 lärare i gymnastik och vapenföring, tillika ledare av kadetternas idrottsövningar	—	—	1,000	—
B. Befälspersonal.				
1 adjutant, tillika bibliotekarie, arvode per år	—	—	450	—
6 kadettofficerare från flottan för 12 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	2,700	—
1 kadettofficer från flottan för 3 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	112	50
1 kadettofficer från kustartilleriet vid skolan i land, arvode per år å 450 kronor	—	—	450	—
1 läkare, arvode per år	—	—	865	—
1 intendent, " " "	—	—	1,095	—
C. Betjäning.				
1 vaktmästare:				
lön	900	—		
tjänstgöringspenningar	550	—		
ortstillägg	150	—	1,600	—
1 portvakt, arvode per år (jämte fri bostad)	—	—	750	—
D. Diverse utgifter.				
3 ekiperingsstipendier å 600 kronor	—	—	1,800	—
För maskinarbete samt annan extra undervisning ävensom till vikariatsarvoden	—	—	7,896	50
Till ved och lyse, modeller, böcker, instrument, skrivmaterialier m. fl. expenser	—	—		
Summa kronor	—	—	48,469	—

Anmärkningar:

1:o. Den tillökning i lön och tjänstgöringspenningar, som i enlighet med därom utfärdade bestämmelser tillkommer lektor, utgår av det å riksstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

2:o. Chefen för sjökrigsskolan äger att till extra undervisning och vikariatsarvoden disponera möjligen på grund av ändrad undervisningsplan uppstående besparingar i arvodesanslaget till lärarna.

Skulle genom ändring i undervisningsplanen brist i arvodesanslaget, beräknat efter 300 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare i fysik och franska språket samt efter 150 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare (icke lektorer) i andra ämnen, uppstå, äger chefen för skolan att av anslaget till extra undervisning fylla sådan brist.

3:o. Ovan upptagna arvoden äro, vad beträffar officer och vederlike, anvisade utöver dagavlöningen.

4:o. För vaktmästaren ökas lönen efter 3 års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor, efter 6 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor och efter 9 års dylik tjänstgöring med än ytterligare 100 kronor, att utgå av det å riksstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

5:o. Därest åt vaktmästaren anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

Bilaga nr 6.

S t a t
för marinintendentskolan.

	Kronor	
Arvoden till lärare	9,285	—
Till hyra av lokal och inköp av undervisningsmateriel samt extra utgifter m. m.	2,690	—
Summa kronor	11,975	—

Bilaga nr 7.

Stat

för flottans officerskår.

Antal.		Kronor.	Summa.
1	Flaggman:		
	fast lön	8,000 —	
	dagavlöning å 7 kronor	2,555 —	10,555 —
4	Flaggmän	—	42,220 —
1	Kommendör:		
	fast lön	6,000 —	
	dagavlöning å 6 kronor	2,190 —	8,190 —
8	Kommendörer	—	65,520 —
1	Kommendörkapten av 1:a graden:		
	fast lön	4,500 —	
	dagavlöning å 5 kronor	1,825 —	6,325 —
21	Kommendörkapten av 1:a graden	—	132,825 —
1	Kommendörkapten av 2:a graden:		
	fast lön	4,000 —	
	dagavlöning å 5 kronor	1,825 —	5,825 —
21	Kommendörkapten av 2:a graden	—	122,325 —
1	Kapten av 1:a klassen:		
	fast lön	3,400 —	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460 —	4,860 —
86	Kaptener av 1:a klassen	—	417,960 —
1	Kapten av 2:a klassen:		
	fast lön	2,400 —	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460 —	3,860 —
43	Kaptener av 2:a klassen	—	165,980 —
1	Löjtnant:		
	fast lön	1,500 —	
	dagavlöning å 3 kronor	1,095 —	2,595 —
109	Löjtnanter	—	282,855 —
299	Transport	—	1,271,895 —

Antal.		Kronor.		Summa.	
299	Transport	—	—	1,271,895	—
1	Underlöjtnant eller fänrik:				
	fast lön	720	—		
	dagavlöning å 3 kröner	1,095	—	1,815	—
54	Underlöjtnanter eller fänrikar	—	—	98,010	—
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	—	165,500	—
-	Tillkommer:				
	Årligt tillägg till fasta lönen åt innehavare av chefsbefattningen i marinförvaltningen, chefsbefattningen i marin-staben, stationsbefälhavarbefattning eller befattningen såsom högste befälhavare över kustflottan, därest han icke uppbär flaggmans lön, med iakttagande att, om två av nämnda befattningsinnehavare icke uppbära dylik lön, tillägget skall tilldelas den, som är i sin befattning äldst	—	—	2,000	—
354	Summa högst kronor	—	—	1,539,220	—

Anmärkingar:

1:o. I den ordning, reglemente för marinen bestämmer, utgår allenast halv dagavlöning.

2:o. Till officer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

vid Karlskrona station: vid Stockholms station:

för flaggman	1,200 kronor	1,500 kronor
» kommandör	900 »	1,200 »
» kommandörkapten	600 »	1,000 »
» kapten	400 »	500 »
» löjtnant, underlöjtnant och fänrik	300 »	400 »

3:o. Då befälhavande amirals- och stationsbefälhavarämbetena i Karlskrona innehavas av en och samma person, åtnjuter innehavaren ett särskilt arvode av 3,000 kronor om året.

Bilaga nr 8.

Stat

för flottans underofficerskår.

Antal.		Kronor.		Summa.	
1	Flaggunderofficer:				
	fast lön	900	—		
	beklädnadsersättning	200	—		
	ersättning för ved och ljus	130	—		
	dagavlönning å 2 kronor 15 öre	784	75	2,014	75
242	Flaggunderofficerare	—	—	487,569	50
1	Underofficer av 2:a graden:				
	fast lön	900	—		
	beklädnadsersättning	200	—		
	ersättning för ved och ljus	100	—		
	dagavlönning å 1 krona 50 öre	547	50	1,747	50
494	Underofficerare av 2:a graden	—	—	863,265	—
1	Underofficer av 3:e graden:				
	fast lön	600	—		
	beklädnadsersättning	200	—		
	ersättning för ved och ljus	100	—		
	dagavlönning å 1 krona 20 öre	438	—	1,338	—
674	Underofficerare av 3:a graden	—	—	901,812	—
	Ökning i fasta lönen å 240 kronor till förslagsvis 96 flaggunderofficerare (maskinister)	—	—	23,040	—
	Ökning i dagavlönning å 35 öre till förslagsvis 96 flaggunderofficerare (maskinister)	—	—	12,264	—
	Ökning i dagavlönning å 65 öre till förslagsvis 192 underofficerare av 2:a graden (maskinister)	—	—	45,552	—
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	—	297,600	—
1,413	Summa högst kronor	—	—	2,636,202	75

Anmärkningar:

1:o. Av ovannämnda antal flaggunderofficerare och underofficerare av 2:a graden skola minst 192, högst 384 vara maskinister.

2:o. I den ordning, reglemente för marinen bestämmer, utgår allenast halv dagarlöning.

3:o. Till underofficer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för flaggunderofficer.....	240 kronor	300 kronor
» underofficer av 2:a eller 3:e graden	180 »	240 »

4:o. Underofficers av 2:a graden löneförmåner må utgå till högst 10 kockar eller hovmästare, korpraler, som visat framstående skicklighet i egen yrkesgren; och må vad av det härför erforderliga medelsbelopp är odisponerat användas för att tilldela kockar och hovmästare, korpraler, avlöning i sjömanskårens 1:a lönegrad utöver antalet löner enligt stat för samma lönegrad, dock att antalet härigenom avlönade kockar och hovmästare i sjömanskårens 1:a lönegrad ej må överstiga antalet av de för ändamålet disponibla underofficerslöner.

5:o. Skulle det bestämda antalet underofficerare av 3:e graden icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i sjömanskårens 1:a lönegrad, dock att sammanlagda antalet löner för underofficerare av 3:e graden och i sjömanskårens 1:a lönegrad icke må överstiga 738.

Bilaga nr 9.

Stat

för marinintendenturkåren.

Antal		K r o n o r.		
1	Marinöverintendent:			
	lön	6,000	—	
	dagavlöning å 6 kronor	2,190	—	8,190
1	Chefsintendent, förste marinintendent av 1:a löneklassen:			
	lön	4,500	—	
	dagavlöning å 5 kronor	1,825	—	6,325
1	Chefsintendent, förste marinintendent av 1:a löneklassen	—	—	6,325
1	Förste marinintendent av 2:a löneklassen:			
	lön	4,000	—	
	dagavlöning å 5 kronor	1,825	—	5,825
4	Förste marinintendenter av 2:a löneklassen	—	—	23,300
1	Marinintendent av 1:a graden, 1:a löneklassen:			
	lön	3,400	—	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460	—	4,860
26	Marinintendenter av 1:a graden, 1:a löneklassen	—	—	126,360
1	Marinintendent av 1:a graden, 2:a löneklassen:			
	lön	2,400	—	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460	—	3,860
12	Marinintendenter av 1:a graden, 2:a löneklassen	—	—	46,320
1	Marinintendent av 2:a graden:			
	lön	1,500	—	
	dagavlöning å 3 kronor	1,095	—	2,595
19	Marinintendenter av 2:a graden	—	—	49,305
1	Marinunderintendent:			
	lön	720	—	
	dagavlöning å 3 kronor	1,095	—	1,815
9	Marinunderintendenter	—	—	16,335
78	Transport	—	—	301,415

Antal.		K r o n o r.		
	Transport	—	—	301,415 —
1	Advokatfiskal vid Karlskrona station:			
	arvode	1,800	—	
	tjänstgöringspenningar	700	—	2,500 —
1				
1	Vaktmästare vid Karlskrona station:			
	lön	900	—	
	tjänstgöringspenningar	550	—	1,450 —
3	Vaktmästare vid Karlskrona station	—	—	4,350 —
1	Vaktmästare vid Stockholms station:			
	lön	900	—	
	tjänstgöringspenningar	550	—	
	ortstillägg	150	—	1,600 —
3	Vaktmästare vid Stockholms station	—	—	4,800 —
8				
	Dagavlöning till marinunderintendenter över stat	—	—	2,190 —
	Missräkningspenningar till kassör å vardera stationen å 500 kr.	—	—	1,000 —
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	—	35,900 —
	Ersättning till vikarier för vaktmästare	—	—	360 —
	Summa högst kronor	—	—	355,565 —

Anmärkningar:

1:o. Till personal, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	i Karlskrona eller i kustfästning:	i Stockholm eller Göteborg:
marinöverintendent	—	1,200 kronor
förste marinintendent	600 kronor	1,000 „
marinintendent av 1:a graden	400 „	500 „
marinintendent av 2:a graden och	300 „	400 „
marinunderintendent	—	—

2:o. För vaktmästare ökas lönen efter 3 års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor, efter 6 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor och efter 9 års dylik tjänstgöring med än ytterligare 100 kronor.

3:o. Därest åt vaktmästare anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlösningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

Bilaga nr 10.

Stat

för marinläkarkåren.

Antal.		Kronor.	Summa kronor.
1	Marinöverläkare: lön dagavlönning å 6 kronor	6,000 — 2,190 —	8,190 —
1	Förste marinläkare: lön dagavlönning å 5 kronor	4,500 — 1,825 —	6,325 —
2	D:o	—	12,650 —
1	Marinläkare av 1:a graden: lön dagavlönning å 4 kronor	3,400 — 1,460 —	4,860 —
10	D:o	—	48,600 —
1	Marinläkare av 1:a graden och sjukhusläkare	—	4,860 —
1	D:o	—	4,860 —
17	Arvoden å 1,000 kronor till två marinläkare av 1:a graden och sjukhusläkare	—	90,345 —
	Arvoden å 1,000 kronor till två marinläkare för verkställande av ögonundersökningar och ögonbehandling	—	2,000 —
	Arvode till en marinläkare av 1:a graden, placerad å Oscar- Fredriksborg	—	2,000 —
20	Marinläkare av 2:a graden, arvoden å 1,800 kronor	—	500 —
10	Marinläkarstipendiater, arvoden å 900 kronor	—	36,000 —
	Dagarvode till marinläkare av 2:a graden och marinläkar- stipendiater samt marinläkarstipendiater över stat under tjänstgöring i land, förslagsvis högst	—	9,000 —
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	10,000 —
	Ekiperingshjälp vid första anställning till marinläkare av 2:a graden och marinläkarstipendiater, som utan före- gående anställning vid stammen utnämnts i reserven, förslagsvis högst	—	7,900 —
	Summa högst kronor	—	2,000 —
		—	159,745 —

Anmärkningar:

1:o. Marinläkare av 2:a graden och marinläkarstipendiat samt marinläkarstipendiat över stat erhålla, då de äro kommenderade till tjänstgöring i land, dagarvode å 8 kronor.

2:o. För marinläkare av 1:a graden ökas lönen efter 5 års tjänstgöring i samma grad med 300 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 300 kronor.

För marinläkare av 2:a graden ökas arvodelt efter 5 års tjänstgöring i samma grad med 300 kronor.

3:o. Marinöverläkare, förste marinläkare och marinläkare av 1:a graden, som icke åtnjuta fri bostad i kronans hus, erhålla inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

Marinöverläkaren	1,200 kronor.
Förste marinläkare vid Stockholms station	1,000 »
D:o d:o vid Karlskrona station eller i kustfästning	600 »
Marinläkare av 1:a graden vid Stockholms station eller i Göteborg	500 »
D:o d:o vid Karlskrona station eller i kustfästning	400 »

4:o. Skulle det i staten bestämda antalet marinläkare av 2:a graden icke finnas fulltaligt, må de arvoden, som i följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning av ett vakanserna bland marinläkare av 2:a graden motsvarande antal marinläkarstipendiat.

Bilaga nr 11.

Stat

för flottans poliskår.

Antal.			Arvode för år.	Summa kronor.
Karlskrona station.	Stockholms station.			
1	—	Poliskommissarie	1,900	1,900
—	1	Överkonstapel, tillika tjänstgörande såsom poliskommissarie	2,400	2,400
3	2	Överkonstaplar	1,800	9,000
19	20	Konstaplar	1,400	54,600
		Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	3,900
		Vikariatsersättning, förslagsvis högst	—	4,500
		Till extra konstaplar:		
		vid Karlskrona station	kr. 1,500: —	
		» Stockholms »	» 4,200: —	5,700
		Till uppmuntringspenningar:		
		åt personalen vid Karlskrona station	kr. 1,000: —	
		» » » Stockholms »	» 1,000: —	2,000
		Summa högst kronor	—	84,000

Anmärkningar:

1:o. Till polispersonalen utgå två ålderstillägg, vardera utgörande för poliskommissarie 200 kronor och för en var av överkonstaplarna och konstaplarna 100 kronor, det första ålderstillägget efter 5 års och det andra efter 10 års väl vitsordad tjänstgöring inom samma grad.

2:o. Till överkonstapel och konstapel, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för överkonstapel	240 kronor	300 kronor.
» konstapel	180 »	240 » .

Bilaga nr 12.

Stat

för kustartilleriets personal.

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
	I. Lön och dagavlönning m. m.			
	Officerare.			
1	Chef för kustartilleriet:			
	lön	8,000	—	
	dagavlönning à 7 kronor	2,555	—	10,555
1	Överste:			
	lön	6,000	—	
	dagavlönning à 6 kronor	2,190	—	8,190
1	Överste	—	—	8,190
1	Överstelöjtnant:			
	lön	4,500	—	
	dagavlönning à 5 kronor	1,825	—	6,325
3	Överstelöjtnanter	—	—	18,975
1	Major:			
	lön	4,000	—	
	dagavlönning à 5 kronor	1,825	—	5,825
7	Majorer	—	—	40,775
1	Kapten av 1:a klassen:			
	lön	3,400	—	
	dagavlönning à 4 kronor	1,460	—	4,860
27	Kaptener av 1:a klassen	—	—	131,220
1	Kapten av 2:a klassen:			
	lön	2,400	—	
	dagavlönning à 4 kronor	1,460	—	3,860
23	Kaptener av 2:a klassen	—	—	88,780
1	Löjtnant:			
	lön	1,500	—	
	dagavlönning à 3 kronor	1,095	—	2,595
68	Transport	—	—	330,150

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
68	Transport	—	330,150	
48	Löjtnanter	—	124,560	
1	Underlöjtnant eller fänrik:			
	lön	720		
	dagavlönning å 3 kronor	1,095	1,815	
23	Underlöjtnanter och fänrikar	—	41,745	498,270
140	Reservofficerare under tjänstgöring.			
1	Reservlöjtnant:			
	lön under 6 månader å 125 kronor	750		
	dagavlönning under 6 månader å 3 kronor	540	1,290	
1	Reservlöjtnant	—	1,290	
1	Reservunderlöjtnant:			
	lön under 6 månader å 60 kronor	360		
	dagavlönning under 6 månader å 3 kronor	540	900	
4	Reservunderlöjtnanter	—	3,600	
1	Fänrik i reserven, utbildad till artilleritjänst:			
	lön under 45 dagar å 1.97 kronor	88 65		
	dagavlönning under 45 dagar å 3 kronor ...	135	223 65	
27	Fänrikar i reserven, utbildade till artilleritjänst	—	6,038 55	13,342 20
35	Underofficerare.			
1	Underofficer av 1:a graden:			
	lön	1,200		
	dagavlönning å 2.50 kronor	912 50		
	ersättning för ljus och ved	130	2,242 50	
66	Underofficerare av 1:a graden	—	148,005	
1	Underofficer av 2:a graden:			
	lön	1,100		
	dagavlönning å 2.12 kronor	773 80		
	ersättning för ljus och ved	100	1,973 80	
132	Underofficerare av 2:a graden ...	—	260,541 60	
200	Transport	—	412,762 90	511,612 20

Antal		Kronor		Kronor		Summa	
200	Transport	—	—	412,762	90	511,612	20
1	Underofficer av 3:e graden:						
	lön	800	—				
	dagavlönning å 1.82 kronor	664	30				
	ersättning för ljus och ved	100	—	1,564	30		
182	Underofficerare av 3:e graden	—	—	284,702	60	699,029	80
383	Manskap.						
1	1:a lönegraden:						
	lön	540	—				
	dagavlönning å 80 öre	292	—	832	—		
69	1:a lönegraden	—	—	57,408	—		
1	2:a lönegraden:						
	lön	276	—				
	dagavlönning å 60 öre	219	—	495	—		
352	2:a lönegraden	—	—	174,240	—		
1	3:e lönegraden:						
	lön	180	—				
	dagavlönning å 50 öre	182	50	362	50		
424	3:e lönegraden	—	—	153,700	—		
1	4:e lönegraden:						
	lön	144	—				
	dagavlönning å 30 öre	109	50	253	50		
256	4:e lönegraden	—	—	64,896	—	452,187	—
1,105							
	II. Arvoden.						
1	Regementspastor	—	—	1,000	—		
1	Fästningspredikant	—	—	120	—	1,120	—
2							
	III. Rekryteringsmedel.						
	Lega, räknad efter 12 kronor 50 öre per år av anställningstiden, samt anställningspremier för en årlig rekryteringskontingent av 400 man, förslagsvis högst	—	—	50,000	—		
	Rekryteringskostnader, förslagsvis högst	—	—	15,000	—	65,000	—
	Transport	—	—	—	—	1,728,949	—

Antal.		Kronor.		Kronor.	Summa.
	Transport	—	—	—	1,728,949
IV. Inkvarteringsbidrag.					
	Inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare, förslagsvis högst	—	—	72,135	—
	Inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler, förslagsvis högst	—	—	1,000	73,135
V. Lönetillägg och uppmuntrings- penningar.					
	Lönetillägg, förslagsvis högst	—	—	20,000	—
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis högst	—	—	14,000	34,000
VI. Beklädnadshjälp till reservofficers- aspiranter och fänrikar i reserven.					
31	Reservofficersaspiranter, beklädnadshjälp à 300 kronor	—	—	9,300	—
28	Fänrikar i reserven, beklädnadshjälp à 200 kronor	—	—	5,600	14,900
	Summa högst kronor	—	—	—	1,850,984

Anmärkningar:

1:o. Officer, jämväl reservofficer under tjänstgöring, och underofficer, som icke åtnjuta fri bostad i kronans hus, uppbära inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	i kustfästning: kronor	i Stockholm eller Göteborg: kronor
generalsperson	—	1,500
överste	900	1,200
överstelöjtnant eller major	600	1,000
kapten	400	500
subalternofficer	300	400
underofficer av 1:a graden	240	300
underofficer av 2:a eller 3:e graden	180	240

Officer eller underofficer, som är gift eller är änking med hemmavarande barn, uppbär, om på grund av förhållandena å förlägningsorten endast sådan bostad i kronans hus finnes att tilldela honom, att han därstädes icke kan ordna eget hushåll, ävenledes inkvarteringsbidrag till ovan angivna belopp.

2:o. Underofficer över stat, oavsett om han är gift, ogift eller änking, ävensom underofficerskorpral med en tjänstetid vid kustartilleriet av minst 72 månader (6 år), som är gift eller är änking med minderårigt barn och som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, åtnjuter inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp av 15 kronor i kustfästning och 20 kronor i Stockholm eller Göteborg.

3:o. Skulle det här ovan bestämda antalet manskap i någon av de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som till följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande av lega och anställnings-premier, om det under III här ovan beräknade beloppet därtill visar sig otillräckligt.

4:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhör 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen, med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen enligt de för dagavlönings åtnjutande gällande grunder.

5:o. Till den, som tillhör 1:a lönegraden, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 108 månader (9 år), ett första lönetillägg av 5 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

Till den, som tillhör 2:a lönegraden och är underofficerskorpral eller korpral, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 48 månader (4 år), varav minst 12 månader som korpral, ett första lönetillägg av 10 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 84 månader (7 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

6:o. Vid beräkning av tjänstetid vid kustartilleriet äger den, som i egenskap av värnpliktig tjänstgjort vid detta vapen eller antagits i högre lönegrad än den lägsta, att tillgodoräkna sig extra tjänstetid enligt de bestämmelser, som av Konungen meddelas.

7:o. Skulle det bestämda antalet underofficerare av 3:e graden icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i 1:a lönegraden, dock att sammanlagda antalet löner för underofficerare av 3:e graden och i 1:a lönegraden icke må överstiga 253.

Därest det under IV här ovan upptagna beloppet till inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler icke skulle vara tillräckligt, må det för inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare avsedda beloppet till så stor del, som erfordras, användas till inkvarteringsbidrag även för underofficerskorpraler, dock att sammanlagda beloppet för inkvarteringsbidrag härigenom icke överskrider.

Stat

för reservstat för marinen.

	Kronor.	Summa kronor.
A. Flottan.		
1 kommandörkapten av 1:a graden	3,500:—	
1 kommandörkapten av 2:a graden	3,100:—	
4 kaptener i högsta löneklassen à 2,100 kr.	8,400:—	
2 kaptener i lägsta löneklassen (löjtnanter) à 1,200 kr.	2,400:—	
2 underofficerare i högre löneklassen à 1,000 kr.	2,000:—	
1 underofficer i lägre löneklassen	800:—	
	20,200	
<i>Dagavlöning, förslagsvis högst:</i>		
2 kommandörkapten i 45 dagar à 5 kr. per dag	450:—	
4 kaptener i högsta löneklassen i 20 dagar à 4 kr. per dag	320:—	
2 kaptener i lägsta löneklassen (löjtnanter) i 30 dagar à 4 kr. per dag	240:—	
2 underofficerare i högre löneklassen i 20 dagar à 2: 50 kr. per dag	100:—	
1 underofficer i lägre löneklassen i 45 dagar à 2: 50 kr. per dag	112: 50	
	1,222 50	21,422 50
B. Kustartilleriet.		
1 major	3,100:—	
2 kaptener i högsta löneklassen à 2,100 kr.	4,200:—	
1 kapten i mellersta löneklassen	1,650:—	
2 kaptener i lägsta löneklassen (löjtnanter) à 1,200 kr.	2,400:—	
3 underofficerare i högre löneklassen à 1,000 kr.	3,000:—	
3 underofficerare i lägre löneklassen à 800 kr.	2,400:—	
	16,750	
<i>Dagavlöning, förslagsvis högst:</i>		
1 major i 23 dagar à 5 kr. per dag	115:—	
2 kaptener i högsta löneklassen i 17 dagar à 4 kr. per dag	136:—	
Transport	251:—	
	16,750	21,422 50

		Kronor.	Summa kronor.
Transport	251:—	16,750	21,422 50
1 kapten i mellersta löneklassen i 25 dagar à 4 kr. per dag	100:—		
2 kaptener i lägsta löneklassen i 34 dagar à 4 kr. per dag	272:—		
3 underofficerare i högre löneklassen i 17 dagar à 2: 50 kr. per dag	127: 50		
3 underofficerare i lägre löneklassen i 25 dagar à 2: 50 kr. per dag	187: 50	938	17,688 —
Summa kronor		—	39,110 50

Anmärkningar:

1:o Därest förhållandena sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t vidtaga jämkning i antalet löntagare inom de olika tjänstegraderna och löneklasserna, dock att inom vardera av de båda underavdelningarna för flottan och för kustartilleriet de särskilda summorna av i staten upptagna löner för regements-officerare, för kaptener (löjtnanter) samt för underofficerare härigenom icke må för året överskridas.

2:o Av anslaget utgå årliga avlöningstillägg:

till kapten i mellersta löneklassen efter uppnådd 43 års ålder med 300 kronor;

till kapten i lägsta löneklassen eller löjtnant efter uppnådd 37 års ålder med 300 kronor och efter uppnådd 43 års ålder med ytterligare 300 kronor; samt

till underofficer i lägre löneklassen efter uppnådd 42 års ålder med 150 kronor.

Bilaga n:r 14.

Stat för den civila personalen vid sjökarteverket.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
I. Bestämt anslag.					
1 förste aktuarie	3,600	1,800	400	5,800	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
1 aktuarie	2,600	1,600	300	4,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 kartograf	2,200	1,500	300	4,000	
1 manlig ritare eller gravör ..	1,700	1,000	300	3,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 400 kronor, efter 10 år med ytterligare 400 kronor och efter 15 år med än ytterligare 400 kronor.
11 manliga ritare eller gravörer	18,700	11,000	3,300	33,000	
1 redogörare	1,700	1,000	300	3,000	
1 kvinnligt biträde av andra graden	1,300	500	200	2,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
1 dito	1,300	500	200	2,000	
1 kvinnligt biträde av första graden	1,100	300	200	1,600	
1 vaktmästare	900	550	150	1,600	Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
Till arvode åt den, som förordnas att leda och övervaka rit- och gravyrarbetena	—	—	—	600	
Transport	—	—	—	61,100	

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Transport	—	—	—	61,100
Till arvoden åt extra personal, gratifikationer åt ritar- och gravörelever samt vikariats- ersättningar	—	—	—	12,800
Säger	—	—	—	73,900
II. Förslagsanslag.				
Till Ålderstillägg	—	—	—	5,000
Summa	—	—	—	78,900

Anm. 1. Den för förste aktuarien upptagna avlöningen utgår endast under förutsättning, att befattningshavaren icke är militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat, i vilket fall han endast äger uppbära arvode till belopp, som kan vara medgivet, allt eftersom han är militär i flottans stam eller reserv (med pension) eller å reservstat.

Anm. 2. Av varje Ålderstillägg, som tillkommer kvinnligt biträde, tillhöra 100 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringepennningar.

Anm. 3. Därest åt vaktmästaren anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse. skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlöningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

Bilaga nr 15.

Avlöningsstat för lotsstyrelsen.

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Bestämt anslag.					
Styrelsen.					
1 generallotsdirektör	7,000 —	3,000 —	1,000 —	11,000 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 byråchef	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	
1 d:o	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	
1 överfyringenjör	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	
Kanslibyrån.					
Andra gradens tjänstemän:					
1 sekreterare	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 500 kronor.
1 kamrerare	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	
Första gradens tjänstemän:					
1 registrator	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 revisor och bokhållare	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 d:o d:o	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 kassör och bokhållare	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 skrivbiträde	1,100 —	300 —	200 —	1,600 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor, efter 10 år med ytterligare 200 kronor och efter 15 år med än ytterligare 200 kronor.
1 d:o	1,100 —	300 —	200 —	1,600 —	
Fyringenjörkontoret.					
Andra gradens tjänstemän:					
1 fyringenjör	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 500 kronor.
1 d:o	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	
Transport	— —	— —	— —	77,700 —	

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Orts- tillagg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Transport	—	—	—	77,700	
<i>Första gradens tjänstemän:</i>					
1 verkmästare	2,200	1,500	300	4,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 d:o	2,200	1,500	300	4,000	
1 materialförvaltare	2,200	1,500	300	4,000	
Arvoden åt tekniska bi- träden	—	—	—	4,500	
Vikariatsersättning samt arvoden och flitpennin- gar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän	—	—	—	12,600	Efter 3 år kan lönen höjas med 100 kronor, efter 6 år med ytterligare 100 kronor och efter 9 år med än ytterligare 100 kronor.
1 förste vaktmästare	1,100	650	150	1,900	
1 vaktmästare	900	550	150	1,600	
1 d:o	900	550	150	1,600	
				111,900	
Förslagsanslag.					
Ålderstillägg	—	—	—	7,500	
Summa kronor	—	—	—	119,400	

Anmärkningsar:

1:o. Av varje ålderstillägg, som tillkommer skrivbiträde, tillhöra 100 kronor lön och 100 kronor tjänstgöringspenningar.

2:o. Därest åt förste vaktmästare eller vaktmästare anvisas bostad med bränsle, eventuellt med bränsle och lyse, skola med avseende härå gälla i kungörelsen den 1 november 1918, angående avlösningsförbättring från och med år 1919 för vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, meddelade bestämmelser.

Bilaga nr 16.

Avlöningsstat

för befälet vid lotsverket.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Bestämt anslag.					
1 lotskapten (Stockholm).....	3,200	2,000	400	5,600	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 do (Malmö)	3,200	2,000	—	5,200	
1 do (Göteborg)	3,200	2,000	—	5,200	
1 do (Umeå)	3,200	1,600	—	4,800	
2 lotskapten (Gävle och Kalmar)	6,400	3,200	—	9,600	
1 lotslöjtnant (Stockholm)	2,000	1,200	250	3,450	
1 do (Umeå)	2,000	1,200	—	3,200	
5 lotslöjtnanter (Gävle, Visby, Kalmar, Malmö och Göteborg)	10,000	6,000	—	16,000	
Ersättning till skrivbiträden och vaktmästare å lotskapensexpeditionerna	—	—	—	17,100	
				70,150	
Förslagsanslag.					
Ålderstillägg	—	—	—	11,000	
Summa kronor	—	—	—	81,150	

Anm. Såsom pensionsunderlag skall gälla det belopp, vartill lönen uppgår efter avdrag av 500 kronor för lotskapten och 200 kronor för lotslöjtnant.

Bilaga nr 17.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

Bestämt anslag.	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Beklädnads- bidrag.	Summa.	Efter resp. 3, 6 och 9 år kan lönen höjas varje gång med kronor.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 fyrmästare å ång- eller mo- torfyrskäpp	1,200 —	800 —	100 —	2,100 —	150 —
11 d:o å d:o	13,200 —	8,800 —	1,100 —	23,100 —	
1 reservfyrmästare.....	1,200 —	800 —	100 —	2,100 —	
1 fyrmästare å större fast fyr	1,200 —	700 —	100 —	2,000 —	
16 d:o å d:o	19,200 —	11,200 —	1,600 —	32,000 —	
1 d:o å fyrskepp	1,100 —	700 —	100 —	1,900 —	
5 d:o å d:o	5,500 —	3,500 —	500 —	9,500 —	
1 d:o å mindre fast fyr	1,100 —	600 —	100 —	1,800 —	100 —
52 d:o å d:o	57,200 —	31,200 —	5,200 —	93,600 —	
1 fyrvaktare och befälhavare å fyrskepp	900 —	550 —	100 —	1,550 —	
1 d:o d:o å d:o	900 —	550 —	100 —	1,550 —	
1 reservfyrvaktare	900 —	550 —	100 —	1,550 —	
1 d:o	900 —	550 —	100 —	1,550 —	
1 uppbördsfyrvaktare å fast fyr	850 —	500 —	100 —	1,450 —	
14 d:o å d:o	11,900 —	7,000 —	1,400 —	20,300 —	
1 fyrvaktare	750 —	450 —	100 —	1,300 —	
96 d:o	72,000 —	43,200 —	9,600 —	124,800 —	
1 fyrbiträde	700 —	400 —	100 —	1,200 —	
100 d:o	70,000 —	40,000 —	10,000 —	120,000 —	
Provianteringsbidragsamt sär- skilda arvoden och ersätt- ningar	—	—	—	6,000 —	
Förslagsanslag.				449,350 —	
Ålderstillagg			55,000: —		
Hyresbidrag			21,600: —		
Dagavlönning under vintertjänstgöring å fyrskepp			15,500: —		
Arvoden till å fyrskepp anställda personer, som tjänst- göra som styrmän eller maskinister			3,400: —		
Ersättning för mistsignalering			5,300: —		
Transport kronor			100,800: —	449,350 —	

			Summa.	
	Transport kronor	100,800:—	449,350	—
Arvoden till personal vid mindre fyrar		39,000:—		
Proviand eller spisningspenningar till personalen å fyrskepp.....		47,500:—		
Arvoden till extra biträden vid såväl fasta fyrar som å fyrskepp		46,700:—		
Vikariatsersättning		15,600:—		
Kostnader för ved och lyse in natura		25,000:—	274,600	—
Summa kronor			723,950	—

Anm. 1. Vid fast fyr anställda fyrmästare, uppbördsfyrvaktare, fyrvaktare och fyrbiträden erhålla, där så ske kan, fri bostad jämte ved och lyse. Där bostad undantagsvis icke kan beredas personal vid fast fyr, utgår, jämte ved och lyse in natura, hyresersättning enligt lotsstyrelsens bestämmande. Till personalen å fyrskepp utgår hyresbidrag med 800 kronor till fyrmästare eller reservfyrmästare, 250 kronor till fyrvaktare och befälhavare eller reservfyrvaktare samt 200 kronor till fyrvaktare och fyrbiträde.

Anm. 2. Då ordinarie befattning å fyrstaten varder ledig, vilken av lotsstyrelsen anses böra förändras till befattning med lägre avlöning eller indragas, skall anmälan därom av lotsstyrelsen göras hos Kungl. Maj:t, som äger ej mindre besluta, att befattningen skall tillsevidare icke återbesättas, än även, därest befattningen prövas böra på angivet sätt förändras, av den för befattningen i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som, intilldess förändring i staten kan varda genomförd, erfordras till avlöning åt den, som förordnas att bestrida de med befattningen förenade göromål.

Anm. 3. Pensionsunderlaget utgör för fyrmästare och reservfyrmästare 1,800 kronor, för fyrvaktare och befälhavare, reservfyrvaktare ävensom uppbördsfyrvaktare 1,100 kronor, för annan fyrvaktare 1,000 kronor samt för fyrbiträde 900 kronor.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I. **Marinen.**

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
--	---------------------------------	-----------------------------	------

A. **Departementet.**

1. Departementschefen	17,000: —	—	9
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och kommandoexpeditionen	71,600: —	—	9

B. **Marinförvaltningen och marinstaben.**

1. Marinförvaltningen	140,600: —	—	11
2. Förstärkning av anslaget till marinförvaltningen	—	45,970: —	13
3. Marinstaben	7,700: —	—	19

C. **Undervisningsverken.**

1. Sjökrigshögskolan	27,625: —	—	22
2. Sjökrigsskolan	48,469: —	—	23
3. Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid sjökrigsskolan	—	1,300: —	23
4. Skeppsgosseskolor	76,800: —	—	25
5. Marinintendentskolan	11,975: —	—	25

D. **Flottan.**

Avlöning, ersättningar m. m.

1. Avlöning för flottans kårer och stater	6,891,120: —	—	34
2. Rekapitulations- och avskedspremier vid flottan	143,000: —	—	64
3. Extra lönetillägg åt vissa tjänstemän och betjänte	—	500: —	65
4. Ersättning för rustning och rotering	3,120: —	—	65
5. Højning av avlöningen till månadslönare	—	92,873: —	66

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
Intendenturen.			
6. Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	497,756: —	—	68
7. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	—	224,000: —	78
8. Naturaunderhåll åt personal vid flottan	2,098,436: —	—	79
Nybyggnad och underhåll.			
9. Flottans nybyggnad och underhåll	3,195,050: —	—	84
10. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans ny- byggnad och underhåll	—	639,010: —	96
11. Krigsfartygsmateriel	—	—	96
12. Utvidgning och modernisering av flottans varv i Karls- krona	—	275,000: —	110
13. Sanitära anordningar å flottans varv i Karlskrona	—	36,700: —	126
14. Ändring och modernisering av sjömanskårens vid flot- tans station i Karlskrona avträdesinrättningar	—	81,700: —	129
15. Anordning för elektrisk svetsning å flottans varv i Karlskrona	—	50,000: —	131
16. Mekaniskt laboratorium å flottans varv i Stockholm	—	65,000: —	133
17. Elektrisk belysning i bostäder m. m. å Kastellholmen	—	43,600: —	135
18. Moderna arbetsmaskiner för flottans varv i Stockholm	—	94,800: —	139
19. Lyftkran för flottans varv i Stockholm m. m.	—	75,000: —	139
20. Anläggning av ett järnvägsspår å Galärvarvet	—	25,000: —	142
21. Lastautomobil för flottans varv i Stockholm	—	43,000: —	144
22. Örlogsdepå vid Göteborg	—	20,535: —	149
23. Inventarier för inkvartering av officerare och underoffi- cerare m. m. vid Göteborgs örlogsdepå	—	14,900: —	153
24. Örlogsdepå vid Härnösand	—	1,000,000: —	156
Övningar.			
25. Flottans krigsberedskap och övningar	4,052,000: —	—	158
26. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigs- beredskap och övningar	—	810,400: —	168
27. Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.	851,984: —	—	168
Artilleribehov.			
28. Skjutförsök och inskjutning av kanoner	40,000: —	—	172
29. Artilleribestyckning å vissa 1:a klass undervattensbåtar	—	60,000: —	174
30. Moderna brisansrör	—	30,000: —	174

Femte huvudtiteln.

345

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	sid.
Torped- och gnistsignalväsendet m. m.			
31. Merkostnader för färdigställandet av torpeder och av varmluftsapparater för torpeder m. m.	—	400,000: —	176
32. Framställande av nya typer av radioapparater ..	—	35,000: —	186
33. Provningsanstalt för gnismaterielen	—	30,000: —	188
34. Försök med torped-, gnist- och flygmateriel	—	50,000: —	191

Minväsendet.

35. Minmateriel	—	315,000: —	193
-----------------------	---	------------	-----

E. Kustartilleriet.

Avlöning.

1. Avlöning för kustartilleriets personal	1,758,435: —	—	199
2. Rekapitulations- och avskedspremier vid kustartilleriet	51,000: —	—	204

Intendenturen.

3. Beklädnad åt kustartilleriets manskap	122,655: —	—	205
4. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap	—	55,200: —	207
5. Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet	530,900: —	—	207

Nybyggnad och underhåll.

6. Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel ..	699,500: —	—	209
7. Förstärkning av reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel	—	139,900: —	219
8. Officersbyggnad i Vaxholms fästning	—	117,425: —	219
9. Vatten- och avloppsledningar för befäls- och underbefälsbyggnaderna vid Vaxholms kustartilleriregemente ..	—	35,000: —	222

Övningar.

10. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar	479,800: —	—	223
11. Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m.	430,000: —	—	228
12. Krigsövningar vid kustfästningarna	20,000: —	—	228
13. Lega och furagering m. m. för hästar vid kustartilleriet ..	—	75,000: —	229
<i>Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 1 häft.</i>			3973 18 44

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
Artilleribehov.			
14. Artilleriammunition för kustfästningarna	—	125,000: —	229
15. Ändring av vissa kustfästningarna tillhörande kanoner till luftkanoner	—	—	230
16. Provisoriska anordningar för spärr- och strandbestyck- ning i Vaxholms fästning	—	—	230
17. Luftförsvar av Karlskrona varv och fästning	—	27,000: —	230

Minväsendet.

18. Minmateriel	—	—	232
19. Permanenta mineringar vid kustfästningarna	—	50,250: —	232

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen	39,111: —	—	236
2. Åtgärder för civilanställning av uttjänt personal vid marinen	—	16,400: —	238
3. Försök med minmateriel	—	25,000: —	242

G. Diverse.

1. Personliga lönetillägg	—	2,945: —	243
2. Ålderstillägg	42,000: —	—	244
3. Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendenten under anställning eller kommendering utrikes	15,000: —	—	244
4. Resestipendium åt läkare vid marinläkarkåren	2,000: —	—	244
5. Rese- och traktementspenningar	55,500: —	—	244
6. Højning av dagtraktamentena	—	27,500: —	245
7. Flyttningshjälp	22,000: —	—	247
8. Sjukvård för marinen	175,960: —	—	249
9. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar	425,000: —	—	249
10. Arvoden åt vid skeppsgosse-kåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.	—	14,915: —	250
11. Skrivmaterialier och expenser m. m.	180,000: —	—	254
12. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m.	40,000: —	—	254

Femte huvudtiteln.

347

	Ordinarie anslag.	Extra anslag.	sid.
	Kronor.	Kronor.	
13. Tryckningskostnader	35,018: —	—	255
14. Diverse behov	22,254: —	—	255
15. Extra utgifter	105,000: —	—	255
16. Hyresutgifter	—	58,600: —	255
17. Kommittéer och utredningar genom sakkunniga	65,000: —	—	257
18. Tillfällig löneförbättring för viss personal vid marinen...	—	1,275,000: —	258
19. Extra biträden å flottans stationer och inom kustfästningarna	—	82,500: —	258
20. Biblioteksverksamheten för underbefäl och manskap vid marinen	—	8,200: —	264

II. Handeln.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.	127,900: —	—	265
2. Utförande av sjömätningar	—	173,200: —	272

Lots- och fyrväsendet.

3. Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna	3,656,709: —	—	273
4. Säkerhetsanstalter för sjöfarten	—	164,200: —	286

Nautisk-meteorologiska byrån.

5. Nautisk meteorologiska byrån	26,100: —	—	294
6. Förstärkning av reservationsanslaget till nautisk-meteorologiska byrån	—	2,700: —	300
7. Arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån	—	3,500: —	300
8. Tillfällig löneförbättring åt personalen vid nautisk-meteorologiska byrån	—	2,400: —	300
9. Förhöjda arvoden åt vissa kontrollstationsföreståndare	—	4,000: —	300
10. Ålderstillägg för personalen vid nautisk-meteorologiska byrån	2,000: —	—	301

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
III. Marinen och handeln.			
1. Tillfällig lönerreglering för vissa ordinarie befattningshavare inom den civila statsförvaltningen	—	343,400: —	302
2. Förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom den civila statsförvaltningen samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel.....	—	65,000: —	302
3. Semester Åt vid sjöförsvaret anställda arbetare	—	151,000: —	303

Sjätte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 9
januari 1919.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
Statsråden PETERSSON,
SCHOTTE,
PETRÉN,
NILSON,
LÖFGREN,
friherre PALMSTIERNA,
RYDÉN.
UNDÉN,
THORSSON.

1:o.

Departementschefen, statsrådet Schotte anmälde de frågor, som tillhörde regleringen av riksstatens sjätte huvudtitel för år 1920, samt anförde därvid följande.

Bihang till riksdagens protokoll 1919. 1 saml. 1 häft.

2369 18 1

A. Departementet.

Sedan numera handläggningen av ärenden angående regering och riksdag överflyttats från civildepartementet till justitiedepartementet, torde, enligt vad chefen för sistnämnda departement tidigare i dag meddelat, de hittills under sjätte huvudtiteln, rubriken »Departementet», uppförda ordinarie anslagen till lönefyllnad åt statsministern samt för avlöning åt statsråden utan departement ävensom extra anslaget till en handsekreterare åt statsministern bära hädanefter upptagas under andra huvudtiteln. Likaledes bör till andra huvudtiteln överflyttas kostnaden för två hittills å civildepartementets stat upptagna statsrådsvaktmästare, vartill jag här nedan återkommer.

1. Departementschefen, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 17,000: —

2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.

[1.]
Departemen-
tets avdelning
av Kungl.
Maj:ts kansli.
(Ordinarie
anslag.)

Vid överflyttning till justitiedepartementet av förenämnda två statsrådsvaktmästare torde med anledning härav påkallad ändring i staten för civildepartementet bära äga rum. Det ordinarie anslaget till civildepartementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, för närvarande uppgående till 205,400 kronor, kommer av sådan anledning att minskas med 3,200 kronor. Å andra sidan bör, enär 1918 års riksdag i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare beslutat visst tillägg till avlöningsstaten för civildepartementet, samma anslag ökas med därvid fastställda belopp, utgörande, efter frånräknande av på ifrågavarande statsrådsvaktmästare belöpande avlöningstillägg, 1,800 kronor. Slutligen torde, för beredande av löneförbättring i enlighet med av chefen för finansdepartementet denna dag angivna grunder åt 9 å staten upptagna kvinnliga biträden, en ytterligare förhöjning av anslaget erfordras med 3,600 kronor. Den sammanlagda erforderliga ökningen av anslaget skulle sålunda utgöra 2,200 kronor.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels från och med år 1920 fastställa sådan ändring i avlöningsstaten för civildepartementet, att därå upp-

förda anslag till två för tjänstgöring såsom statsråds-
vaktmästare avsedda förste vaktmästare ur staten ute-
slutas,

[1.]

*dels ock från och med samma år höja det ordi-
narie anslaget till departementets avdelning av Kungl.
Maj:ts kansli, nu 205,400 kronor, med 2,200 kronor
till 207,600 kronor.*

3. Övergångsstat, oförändrat ordinarie anslag,
förslagsanslag, högst kronor 15,600: —

4. Extra byrå för fattigvårdsärenden.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i proposition nr 168 till nästlidet års
riksdag därom gjorda framställning har riksdagen för anordnande av
en extra byrå för fattigvårdsärenden i civildepartementet, enligt av de-
partementschefen framlagt förslag, å extra stat för år 1919 under sjätte
huvudtiteln, rubriken »Departementet», anvisat ett förslagsanslag, högst,
27,000 kronor.

[2.]

*Extra byrå
för fattig-
vårdsärenden.
(Extra anslag.)*

Behov av anslag för berörda ändamål föreligger jämväl för år
1920, och torde ej förefinnas annan anledning till ändring av anslags-
beloppet än att, då med anslaget avsetts skola bestridas kostnaden för,
bland annat, ett kvinnligt biträde, vars avlöning beräknats till 1,150
kronor, anslaget bör ökas med 400 kronor eller vad som motsvarar
den avlöningsförbättring, som av chefen för finansdepartementet denna
dag föreslagits för kvinnliga biträden i allmänhet.

På grund härav får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå
riksdagen

*att för en extra byrå för fattigvårdsärenden i civil-
departementet på extra stat för år 1920 anvisa ett för-
slagsanslag, högst, 27,400 kronor.*

5. Extra föredragande för mål hos regeringsrätten.

Till avlönande av en extra föredragande inom civildepartementet
för mål hos regeringsrätten har riksdagen på extra stat för åren 1918
och 1919 anvisat ett förslagsanslag, högst, 7,000 kronor, därav 2,500
kronor skulle anses motsvara tjänstgöringspenningar.

[3.]

*Extra före-
dragande för
mål hos rege-
ringsrätten.
(Extra anslag.)*

- [3.] Då anslag för ifrågavarande ändamål erfordras även för år 1920, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till avlönande av *en extra föredragande inom civildepartementet för mål hos regeringsrätten* på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 7,000 kronor, därav 2,500 kronor skola anses motsvara tjänstgöringspenningar.

6. Extra föredragande för stadsplane- med flera ärenden.

- [4.] Till arvode åt en extra föredragande inom civildepartementet för stadsplane- med flera ärenden har riksdagen på extra stat för åren 1918 och 1919 anvisat ett förslagsanslag, högst, 3,000 kronor.
Extra föredragande för stadsplane- med flera ärenden.
 (Extra anslag.) Sådan extra föredragande erfordras jämväl för år 1920, och får jag därför hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till arvode åt *en extra föredragande inom civildepartementet för stadsplane- med flera ärenden* på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 3,000 kronor.

B. Regeringsrätten.

- [5.] Med hänsyn till av 1918 års riksdag, i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beslutat tillägg till avlöningsstaten för regeringsrätten, torde det ordinarie anslaget för detta ämbetsverk, för närvarande 93,700 kronor, böra förhöjas med 800 kronor.
Regeringsrätten.
 (Ordinarie anslag.)

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1920 höja det *ordinarie anslaget till regeringsrätten*, nu 93,700 kronor, med 800 kronor till 94,500 kronor.

C. Överståthållarämbetet.

1. Överståthållarämbetet.

Med hänsyn till av 1918 års riksdag, i samband med löneregleringen för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, beslutat tillägg till avlöningsstaten för överståthållarämbetets kansli torde det ordinarie anslaget till ämbetet, nu 97,822 kronor, böra ökas med 800 kronor till 98,622 kronor.

[6.]
Överståthållarämbetet.
(Ordinarie anslag.)

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1920 höja det *ordinarie anslaget till överståthållarämbetet*, nu 97,822 kronor, med 800 kronor till 98,622 kronor.

2. Provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner.

För provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner har riksdagen på extra stat anvisat anslag till följande belopp, nämligen: för år 1914 10,200 kronor, för år 1915 10,300 kronor, för vardera av åren 1916—1918 10,600 kronor samt för år 1919 11,100 kronor.

[7.]
Provisorisk
löneförbättring för
extra tjänstinnehavare
hos överståthållarämbetet.
(Extra anslag.)

Då beslut om ifrågavarande löneförbättring första gången vid 1913 års riksdag fattades, beräknades, att arvodesbeloppet skulle motsvara, för tre kanslister vad som då var bestämt för landskanslisterna i Stockholms län samt för ett kvinnligt biträde avlöningen efter den högre och för två kvinnliga biträden efter den lägre av de vid 1912 års riksdag godkända avlöningstyperna för kvinnliga biträden, dock med avdrag för envar av ifrågavarande tjänstemän och biträden av 50 kronor, sva-
rande mot pensionsavgift för ordinarie tjänstinnehavare.

Dessutom ansågos ålderstillägg böra utgå efter samma grunder som för ovannämnda ordinarie befattningshavare.

I enlighet med nämnda grunder, i vilka därefter någon förändring icke vidtagits, hava de ifrågavarande extra befattningshavarna beräknats för år 1919 böra åtnjuta följande avlöningsbelopp:

[7.]

		Arvode.	Ålderstillägg.	Summa.
1 kanslist	kronor	2,150: —	900: —	3,050: —
1 »	»	2,150: —	600: —	2,750: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 kvinnligt biträde	»	1,550: —	400: —	1,950: —
1 »	»	1,150: —	400: —	1,550: —
1 »	»	1,150: —	200: —	1,350: —
Kronor 10,300: —			2,800: —	13,100: —

Dessutom beräknades medel vara erforderliga för:

vikariatsersättningar åt nyssnämnda befatt- ningshavare	kronor	550: —	
vikariatsersättningar åt ordinarie befatt- ningshavare	»	700: —	
1 extra notarie	»	1,200: —	
gratifikation m. m.	»	550: —	3,000: —
		Summa kronor	16,100: —

Då det ordinarie anslaget bibehölls oför- ändrat å	kronor	5,000: —	
erfordrades extra anslag för år 1919 till förut nämnt belopp	»	11,100: —	16,100: —

I skrivelse den 13 maj 1918 meddelade överståthållarämbetet, att göromålen för de tre å ämbetets kansli anställda kanslisterna under de senare åren i hög grad ökats, men att särskilt för den av dem, som hade till åliggande att dels föra bankräkningar samt diaries rörande fångar, ekonomimål, depositioner och byggnadsärenden, dels uppsätta koncept till beslut om verkställighet av straff, förvandling av böter och enklare handräckningsskrivelser, dels ock upprätta statistik rörande vissa mål och ärenden, arbetet under åren 1917 och 1918 blivit så betungande, att detsamma icke kunde på ett tillfredsställande sätt utföras av en person. Orsaken härtill vore bland annat att söka i den omständigheten, att för nedsättande av fullföljdsavgift och kostnadsersättning för fullföljd av talan mot hovrätts domar och utslag företrädesvis överståthållarämbetet anlätades ävensom och framförallt däri, att antalet till urbota straff dömda personer på senare tid i oerhörd grad tilltagit. Då hjälp i arbetet för ifrågavarande tjänsteman, som av sin tjänst i allmänhet vore sysselsatt 11 timmar varje dag, icke kunde lämnas av

annan hos ämbetet anställd personal, föreläge ett tvingande behov av förstärkning i ämbetets arbetskrafter. [7.]

Med anledning av överståthållarämbetets berörda framställning be- myndigade Kungl. Maj:t den 28 juni 1918 ämbetet att, räknat från och med den 1 juni, tills vidare under år 1918 till en hos ämbetet anställd extra tjänsteman med uppgift att biträda vid handläggning av göromålen å ämbetets kansli utbetala avlöning efter 238 kronor 88 öre för månaden, motsvarande till nuvarande manliga extra tjänstemän utgående avlöning, jämte krigstidstillägg, varjämte medel härtill anvi- sades från sjätte huvudtiteln reservationsanslag till extra utgifter.

Därefter har överståthållarämbetet i skrivelse den 8 juli 1918 för- målt, att den ovan omförmälda ökningen i göromålen å ämbetets kansli, om än i viss mån beroende på nu rådande säregna förhållanden, kunde antagas alltjämt fordra ökad arbetskraft. För att icke göromålen skulle eftersättas, har ämbetet anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bereda anslag för tillsättande från och med år 1919 av en extra tjänsteman å ämbetets kansli utöver de dittills anställda och med samma avlöning som dessa.

Över sistnämnda framställning har statskontoret den 4 december 1918 yttrat sig och därvid tillstyrkt bifall till densamma.

Vidare har överståthållarämbetet i skrivelse den 2 september 1918 gjort framställning om anslag för år 1920 till provisorisk förbättring av de hos ämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänsteinne- havares löneförmåner.

Ämbetet har därvid anfört följande:

»Överståthållarämbetet har dels i skrivelse den 28 december 1916 hemställt, bland annat, att de extra tjänstemännen i ämbetets kansli måtte varda uppförda å ordinarie stat med samma avlöning, som då tillkom motsvarande befattnings- havare hos länsstyrelsen i Stockholms län, dels ock i skrivelse den 8 juli 1918 anhållit, jämte annat, att enahanda lönevillkor, som Kungl. Maj:t dåmera genom brev den 14 juni 1917 angående omorganisationen av fögderiförvaltningen m. m. medgivit landskanslister i Stockholms län, vilka motsvarade de extra tjänste- männen (kanslisterna) i ämbetets kansli, måtte vid de sistnämndas överflyttning till ordinarie stat tillerkännas dem. Därest ämbetets ovan berörda framställning vinner bifall med tillämpning för år 1920, kräves icke vidare för de ifrågavarande befattningshavarnes avlöning anslag å extra stat men i annat fall erfordras dylikt anslag, vilket med hänsyn till vad i samma framställningar anförts synes för år 1920 böra utgå till belopp av 15,550 kronor.

Ifrågavarande befattningshavare skulle i så fall nämnda år böra åtnjuta följande avlöningsbelopp:

[7.]

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Orts- tillägg.	Ålders- tillägg.	Summa kronor.
1 kanslist	1,450	900	200	1,200	3,750 ^{..}
1 "	1,450	900	200	800	3,350 ^{..}
1 "	1,450	900	200	400	2,950
1 "	1,450	900	200	—	2,550
1 kvinnligt skrivbiträde	1,000	550	—	400	1,950
1 " "	800	350	—	400	1,550
1 " "	800	350	—	200	1,350
					17,450
Övriga utgifter, som vid det ifrågavarande anslagets beviljande beräknats, äro vikariatsersättningar under semester, vilka, om dessa befattningshavare ökas med en, böra för dem utgå med kronor					650
och för ordinarie befattningshavare med					700
till 1 extra notarie					1,200
» gratifikationer m. m.					550
Summa kronor					20,550

Från denna summa bör avdragas det ordinarie anslaget för extra biträden och vikariatsersättning m. m. 5,000 kronor.»

Överståthållarämbetet har därför anhållit, att under ovan angivna förutsättning på extra stat för år 1920 måtte anvisas ett belopp av 15,550 kronor.

Departements-
chefen.

De av ämbetet i ovanberörda skrivelser den 28 december 1916 och den 8 juli 1918 gjorda framställningar om löneförbättring för de hos ämbetet anställda ämbets- och tjänstemän hava överlämnats till löne-regleringskommittén för avgivande av yttrande. Enligt vad jag inhämtat, är kommitténs utlåtande ej att förvänta i sådan tid, att ärendet kan föreläggas innevarande års riksdag. Då frågan om förbättring av avlöningsförmånerna åt de manliga extra befattningshavare, vilkas arvoden utgå från nu förevarande anslag, äger samband med frågan om dylik förbättring åt tjänstemännen å ämbetets ordinarie stat, torde för nämnda extra befattningshavare för år 1920 böra räknas med hittills utgående avlöningsförmåner.

Vad överståthållarämbetet anfört giver vid handen, att för bestridande av göromålen å ämbetets kansli erfordras ytterligare en extra

tjänsteman, vilken bör åtnjuta avlöning enligt samma grunder som de tre hittillsvarande kanslisterna. Då behov av denne befattningshavare föreligger även under år 1919, kommer jag i annat sammanhang göra framställning om anvisande av härför erforderliga medel, 2,150 kronor, å tilläggsstaten för samma år.

[7.]

Beträffande de hos ämbetet anställda kvinnliga skrivbiträdena lärar vid bestämmande av avlöningsbeloppen hänsyn böra tagas till av chefen för finansdepartementet denna dag framlagt förslag till reglering av de kvinnliga biträdenas avlöningsförmåner i allmänhet. Arvodena för nu ifrågakvarande biträden torde sålunda, efter sedvanligt avdrag för pensionsavgift, böra förhöjas för ett biträde till 1,950 kronor samt för de två övriga till 1,550 kronor. Då de extra kvinnliga biträdena hos ämbetet nu äro berättigade till ålderstillägg, synes sådan förmån böra enligt de föreslagna nya bestämmelserna fortfarande tillerkännas dem, därvid för vardera av två biträden böra beräknas 3 ålderstillägg om 200 kronor eller tillhopa 600 kronor och för det tredje biträdet ett ålderstillägg om 200 kronor.

De extra befattningshavarna skulle således år 1920 äga åtnjuta följande avlöningsbelopp:

		Arvode.	Ålderstillägg.	Summa.
1 kanslist	kronor	2,150: —	900: —	3,050: —
1 »	»	2,150: —	600: —	2,750: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 »	»	2,150: —	—	2,150: —
1 kvinnligt biträde	»	1,950: —	600: —	2,550: —
1 »	»	1,550: —	600: —	2,150: —
1 »	»	1,550: —	200: —	1,750: —
Kronor 13,650: —		3,200: —	16,850: —	

Beträffande övriga utgifter lär ingen annan ändring vara påkallad än att efter tillkomsten av den nya manliga extra befattningen samt förhöjningen av de kvinnliga biträdenas avlöningsförmåner det beräknade beloppet för vikariatsersättningar till befattningshavare å extra stat bör ökas med 250 kronor, vadan sålunda nämnda övriga utgifter komma att uppgå till 3,250 kronor.

Då från sammanlagda utgiftssumman, 20,100 kronor, drages den å ämbetets ordinarie stat uppförda anslagsposten å 5,000 kronor för extra biträden och vikariatsersättning m. m., skulle på extra stat för år 1920 behöva anvisas 15,100 kronor.

[7.] Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänst innehavares avlöningsförmåner* på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 15,100 kronor.

3. Utgivande av »Polisunderrättelser».

[8.] Under en följd av år beviljade riksdagen ett gemensamt anslag till utgivande av tidningarna »Polisunderrättelser» och »Meddelanden angående automobiltrafik». I samband med införande av en ordnad registrering av bilar särskildes emellertid genom beslut vid 1915 års riksdag kostnaderna för de båda publikationerna, och anvisades till fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1916 ett belopp av 26,400 kronor. För ifrågavarande ändamål har riksdagen därefter anvisat för år 1917 36,900 kronor, för år 1918 38,400 kronor och för år 1919 48,000 kronor, varjämte 1918 års riksdag på tilläggsstat för år 1918 beviljat 9,600 kronor till täckande av brist, som beräknats uppkomma i det för samma år anvisade anslag. Anslagsökningen under åren 1917—1919 har nödvändiggjorts dels därav, att en utvidgning av tidningen från och med år 1916 ägt rum, dels ock av den under senare tid inträdda stegringen av såväl sättnings- och tryckningskostnader som pappersprisen.

Överståthållarämbetet. I skrivelse den 19 september 1918 har överståthållarämbetet gjort framställning om anslag för tidningens fortsatta utgivande under år 1920 ävensom om anvisande av medel till täckande av brist, som beräknades uppkomma i de av riksdagen för åren 1918 och 1919 anvisade anslag.

Till stöd för sin framställning har överståthållarämbetet åberopat en till ämbetet avlåten skrivelse i ämnet från tredje polisintendenten i Stockholm, som däri anfört följande:

Den oavbrutna, synnerligen stora ökning i brottsligheten, som alltsedan början av år 1918 ägt rum, hade medfört, att rikets polismyndigheter måst i vida större omfattning än förut anlita tidningen »Polisunderrättelser» för efterlysningar om brott och brottslingar m. m. Detta å sin sida hade orsakat, att omfånget såväl av varje tidningsnummer som av till tidningen hörande register under år 1918 måst oavbrutet ökas och detta i en grad, som icke kunnat förutses. Under det att sålunda under senare delen av år 1917 tidningen utgått i 6- eller någon gång i 8-sidiga nummer, utginge tidningen nu i 10- à 12-sidiga nummer. En

[8.]

sådan ökning i tidningens omfång hade uppenbarligen icke kunnat äga rum utan att kostnaderna för dess tryckning väsentligen ökats. Till belysande av denna kostnadsstegring anfördes, att tryckningen av ett 6-sidigt nummer i nu utgående upplaga uppginge till 132 kronor 25 öre, under det att tryckningen av ett 12-sidigt nummer i upplaga av samma storlek belöpte sig till 264 kronor 50 öre. Härtill komme, att, då intet av de tryckerier, från vilka anbud för tidningens tryckning infordrats, velat i kontrakt åtaga sig tryckningen för en för hela året bestämd summa, utan förbehållit sig rätt att, i den mån materiel och arbetskostnader under år 1918 steg, öka priset, man icke kunnat undgå den ökning i tryckningskostnaderna av omkring 15 %, som under året fordrats av det tryckeri, vilket såsom lägsta anbudsgivare fått sig tidningens tryckning anförtrödd. Det vore därför redan nu uppenbart, att det belopp, 48,000 kronor, som för år 1918 stode till förfogande, icke komme att räcka till, utan att utöver detta belopp komme att erfordras en summa, som för närvarande icke kunde bestämt fixeras, men som icke torde komma att understiga 20,000 kronor.

Då för närvarande icke några omständigheter föreläge, som kunde giva anledning till antagande, att brottsligheten under år 1919 komme att sjunka och att i följd därav tidningen »Polisunderrättelser» då komme att tagas i anspråk i mindre omfattning än nu, torde man icke heller kunna antaga, att tidningsnumrens omfång under sagda år kunde göras mindre än för närvarande. Icke heller vore man berättigad antaga, att kostnaderna för tidningens tryckning komme att sjunka. Vid sådant förhållande och då omfånget av tidningsnumren — såsom förut antytts — successivt under 1918 års lopp ökats till det nuvarande, komme tryckningskostnaderna år 1919 att överstiga detta års tryckningskostnader. Härtill komme en annan omständighet. Tidningen utgaves för närvarande varannan dag. Genom det betydande arbete, som vore förenat med redigering och korrekturläsning av tidningsnummer med 10 à 12 sidor, kunde tidningen för närvarande icke postbehandlas samma dag, den utgaves. Detta vore emellertid synnerligen olämpligt för en publikation, som skulle tjäna en verksamhet, där snabbhet i åtgärds vidtagande vore en väsentlig förutsättning för att verksamheten skulle lämna gott resultat. Det syntes därför nödvändigt att från och med år 1919 göra tidningen daglig. I sådant fall komme varje nummer, såvitt nu kunde beräknas, att böra omfatta 6 sidor. Tidningens dagliga utgivande med angivet omfång komme emellertid att ställa sig omkring 4,000 kronor dyrare per år räknat än tidningens utgivande varannan dag i 10- à 12-sidiga nummer. Vare sig tidningen utgaves dagligen eller ej år 1919, torde det bliva nödvändigt att öka redaktionspersonalen, som nu utgjordes av fyra personer, med ytterligare ett kvinnligt biträde med avlönning av 1,200 kronor per år. Av det anförda torde sålunda framgå, att det för år 1919 beviljade belopp, 48,000 kronor, icke komme att täcka kostnaderna för tidningens utgivande under sagda år. Såvitt för närvarande kunde beräknas, torde utöver sagda belopp erfordras ytterligare minst omkring 30,000 kronor.

Vidkommande år 1920 finnes för närvarande icke anledning antaga, att kostnaderna för tidningens utgivande skulle komma att understiga samma kostnader för år 1919, utan torde desamma böra beräknas till enahanda belopp, d. v. s. minst 78,000 kronor.

Under åberopande av berörda skrivelse från tredje polisintendenten har överståthållarämbetet i sin skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte

- [8.] ej mindre föreslå riksdagen att för år 1920 bevilja ett anslag av 78,000 kronor till fortsatt utgivande under nämnda år av tidningen »Polisunderrättelser», än även ställa till ämbetets förfogande dels till täckande av den ökade kostnad, som beräknats uppstå för tidningens utgivande under år 1919, ett anslag av 30,000 kronor, dels ock till täckande av den brist, som komme att uppstå i det för tidningens utgivande under år 1918 beviljade anslag, ett belopp, om vars storlek ämbetet anhållit att framdeles få inkomma med anmälan.

Sedermera har överståthållarämbetet i skrivelse den 19 november 1918 anmält, att det belopp, som erfordrades för täckande av brist i 1918 års anslag, utgjorde 23,000 kronor.

Departements-
chefen.

Den av tredje polisintendenten beräknade kostnadsökningen för år 1920, 30,000 kronor, är föranledd dels av prishöjningen å tryckalster, ökade arbetslöner m. m., dels ock av den ökade omfattning, vari tidningen, som hädanefter torde komma att bli daglig, numera måste utgivas. Sistnämnda omständighet har sin orsak i den synnerligen starka ökning av brottsligheten, som på senare tid inträtt och som nödvändiggjort, att polismyndigheterna i riket i vida större utsträckning än förut måst anlita tidningen för efterlysningar om brott och brottslingar m. m. Mot det föreslagna beloppet synes ej vara något att erinra. Jag förutsätter emellertid, att överståthållarämbetet genom att, på sätt hittills ägt rum, i vanlig ordning infordra anbud å tryckningen söker såvitt möjligt nedbringa kostnaden. För år 1920 skulle alltså för ifrågavarande ändamål erfordras ett anslag av 78,000 kronor.

Då emellertid kostnaden för tidningens utgivande under år 1919 icke lärer kunna beräknas understiga sistnämnda belopp, torde för täckande av den brist, som i anledning härav uppkommer i det av riksdagen till fortsatt utgivande av nämnda tidning för år 1919 anvisade anslag, ett belopp av 30,000 kronor böra anvisas å tilläggsstat för år 1919. Likaledes synes å tilläggsstaten för nämnda år böra beviljas ett belopp av 23,000 kronor till täckande av den brist, som uppkommit i de av riksdagen till fortsatt utgivande av tidningen för år 1918 anvisade anslag. Det sammanlagda belopp, som skulle erfordras å tilläggsstat för år 1919, utgör således 53,000 kronor. Härtill återkommer jag emellertid i annat sammanhang.

Under förevarande punkt hemställer jag alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag, högst, 78,000 kronor.

4. Registrering av automobiler.

Till bestridande av utgifter för registrering av automobiler har riksdagen på extra stat anvisat förslagsanslag av 46,000 kronor för år 1916, 3,000 kronor för år 1917, 4,500 kronor för år 1918 samt 5,300 kronor för år 1919, att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler. Nämda avgifter hava i riksstaten uppförts bland inkomsterna, för år 1916 med 76,000 kronor, för år 1917 med 15,000 kronor, för år 1918 med 21,700 kronor och för år 1919 med 22,500 kronor.

[9.]
Registrering
av automo-
biler.
(Extra anslag.)

Av det för år 1919 för ifrågavarande ändamål anvisade förslagsanslaget beräknades 4,500 kronor för utgivande och tillhandahållande under nämnda år av publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik», 500 kronor för tryckning av blanketter till automobilregister, vilka blanketter enligt kungörelsen den 12 november 1915 om automobilregisters förande m. m. tillhandahållas efter rekvisition hos registratorn i civildepartementet, samt 300 kronor för ersättning till den räkenskapsförare hos överståthållarämbetet, som erhöle uppdrag att under år 1919 mottaga, kvittera och redovisa inkommande avgifter för registrering av automobiler och motorcyklar samt för sådan registrerings kungörande.

I skrivelse den 10 september 1918 har överståthållarämbetet hemställt om anvisande av ett anslag av 4,500 kronor för fortsatt utgivande av nämnda publikation under år 1920.

Ämbetet har därvid anfört, att kostnaden för publikationen visserligen för närvarande syntes för år 1918 komma att stanna vid 4,000 kronor, men som detta torde bero på tidningens på grund av den rådande inskränkningen av automobiltrafiken tillfälligt minskade omfattning, samt det tryckeri, som ombesörjde publikationens tryckning, reserverat sig för eventuella prisförhöjningar, har ämbetet ansett, att anslagssumman borde beräknas till samma belopp som för år 1919 eller 4,500 kronor.

Därjämte har ämbetet hemställt om beviljande för år 1920 av ett anslag av 300 kronor till ersättning åt förenämnde räkenskapsförare hos ämbetet.

Till bestridande av utgifter för registrering av automobiler torde jämväl för år 1920 böra äskas ett förslagsanslag, avsett att täckas av inflytande registreringsavgifter. Från detta anslag böra till en början

Departements-
chefen.

- [9.] utgå kostnaderna för utgivande och tillhandahållande av publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik». Dessa kostnader hava av överståthållarämbetet beräknats till 4,500 kronor. Häremot synes icke vara något att erinra.

Vidare torde av anslaget, i likhet med föregående år, böra bestridas kostnaderna dels med ett belopp av 300 kronor för ersättning till den hos överståthållarämbetet anställde räkenskapsföraren för hans förut angivna bestyr med registreringen, dels ock för tryckning av blanketter till automobilregistret. Sistnämnda kostnad lärer för år 1920 kunna beräknas till samma belopp som för år 1919 eller 500 kronor.

Hela det behöfliga anslagsbeloppet skulle alltså bliva 5,300 kronor eller enahanda belopp, som beviljats för år 1919. Jag erinrar i detta sammanhang, att registreringsavgifter för automobiler bland inkomsterna för år 1920 beräknats till 10,000 kronor.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *bestridande av utgifter för registrering av automobiler* på extra stat för år 1920 anvisa ett förslagsanslag av 5,300 kronor, att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler.

D. Landsstaten.

1. Landshövdingarna, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 318,500:—

[10.] I detta sammanhang ber jag få underställa Kungl. Maj:ts prövning särskilda framställningar angående ersättning åt landshövdingarna för vissa tjänsteresor utom länet.

*Ersättning åt
landshövding-
arna för
vissa tjänste-
resor utom
länet.*

Enligt § 38 i instruktionen för landshövdingarna den 10 november 1855 ålåg det landshövding att årligen besöka olika orter av länet till inhämtande av närmare kännedom av vad till länets bästa kunde lända.

Detta stadgande har numera ersatts av § 40 i instruktionen för landshövdingarna i rikets län m. m. den 12 april 1918, enligt vilket lagrum det åligger landshövding att söka vinna förtrogenhet med för-

hållandena inom länet och för sådant ändamål genom resor och möten med länets invånare göra sig underrättad om de olika orternas tillstånd och behov.

[10.]

Så länge det ålåg landshövding att förrätta mönstringarna med de beväringsskyldiga, hade han vid de därav föranledda vidsträckta resorna inom länet det bästa tillfälle att på samma gång lära känna länets förhållanden och behov. Härtill togs också hänsyn, när vid 1884 års riksdag, i sammanhang med den då avlåtna propositionen om landshövdingelöneregleringsfondens indragning till statsverket, Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag till definitivt bestämmande av landshövdingarnas löneförmåner. Kungl. Maj:t gjorde nämligen därvid framställning, att landshövding skulle för de årligen återkommande resorna i anledning av beväringsmönstringarna äga åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente, men särskild gottgörelse för hans resor i övrigt inom länet ifrågasattes icke. Vad Kungl. Maj:t föreslog blev av riksdagen godkänt.

Genom 1885 års värnpliktslag, som trädde i kraft den 1 januari 1887, befriades landshövdingarna från skyldighet att förrätta beväringsmönstringar. Därigenom bortföll emellertid möjligheten att utan särskild kostnad fullgöra plikten i fråga om de årliga resorna till inhämtande av kännedom om länet. Då därigenom en rubbning inträtt i de förhållanden, som varit bestämmande för Kungl. Maj:ts beräkningar av de lönebelopp, som Kungl. Maj:t enligt propositionen till 1884 års riksdag ansåg böra för landshövdingarna fastställas, föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1887 års riksdag, att landshövding måtte berättigas att från och med sistnämnda år för resor, som han verkställde till inhämtande av närmare kännedom om vad till länets bästa kunde lända, erhålla rese- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente, dock med högst visst för varje särskilt län angivet belopp. Denna proposition, som emellertid avstyrktes av statsutskottet, kom på grund av riksdagsupplösning icke att behandlas av riksdagen.

Efter det landshövdingarna från och med år 1902 tillagts rätt att åtnjuta fria resor å statens järnvägar inom länet, togs frågan om reseersättning åt landshövdingarna i vissa län upp i en vid 1902 års riksdag inom andra kammaren väckt motion, vari hemställdes, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, under vilka villkor landshövdingarna inom de sex nordligaste länen skulle kunna berättigas erhålla ersättning av allmänna medel enligt resereglementet för resor, som de inom sina län

- [10.] företoge i ändamål att allsidigt lära känna länets och befolkningens förhållanden.

I sitt över berörda motion avgivna utlåtande förklarade sig statsutskottet anse, att åtminstone icke inom samtliga de åsyftade sex länen särskilda förhållanden påkallade, att ersättning för resor i det angivna syftet tillerkändes landshövdingarna. Även beträffande de längst i norr liggande av dessa län fann utskottet det mycket tvivelaktigt, huruvida de stora avstånden och det jämförelsevis föga utvecklade kommunikationsväsendet jämte inom länen i övrigt rådande säregna förhållanden krävde, att ifrågavarande förmån medgäves landshövdingarna därstädes. Då, enligt utskottets mening, i allt fall Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att, därest någon åtgärd i omförmäld riktning skulle bliva av verkligt behov påkallad, häråt ägna sin uppmärksamhet, ansåg sig utskottet böra hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

I enlighet härmed blev jämväl riksdagens beslut.

Med anledning av en av landshövdingen i Västerbottens län i ämnet gjord framställning föreslog Kungl. Maj:t i 1917 års statsverksproposition riksdagen medgiva, att landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län finge berättigas att vid resor för besökande av olika orter inom respektive län till inhämtande av närmare kännedom om vad till länets bästa kunde lända av statsverket åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt anlitan- de av vägvisare och bärare.

Denna Kungl. Maj:ts framställning blev av riksdagen bifallen.

Fram-
ställningar
om ersätt-
ning för resor
utom länet.

I skrivelse den 30 maj 1918 har dåvarande t. f. landshövdingen i Västerbottens län A. R. Hagen gjort framställning om rätt för landshövdingarna att vid vissa tjänsteresor åtnjuta reseersättning enligt gällande resereglemente samt därvid anfört följande:

De nuvarande tidsförhållandena påfordrade som naturligt vore en livligare verksamhet från landshövdingarnas sida för länets angelägenheter i olika hänseenden än någonsin tillföre. Sammanträden med länsinvånarna hölles allt som oftast och personliga underhandlingar behövde gång efter annan föras med länets mera ledande eller inflytelserika män.

Åtskilliga av dessa, i riksdagsmannavärv eller av annan anledning, vistades stor del av året i Stockholm och cheferna för industriföretagen i länet vore bosatta i Stockholm. Detta gjorde, att resor esomoftast måste företagas till Stockholm, om något skulle med erforderlig skyndsamhet kunna uträttas. Dylika resor hade på senare tid nödvändiggjorts även för att med fackmän m. fl. konferera angående den pågående verksamheten för landsbygdens elektrifiering, vilken länsstyrelsen ansett sig böra i möjligaste mån söka främja och understödja. Planer

[10.]

på undersökningar angående järnvägsföretag inom länet hade ock föranlett resor till huvudstaden för underhandling med vederbörande. Vidare hade livsmedelsförhållandena och livsmedelsregleringen påkallat resor för konferenser med folkhushållningskommissionen eller andra kommissioner.

Det vore uppenbart, att utgifterna för dylika ganska ofta återkommande resor, för vilka ersättning icke vore anvisad, skulle bliva ganska betungande, helst som landshövdingarnas avlöningsförmåner vore oförändrade allt sedan år 1884, och det kunde antagas, att mången högst nödvändig resa av kostnadsskäl underlättes eller ock anordnades så, att den rätta tidpunkten för densamma försuttes.

Vid gemensam handläggning av ärende med annan länsstyrelse hade mången gång uppstått behov att anordna sammanträffande mellan landshövdingarna eller representanter för länsstyrelserna inom olika län. I regel hade av kostnadsskäl frågan om ett dylikt önskvärt sammanträffande fått förfalla, den sak det gällt helt visst mången gång till verkligt men.

Genom kungörelse den 10 maj 1918 hade förordnats, att landshövding eller vid förfall för honom den i tjänsten varande äldste avdelningschefen i länsstyrelsen skulle vara ledamot av livsmedelsstyrelse. Detta åliggande påkallade icke någon resa eller utgift i de fall, där allenast en livsmedelsstyrelse funnes i länet med säte i residensstaden. Inom Västerbottens län funnes emellertid tre livsmedelsstyrelser, av vilka en hade sitt säte i Lycksele och en i Skellefteå. Inställelsen i Lycksele och Skellefteå erfordrade utgifter för såväl resa som vivre m. m. och för den händelse, vilket ju kunde ifrågakomma, att en livsmedelsnämnd, placerad utom residensstaden, behövde besökas, uppkomme jämväl dylika utgifter. Skulle något gagn vinnas av den nya bestämmelsen, syntes självklart, att kostnaderna för inställelserna hos livsmedelsstyrelse eller livsmedelsnämnd utom residensorten borde gottgöras.

För sin del hade landshövdingen Hagen den uppfattningen, att det vore i enlighet med statens bästa, att landshövdingarna tillerkändes ersättning enligt gällande resereglemente för alla tjänsteresor vare sig inom eller utom länet. En dylik mera omfattande bestämmelse skulle måhända erfordra en mera ingående och tidskrävande undersökning, vilket syntes nu böra undvikas med hänsyn till betydelsen av att här ifrågasatta ersättningar omedelbart måtte komma till stånd.

Landshövdingen Hagen har därför begränsat sin framställning till att, under åberopande av det anförda, hemställa, att åtgärder måtte vidtagas för att landshövdingarna snarast möjligt tillerkändes rätt till ersättning enligt gällande resereglemente dels för ett lämpligt antal tjänsteresor utom länet, förslagsvis 15 om året, därav högst 12 till Stockholm, dels ock för inställelse vid sammanträde med livsmedelsstyrelse eller livsmedelsnämnd i länet utom residensstaden. Där avdelningschef i landshövdings ställe bevistade dylikt sammanträde eller vid gemensam handläggning av ärende med annan länsstyrelse företogs resa, borde ersättning på enahanda sätt tillkomma honom.

Vidare har landshövdingen i Norrbottens län C. G. O. Malm i skrivelse den 2 augusti 1918 hemställt om åtgärders vidtagande för att

- [10.] bereda landshövdingarna ersättning enligt gällande resereglemente för ett lämpligt antal tjänsteresor till Stockholm.

Behovet av sådana tjänsteresor torde alltid hava förefunnits, men hade numera gjort sig ännu starkare kännbart, för att landshövdingarna under rådande kristider, då den statliga verksamheten grepe allt djupare in i samhällslivets olika områden, särskilt i alla frågor rörande reglering av produktion och konsumtion, skulle kunna effektivt bevaka länets intressen och bringa förhållandena inom länet till vederbörandes kännedom. För de närmaste åren krävdes också för Norrbottens läns vidkommande för en hel del kommunikations-, elektrifierings- och kolonisationsfrågor, ävensom avvitrings- och lappfrågor, tät konferenser med de centrala myndigheterna i huvudstaden.

De oerhört ökade kostnaderna för resor och vivre gjorde det ännu svårare än under gångna tider för landshövdingarna att genom dylika resor, som de nödgades bekosta med egna medel, vårda sig om länets intressen.

Antalet dylika tjänsteresor till huvudstaden, som landshövdingarna borde äga att göra med åtnjutande av reseersättning, syntes lämpligen böra sättas till åtminstone 12 per år.

Statskontoret.

På anmodan har statskontoret den 6 november 1918 avgivit yttrande över berörda framställningar samt därvid anfört följande:

»Enligt vad statskontoret inhämtat, har Kungl. Maj:t genom brev den 20 juni 1918 förklarat, att landshövding må vid resa för deltagande i sammanträde med livsmedelsstyrelse å annan ort än residensstaden åtnjuta resekostnadsersättning enligt gällande resereglemente. Vid sådant förhållande synes ytterligare åtgärd knappast erfordras för beredande av ersättning åt landshövdingarna för resor i anledning av bestyret med livsmedelsregleringen.

Vad åter angår framställningen, i vad den avser ersättning till landshövdingarna för tjänsteresor utom länet, finnes onekligen åtskilligt, som talar för medgivande av en dylik ersättning. Särskilt vill statskontoret i detta sammanhang fästa uppmärksamheten vid det av landshövdingen Hagen åberopade förhållandet, att landshövdingarnas alltsedan år 1884 med oförändrade belopp utgående löner till följd av penningvärdets sjunkande blivit alltmer otillräckliga. I synnerhet har detta varit fallet under de senare åren, då de ständigt nya och höjda fordringar, som ställts på landshövdingarnas ingripande inom skilda områden av samhälls- och näringslivet, otvivelaktigt medfört betydligt ökade merkostnader i tjänsten, särskilt för resor. Visserligen hava landshövdingarna erhållit någon lättnad i detta avseende, i det att de alltsedan år 1902 undfått fribiljetter å statens järnvägar för resor inom länet, vartill kommer, att landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län genom kungl. brevet den 29 juni 1917 erhållit rätt att vid resor för besökande av olika orter inom länet till inhämtande av vad till länets bästa kan lända åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlåtande av vägvisare och bärare. Ytterligare åtgärder härutinnan torde dock få anses motiveerade; och särskild uppmärksamhet måste givetvis ägnas åt denna angelägenhet, när fråga blir om reglering av landshövdingarnas avlöningsförmåner.

I avvaktan härå synes emellertid provisorisk ersättning lämpligen kunna beredas åtminstone de av de ökade resekostnaderna mest betungade landshöv-

[10.]

dingarna. För denna ersättning skulle kunna ifrågasättas flera olika former. Så till exempel skulle landshövdingarna kunna erhålla bestämda årliga ersättningsbelopp, avpassade efter avståndet från vederbörande residensstad till huvudstaden. I detta fall torde det dock vara nödvändigt att av riksdagen begära särskilt anslag för ändamålet. En annan utväg, måhända den enklaste och minst kostsamma, vore att för landshövdingarna, särskilt de längst bort från Stockholm boende, medgiva fribiljetter å statens järnvägar, även för resor utom länet. Slutligen kan ifrågakomma den av landshövdingen Hagen föreslagna åtgärden att tillerkänna landshövdingarna rätt till ersättning enligt gällande resereglemente för ett lämpligt antal tjänsteresor utom länet. Beträffande detta förslag vill statskontoret framhålla, att statskontoret icke anser sig kunna ingå på ett bedömande av frågan, i vad mån det kan vara för landshövdingarna nödvändigt att, för fullgörande av sina i instruktionen den 12 april 1918 föreskrivna åligganden, företaga resor utom länet, varjämte statskontoret vill framhålla, att för vederbörande landshövding ju alltid den utvägen står öppen att, när sådan resa i tjänstens intresse är nödig, göra särskild framställning om ersättning för resekostnaden. Det torde dock ej kunna förnekas, att detta förfarande medför omgång och tidsutdräkt, varför statskontoret för sin del ej har något att erinra mot att åt vissa av de längst från Stockholm boende landshövdingarna, åtminstone landshövdingarna i Västerbottens och Norrbottens län, beviljas rese- och traktementersättning för det antal tjänsteresor utom länet, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma; och torde sålunda uppkommande kostnader böra bestridas av sjätte huvudtiteln's förslagsanslag till rese- och traktementutgifter.»

Då, såsom statskontoret framhållit, landshövding tillerkänts rätt till reseersättning enligt gällande resereglemente vid resa för deltagande i sammanträde med livsmedelsstyrelse å annan ort än residensstaden, torde landshövdingen Hagens framställning i denna del icke tarva vidare åtgärd.

Departements-
chefen.

Beträffande frågan om ersättning för tjänsteresor utom länet, hava förhållandena, särskilt under senare åren, påkallat en allt livligare verksamhet från landshövdingarnas sida i länets olika angelägenheter. Behovet av landshövdingens personliga ingripande i en del frågor har därför nödvändiggjort täta resor jämväl utom länet, särskilt till Stockholm för underhandlingar med därvarande centrala myndigheter m. m. För vederbörande departementschef är det allt emellanåt av nöden att för överläggning om olika förhållanden sammanträffa med flera eller färre av landshövdingarna. Där så ej kunnat ske, har en ofta vidlyftig skriftväxling måst äga rum. Men uppenbart är, att denna senare åtgärd icke alltid kan bliva lika gagnande som den förra. För de resor, som landshövdingarna på grund av ovan berörda förhållanden företaga till huvudstaden, har ingen som helst ersättning utgått. Dessa resor hava därför också, särskilt på grund av de på senaste åren stegrade resekostnaderna, medfört betydligt ökade merutgifter i tjänsten, vilka känts så mycket

- [10.] mera betungande, som landshövdingarnas löner, vilka alltsedan år 1884 utgå med oförändrade belopp, med penningvärdets hastiga nedgång i allt högre grad visat sig otillräckliga. Det synes därför med billighet och rättvisa överensstämmande, att landshövdingarna beredas någon ersättning för dessa för länets bästa behöfliga resor till huvudstaden. Vid övervägande av de förslag, som i ämnet framkommit, har jag funnit mig böra förorda, att ersättning för själva resekostnaden må enligt gällande reglemente utgå för tolv tjänsteresor årligen från residensstaden till Stockholm och åter, därvid i enlighet med stadgandet i 2 § av samma reglemente avdrag givetvis kommer att ske för den del av resan, som på grund av för vederbörande utfärdad fribiljett eller eljest företages avgiftsfritt. Ehuru landshövdingarna i de nordligaste länen på grund av de stora avstånden kanske mest äro i behov av den ifrågasatta förmånen, synas dock tillräckliga skäl ej föreligga att begränsa rätten till ersättning till dessa, utan lär det vara billigt, att densamma kommer samtliga landshövdingar till del. Vid bifall till detta mitt förslag torde ersättningen böra utbetalas från sjätte huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar. Någon höjning av berörda anslag synes av nu ifrågavarande anledning icke vara erforderlig.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att landshövding må äga att för högst tolv tjänsteresor årligen från residensstaden till Stockholm och åter åtnjuta ersättning för resekostnaden enligt gällande resereglemente.

2. Tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna.

- [11.] Det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna bestämdes av 1917 års riksdag till 1,296,650 kronor och förhöjdes sedermera nästlidet år till 1,300,250 kronor. Av olika anledningar erfordras för år 1920 ytterligare förhöjning av anslaget.
- Tjänstemän
och betjante
vid läns-
styrelserna-*
(Ordinarie an-
slag.)

[11.]

- a) En länsbokhållare av 1:a lönegraden i Uppsala län samt en länsbokhållare av 2:a lönegraden i Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län.

I det protokoll över civilärenden, som finnes bifogat Kungl. Maj:ts proposition den 14 april 1917, nr 211, angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m., förutsattes (sid. 134), att i vartdera av Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län skulle — utöver en länsbokhållarbefattning av första lönegraden — vid tiden för den nu anställde räntmästarens avgång inrättas en länsbokhållartjänst av andra lönegraden. Vidare förutsattes, att i Uppsala län skulle efter räntmästarens därstädes avgång inrättas en länsbokhållartjänst av första lönegraden. Vad i nu ifrågavarande avseenden yttrats lämnades av riksdagen utan erinran.

En länsbokhållare av 1:a lönegraden i Uppsala län samt en länsbokhållare av 2:a lönegraden i Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län.

Anledningen till att med omförmälda tjänsters inrättande fick anstå var, att länen eljest skulle fått större antal ordinarie tjänster än andra jämförliga län. Det ytterligare behovet av arbetskrafter å vederbörande landskontor tillgodosågs i stället för länen genom anställande tills vidare av en extra länsbokhållare.

I skrivelse den 22 augusti 1918 har länsstyrelsen i Östergötlands län anmält, att lanträntmästaren i länet under loppet av år 1919 inträdde i pensionsåldern och enligt vad han meddelat då komme att begära avsked. Med anledning härav har länsstyrelsen hemställt om vidtagande av åtgärder i syfte att en länsbokhållartjänst av andra lönegraden måtte inrättas vid länsstyrelsen från den tidpunkt under år 1919, då räntmästaren lämnade sin tjänst, ävensom att medel härför måtte anvisas. Länsstyrelsen har tillika anmält, att länsstyrelsen i anseende till den å landskontoret vilande arbetsbördans omfattning hade för avsikt att framdeles hos Kungl. Maj:t göra framställning om extra länsbokhållartjänstens bibehållande vid sidan av de ordinarie länsbokhållartjänsterna av första och andra graden.

Länsstyrelsen i Östergötlands län.

Vidare har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i skrivelse den 27 september 1918 hemställt, att då lanträntmästaren i länet anhållit om avsked med 1918 års utgång, en länsbokhållartjänst av andra lönegraden måtte uppföras å länsstyrelsens ordinarie stat.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län.

Slutligen har länsstyrelsen i Uppsala län i skrivelse den 14 oktober 1918 meddelat, att räntmästaren därstädes inginge i pensionsåldern i slutet av år 1919 samt förklarat sig hava för avsikt att då begära avsked från tjänsten. I anledning härav har länsstyrelsen hem-

Länsstyrelsen i Uppsala län.

- [11.] ställt, att åtgärder måtte vidtagas för inrättande av en första gradens länsbokhållartjänst i länet.

Departements-
chefen.

På grund av vad sålunda förekommit torde med ingången av år 1920 en ordinarie länsbokhållartjänst av första lönegraden böra inrättas i Uppsala län samt en dylik tjänst av andra lönegraden i vartdera av Östergötlands samt Göteborgs och Bohus län ävensom i följd härav det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna från och med samma år förhöjas med tillhopa 10,000 kronor. Erforderliga medel till förstärkning av arbetskrafterna hos länsstyrelserna för år 1919 torde kunna bestridas av det å ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m.

I samband härmed må framhållas, att, även om avlöningen till den extra länsbokhållaren i berörda län skulle för framtiden kunna besparas, någon minskning av sistnämnda anslag ej av denna anledning synes böra ifrågakomma, då anslaget i allt fall visat sig vara otillräckligt. Härtill återkommer jag i annat sammanhang.

b) Vissa ifrågasatta andra ordinarie tjänster vid länsstyrelserna.

Vissa
ifrågasatta
andra ordi-
narie
tjänster
vid läns-
styrelserna.

I särskilda skrivelser hava av anförda skäl gjorts framställningar om uppförande å ordinarie stat dels av länsstyrelsen i Malmöhus län av en länsbokhållarbefattning av andra lönegraden, dels av en var av länsstyrelserna i Södermanlands och Jämtlands län av en ordinarie landskanslistbefattning, dels ock av vardera av länsstyrelserna i Göteborgs och Bohus samt Västernorrlands län av en ordinarie landskontoristtjänst.

Statskontoret.

I med anledning av dessa framställningar den 12 december 1918 avgivet utlåtande har statskontoret anfört, att framställningarna visserligen med hänsyn till däri anförda skäl syntes utvisa behov av ökade arbetskrafter hos nämnda länsstyrelser, men då ännu ej ett år hunnit förflyta efter det nu gällande lönestat för landsstaten började tillämpas, ansåge statskontoret frågan om inrättande av ordinarie tjänster väl tidigt väckt. Statskontoret har i sammanhang härmed meddelat, att statskontoret i särskilt utlåtande väckt förslag om höjning av arvoden för extra landskanslister och extra landskontorister till 2,300 kronor för tjänstemän med juridisk utbildning och 1,800 kronor för övriga tjänstemän. Då med denna höjning arvoden för vissa extra landskanslister och landskontorister skulle helt obetydligt understiga avlöningen för motsvarande befattningar å ordinarie stat, syntes kunna anses, att ge-

nom en sådan arvodesförhöjning syftet med de föreliggande framställningarna bleve i viss mån tillgodosett.

[11.]

Då antalet ordinarie tjänster vid de olika länsstyrelserna — frånsett skrivbiträdes- och vaktmästarbefattningarna — blivit med ingången av år 1918 bestämt efter en ingående jämförande utredning av samtliga länsstyrelserns behov i sådant avseende, finner jag, oaktat goda skäl i omförmälda framställningar förebragts för behovet av en ökning av arbetskrafterna, det ej kunna ifrågasättas att redan nu begära nya ordinarie tjänster vid vissa länsstyrelser. Då den instundande riksdagen torde komma att underställas förslag såväl till en höjning av de extra biträdenas vid länsstyrelserna avlöningsförmåner som även beträffande en väsentlig ökning av de nu utgående anslagen till arvoden åt extra länsnotarier m. m., lärers även, som statskontoret antytt, syftet med de nu föreliggande framställningarna härmed bliva i viss mån tillgodosett. I samband härmed må framhållas, att jag har för avsikt att under den närmaste tiden igångsätta utredning, huruvida ej kvalificerade kvinnliga arbetskrafter böra anställas vid länsstyrelserna för en del göromål, som lämpligen kunna av dem utföras och varmed det eljest nödiga anställandet av nya manliga tjänstemän vid flertalet länsstyrelser kan bliva obehövt.

Departements-
chefen.

c) **Avlöningsförbättring åt skrivbiträden samt ytterligare skrivbiträden hos länsstyrelserna i Värmlands, Malmöhus samt Göteborgs och Bohus län.**

I skrivelse den 29 augusti 1918 har länsstyrelsen i Värmlands län gjort framställning om uppförande å ordinarie stat av ytterligare ett skrivbiträde vid länsstyrelsen, avsett för landskontoret.

Vidare har länsstyrelsen i Malmöhus län i skrivelse den 20 september 1918 hemställt, dels att ett vid länsstyrelsen å landskontoret anställt skrivbiträde måtte tilldelas löneförmåner, motsvarande dem, som gällde för fasta biträden av högre grad, dels ock att ytterligare ett skrivbiträde av lägre grad, avsett för landskontoret, måtte uppföras å länsstyrelsens stat.

Slutligen har länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län hemställt om uppförande å länsstyrelsens stat av ytterligare två skrivbiträden.

Beträffande de sålunda gjorda framställningarna må till en början erinras, hurusom 1912 års riksdag beslöt uppförande å ordinarie stat från och med år 1913 av skrivbiträden av lägre grad vid ett flertal länsstyrelser samt att därvid i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag å stat uppfördes, för Värmlands län ett biträde, avsett för landskansliet,

Avlönings-
förbättring
Åt skriv-
biträden
samt
ytterligare
skrivbi-
träden hos
länsstyrel-
serna i
Värmlands.
Malmöhus
samt Göte-
borgs och
Bohus län.

- [11.] för Malmöhus län tre biträden, avsedda ett för landskansliet och två för landskontoret, samt för Göteborgs och Bohus län tre biträden, avsedda två för landskansliet och ett för landskontoret. Redan vid frågans behandling år 1912 hade föredragande departementschefen såsom sin uppfattning uttalat, att skrivbiträden utöver det antal, som då kunde ifrågasättas, antagligen snart komme att av länsstyrelserna påfordras. En redogörelse för den tidigare behandlingen av frågan om uppförande i stat av skrivbiträden vid länsstyrelserna förekommer i det vid 1916 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokollet över civilärenden (sid. 20).

Länsstyrelsen
i Värmlands
län.

I sin skrivelse har länsstyrelsen i Värmlands län anfört, att med hänsyn till den betydande stegring i arbetet, som inträtt för länsstyrelserna under de senaste åren, ej minst för landskontorsavdelningen, behovet att för landskontorets del erhålla ett fast skrivbiträde blivit oavvisligt. Landskontoret hade hittills för den direkta utskriften nödgats anlita flera extra skrivbiträden mot viss ersättning per timme, något som ur flera synpunkter visat sig mycket ofördelaktigt och medfört bland annat en ej oväsentlig ökning i kostnaderna för utskrifter emot om landskontoret haft att disponera ett eget fast skrivbiträde.

Länsstyrelsen
i Malmöhus
län.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har huvudsakligen anfört, att alltsedan hösten 1912 ett av de kvinnliga biträdena å landskontoret haft sig anförtrott kvalificerat arbete av sådan beskaffenhet, att det kunde fullt jämföras med vad som i allmänhet utfördes av de kvinnliga biträden, vilka hänförts till den högre avlöningsgraden. Detta biträde borde därför uppföras i denna lönegrad. Då det befunnits alldeles nödvändigt att stadigvarande å landskontoret anställa ytterligare ett kvinnligt biträde, ansåge länsstyrelsen därjämte ett sådant biträde av normalgraden böra uppföras å länsstyrelsens stat.

Länsstyrelsen
i Göteborgs
och Bohus län.

Länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län meddelar, att utöver de ordinarie skrivbiträdena under senare tiden måst anlitas extra kvinnliga biträden i stor utsträckning. Sålunda hade varit anställda å kansliet ett samt å landskontoret två extra kvinnliga biträden. För år 1919 och för framtiden kunde med säkerhet beräknas, att behovet av sådana biträden snarare komme att ökas än minskas. Under sådana förhållanden syntes det länsstyrelsen angeläget, att å ordinarie stat för länsstyrelsen uppfördes två nya skrivbiträdesbefattningar.

Departements-
chefen.

Den av länsstyrelsen i Malmö gjorda framställningen om uppflyttning av ett skrivbiträde i högre avlöningsgrad anser jag mig ej kunna

förorda. Då hittills endast skrivbiträden av den lägre (första) avlöningsgraden uppförts å länsstyrelsernas stat, torde nämligen, med hänsyn jämväl till vad under b) här ovan yttrats, ej utan en mera ingående utredning beträffande länsstyrelsernas behov i allmänhet av kvalificerade biträden, särskilt efter genomförande från ingången av år 1918 av det nya redovisningsväsendet, biträde av högre avlöningsgrad böra uppföras å stat för endast en länsstyrelse.

Vad såväl nu ifrågavarande länsstyrelse som länsstyrelsen i Värmlands län anfört giver emellertid vid handen, att ett verkligt och stadigvarande behov av ett ytterligare skrivbiträde, avsett för landskontoret, vid vardera av dessa länsstyrelser föreligger och att bitrådets arbetskraft skall kunna utnyttjas i samma omfattning som den ordinarie personalens i övrigt. Ytterligare framgår, att vid länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län erfordras ytterligare två skrivbiträdesbefattningar. Då, såsom tidigare antytts, frågan om antalet erforderliga dylika befattningar vid de olika länsstyrelserna ej upptogs till närmare behandling i samband med omorganisationen av fögderiförvaltningen, anser jag hinder ej föreligga att tillstyrka de av länsstyrelserna i nu förevarande hänseende gjorda framställningarna. Å stat skulle sålunda uppföras avlöningar till ytterligare fyra skrivbiträden av första graden.

Beträffande avlöningsförmånerna åt skrivbiträdena vid länsstyrelserna bör hänsyn tagas till den av chefen för finansdepartementet denna dag föreslagna regleringen av skrivbiträdenas avlöningar. Antalet av de för närvarande hos länsstyrelserna anställda skrivbiträden å ordinarie stat utgör 46, därav 3 i Stockholms, 6 i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län samt 37 i övriga län. Enligt den föreslagna löneregleringen skulle avlöningarna komma att höjas för biträde i Stockholms län med 400 kronor, för biträde i de norrländska län, där ortstillägg utgår, med 375 kronor samt för biträde i övriga län med 350 kronor. För närvarande utgår ortstillägg i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, men har jag för avsikt att här nedan föreslå dylikt tillägg jämväl för Västernorrlands län. Frånsett den särskilda kostnad, som föranledes härav, skulle, vid genomförandet av den föreslagna löneregleringen, för de ökade avlöningsförmånerna för hittillsvarande biträden krävas en förhöjning av det ordinarie anslaget med 16,400 kronor. Härtill kommer för de fyra nya föreslagna biträdena, vilka böra komma i åtnjutande av avlöning till belopp och under villkor som biträden vid länsstyrelser utan ortstillägg, en kostnad av 5,600 kronor. Den erforderliga anslagsökningen utgör sålunda — frånsett nämnda merkostnad för Västernorrlands län — 22,000 kronor.

[11.]

d) Ortstillägg till tjänstemän och betjante vid landsstaten i Västernorrlands län.

Ortstillägg
till tjänste-
män och
betjante
vid lands-
staten i
Västernorr-
lands län.

Genom beslut av 1908 års riksdag infördes vid landsstaten en ny avlöningsform, ortstillägg, och fastställdes ortstillägg att utgå, förutom till en del befattningshavare vid länsstyrelsen i Stockholms län, till vissa angivna tjänstemän och betjante vid såväl länsstyrelserna som fögderiförvaltningarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

I den i samband med omorganisationen av fögderiförvaltningen av 1917 års riksdag godkända, av Kungl. Maj:t den 14 juni 1917 fastställda avlöningsstaten för landsstaten upptogos ortstillägg med oförändrade belopp och efter oförändrade grunder. Enligt berörda avlöningsstat utgår ortstillägg, förutom till vissa befattningshavare vid landsstaten i Stockholms län, till nedannämnda tjänstemän och betjante vid landsstaten i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län med följande belopp, nämligen:

till landssekreterare och landskamrerare med vardera.....	300	kronor
» länsassessor med	200	»
» länsnotarie och länsbokhållare av första eller andra löne- graden ¹⁾ med vardera	150	»
» landskanslist och landskontorist med vardera	100	»
» skrivbiträde och vaktmästare med vardera	75	»
» landsfogde, häradsskrivare och landsfiskal med vardera	200	»

Framställning
av länsstyrel-
sen i Väster-
norrlands län.

Redan tidigare hade länsstyrelsen i Västernorrlands län hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva, att för de vid länsstyrelsen anställda tjänstemän och betjante ävensom för därstädes fast anställda skrivbiträden finge från och med år 1913 utgå enahanda ortstillägg, som vore bestämda för tjänstemän, betjante och skrivbiträden vid länsstyrelserna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Statskontoret
den 1/11 1918.

I utlåtande den 1 november 1913 hemställde statskontoret om beredande från och med år 1915 av ortstillägg åt vissa befattningshavare i Västernorrlands län.

Kungl. Maj:t
1914.

Vid ärendets föredragning i samband med avlåtande av statsverkspropositionen till 1914 års förra riksdag yttrade jag, att jag visserligen ansåge den gjorda framställningen behjärtansvärd, men att jag med hänsyn bland annat därtill, att en levnadskostnadsundersökning då på-

¹⁾ Någon sådan befattningshavare av andra lönegraden finnes ej för närvarande i ifrågasvarande 3 län.

ginge, som kunde förväntas lämna en säkrare grund för bedömande av dyrortsfrågan i det hela än som dittills stått till buds, funne mig för det dåvarande nödsakad avstyrka bifall till densamma. Någon vidare åtgärd med anledning av framställningen blev ej heller av Kungl. Maj:t vidtagen.

[11.]

Vidare anhöll Västernorrlands läns avdelning av föreningen Sveriges kronolänsmän i särskilda skrivelser den 12 november 1913, den 10 december 1914 och den 15 november 1915, att länsmännen i nämnda län måtte beredas ortstillägg i likhet med länsmännen i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Framställningar av Västernorrlands läns avdelning av föreningen Sveriges kronolänsmän.

Statskontoret, som den 14 februari 1914 avgav utlåtande över den tidigaste av dessa framställningar, fann väl densamma behjärtansvärd, men ansåg frågan böra anstå i avvaktan på resultatet av den levnads-kostnadsundersökning, som för det dåvarande påginge.

Statskontoret den 14/2 1914.

I det utlåtande, som löneregleringskommittén den 12 mars 1915 avgav i anledning av framställningen den 10 december 1914, erinrade kommittén, att ett medgivande av ortstillägg åt länsmännen i Västernorrlands län följdriktigt borde medföra, att ortstillägg jämväl tillerkändes kronofogdar och häradskskrivare inom samma län, samt uttalade såsom sin mening, att den föreliggande frågan borde avgöras först i sammanhang med den väntade definitiva regleringen av fögderipersonalens avlöningsförhållanden och att vid denna reglering grunderna för ortstilläggs utgående till fögderipersonalen särskilt i norra delarna av landet borde göras till föremål för förnyad prövning, i sammanhang varmed jämväl syntes böra tagas i övervägande spörsmålet, huruvida gällande bestämmelser om ortstillägg till länsstyrelsernas tjänstemän kunde erfordra en revision.

Löneregleringskommittén den 12/3 1915.

Vid avlåtande till 1917 års riksdag av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av fögderiförvaltningen och lönereglering för tjänstemännen därstädes m. m. erinrade föredragande departementschefen, hurusom såväl socialstyrelsen som 1915 års kommission för gemensamma avlöningsbestämmelser vid kommunikationsverken för det dåvarande vore sysselsatta med undersökningar till utrönande, i vad mån de olika höga levnadskostnaderna inom landets skilda delar kunde betinga ortstillägg för vissa grupper statstjänstemän. När resultatet av dessa undersökningar föreläge, syntes även vad anginge landsstatens tjänstemän i gemen och således jämväl länsmännen frågan om orts-

Kungl. Maj:ts proposition nr 211 till 1917 års riksdag.

- [11.] tillägg få upptagas till behandling. Departementschefen ansåge därför de föreliggande framställningarna i ämnet icke böra bifallas.

I enlighet härmed föreslog Kungl. Maj:t i berörda proposition ortstillägg endast åt befattningshavare vid landsstaten i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Motioner vid
1917 års
riksdag.

Med anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition hemställdes i två vid riksdagen väckta likalydande motioner, i första kammaren, nr 145, och i andra kammaren, nr 431, att riksdagen ville besluta sådan ändring i omförmälda proposition, att landsstatens tjänstemän i Västernorrlands län i fråga om ortstillägg jämställdes med tjänstemännen i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, samt i anledning därav höja det av Kungl. Maj:t äskade anslaget med det belopp, som bleve en följd av ett bifall till motionärernas hemställan.

Till stöd för sina framställningar bifogade motionärerna en av Västernorrlands läns avdelning av föreningen Sveriges kronolänsmän verkställd utredning rörande levnadskostnaderna i februari månad 1913 i Västernorrlands län, jämförda med dem i Jämtlands och Västerbottens län, av vilken utredning framginge, att medelkostnaderna i Västernorrlands län vore högre än i något av de båda övriga länen.

Andra särskilda
utskottet vid
1917 års
riksdag.

Riksdagens andra särskilda utskott anförde i utlåtande nr 1, att då utskottet i likhet med departementschefen funne, att det lämpligen borde anstå med förändrade bestämmelser om ortstillägg inom landsstaten, till dess de åberopade undersökningarna blivit slutförda, vilket torde förväntas kunna ske i en nära framtid, utskottet ansåge sig icke böra då förorda bifall till motionerna i ämnet, ehuru goda skäl åberopats till förmån för dessa.

1917 års
riksdags
beslut.

Departements-
chefen.

På de skäl, utskottet anført, blevo motionerna av riksdagen avslagna.

Av det ovan anförda framgår, att de framställningar, som gjorts om beredande av ortstillägg åt tjänstemän och betjante vid landsstaten i Västernorrlands län, icke vunnit statsmakternas bifall huvudsakligen på den grund, att man borde avvakta utgången av de ovan omförmälda undersökningarna rörande levnadskostnaderna i skilda delar i riket. Vad 1915 års kommission beträffar, har densamma visserligen den 20 mars 1918 framlagt betänkande rörande en provisorisk reglering av avlöningsförhållandena vid kommunikationsverken m. fl. verk, men har kommissionen därvid icke företagit några ingående undersökningar rörande levnadskostnaderna å olika orter i landet. Socialstyrelsens utredning

[11.]

rörande levnadskostnaderna pågår däremot fortfarande och torde komma att avsevärt förlängas till följd av de alltjämt hastigt fortgående förändringarna i levnadskostnaderna under den rådande kristiden. För bedömande av de norrländska länens inbördes dyrhet har styrelsen emellertid på min anmodan meddelat vissa sammanfattande uppgifter från särskilda, under åren 1909 och 1916 verkställda undersökningar av levnadskostnadernas storlek å olika orter inom riket.

Den år 1916 verkställda undersökningen avsåg viktigare slag av livsmedel, hyror och skatter samt omfattade förhållandena såväl i städer och stadsliknande samhällen som å den rena landsbygden. De av styrelsen beträffande denna undersökning meddelade uppgifterna utvisa, att om medeldyrheten, i vad den avser ovannämnda poster, för de fem norrländska länen sättes till 1,000, följande indextal erhållas för respektive län, nämligen

för Gävleborgs	län	958
» Västernorrlands	»	1,007
» Jämtlands	»	1,004
» Västerbottens	»	965
» Norrbottens	»	1,070

Det framgår härav, att Norrbottens län år 1916 stod främst ifråga om dyrhet, varefter följde Västernorrlands och Jämtlands län, vidare Västerbottens län och sist Gävleborgs län. Västernorrlands län skulle sålunda år 1916 enligt ifrågavarande beräkningar i genomsnitt visserligen ställa sig billigare än Norrbottens län, men dyrare än Västerbottens län samt minst lika dyrt, om icke något dyrare än Jämtlands län.

Den år 1909 verkställda undersökningen av levnadskostnadernas storlek å olika orter i riket avsåg städer, köpingar och municipalsamhällen samt mera tätbebyggda orter å landsbygden och omfattade följaktligen icke, såsom 1916 års undersökning, även de rena landskommunerna. Beträffande resultaten av denna undersökning meddelar styrelsen, att om medeldyrheten för de fem norrländska länen sättes till 1,000, för år 1909 följande indextal erhållas för respektive län:

för Gävleborgs	län.....	940
» Västernorrlands	»	985
» Jämtlands	»	1,040
» Västerbottens	»	945
» Norrbottens	»	1,085

[11.] Jämväl år 1909 stod sålunda Norrbottens län främst i fråga om dyrhet, varefter följde Jämtlands, Västernorrlands och Västerbottens län i nu nämnd ordning samt sist Gävleborgs län.

Någon anledning synes ej förefinnas för antagande, att för framtiden ändring kommer att äga rum i det sålunda såväl före som efter kristidens inträde konstaterade förhållandet, att Västernorrlands län i dyrhetsavseende kan jämföras med Västerbottens och Jämtlands län.

I detta sammanhang må meddelas, att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län i skrivelse den 28 oktober 1918 gjort framställning, att i staten för nämnda länsstyrelse måtte uppföras ortstillägg till enahanda belopp, som utgå till tjänstemännen vid Stockholms länsstyrelse. Enligt vad jag från socialstyrelsen inhämtat, hava förenämnda åren 1909 och 1916 verkställda undersökningar angående levnadskostnadernas storlek givit vid handen, att Göteborg i dyrhetshänseende, jämfört med Stockholm och länsresidensstäderna i de norrländska länen, under år 1909 kommit närmast efter Stockholm, Luleå, Härnösand och Östersund samt år 1916 närmast efter Stockholm och Östersund. Att vid sådant förhållande å ordinarie stat uppföra ortstillägg för länsstyrelsen i Göteborg till samma belopp som beträffande Stockholms länsstyrelse synes ej möjligt, helst levnadskostnaderna i Göteborg i särskilt hög grad torde hava påverkats av kristiden. Å andra sidan lär det ej heller låta sig göra att utan en mera ingående utredning beträffande förhållandena till andra residensstäder bestämma ortstillägget för länsstyrelsen i Göteborg efter andra grunder, t. ex. de i norrlandslänen tillämpade. Att märka är även, att enligt det framlagda förslaget avsteg komme att ske från den hittills i fråga om ortstillägg till landsstaten tillämpade principen, att dylikt tillägg utgår även för häradsskrivare och landsfiskaler i länet. En snar lösning av länsstyrelsens i Göteborg ortstilläggsfråga synes emellertid av behovet påkallad.

För närvarande anser jag mig sålunda ej kunna förorda annat än en sådan partiell komplettering av bestämmelserna om ortstillägg, att dylikt tillägg må utgå till tjänstemän och betjante vid landsstaten i Västernorrlands län i samma utsträckning och efter enahanda grunder som beträffande de tre Norrlandslän, där dylik förmån redan utgår till befattningshavare vid landsstaten. Den ekonomiska innebörden av detta mitt förslag — med iakttagande beträffande skrivbiträdena av de för dessa föreslagna ändrade avlöningsförmåner — framgår av följande tablå:

[11.]

	Belopp för varje befatt- ningshavare. Kronor.	Summa kronor.
<i>Länsstyrelsen:</i>		
1 landssekreterare	300	300
1 landskamrerare	300	300
2 länsassessorer	200	400
1 länsnotarie av 1:a lönegraden	150	150
1 länsnotarie av 2:a lönegraden	150	150
1 länsbokhållare av 1:a lönegraden	150	150
4 landskanslister	100	400
3 landskontorister	100	300
3 skrivbiträden	100	300
2 vaktmästare.....	75	150
	Summa	2,600
<i>Fögderiförvaltningen:</i>		
1 landsfogde	200	200
6 häradsskrivare	200	1,200
29 landsfiskaler.....	200	5,800
	Summa	7,200

Av nu förevarande anledning kräves alltså en förhöjning av det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna med 2,600 kronor. Vad angår den erforderliga ökningen av det ordinarie anslaget till fögderiförvaltningarna, 7,200 kronor, återkommer jag därtill i annat sammanhang.

e) Anslagshöjning på grund av beslutad löne reglering för vaktmästare.

Slutligen påkallas en ökning av det ordinarie anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna på grund av de utav 1918 års riksdag i samband med regleringen av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare beslutade tillägg till avlöningsstaterna för de särskilda länsstyrelserna. Det belopp, varmed anslaget av denna anledning bör från och med år 1920 höjas, utgör 19,600 kronor.

Anslags-
höjning på
grund av
beslutad
löne regle-
ring för
vakta-
mästare.

I detta sammanhang må därjämte framhållas, att ett bifall till vad jag ovan föreslagit i fråga om ortstillägg till befattningshavare vid landsstaten i Västernorrlands län nödvändiggör en ändring i nyssnämnda

- [11.] tillägg till avlöningsstaterna för länsstyrelserna, i vad angår Väster-
norrlands län. Därest nämligen vaktmästare vid länsstyrelsen i sist-
nämnda län erhåller ortstillägg, torde han för det fall att bostad och
bränsle anvisas honom böra i likhet med vaktmästarna vid länsstyrel-
serna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län av lönen avstå
225 kronor för år. Jag tillstyrker därför, att i anmärkningen 2) under
ovan omförmälda tillägg till avlöningsstaterna för, bland annat, läns-
styrelserna göres sådan ändring, att vaktmästare vid länsstyrelsen i
Härnösand blir likställd med vaktmästare vid länsstyrelserna i Öster-
sund, Umeå och Luleå.

På grund av vad jag nu i skilda hänseenden anført hemställer jag,
att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels fastställa sådan ändring i den ordinarie av-
löningsstaten för landsstaten, att därå från och med år
1920 uppföras för Uppsala län en länsbokhållare av
första lönegraden med en årlig avlöning av 3,600
kronor, därav 2,200 kronor lön och 1,400 kronor
tjänstgöringspenningar samt för vardera av Öster-
götlands samt Göteborgs och Bohus län en länsbok-
hållare av andra lönegraden med en årlig avlöning av
3,200 kronor, därav 2,000 kronor lön och 1,200 kronor
tjänstgöringspenningar, vartill för samtliga nu ifråga-
varande befattningshavare kunna komma tre ålders-
tillägg till lönen, det ena med 500 kronor efter
fem år, det andra, likaledes med 500 kronor, efter
ytterligare fem år och det tredje, jämväl med 500
kronor, efter än ytterligare fem år;

dels medgiva, att å ordinarie stat från och med
år 1920 vid vardera av länsstyrelserna i Värmlands
och Malmöhus län må uppföras ytterligare ett kvinn-
ligt skrivbiträde samt vid länsstyrelsen i Göteborgs
och Bohus län ytterligare två kvinnliga skrivbiträden,
vilka biträden skola äga åtnjuta avlöning till belopp
och under villkor, som av chefen för finansdeparte-
mentet denna dag föreslagits i fråga om biträden av
första graden vid länsstyrelserna i landsorten i all-
mänhet;

dels medgiva, att å den ordinarie avlöningsstaten
för landsstaten må från och med år 1920 uppföras

ortstillägg till nedannämnda tjänstemän och betjante vid landsstaten i Västernorrlands län med följande belopp, nämligen till 1 landssekreterare med 300 kronor, 1 landskamrerare med 300 kronor, 2 länsassessorer med vardera 200 kronor, 1 länsnotarie av första lönegraden med 150 kronor, 1 länsnotarie av andra lönegraden med 150 kronor, 1 länsbokhållare av första lönegraden med 150 kronor, 4 landskanslistor med vardera 100 kronor, 3 landskontorister med vardera 100 kronor, 3 skrivbiträden med vardera 100 kronor och 2 vaktmästare med vardera 75 kronor ävensom till 1 landsfogde med 200 kronor, 6 häradsskrivare med vardera 200 kronor och 29 landsfiskaler med vardera 200 kronor;

[11.]

dels, vid bifall till vad i nästföregående stycke föreslagits, besluta sådan ändring i anmärkningen 2) under de av 1918 års riksdag enligt skrivelse nr 415 i samband med regleringen av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare beslutade tillägg till avlöningsstaterna för vissa angivna verk och institutioner, att, därest bostad med bränsle anvisas åt vaktmästare vid länsstyrelsen i Västernorrlands län, han för sådan förmån skall av lönen avstå 225 kronor för år;

dels ock höja det ordinarie anslaget till *tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna*, nu 1,300,250 kronor, med 54,200 kronor till 1,354,450 kronor.

3. Frågan om Stockholms läns upphörande som administrativ enhet.

I anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 71 till 1908 års riksdag i fråga om lönereglering för landsstaterna i länen föreslogs i en inom andra kammaren väckt motion (nr 265), att såväl Stockholms länsstyrelse som lämpligt antal av de under samma styrelse lydande tjänstemän måtte sättas på extra stat.

[12.]

*Frågan om
Stockholms
läns upphö-
rande som
administrativ
enhet.
1908 års
riksdag.*

Till stöd för sitt förslag anförde motionären, att det givetvis endast vore en tidsfråga, när Stockholms omgivningar komme att i administrativt hänseende sammanslås med staden samt att det därefter bleve än oegentligare än vad redan vore fallet att bibehålla ett Stockholms län,

- [12.] bestående av två från varandra avskilda delar, av vilka Upplandsdelen helt naturligt borde sammanslås med Uppsala län och Södermanlandsdelen med Södermanlands län.

Statsutskottet, till vars behandling den nämnda motionen liksom Kungl. Maj:ts proposition hänvisats, erinrade i avgivet utlåtande (nr 90), att frågan om Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet vid flera föregående tillfällen varit föremål för riksdagens prövning. Därjämte omförmälde utskottet, att, enligt vad utskottet inhämtat, för det dåvarande påginge av Stockholms stad inledda underhandlingar mellan staden, å ena sidan, samt Brännkyrka, Bromma med Sundbybergs köping, Solna, Nacka och Lidingö socknar, å andra sidan, angående de villkor, varunder berörda kommuner kunde vara villiga att inkorporeras med staden.

I sammanhang därmed yttrade utskottet vidare:

»Då utskottet anser sig kunna antaga, att en dylik åtgärd inom en ej alltför avlägsen framtid kommer att vidtagas och Stockholms länsstyrelse, vid det förhållande att ifrågavarande kommuner vid 1906 års slut hade en folkmängd av omkring 40,000 personer, sålunda vinna en väsentlig lättnad i sin arbetsbörda, finner utskottet härutinnan ett talande skäl för, att frågan om Stockholms läns indragning ånyo upptages till prövning. Då förslag härom ej föreligger, vill utskottet endast uttala sin förväntan, att denna fråga må varda föremål för Kungl. Maj:ts utredning, och anser sig emellertid utskottet, för att icke genom fastställande av nya förhöjda löner på ordinarie stat hinder må läggas för genomförande av det Kungl. Maj:ts förslag i nu angiven riktning, som må kunna förväntas, böra på det sätt biträda motionen, att utskottet föreslår, att de nu utgående lönerna för tjänstemännen vid Stockholms länsstyrelse uppföras till oförändrade belopp på ordinarie stat, under det att de löneförhöjningar för samma tjänstemän, varom utskottet gör framställning, beviljas å extra stat.»

Mot utskottets utlåtande uti ifrågavarande del anfördes reservation av två ledamöter av utskottet, vilka ansågo, att utskottet bort tillstyrka, att de för tjänstemän och betjante vid Stockholms länsstyrelse upptagna avlöningsbelopp måtte i sin helhet uppföras å ordinarie stat.

Vid behandling i riksdagens kamrar av statsutskottets utlåtande blev den punkt i utlåtandet, som angick länsstyrelsen i Stockholms län, av båda kamrarna visad åter till utskottet.

Med föranledande därav yttrade statsutskottet uti avgivet memorial (nr 148) följande.

Av den i kamrarna i förevarande ämne förda diskussionen syntes det framgå, att man väl ansett, att frågan om Stockholms län indrag-

ning borde bli va föremål för förnyad utredning, men att man icke funnit lämpligt att, på sätt av utskottet föreslagits, den löneförbättring, som ansåges böra tillkomma tjänstemän och betjänte vid länsstyrelsen, i avbidan på frågans slutliga avgörande uppfördes å extra stat, utan att man ansett, att samtliga ifrågavarande befattningshavare tillkommande löneförmåner borde upptagas å ordinarie stat.

Med anledning av den åsikt, som sålunda syntes inom kamrarna hava gjort sig gällande, hade utskottet uppgjort ett i memorialet intaget förslag till avlöning för bemälda befattningshavare.

På grund av det läge, vari frågan sålunda kommit, ansåg utskottet emellertid, att riksdagen borde i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående Stockholms läns indragning; och syntes det utskottet, att, i avbidan på att sådant förslag bleve för riksdagen framlagt, möjligen ledigblivande tjänster vid länsstyrelsen endast borde tillsättas på förordnande tills vidare.

Vad sålunda av utskottet föreslagits, blev av riksdagen bifallet.

I skrivelse den 2 juni 1908 (nr 6) angående regleringen av utgifterna under riksstatsens sjätte huvudtitel anmälde riksdagen, bland annat, att den godkänt i skrivelsen intagen avlöningsstat för tjänstemän och betjänte vid länsstyrelserna att tillämpas från och med år 1909, dock under villkor beträffande Stockholms län att ledigblivande tjänster vid länsstyrelsen därefter tills vidare endast tillsattes medelst förordnande. Därjämte anhöll riksdagen, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående möjligheten av Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet samt därefter till riksdagen inkomma med det förslag i ämnet, som av omständigheterna kunde anses påkallat.

I anledning av riksdagens berörda beslut förklarade Kungl. Maj:t den 17 juni 1908, att ledigblivande tjänster vid länsstyrelsen i Stockholms län tills vidare skulle tillsättas allenast medelst förordnande, dock med rätt för den å tjänsten förordnade att åtnjuta den lön och de övriga förmåner, samma tjänst enligt stat och författningar tillkomme, men med skyldighet att vara underkastad de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor. Tillika anbefalldes Kungl. Maj:ts befallningshavande i Stockholms län att, efter vederbörandes hörande, till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande i fråga om möjligheten av länets upphörande såsom administrativ enhet.

*Kungl. Maj:t
den 17/6 1908.*

Med skrivelse den 31 oktober 1914 inkom Kungl. Maj:ts befallningshavande med utlåtande i ämnet.¹

*Kungl. Maj:ts
befallningsha-
vande i Stock-
holms län.*

Med nämnda skrivelse överlämnades i ärendet införskaffade yttranden från länets landsting och hushållningssällskap, från samtliga krono-

[12.] fogdar, häradsskrivare och länsmän i länet, från länets förste provinsialläkare, länsveterinär, t. f. domänintendent, förste lantmätare och lantbruksingenjör, från stadsfullmäktige i Södertälje, Norrtälje och Vaxholm, från allmänna rådstugan i Sigtuna, Östhammar och Öregrund, från magistraterna i samtliga nämnda städer ävensom från samtliga landskommuner i länet.

Vidare överlämnades yttrande från brandförsäkringsaktiebolaget Norrland i Stockholm, vilket bolag jämte andra menigheter i länet ände ovan nämnda ävensom styrelser för pensionsinrättningar och kassor, vilka funne sitt intresse av frågan beröras, lämnats tillfälle att inkomma med yttrande i ämnet.

I sitt förevarande utlåtande den 31 oktober 1914 yttrar Kungl. Maj:ts befallningshavande inledningsvis följande:

»Att med verkställandet av den anbefallda utredningen dröjt så länge, har sin grund däri, att det varje år funnits lämpligt avvakta den vidare utvecklingen av frågan om åtskilliga kommuners inom länet införlivande med Stockholms stad. Ehuru hittills endast Brännkyrka kommun inkorporerats med Stockholm, har Kungl. Maj:ts befallningshavande likvisst nu ansett sig böra ingiva utredning i frågan om möjligheten av länets upphörande såsom administrativ enhet, emedan inkorporeringsfrågan hädanefter synes komma att utvecklas med vida mindre fart än man hittills tänkt sig, samt därtill kommer, att det icke kan väntas längre med återbesättande med ordinarie innehavare av de under tiden ledigblivna tjänsterna hos länsstyrelsen.»

Historik.
Reglering
ligt 1634 års
regerings-
form.

Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnar därefter en historisk utredning i ämnet samt anför härutinnan följande:

»Den nuvarande länsindelningens historia går tillbaka till 1634 års regeringsform. Vad som nu menas med ett län förekom icke dessförinnan. Endast i kameralt hänseende kan man så långt tillbaka som år 1540 spåra en sammanlutning mellan Roslagen och Södertörn. I 1634 års regeringsform uppräknades 12 särskilda landshövdingedömen i riket, bland vilka Upplands landshövdingedöme omfattade både Stockholms och Uppsala län. Till Stockholms län räknades därvid även Södertörn med Öknebo härad. Residensstad för detta landshövdingedöme var Stockholm.

Redan genom kungl. brev den 24 april 1640 upplöstes emellertid gemenskapen, i det att Stockholms och Uppsala län delades i två landshövdingedömen med vardera fem fogderier och med ungefär samma omfång som nu. Enda skillnaden var, att Häbo härad då lades till Stockholms län samt Frösåkers och Nordinghundra härad till Uppsala län. Vid åtskilliga tillfällen var emellertid en och samma person landshövding i både Stockholms och Uppsala län. Den 27 februari 1654 förenades länen åter till ett Upplands hövdingedöme. Den 10 mars 1689 lades Södertörn med Öknebo härad till Södermanlands län. Denna åtgärd synes emellertid icke hava inneburit tillräcklig lättnad för länsstyrelsen i Upplands län. I skrivelse den 1 juli 1693 föreslog nämligen kammarkollegium, att

Upplands län, varest funnes '10 fögderier, 6 städer och 39 tingsställen', skulle fördelas mellan två landskamrerare. Dåvarande landshövdingen i länet, Gyllenborg, hade nämligen 'contesterat', att landskamreraren, vilken 'vid Gud och sin salighet bedyrat, att han gör sin yttersta flit och ingen stund försummar, omöjiligen skall kunna bestrida ett så stort och widlyftigt län och så vigilera med fougdarne, som Eders Kongl. Maj:ts tjänst fordrar och Instructionen honom tillbiuder'. Enligt kungl. brev den 13 juli 1693 vann denna framställning dock endast så till vida avseende, att landskamreraren erhöi till ökat biträde en skrivare med årlig lön av 200 daler silvermynt.

Det dröjde emellertid endast 20 år, innan frågan om Upplands läns delning ånyo blev väckt till liv. Den 30 oktober 1713 avlät kammarkollegium en skrivelse till Kungl. Maj:t angående det stora och tilltagande beloppet av balanser och restantier i länens kronouppbörd, framför allt i Upplands län och Södertörn. Orsaken till dessa oegentligheter vore väl till en del att söka i den mer än 80-åriga landshövdingen Hoghusens ålder; 'men därjämte', heter det i skrivelsen, 'kan collegium intet annat finna än att länets allt för stora widlyftighet är till Eders Kongl. Maj:ts tjänsts fullkomliga förrättande så förhinderligt, att fast en man om yngre år och fullkommen capacitet vid landshövdingeämbetet sutte, densamme, ehuru han och vore, ej skulle kunna medhinna dess Instruction att fullgöra'. Delades länet i två, bleve ändå vartdera lika stort som Kopparbergs län, Västmanland, Södermanland med Livgedinget eller något av Smålands och Västergötlands hövdingedömen. Med omnämnande av Kungl. Maj:ts nyssberörda beslut i anledning av skrivelsen den 1 juli 1693 yttrade collegium vidare, att 'som förfarenheten nogsamnt visar, att verket därmed intet blivit hulpt, utan Eders Kongl. Maj:ts tillständige räntor stannat i den oreda, att ovisst är, hvad däraf kan till riktighet bringas, så kan collegium intet annat finna än att — — — — — det för Eders Kongl. Maj:ts tjänst högst nödigt vore, att detta hövdingedöme i tvänne fördeltes'.

Den 2 april 1714 meddelade konung Karl XII, som då uppehöi sig i Demotika i Turkiet, beslut i anledning av denna kammarkollegii skrivelse. Förslaget om länets delning bifölls; och utnämndes till landshövding över Stockholms län kammarrådet friherre Thure Bielke samt till landshövding över Uppsala län kammarrådet friherre Pehr Ribbing. Collegium anbefalldes att mellan dem 'strax fördela länen, som det sig bekvämligast göra låter'. Uti ett till kammarkollegium inlämnat gemensamt memorial avgåvo de båda landshövdingarna förslag till fördelning, enligt vilket skulle hänföras till Stockholms län: 1:a fögderiet: Sollen-tuna och Vallentuna härad samt Danderyds skeppslag; 2:a fögderiet: Åkers skeppslag, Värmdö och Frötuna härad; 3:e fögderiet: Sjuhundra och Lyhundra härad, Bro skeppslag och Häverö socken; 4:e fögderiet: Frösåker och Narding-hundra härad; 5:e fögderiet: Långhundra, Seminghundra och Erlinghundra härad, varjämte efter riksänkedrottningens fränfälle 'Svartsjö län', som utgjorde en del av hennes livgeding, skulle såsom ett 6:e fögderi tilläggas Stockholms län, samt till Uppsala län: 1:a fögderiet: Håbo och Bro härad; 2:a fögderiet: Åsunda och 'Trögden'; 3:e fögderiet: Lagunda, Hagunda och Ulleråkers härad; 4:e fögderiet: Bälinge, Vaksala och Rasbo; 5:e fögderiet: Örbyhus län och Norunda härad samt 6:e fögderiet: Olands härad, Dannemora och Lövsta. Sedan chefen för kammarkollegii första provinskontor uti avgivet memorial anført, bland annat, att 'man vid jämförande med Landz Chartan intet annat kan finna' än att landshövdingar-

[12.]

1714.

- [12.] nas projekt 'synes vara på giörligaste sätt inrättadt', blev samma förslag av kammarkollegium enligt beslut den 25 oktober 1714 till alla delar godkänt och stater fastställda för de två nya länen, I 1720 års regeringsform upptogs de nya länen såsom nr 1 och nr 2 under benämningarna 'Uppland' samt 'Roslagen eller Stockholms län med Svartsjö län'.

Södertörn med Öknebo härad förlades ej långt efter den nya länsindelningen till Stockholms län, nämligen genom ett kungl. brev av den 5 juli 1720. 'En del av ridderskapet och adeln samt hela socknarna i Södertörn, bestående av Sot-holms, Svartlösa och Öknebo härader' hade nämligen hos Kungl. Maj:t i underdånighet anhållit, att 'berörda Södertörn måtte läggas till Stockholms län, eftersom de så långt aflägsne äro från Residencet i Nyköping, men däremot ligga så när intill Stockholm, därest landshöfdingen i Stockholms län är till finnandes och allmogens af Södertörn hos honom bekvämligare sina angelägenheter andraga kunna'; och blev denna framställning av Kungl. Maj:t bifallen.»

Denna redogörelse för länsindelningens historiska förlopp giver, säger Kungl. Maj:ts befallningshavande, vid handen, att under de 280 år, som förflutit efter utfärdandet av 1634 års regeringsform, Stockholms och Uppsala län varit förenade till ett landshövdingedöme dels under tiden 1634—1640 och dels under tiden 1654—1714 och att en sådan sammanslagning icke någonsin ägt rum under de senast förflutna 200 åren. Södertörn med Öknebo härad har efter år 1634 hört tillsammans med Södermanlands län under omkring 31 år, eller från år 1689 till år 1720.

Kungl. Maj:ts befallningshavande anför därefter:

1870 Års
riksdag.

»Sedan Stockholms län sålunda erhållit sina nuvarande gränser, upptogs, efter 150 års förlopp, frågan om dess återuppdelning mellan Uppsala och Södermanlands län, nämligen i två vid 1870 års riksdag i vardera kammaren väckta likalydande motioner, i första kammaren av friherre F. von Essen, nr 21, och i andra kammaren av friherre G. Tamm, nr 140. I dessa motioner föreslogs, 'att Riksdagen ville besluta att i underdånig skrivelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t ville låta utreda, om en förening af Uppsala och Stockholms län till ett landshövdingedöme samt Södertörns överflyttande till Nyköpings län kan finnas lämplig, och att Kongl. Maj:t, i så fall, tacktes därom till nästinstundande Riksdag göra proposition'.

Såsom skäl för förslaget åberopades det betydliga avståndet från avlägsnare delar av Stockholms län till residensstaden ävensom den besparing, bland annat genom länsresidensets användning för andra ändamål, som skulle bli en följd av länets uppdelning. Enligt tillika meddelade statistiska uppgifter skulle folkmängden i ett blivande utvidgat Uppsala län bli 198,329 eller mindre än åtta andra län samt dess areal bli 95,029 kvadratmil eller mindre än 10 andra läns areal.

Uti andra kammaren väckte den därstädes framlagda motionen, redan då frågan om dess remiss till utskott förelåg, ett ganska starkt motstånd. En representant från Stockholms län, friherre G. Åkerhielm, ifrågasatte, huruvida det kunde vara lämpligt att med en dylik undersökning besvara regeringen, och

[12.]

ansåg, att sådana förberedande mått och steg lämpligast syntes böra hänskjutas till Stockholms och Uppsala läns landsting, inom vilka möjligen motion samtidigt kunde väckas, så framt nämligen bland befolkningen inom dessa län någon bestämd opinion förefunnnes för lämpligheten av denna 'annexion' och förslaget sålunda vunne anklång. Han framhöll även åtskilliga svårigheter, som skulle uppstå såsom följd av den ifrågasatta sammanslagningen. Representanten för Södertörns domsaga, friherre Knut Bonde, yttrade, bland annat, att man blott behövde se på kartan för att finna, huru orimligt det vore att sålunda stycka Stockholms län, samt att, om Sotholms och Svartlösa härad skulle överflyttas till Södermanlands län, deras befolkning för att söka rättvisa finge resa 10 à 12 mil till residensstaden.

De tillfälliga utskott, som inom kamrarna behandlade berörda motioner, erkände, att det i viss mån vore obekvämt för de nordligaste kommunerna i Stockholms län att bo 10 à 12 mil från eget länsresidens, medan de hava Uppsala på mycket kortare avstånd, samt ansågo, att en omreglering av gränserna mellan Stockholms och Uppsala län vore önskvärd, men avstyrkte dock motionerna av huvudsakligen följande skäl.

Sätet för den administrativa myndigheten i en ort borde rätteligen och för invånarnas bekvämlighet vara förlagt till den plats, där ortens rörelse vore koncentrerad. Stockholm, som dels såsom huvudstad och dels såsom den förnämsta avsättningsorten i riket till sig droge all handel och all samfärdsel från kringliggande landsorter, borde därför även vara säte för landshövdingen över kringliggande ort.

Stockholm vore en sjöstad, omgiven på ena sidan av Saltsjön och på andra sidan av Mälaren. Å båda dessa sidor och ända till ett avstånd av många mil från staden funnes en mängd bebodda, större och mindre öar, vilkas befolkning dels på egna båtar och dels på dagligen gående ångbåtar lätteligen kommunicerade med Stockholm, till vilken stad all trafik från dessa vidsträckta skärgårdar droges. Stora svårigheter skulle uppstå för dessa öbors kommunikation med länsresidenset, om de måste göra först en sjöresa till Stockholm och därefter en 7 mils resa till Uppsala eller kanske en 11 mils resa till Nyköping.

Även om en del av länets norra kommuner hade längre väg till Stockholm än till Uppsala och om en eller annan kommun i Södertörn låge närmare Nyköping än Stockholm, så hade de dock alla större gemenskap med Stockholm, där de vid besök för avyttrande av sina lantmannaprodukter på samma gång kunde uträtta sina ärenden hos Konungens befallningshavande.

Ett särskilt hinder mot den föreslagna länsuppdelningen låge däri, att den noggrannare polisuppsikt, som vore nödvändig i huvudstadens omgivningar, krävde ett landshövdingämbete i Stockholm.

Om en hemställan i frågan skulle riktas till Stockholms läns invånare, bleve svaret med säkerhet ett allmänt nej; och i frågor sådana som dessa borde större vikt fästas vid invånarnas i orten sannolika önskan och deras skäligen anspråk på bekvämlighet än på en förespeglad besparing, som indragningen av ett landshövdingämbete möjligen skulle medföra.

Andra kammaren biföll, efter en kort debatt, utan votering sitt tillfälliga utskotts hemställan om avslag å motionen i fråga.

Under debatten i första kammaren framhölls, att den genom förslaget åsyftade besparingen för statsverket skulle på ett lyckligare sätt och till verklig fördel för vederbörande länsinvånare vinnas, om en sådan omreglering av länsindel-

[12.] ningen inom Uppland vidtoges, att, med indragning av Uppsala län, norra delen av landskapet tillades Gävleborgs län, västra delen förenades med Västmanlands län samt den övriga delen, som medelst järnvägar och sjöfart hade bekväma kommunikationer med Stockholm, lades till Stockholms län. För att möjliggöra prövning av detta förslag yrkades återremiss till utskottet; vid voteringen segrade emellertid avslagsyrkandet med 32 röster mot 29, som avgavs för återremiss.

I båda kamrarna uttalades av vissa ledamöter såsom ett önskemål, att en allmänna omreglering måtte i hela riket åvägabringas i avseende å länsindelningen.

1904 Års
riksdag.

Vid 1904 års riksdag återupptogs frågan om uppdelning av Stockholms län uti en av herr T. Zetterstrand i andra kammaren väckt motion, nr 15, vari föreslogs, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det förslag snarast möjligt måtte för riksdagen framläggas, gående ut på uppdelning av Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län samt indragning av förstnämnda läns styrelse.

Till stöd för sitt förslag åberopade motionären först och främst den ej obetydliga besparing i statsutgifter, som skulle uppstå av den ifrågasatta anordningen. Till en början skulle en försäljning kunna ske av det vid Drottninggatan inom kvarteret Skansen här i staden belägna länsresidenset med 1,462 kvadratmeters tomtareal och ett taxeringsvärde av 250,000 kronor, vilken fastighet till omkring $\frac{2}{3}$ toges i anspråk för länsstyrelsens räkning. Man kunde vidare inbespara de årliga kostnaderna för underhåll, eldning, städning och renhållning inom sagda fastighet samt befriades från eventuella kostnader för framtida nybyggnader å densamma. Under förutsättning, att lönerna till en länsnotarie, två landskanslistor, två landskontorister hos Stockholms länsstyrelse, inalles 7,300 kronor, tillika med arvodena åt extra länsnotarier och övriga extra biträden vid länsstyrelsen jämte vikariatsersättningar, inalles 5,650 kronor, ävensom en landsgevaldigerslön 630 kronor komme att motsvara den ökning i utgifterna för Uppsala och Södermanlands länsstyrelser, som uppenbarligen bleve en följd av dessa läns utvidgning, syntes man under alla omständigheter kunna påräkna inbesparingar av löner till en landshövding, en landssekreterare, en landskamrerare, en lantränsmästare, en länsbokhållare, två ordinarie och en extra vaktmästare, utgörande jämte utgående ålderstillägg 35,150 kronor. Därjämte komme att inbesparas en förste provinsialläkarslön, utgående med 1,500 kronor jämte två ålders-tillägg, vardera å 500 kronor, lön till länsveterinär 1,800 kronor samt lön till en förste lantmätare, utgörande med tjänstgöringspenningar 2,200 kronor.

Till förutvarande innehavare av ovanomförmälda till indragning avsedda tjänster utginge år 1904 pensioner till belopp, överstigande 12,000 kronor, men torde årliga besparingen i framtida pensioner dock ej kunna beräknas till fullt så högt belopp.

Den årliga minskningen i statskassans utgifter, som genom den förändrade länsindelningen skulle uppstå, borde med ledning av förestående uppgifter kunna beräknas till:

3 procent å $\frac{2}{3}$ av länsresidensets i Stockholm taxeringsvärde...	kronor	5,000: —
besparing av årsutgifter för sagda fastighet	»	2,000: —
» » löner till landsstatstjänstemän	»	35,150: —
» » » » övriga tjänstemän	»	6,000: —
» » pensioner	»	8,000: —

Summa kronor 56,150: —

[12.]

Vidare anfördes av motionären, att några vägande skäl svårligen kunde åberopas till stöd för den nuvarande egendomliga länsindelningens bibehållande, varemot, därest hela Uppland förenades till ett län och hela Södermanland likaledes sammanfördes under en länsstyrelse, de nya länsgränserna bleve vida mera naturliga än vad nu vore fallet, varjämte en större överensstämmelse mellan den kyrkliga och den administrativa indelningen därav bleve en följd. Då de olika delarna av Uppland redan hade ett sammanhängande nät av järnvägar och landsvägar samt framdeles i ännu högre grad än hittills kunde komma att genomkorsas av kommunikationslinjer och ledningar utav allehanda slag, borde det väl för samfärdseln, jordbruksnäringen och industrin vara en fördel, om landskapet i dess helhet komme att utgöra en administrativ enhet. Samma skäl talade ock, om ej med samma styrka, för Södermanlands sammanslutning under gemensam styrelse.

Motionären åberopade även åtskilliga statistiska uppgifter angående folkmängd och areal, enligt vilka i anseende till folkmängden det nya Upplandslänet skulle bliva det sjunde och det nya Södermanlandslänet det fjortonde samt efter ytvidden det nya Upplandslänet skulle bliva det elfte och det nya Södermanlandslänet det femtonde bland rikets samtliga län.

Vidkommande antalet fögderier och länsmansdistrikt inom de nya länen, komme Södermanlands län med 5 fögderier och 17 länsmansdistrikt att intaga en medelställning, varemot egendomligt nog Uppsala län med 9 fögderier och 36 länsmansdistrikt komme att bland rikets län intaga främsta rummet, enär Östergötlands län hade högsta antalet fögderier eller 8 stycken samt Kopparbergs län hade det största antalet länsmansdistrikt eller 35 stycken. Men oavsett att skillnaden i dessa hänseenden emellan det nya Uppsalalänet och de övriga större länen ej bleve synnerligen stor, ville det synas, som om med hänsyn till Uppsalalänets folkmängd och areal en framtida reducering av dess fögderiers och länsmansdistrikts antal med fullt fog kunde ifrågasättas.

Lokala hinder för sammanslagningarna borde ej möta, enär Uppsala hade ett synnerligen centralt läge inom Uppland och goda kommunikationer med länets olika delar, samt enär förbindelsen emellan Södertörn och Nyköping ej vore svårare, än som på mångfaldiga ställen här i landet förekomme emellan residensstäder och avlägsnare delar av länen.

Det andra kammarens tillfälliga utskott, nr 4, till vars förberedande behandling motionen överlämnades, hemställde, att densamma icke måtte föranleda någon kammarens åtgärd. Utskottet meddelade i sitt utlåtande en utförlig utredning i ämnet samt yttrade, bland annat, att utskottet vore fullt ense med motionären därom, att det i motionen avsedda behjärtansvärda syftet — besparing i statens utgifter — borde, där sådant lämpligen kunde ske, även tillgodoses genom förenklingar i administrationen och indragning av umbärliga tjänster, dock att dylika förenklingar och indragningar i varje särskilt fall icke borde företagas utan föregående grundlig utredning av alla de förhållanden, som på en dylik fråga kunde inverka. Vidkommande särskilt den nu föreslagna uppdelningen av Stockholms län, syntes emellertid de skäl, som år 1870 förmådde riksdagen att avslå framställningar i samma syfte som ifrågavarande motion, fortfarande äga giltighet, delvis i högre grad än då. Sälunda hade förbindelsen mellan Stockholms läns särskilda delar och huvudstaden på de senaste 34 åren väsentligt förbättrats ej mindre genom anläggning av Rimbobanan, Saltsjöbanan, Nynäsbanan, Södra Roslags kustbana och Norra Södermanlands järnväg, än även genom tillkomsten

[12.] av flera nya ångbåtskommunikationer. Att för övrigt förbindelsen med huvudstaden utgör önskemålet för Stockholms läns invånare framginge därav, att såväl de ovan nämnda, redan färdiga banorna som de flesta under de senare åren föreslagna, exempelvis Stockholm—Kapellskär, Husby—Lindholmen och Örsundsbro—Sigtuna—Märsta, hade Stockholm till huvudmål.

Av Stockholms läns kommuner låge 24 på öar, med en befolkning av inemot 20,000 personer. För dessa liksom över huvud taget för invånarna i Roslagens och Södertörns skärgård, vilka till största delen vore mindre bemedlade, skulle länsresidensets flyttning till Uppsala eller Nyköping bliva synnerligen betungande.

Det redan år 1870 framhållna behovet av 'noggrannare polisuppsikt' i Stockholms omgivningar gjorde sig nu i betydligt högre grad gällande, sedan ett flertal folkrika köpingar samt municipal- och villasamhällen uppstått i huvudstadens närhet, såsom Djursholms och Sundbybergs köpingar, Liljeholmens, Hagalunds och Stocksunds villastads municipalsamhällen, Duvbo, Huvudsta, Bromstens, Saltsjöbadens, Uttringe och Örby villasamhällen samt Södertörns villastad. Av dessa räknade exempelvis Liljeholmen en befolkning på över 6,000 invånare.

Såväl handhavandet av berörda polisuppsikt som ordnandet av åtskilliga andra förhållanden, vilka åtföljde uppkomsten av dylika samhällen, ställde stora krav på länsstyrelsens person- och lokalkännedom, på dess förmåga av initiativ och i vissa fall även på snabbheten i dess ingripande. Därjämte krävdes i anledning av dessa förhållanden en viss samverkan mellan länsstyrelsen och överståthållarämbetet. Det syntes utskottet uppenbart, att en länsstyrelse med säte i Stockholm hade bättre förutsättningar att kunna uppfylla dessa krav än länsstyrelserna i Uppsala och Nyköping.

Därest en omreglering av länsindelningen uti ifrågavarande del av riket skulle ske, borde enligt utskottets förmenande på grund av de nämnda förhållandena tagas under övervägande, huruvida icke de delar av Uppland och Södermanland, som ligga närmast huvudstaden, lämpligen kunde sammanslås med Stockholms överståthållarskap. Då emellertid något förslag i sådant syfte icke föreläge, saknade utskottet anledning att närmare sysselsätta sig med nämnda fråga.

Motionären hade till stöd för sitt förslag åberopat, att efter Roslagens förening med Uppsala län samt Södertörns jämte Öknebo härads förening med Södermanlands län de nya länen icke skulle komma att uppvisa några oproporportionerligt höga folkmängds- eller arealsiffror. För ett rätt bedömande av frågan om sammanslagningens lämplighet syntes emellertid nämnda förhållande icke hava samma betydelse som mängden och beskaffenheten av de göromål, som vederbörande länsstyrelser hava att behandla. I detta hänseende meddelade utskottet några siffror, utvisande, att göromålen för länsstyrelsen i Stockholms län under de senast förflutna 30 åren varit stadda i ständig ökning.

Om, såsom man torde få antaga, denna ökning huvudsakligen föranletts av den förut berörda livliga utvecklingen inom de Stockholm närmast omgivande landskommunerna, skulle även nu nämnda förhållanden möjligen kunna motivera ett införlivande med Stockholms stad av dessa kommuner. Däremot gäve det icke stöd åt motionärens framställning.

Även syntes böra omnämnas, att från läkarhåll blivit erinrat, att övervakandet av den allmänna hälsovården i de huvudstaden omgivande, tätt bebyggda

trakterna i högre grad än annorstädes krävde en förste provinsialläkare på denna plats, liksom även bekämpandet av de just i trakterna kring Stockholm ej sällan förekommande smittosamma husdjurssjukdomarna samt övervakandet av de talrika slakterierna och korvfabrikerna därstädes väl motiverade anställandet av en i huvudstaden stationerad länsveterinär, som hade till åliggande att åt nämnda förhållanden ägna särskild uppmärksamhet och tillsyn.

Slutligen ansåge utskottet även, att en viss hänsyn borde tagas till ortsbefolkningens i frågan uttalade önskan. Vid möten inom länets skilda delar hade invånare i Stockholms län givit uttryck åt sina bekymmer för de olägenheter och kostnader, som indragningen av länsstyrelsen skulle åsamka dem. Enligt vad utskottet sökt visa, kunde dessa farhågor ej anses sakna grund. I alla händelser torde en eventuell omreglering av länsindelningen i denna landsdel icke böra ske genom enbart indragande av Stockholms län.

Vid utskottets utlåtande fogades reservationer dels av herrar A. T. Carlheim-Gyllensköld och C. J. Öberg, vilka på anförda skäl yrkade bifall till motionen, dels ock av herr G. A. Ahlstrand, som hemställde, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att förslag snarast möjligt måtte för riksdagen framläggas, gående ut på uppdelning av Stockholms län mellan Uppsala och Södermanlands län samt indragning av förstnämnda läns styrelse.

Under ärendets behandling i andra kammaren yttrade motionären bland annat, att anledningen, varför han vänt sina besparingsplaner just mot detta håll, vore den, att Stockholms län enligt hans åsikt vore ett ganska besynnerligt län samt att det vore mycket egendomligt, att till ett län blivit sammanförda kusttrakterna inom Uppland och Södermanland. Vida mer naturligt skulle det förefallit, om Upplands kustland, Roslagen, förenats med Uppsala län och Södermanlands kustland, Södertörn, förenats med Södermanlands län, helst som Roslagen hörde till samma stift som de övriga delarna av Uppland och Södertörn till samma stift som återstoden av Södermanland. Motionären medgav väl, att olägenheter helt visst kunde uppstå genom en dylik sammanslagning. Men olägenheterna vore icke av särskilt avsevärd beskaffenhet och bleve mindre med kommunikationernas utvecklande. Sedan år 1870 hade folkupplysningen stigit så pass och åskådningssättet i så betydande mån förändrats, att det icke numera ifrågakomme på långt när i samma utsträckning som då, att länsinvånarna personligen hänvände sig till länsstyrelserna med sina andraganden. Nu vore förhållandet i de allra flesta fall det, att när länsinvånarna ville kommunicera med länsstyrelsen, de gjorde det skriftligen. Vidare erinrade motionären om den av utskottet vidrörda frågan om införlivning med Stockholm av de kommuner, som äro belägna närmare Stockholm, och delade motionären i detta fall utskottets uppfattning. Motionären slutade med att uttala den mening att, oavsett att vissa olägenheter naturligtvis uppstode vid en delning, dock de alldeles övervägande skälen talade för en dylik.

Å andra sidan framhölls av en talare — representanten från Södertälje — bland annat, att åtskilliga praktiska svårigheter vore förenade med ett genomförande av motionärens förslag, däribland den, att Stockholms län hade åtskilliga för hela länet gemensamma tillhörigheter, vilkas fördelning mellan Uppsala och Södermanlands län skulle vålla bryderi, såsom länets fastighet vid Hammarby, dess folkhögskola o. s. v. Prövningen av ansökningshandlingar för intagande av länspatienter å Serafimerlasarettet och sjukhuset Eira skulle ock bliva förenad med betydligt större besvär för patienterna, om densamma skulle ske i Uppsala

[12.]

[12.] eller i Nyköping. Statens kostnader för fångforsling och reseersättning till ämbetsmän och enskilde skulle även bli drygare, vilket skulle åstadkomma en reduktion i den besparing, motionären åsyftat. Det tillfälliga utskottets ordförande, sedermera statsrådet G. Roos, påpekade, att, om Uppsala län och Södermanlands län komme att ökas på sätt motionären föreslagit, dessa båda län komme att uppflyttas till den första av de klasser, i vilka länen vore med hänsyn till avlöningarna fördelade, Södermanlands län från andra klassen och Uppsala län från tredje klassen. Även andra bristfälligheter i de av motionären gjorda beräkningarna av den besparing, som skulle göras genom länsuppdeleningen, blevo under debatten påvisade. Av en representant från Stockholms län, herr E. Åkerlund, framhölls bland annat betydelsen för sjöfartshanteringen därav, att Stockholms län komme att fortfarande utgöra en administrativ enhet.

Andra kammaren beslöt emellertid medelst votering, med 130 röster mot 57, att med avslag å utskottets hemställan bifalla motionen.

Sedan detta beslut delgivits första kammaren, förklarade kammarens andra tillfälliga utskott, till vilket ärendet hänvisades, att utskottet i huvudsakliga avseenden delade den uppfattning, andra kammarens utskott i sitt betänkande uttalat, dock att utskottet med hänsyn till motionärens i ämnet gjorda framställning ansåge anledning icke förefinnas till något uttalande rörande sammanslagning av vissa delar utav Uppland och Södermanland med Stockholms överståthållarskap.

I övrigt hänvisade utskottet till den utredning, andra kammarens utskott förebragt, och hemställde, att andra kammarens ifrågavarande beslut icke måtte föranleda någon första kammarens vidare åtgärd.

Som denna hemställan blev av första kammaren bifallen, hade frågan för denna gång förfallit.»

Inkorporering
med Stock-
holms stad av
vissa kom-
muner.

Efter att hava erinrat om att vid åtskilliga tillfällen förekommit förslag om allmän reglering av rikets allmänna indelning, innefattande jämväl länsindelningen, vilka förslag icke föranlett någon åtgärd, lämnar Kungl. Maj:ts befallningshavande i samband med den historiska utredningen en redogörelse för frågan om inkorporering med Stockholms stad av vissa därintill gränsande kommuner av Stockholms län. Kungl. Maj:ts befallningshavande anför i detta hänseende följande:

»Förslaget om ett sådant införlivande leder sitt ursprung från en annan fråga, nämligen om delning av Södra Roslags domsaga. Ett förslag om sådan delning blev den 17 juni 1904 avslaget av Kungl. Maj:t. Föredragande departementschefen hade, bland annat, framhållit följande: En delning av ifrågavarande domsaga mötte särskilda svårigheter därutinnan, att en stor del av domsagans befolkning vore bosatt i tätt bebyggda, invid Stockholms stad belägna samhällen vilka otivelaktigt förr eller senare måste komma att med staden införlivas. Därrest nu en delning verkställdes och sedermera en överflyttning till Stockholm av nämnda samhällen i större omfattning ägde rum, kunde det lätteligen inträffa, att hela delningsåtgärden befunnits hava varit onödig och att de nya domsagorna icke komme att lämna sina innehavare tillräcklig sysselsättning. Vid ärendets avgörande borde dessutom ej lämnas obeaktat, att jämväl i den intill Södra Roslags domsaga gränsande Södertörns domsaga på senare tider inträtt en sådan

ökning i domarens göromål, att en reglering av denna domsaga inom ej alltför avlägsen framtid syntes bli en erforderlig. Huru detta lämpligast kunde komma att ske, vore svårt att förutsäga, i synnerhet som även inom Södertörns domsaga funnes betydliga samhällen, vilkas överflyttande till Stockholm vore att vänta. Med hänsyn till förhållandena uti båda domsagorna syntes det vara synnerligen önskvärt, om frågan angående överflyttning till Stockholm av vissa intill staden belägna samhällen kunde så snart som möjligt vinna sin lösning eller åtminstone utredning erhållas om de åtgärder från stadens sida, som i sådant syfte kunde vara att vänta.

Kungl. Maj:t beslöt att dels förklara, att delning av Södra Roslags domsaga eller överflyttande av någon del av densamma till annan domsaga icke för det dåvarande skulle äga rum, dels ock genom note ur protokollet över justitiedepartementsärenden anbefalla överståthållarämbetet att från Stockholms stadsfullmäktige infordra yttrande, huruvida ej de tätt bebyggda samhällen, som äro belägna intill Stockholm, lämpligen borde med staden införlivas och vilka av dessa samhällen, som i sådan händelse härvid närmast borde ifrågakomma, samt till Kungl. Maj:t inkomma med det infordrade yttrandet ävensom med eget utlåtande i frågan.

Stadsfullmäktige beslöt den 24 februari 1905 att tillsätta en kommitté med uppdrag att utreda frågan om angränsande områdets införlivande med Stockholm. Kommittén avgav den 30 december 1907 ett utförligt, av statistiska tabeller m. m. åtföljt betänkande i ämnet. Beträffande sitt uppdrags omfattning yttrade kommittén till en början, med anledning av ett utav beredningsutskottet vid kommitténs tillsättande avgivet yttrande, att — ehuru väl Kungl. Maj:ts förfrågan förklarats avse allenast de tätt bebyggda samhällena, som äro belägna intill Stockholm — kommittén ansåge sig hava att på grund av uppdraget taga under öfvervägande och för stadsfullmäktige framlägga förslag, vilka av de huvudstaden angränsande områden — vare sig tätt bebyggda eller ej — som syntes böra med staden införlivas, samt beträffande dem, som funnes i sådant hänseende kunna ifrågakomma, verkställa en så vitt möjligt allsidig och fullständig utredning, vilken kunde ligga till grund icke blott för stadsfullmäktiges bedömande av kommitténs nyssberörda förslag, utan även vid införlivningsfrågans vidare behandling.

De intressen, som förnämligast kunde göra en utvidgning av det nuvarande stadsområdet önskvärd, vore, enligt kommitténs mening, i främsta rummet dels behovet av ökat utrymme inom stadsområdet och dels behovet för staden att i åtskilliga hänseenden få förhållandena inom dess närmaste omgivningar bättre ordnade. I sistberörda avseende åberopade kommittén särskilt hänsynen till den allmänna ordningen och säkerheten, åtskilliga skäl ur hälsovårdssynpunkt samt rörande brandväsendet, fattigvårdsväsendet och folkskoleväsendet. Även hänvisade kommittén på den avsevärda vinst, grannsamhällena skulle ernå genom snabbare rättsskipning, samt på den omständigheten, att de tätare bebyggda samhällena i stadens närhet i de flesta avseenden hade stadsliknande intressen. Under uttalande av den på anförda skäl stödda grundsatsen, att inkorporeringen borde avse *endast hela socknar*, fann kommittén, att följande socknar, inom vilka nedannämnda s. k. villastäder voro belägna, borde vid inkorporeringen ifrågakomma, nämligen *Brännkyrka socken* med Liljeholmen, Lövholmen, Gröndal, Ekensberg, Blommensberg, Aspudden, Tellusborg, Reymersholm, Fridhem, Petersberg, Klubben, Långbrodal, Örby, Södertörns villastad och Malmen; *Bromma socken*

- [12.] med Sundbyberg, Mariehäll, Kungsholms villastad, Kratsboda, Stora och Lilla Essingen samt Grönvik; *Nacka socken* med Sickla, Järla, Vikdalen, Ellensvik, Jakobsdal, Ektorpet, Skuru, Duvnäs, Storängen, Neglinge och Saltsjöbaden; *Solna socken* med Hagalund, Nya Huvudsta, Lilla Ahlby och Stocksundsbro; samt *Lidingö socken* med Torsvik, Herserud, Lidingö villastad och Islinge. I sammanhang härmed yttrade kommittén: Tilläventyrs kunde ifrågasättas, om icke en eller annan av de övriga Stockholm närliggande socknarna borde framför någon eller några av de ovan omförmälda bliva föremål för införlivning med huvudstaden. Det kunde väl ej förnekas, att många skäl talade för införlivning med Stockholm exempelvis av Danderyds socken med Djursholms köping och övriga därinom belägna tätare bebyggda samhällen. Men kommittén hade å andra sidan icke funnit dessa skäl vara av den betydelse, att de kunde anses böra föranleda till socknens förening med Stockholm framför någondera av de fem socknar, vid vilka kommittén, på sätt nyss sagts, fäst sin uppmärksamhet.

Kommittén tillstyrkte, att stadsfullmäktige för sin del måtte *dels* besluta, att Nacka, Brännkyrka, Lidingö, Solna och Bromma socknar med Sundbybergs köping skulle i ovannämnda hänseenden införlivas med Stockholms stad, *dels* öck för vinnande av berörda ändamål inbjuda ifrågavarande kommuner — eller den eller de bland dem, som stadsfullmäktige ansåge böra till införlivning ifrågakomma — samt övriga menigheter, som av frågan berördes, att var så vitt honom anginge genom utsedda ombud med för staden valda kommitterade underhandla i frågan om kommunernas införlivning med Stockholms stad, ävensom efter det omförmälda underhandlingar avslutats och, där så funnes nödigt, kommunerna och menigheterna själva eller deras representanter blivit hörda, till Kungl. Maj:t ingå med den framställning i ämnet, vartill stadsfullmäktige med hänsyn till underhandlingarnas resultat funne sig föranlåtna.

Stadsfullmäktige företogo ärendet till behandling den 23 mars 1908. Med bifall till vad beredningsutskottet i avgivet utlåtande hemställt, beslöt stadsfullmäktige till en början — med förklarande att Nacka, Brännkyrka, Lidingö, Solna och Bromma socknar med Sundbybergs köping enligt stadsfullmäktiges åsikt borde införlivas med Stockholms stad i huvudsak enligt de av kommitterade angivna grunder — att för vinnande av berörda ändamål underhandlingar skulle inledas med ifrågavarande kommuner samt övriga menigheter, som av frågan berördes.

Beslutet fattades med 66 röster mot 14, vilka avgåvos till förmån för ett av herr G. Rystedt under överläggningen framställt yrkande i syfte att, förutom ovannämnda socknar och köping, jämväl Bo, Danderyds och Spånga socknar med därinom befintliga samhällen och Djursholms köping skulle vid införlivningen ifrågakomma.

Därjämte utsågo stadsfullmäktige delegerade för att å stadens vägnar föra de beslutade underhandlingarna. Sedan Saltsjöbaden såsom köping utbrutits ur Nacka kommun, uppdrogo stadsfullmäktige åt sina delegerade att underhandla om inkorporering jämväl av denna köping.

Underhandlingarna ledde till en början därtill, att Brännkyrka kommun med 1913 års ingång införlivades med huvudstaden. Även Bromma kommun kan tänkas komma att rätt snart, dock tidigast med ingången av år 1916, införlivas med Stockholm. Stadsfullmäktige beslutade den 31 mars 1913 att med en del ändringar och med tillägg av vissa övergångsbestämmelser godkänna uppgjort förslag till avtal rörande införlivning av Bromma kommun. Bromma kommun

har vägrat att för sin del godkänna ändringarna men godkänt övergångsbestämmelserna. Då ändringarna synas vara av rätt genomgripande art, kan icke med säkerhet uttalas något om den tid, inom vilken meningarna kunna sammanjämkas eller slutlig bestämmelse utan sådan jämkning meddelas.

Om Bromma kommun varder införlivad med Stockholm, torde, för så vitt bedömas kan, inkorporeringsfrågan hava förts så långt fram, som densamma torde komma under en jämförelsevis lång tid framåt. Lidingö och Nacka kommuner hava, på inbjudning till underhandling med staden i fråga om deras införlivning, var för sig beslutat att icke medverka till inkorporeringen och förty förklarat sig sakna skäl att utse ombud för att därom förhandla med staden. Saltsjöbadens köping har visserligen givit tillmötesgående svar på en liknande inbjudning, men någon underhandling mellan staden och köpingen kan givetvis icke påbörjas, så länge det icke kan antagas, att Nacka mellanliggande kommun kommer att införlivas med staden. Med Sundbybergs köping föras icke för närvarande några underhandlingar i införlivningsfrågan. Solna kommun slutligen anses stå i underhandling med staden om införlivning, om ock underhandlingarna för närvarande lära ligga nere.

Det torde vara visst, att stora betänkligheter råda bland stadsfullmäktige i Stockholm mot ett brådstörtat genomförande av inkorporeringsförslaget. Drätselnämndens första avdelning har i sitt yttrande rörande Bromma kommuns inkorporering härom uttalat sig på följande sätt:

Innan avdelningen lämnar detta ämne, vill avdelningen, i anslutning till de synpunkter och den utredning, avdelningen framlade i sitt ovan återopade utlåtande av den 1 februari 1910 (med anledning av förslaget till Brännkyrka sockens inkorporering), frambålla, att avdelningen icke finner det välbetänkt att genomdriva det förut utstakade inkorporeringsprogrammet med alltför stor skyndsamtet. Avdelningen påvisade redan då, att de till inkorporering ifrågasatta socknarna var för sig omfattade så stora arealer, att inkorporering av dem alla icke kunde anses påkallat ur synpunkten av stadens behov av utvidgat område. Det kan heller icke vara klokt att på en gång eller med alltför korta tidsintervaller öka de kommunala förvaltningsorganens arbetsbörda med så betydande och i viss mån för dem främmande bestyr, som inkorporeringen av en lantkommun medför. Det är ock av vikt, att erfarenheter hinna samlas från redan beslutad inkorporering, innan man går vidare. Staden behöver nödig tid att ordna sig på grundvalen av de nyinträdda förhållandena. Även ur ekonomisk synpunkt möter det betänkligheter att alltför snabbt fortgå med inkorporeringen av sådana kommuner, vilkas införlivande medför betydande ekonomiska uppoffringar både en gång för alla och årligen, helst erfarenheten bestyrkt, att de anspråk, som från dessa kommuners sida framställas, äro synnerligen stora och föga motiverade av de fördelar, som från stadens sida äro att vinna.

Det är ju ock icke uteslutet, att framtiden skall medgiva en smidigare form för kommunal sammanslutning än den hittills anlitade, en form, som medgiver ett ordnande enligt lokala betingelser av vissa angelägenheter men bringar under enhetlig ledning de gemensamma intressen, som sådant påkalla.

Beredningsutskottet anslöt sig till dessa tankar och även stadsfullmäktige handlade i samma riktning, då de på hösten 1913 godkände inkorporeringsdelegerades avsägelse av underhandlingsuppdraget och lämnade åt drätselnämndens första avdelning att fullfölja delegerades uppdrag, i den mån ett sådant fullföljande kunde anses påkallat.

[12.]

Vid dessa förhållanden torde det få anses åtminstone ytterst sannolikt, att med införlivningar, utöver Bromma kommuns inkorporering, kommer att anstå, intill dess resultatet visar sig av det uppdrag, Kungl. Maj:t den 5 december 1913 lämnade åt en kommitté med presidenten G. A. Petersson i spetsen att dels verkställa en allsidig utredning rörande anvisande av friare former än de nu befintliga för sammanslutning mellan olika kommuner eller delar av kommuner för tillgodoseende av ett eller flera gemensamma kommunala behov, i fråga om möjligheten att för viss ort inom lands- eller stadskommuns område träffa särskilda anordningar för vissa kommunala angelägenheter samt angående det formella förfarandet vid behandlingen av uppkommande frågor om ändringar i den bestående administrativa, kommunala, ecklesiastika och judiciella indelningen ävensom angående de materiella grunder, efter vilka dylika frågor böra bedömas, dels ock uppgöra förslag till de författningsbestämmelser, vartill den verkställda undersökningen kunde föranleda.

Det synes uppenbart, att med så viktiga, för vårt land nya undersökningars fullständiga genomförande måste dröja en avsevärd tid. Det kan då icke vara rimligt att dröja med utförandet av utredningen rörande möjligheten av Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet, tills kommittén utfört sitt arbete, statsmakterna fattat beslut i anledning av de förslag, kommittén må komma att framlägga och Stockholms stad därefter återtagit och i försiktig takt fullföljt underhandlingar om inkorporering av vissa grannsamhällen enligt de former och bestämmelser, som då må vara gällande.

Erfarenheten under de gångna åren har ock givit vid handen, att inkorporeringsfrågans utgång icke har det inflytande på länsindelningen, som man förut haft anledning antaga.

Ur geografisk synpunkt kan man visserligen säga, att införlivningen av Brännkyrka kommun medförde, att den sträcka, på vilken de norra och södra delarna av länet mötas med endast Mälarens sund och smalare fjärdar emellan sig, förkortades med omkring 8 kilometer; men då i allt fall på Mälarsidan 15 kilometer av dylik närbelägenhet mellan länsdelarna återstå, synes bortgången av Brännkyrkastranden icke välla någon olägenhet. Inkorporeringen av Bromma kommun är i detta hänseende utan betydelse, då efter Brännkyrka kommuns inkorporering Bromma kommun icke ligger gent emot någon anpart av den södra länsdelen. Sundbybergs köping angränsar icke någon del av Södertörn. Om Lidingö och Nacka kommuner samt Saltsjöbadens köping en gång komme att införlivas med Stockholm, skulle de sträckor åt Saltsjösidan, där länets båda delar mötas å ömse sidor om vatten, minskas med ungefär 20 kilometer, varefter omkring 30 kilometer skulle återstå, av vilka dock en del faller invid större fjärd. Då man besinnar, att broförbindelse mellan norra och södra delarna av länet endast finnes vid Skurusund och att fastlandsförbindelse endast finnes genom det egendomliga förhållandet, att Bockholmssätra i Ekerö socken är beläget på Södertörnsidan om vattendraget, och att således den väsentliga kommunikationen mellan länsdelarna sker i någon mån direkt med ångbåt men huvudsakligen över Stockholm, måste det anses tydligt, att av hänsyn till geografiska skäl någon anledning icke finnes att låta länsindelningsfrågans avgörande vänta på inkorporeringsfrågans blivande lösning.

Det har vidare framhållits, att de till inkorporering ifrågasatta kommunerna skulle hava en så betydande folkmängd i förhållande till länets folkmängd i det

hela, att man därför skulle kunna bättre bedöma länsindelningsfrågan, sedan inkorporeringsfrågan bragts till klarhet.

[12.]

Folkmängden i de till inkorporering ifrågasatta kommunerna är efter senaste officiella uppgifter följande:

i Bromma	5,185
» Sundbyberg	5,800
» Solna.....	17,037
» Lidingö	5,995
» Nacka	6,300
» Saltsjöbaden	2,562

eller tillsammans 42,879

Då Stockholms läns hela invånarantal är 222,046, representerar de omfördälda kommunernas folkmängd ungefär en femtedel av länets befolkning, och kunde således måhända vara av betydelse för länsindelningsfrågan, om denna folkmängd skulle på en gång avräknas från länets folkmängd i det hela. Men då inkorporeringen, i den mån den verkligen kommer att fortgå, endast kan tänkas framgå i flera omgångar med avsevärda mellanrum, torde den uppkommande folkmängdsminskningen bliva föga avsevärd med hänsyn jämväl till den städse fortgående ökningen av folkmängden i det hela. Då den 31 december 1911 Brännkyrka sockens folkmängd sista gången medräknades till Stockholms län, utgjorde folkmängden i det hela 234,973, därav på Brännkyrka socken belöpte 21,010. Vid folkmängdsberäkningen för den 31 december 1912 var länets hela folkmängd ändock 217,576, motsvarande en ökning i länet utom Brännkyrka socken av 3,613. Från den 31 december 1912 till den 31 december 1913 ökades åter länets befolkning med 4,470, därav 2,036 falla på de nämnda 6 till inkorporering ifrågasatta kommunerna. Någon verklig anledning att dröja med länsindelningsfrågan i avvaktan på att få utrett, huru inkorporeringen av kommuner med Stockholm kan komma att inverka på folkmängdsförhållandena inom länet, kan således icke anses förefinnas.

Det har slutligen ansetts, att inkorporeringsfrågan skulle hava en sådan inverkan på arbetsmängden hos länsstyrelsen, att man därför borde vänta med länsindelningsfrågans avgörande. Härutinnan kan endast hänvisas till den erfarenhet, som vanns i sammanhang därmed, att Brännkyrka stora kommun med 1913 års ingång flyttades från Stockholms län. Man skulle vänta, att borttagandet av en så stor kommun skulle i någon mån minska arbetsmängden hos länsstyrelsen. Men arbetsstatistiken visar, att år 1912 de till länsstyrelsen inkomna nya målens antal utgjorde 20,883 och år 1913 21,827 eller, efter en uppställning i närmaste likhet med uppställningen år 1912, 21,193. Bortflyttandet av Brännkyrka kommun med dess rikedom på utsöknings- och fattigvårdsmål samt ekonomiska ärenden av allehanda slag har sålunda endast verkat, att den sedvanliga årliga ökningen av antalet inkomna ärenden för ett år hållits avsevärt tillbaka. Bortflyttningen av Bromma kommun med dess något över 5,000 invånare kan uppenbarligen icke öva något synnerligt inflytande på ärendesmängden hos länsstyrelsen. Solna kommun, vars förhållanden i mycket likna Brännkyrka kommuns, är dock avsevärt mindre än Brännkyrka. Icke heller ur synpunkten av ett rätt bedömande av länsstyrelsens arbetsmängd är det således av behov att för länsindelningsfrågans avgörande avvakta inkorporeringsfrågans vidare förlopp.

[12.]

Men då det nu, såsom i det följande skall närmare visas, ur administrativ synpunkt är absolut nödvändigt, att tjänstemännen hos länsstyrelsen åter komma i ordinarie anställning, är vidare uppskov med länsindelningsfrågans behandling icke att tillråda.»

Frågan om
Stockholms
läns indrag-
ning.

Kungl. Maj:ts befallningshavande övergår därefter att yttra sig om riktlinjerna för den anbefallda utredningen beträffande indragningen av Stockholms län samt anför i nämnda hänseende följande:

»En undersökning rörande möjligheten av Stockholms läns upphörande såsom administrativ enhet avser i själva verket att utreda, huru med länet ur administrativ synpunkt och med alla de ärenden, som kräva handläggning av en länsstyrelse, skall förfaras, om länet icke vidare finnes till såsom en enhet. Frågan härom måste skärskådas med hänsyn till alla de utvägar, som med någon grad av rimlighet kunna uttänkas. Först och främst måste undersökas möjligheten av den vanligast tänkta utvägen, nämligen att förlägga den norr om Stockholm belägna delen av länet till Uppsala län och den söder om Stockholm belägna delen till Södermanlands län. En specialundersökning inom denna del av ärendet måste avse att utröna, om det skulle underlätta Stockholms läns delning, ifall man till residensstad för ett nytt Upplands län valde Stockholm och för det utvidgade Södermanlands län antingen likaledes Stockholm eller ock Södertälje.

Ett annat delningsprojekt, som måste undersökas, är förslaget att dela Stockholms län på det sättet, att hela Södertörn med Öknebo härad samt vissa kommuner norr om Stockholm lades under överståthållardömet utan inkorporering med huvudstaden och att återstoden av den norra länsdelen förflyttades till Uppsala län.

Slutligen måste en fullständig undersökning omfatta även den utredningen, huruvida Stockholms län kan utan delning förlora sin ställning såsom administrativ enhet genom att sammanslås med Uppsala län eller Södermanlands län eller med Stockholms överståthållardöme, det sista dock knappast i vidare mån än att överståthållaren tillika blir landshövding i Stockholms län.»

Kungl. Maj:ts befallningshavande redogör för den utredning, som av länsstyrelsen verkställts med hänsyn till de av Kungl. Maj:ts befallningshavande omnämnda alternativen; och anför Kungl. Maj:ts befallningshavande i fråga om det första alternativet följande:

Stockholms
läns delning
mellan Upp-
sala och Sö-
dermanlands
län.

»Den första och påtagligen viktigaste undersökningen blir alltså den, om Stockholms län kan delas mellan Uppsala och Södermanlands län. Härvid läser icke behöva tagas hänsyn till något annat alternativ än att Stockholm skall utgöra gränspunkten mellan de länsdelar, som gå åt olika håll, och att således till Uppsala län skulle läggas Svartsjö fögderi, Vaxholms fögderi, Stockholms läns västra fögderi, Mellersta Roslags fögderi och Norra Roslags fögderi jämte städerna Vaxholm, Djursholm, Sigtuna, Norrtälje, Östhammar och Öregrund samt till Södermanlands län Södertörns fögderi med staden Södertälje.

Folkmängd.

Till en början torde folkmängdsförhållandena böra tagas i övervägande. Antalet invånare i Stockholms län utgjorde den 31 december 1913 222,046. Detta antal är resultatet av en stark fortgående ökning av länets befolkning. Enligt den officiella statistiken utgjorde folkmängden i Stockholms län:

år 1800	96,280
» 1840	110,279
» 1865	128,458
» 1890	152,715
» 1900	172,852
» 1910	229,181
» 1911	234,973
» 1912	217,576
» 1913	222,046

[12.]

Nedgången år 1912 berodde, såsom förut nämnts, på Brännkyrka kommuns bortflyttning från länet, därvid länet förlorade en befolkning, som år 1911 beräknades till 21,010.

Med frånräknande av Stockholms stad hade Sveriges rike den 31 december 1913 en befolkning av 5,256,498. Om detta antal delas lika på rikets 24 län, uppkommer ett medeltal per län av 219,021. Intet län kommer så nära detta medeltal som Stockholms län med sina 222,046 invånare. Detta invånarantal kan därför icke giva anledning till någon omreglering av länsindelningen.

Om man, med hänsyn därtill att Stockholms län icke har någon större stad, ur medeltalskalkylen tager bort de tre län, som innefatta de största städerna, nämligen Malmöhus, Göteborgs och Bohus samt Östergötlands län ävensom på grund av de exceptionella förhållandena icke medräknar Gotlands län och därefter dividerar det erhållna invånarantalet 4,037,986 med de återstående länens antal 20, uppkommer för dessa län ett medeltal av 201,899 invånare per län. Endast tre län komma detta medeltal närmare än Stockholms län, nämligen Södermanlands län med 182,180 invånare, Jönköpings län med 216,697 invånare och Örebro län med 210,666 invånare.

Stockholms län är för närvarande nr 11 bland länen i avseende å folkmängden, Uppsala län nr 22 och Södermanlands län nr 15.

Befolkningen i norra delen av Stockholms län utgör 167,057. Därifrån kan för nu ifrågavarande undersökning dragas invånarantalet i Bromma till införlivning med Stockholm föreslagna kommun 5,185. Om återstoden 161,872 lägges till antalet invånare i Uppsala län 130,404, skulle för detta län uppkomma ett invånarantal av 292,276, vilket antal skulle med 73,255 överskrida det ovan angivna medeltalet för alla 24 länen och med 90,377 medeltalet för 20 län. Uppsala län skulle härigenom bliva nr 4 bland rikets län i avseende å folkmängden.

Invånarantalet i Stockholms läns södra del är 55,989. Lägges detta tal till Södermanlands läns folkmängd 182,180, uppkommer för sistnämnda län en sammanlagd folkmängd av 238,169. Detta tal ligger 19,138 över det större medeltalet och 36,270 över det mindre medeltalet. Södermanlands län skulle därigenom bliva nr 10 bland länen i folkmängdshänseende.

Av den sålunda lämnade utredningen angående folkmängden lär framgå, att för delning av Stockholms län motiv icke kan hämtas från folkmängdsförhållandena samt att Uppsala län icke kan mottaga den folkmängd, som nu finnes inom Stockholms läns norra del, även om Bromma kommun inkorporeras med huvudstaden. Det må vara möjligt, att de tre största länen i riket, Malmöhus län med 469,377 invånare, Göteborgs och Bohus län med 395,471 invånare och Östergötlands län med 298,488 invånare icke behöva delas, men det kan icke vara rimligt att tillskapa ett nytt län, som med blott några tusental invånare skulle

- [12.] understiga det sistnämnda länet i folkmängd. Olägenheten av att genom tillägg av en del av Stockholms län öka upp Södermanlands läns folkmängd till 238,169 är givetvis avsevärt mindre.

Överhuvudtaget kan ur folkmängdssynpunkt icke rimligen genom någon annan fördelning göras två län av de tre länen, Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. Med frändragande av Bromma kommun äga de en sammanlagd folkmängd av 529,445. Även vid jämn delning skulle vardera nya länet få 264,722 invånare, vilket vore för mycket. Statistiken visar, att ur folkmängdens synpunkt många andra länsgrupper borde omregleras före länsgruppen Stockholms, Uppsala och Södermanlands län.

Härnäst kommer synpunkten av Stockholms läns areal och geografiska läge.

Areal.

Stockholms läns areal utgör 7,763,14 kvadratkilometer, därav 24,25 kvadratkilometer falla på Bromma kommun. Länet är i fråga om arealens storlek det 15:de i riket. Uppsala län med en areal av 5,313,31 kvadratkilometer är det 19:de länet i storlek och Södermanlands län med en areal av 6,811,06 kvadratkilometer det 16:de. Enligt en äldre uträkning skulle Stockholms läns norra del innehålla 5,874,44 kvadratkilometer och dess södra del 1,857,46 kvadratkilometer. Det nya Uppsala län skulle således komma att innehålla 11,187,75 kvadratkilometer och bli det 11:te i storlek inom riket. Södermanlands län skulle efter utvidgningen komma att innehålla 8,668,52 kvadratkilometer och bli nr 14 bland länen. Uppsala län skulle i yttinnehåll bli närmast likställt med Östergötlands, Jönköpings och Kalmar län, Södermanlands med Skaraborgs och nuvarande Stockholms län.

Då Stockholms län är det 15:de av 24 län i avseende å yttinnehåll, kan dess areal icke utgöra någon anledning till förändrad länsindelning; men å andra sidan kan varken Uppsala eller Södermanlands läns blivande yttinnehåll utgöra något hinder för en delning av Stockholms län mellan nämnda båda län.

Geografiskt läge.

Stockholms läns läge i geografiskt hänseende karaktäriseras därav, att det samma utgöres av de söder och i synnerhet norr om Mälarens utlopp i Östersjön utskjutande landområdena med deras stora skärgård samt en del landområden innanför nämnda kusttrakter. Landet norr om Mälaren och motsvarande del vid Saltsjön räknas till Upplands landskap, landet söder om Mälaren och motsvarande del vid Saltsjön till Södermanlands landskap. Betecknande för Stockholms län är dess långa sjögräns. Landgräns förekommer endast på tre sidor om Öknebo härad samt på sträckan från Fyrisåns utlopp i Mälaren utmed Arlinghundra, Långhundra, Nordinghundra och Frösåkers härader till Öregrundsgrepen. De öar, som falla inom Stockholms län, äro av den betydelse, att staden Vaxholm och 24 andra kommuner äro belägna helt och hållet på öar, med iakttagande att en liten del av Ekerö kommun i Färentuna härad är belägen å Södertörns fastland. Av ökommunerna ligga 8 i Mälaren och 16 i Saltsjön. Den sammanlagda befolkningen i dessa ökommuner jämte staden Vaxholm utgör 32,983. Till stranden av Mälaren sträcka sig 19 kommuner på fastlandet med tillsammans 56,726 invånare. En del av dessa kommuner angränsa även Saltsjön. Städerna Sigtuna och Södertälje ligga ock vid Mälaren, Södertälje därjämte vid Saltsjön. Dessa båda städer hava tillsammans 13,052 invånare. Delvis på öar i Saltsjön eller åtminstone med strand vid Saltsjön ligga 31 kommuner med tillsammans 78,429 invånare samt städerna Djursholm, Norrtälje, Öst-

[12.]

hammar och Öregrund med tillsammans 9,826 invånare. En sammanställning av dessa uppgifter giver det märkliga förhållandet vid handen, att av Stockholms läns 222,046 invånare icke mindre än 181,190 leva i städer eller andra kommuner, som äro belägna antingen på öar i eller invid stranden av Mälaren eller Saltsjön.

Denna omständighet i förening därmed, att Stockholm är tillgängligt för fartyg både från Mälaren och Saltsjön, har medfört, att ångbåtstrafiken mellan länets kustplatser och huvudstaden nått en storartad omfattning. I regelbunden trafik mellan Stockholm och orter i Stockholms län gå enligt vederbörliga uppgifter 74 ångfartyg, varjämte 5 ångare, som trafikera Norrlandshamnar, regelbundet tillägga i Öregrund. Ännu i januari månad gå Mälar- och Saltsjöbåtar till ett sammanlagt antal av omkring 30 i regelbunden trafik, varefter minskning inträder, i mån som isbildningen blir starkare. Flera fartyg fortsätta dock hela vintern igenom. Härmed skall jämföras, att mellan Uppsala och orter i Stockholms län uppehålls trafik av 4 ångfartyg, under det att trafik mellan Nyköping och åtminstone en ort i Stockholms län (Södertälje) uppehålls av 2 ångfartyg. Ångbåtstrafik mellan Nyköping och Nynäshamn äger icke mera rum. Även med segelfartyg och motorfartyg förmedlas mycken trafik mellan orter i Stockholms län och huvudstaden.

Sjökommunikationer.

Vid sidan av den ovanligt kraftigt utvecklade sjötrafiken förekommer och en mycket stark järnvägstrafik mellan Stockholms län och huvudstaden. Från huvudstaden utgå följande järnvägar, vilka alla beröra orter i Stockholms län, nämligen Stockholm—Västerås—Bergslagens järnväg med 10 stationer och hållplatser inom länet och med bibana till Riddersvik, norra stambanan med 13 stationer och hållplatser inom länet, Stockholm—Roslagens järnvägar med förgrening i Rimbo till Norrtälje och till Häverösund samt åt Uppsala, trafikerande tillsammans 36 stationer och hållplatser inom länet och med bibanor till Djursholm och Österskär, järnvägen Stockholm—Saltsjöbaden med 14 stationer och hållplatser inom länet, järnvägen Stockholm—Nynäshamn med 13 stationer och hållplatser inom länet ävensom västra stambanan med 10 stationer och hållplatser inom länet och förmedlande trafik till och från Norra Södermanlands järnväg med 5 stationer och hållplatser inom länet. Över Uppsala och Örbyhus finnes dessutom järnvägsförbindelse med Dannemora—Hargs järnväg, som har stationerna Harg och Hargshamn i Stockholms län.

Järnvägsförbindelser.

Mellan staden Uppsala och orter i Stockholms län förmedlas järnvägsförbindelsen medelst norra stambanan, linjen Uppsala—Rimbo och den nyss angivna förbindelsen med Harg och Hargshamn. Järnvägsförbindelsen mellan Nyköping och Stockholms län besörjes av den nyöppnade statsbanelinjen Järna—Nyköping, 57 kilometer lång.

För bedömande av huvudstadens betydelse såsom medelpunkt för Stockholms läns ekonomiska verksamhet torde redogörelse böra lämnas för avstånden från Stockholm till de yttersta bygderna i olika riktningar. Längst i söder ligger Torö kommun. Dess kyrka ligger omkring 15 kilometer från Valsjö station på Nynäsbanan. Från Valsjö till Stockholms centralstation är avståndet per järnväg 56 kilometer. Hela avståndet från Torö till Stockholm kan på detta sätt tillryggaläggas på 3 å 4 timmar. Längst i väster ligga orterna närmast Gnesta å västra stambanan och Nykvarn å Norra Södermanlands järnväg samt Kurön .

[12.] och Adelsön i Mälaren. Gnesta ligger på 66 kilometers avstånd från Stockholms centralstation. Ett persontåg använder på denna sträcka omkring $1\frac{3}{4}$ timme. Nykvarns avstånd från Stockholms centralstation är 54 kilometer. Vågen till Stockholm tillryggalägges på mindre än $1\frac{3}{4}$ timme. Adelsö och Kurö ligga på omkring 4 mils avstånd från Stockholm. Ångbåtsresan tager omkring 3 timmar. Nordligast i Stockholms län ligga Forsmarks och Gräsö kommuner. Från dessa är det omkring 3 mil till Hargs järnvägsstation, som åter ligger på ett avstånd av 152 kilometer från Stockholms centralstation. En resa från Forsmark eller Gräsö på landsväg och järnväg bör kunna medhinnas på omkring 9 timmar. De direkta ångbåtarna mellan Stockholm och Öregrund (Norrlandsbåtarna) taga $8\frac{1}{2}$ timmar mellan Stockholm och Öregrund. Rätt österut från Stockholm ligger på största avståndet Sandhamns tullplats. Avståndet till Sandhamn efter segelleden torde kunna beräknas till omkring 7 mil, vilka med ångbåt pläga tillryggaläggas på omkring 4 timmar.

I några hänseenden kunna jämförelser göras mellan Stockholms betydelse för olika delar av Stockholms län, å ena sidan, och den betydelse Uppsala och Nyköping hava för de delar av länet, som skulle kunna tänkas erhålla någon av dessa städer till residensstad.

Med början i de södra delarna må då framhållas, att avståndet från Järna station till Stockholms centralstation är 48 kilometer samt från Järna till Nyköping 57 kilometer. Mellan Järna och Stockholm gå dagligen 8 för lokaltrafik lämpliga tåg i vardera riktningen, mellan Järna och Nyköping 4 i vardera riktningen. I Järna såldes under augusti månad 1914 1,009 biljetter till Stockholm mot 93 till Nyköping. Från Södertälje är det 38 kilometer till Stockholm, 69 till Nyköping. I Södertälje såldes under augusti 1914 tillsammans 5,732 biljetter till Stockholm mot 94 till Nyköping.

I Stockholms läns mellersta del ligger järnvägsknuten Rimbo. Från Rimbo är avståndet till Stockholm 56 kilometer, till Uppsala 60 kilometer. 4 tåg i vardera riktningen gå dagligen mellan Rimbo och Stockholm, 3 mellan Rimbo och Uppsala. Under månaderna december 1913 och januari 1914 samt juni och juli 1914 såldes vid Rimbo sammanlagt 1,812 biljetter till Stockholm och 215 till Uppsala. Å sträckan norr om Rimbo till och med ändpunkten Häverösund såldes under samma tid 3,649 biljetter till Stockholm och 461 biljetter till Uppsala. Å järnvägssträckan öster om Rimbo till och med Norrtälje försåldes under samma tid 5,875 biljetter till Stockholm och 607 biljetter till Uppsala. Å linjen från Rimbo västerut till Uppsala ligga inom Stockholms län stationerna Rånäs, Knutby, Faringe, Almunge och Länna i nu nämnd ordning från Rimbo räknat. De under ifrågavarande tid vid dessa stationer till Stockholm respektive Uppsala försålda biljetterna hava utgjort:

	till Stockholm:	till Uppsala:
vid Rånäs	498	153
» Knutby.....	437	879
» Faringe.....	371	2,278
» Almunge	235	2,030
» Länna	220	2,879

Övertaget för Uppsala börjar således vid Knutby, som ligger 41 kilometer från Uppsala.

[12.]

En undersökning rörande försändningen av lantmannaprodukter från sistnämnda fem stationer under omförmälda fyra månader till Stockholm och till Uppsala giver följande resultat i kilogram:

	till Stockholm:	till Uppsala:
från Rånäs	379,635	15,149
» Knutby	313,040	50,370
» Faringe	386,860	93,100
» Almunge.....	84,900	53,860
» Länna	64,560	62,460

Denna utredning visar, att ännu vid Länna, som ligger blott 21 kilometer från Uppsala, sändningen är något större till Stockholm än till Uppsala.

Från länets nordligaste del kan omförmälas, att under månaderna januari, mars, juni och augusti 1913 vid stationerna Harg och Hargshamn försålles biljetter till följande antal:

	till Stockholm:	till Uppsala:
vid Harg	667	357
» Hargshamn	102	67

Vid uppmärksammande att Uppsala måste passeras vid järnvägsfärd från Harg och Hargshamn till Stockholm måste dessa siffror anses utgöra säkra bevis för den större stadens på långt avstånd verkande dragningskraft. Man får därvid också komma ihåg, att från Öregrund, Östhammar och Hargshamn en ganska livlig ångbåtstrafik äger rum under 9 av årets månader mot den ganska billiga avgiften av 3 kronor för enkel resa och 5 kronor för tur och retur. Från Öregrund respektive Östhammar kostar resan till Uppsala 4 kronor, nämligen 1 krona med ångbåt till Hargshamn och 3 kronor med järnväg därifrån till Uppsala.

Redan av det hittills sagda framgår, att Stockholms stad har den största betydelse för länet såsom medelpunkt för länets både upphandling och avsättning. En direkt på denna fråga inriktad undersökning visar, att Nyköpings handelsområde icke berör någon del av Stockholms län men att däremot Uppsala stad har åtminstone någon del av Stockholms län inom sitt handelsområde. Alsike och Knivsta socknar i Ärlinghundra härad, Lagga socken i Långhundra härad och möjligen Hökhuvuds socken i Frösåkers härad kunna helt räknas till Uppsala stads handelsområde, om ock försäljning av mjölk från Knivsta till Stockholm äger rum. Såsom delvis hörande till Uppsala handelsområde torde kunna angivas Odensala socken i Ärlinghundra härad, Vidbo och Skepptuna socknar i Seminghundra härad, Östuna, Husby—Långhundra och Gottröra socknar i Långhundra härad, Almunge, Faringe, Knutby och Bladåkers socknar i Nordinghundra härad, Fasterna socken i Sjuhundra härad samt om ock med tvekan Valö socken i Frösåkers härad. I jämförelse med Stockholms stads handelsområde, som inom länet omfattar allt det övriga, möjligen med undantag av Grösö socken, vilken uppgivits böra räknas till Gävle stads handelsområde, är vad som kan räknas höra till Uppsala stads handelsområde sålunda icke mycket avsevärt. En kännare av affärsförhållandena i nordligare delarna av länet har framhållit, att invånarna inom de nordligaste socknarna besöka Uppsala endast en gång om året, nämligen vid distings marknad i februari, då de särskilt tillhandla sig utsädesfrö.

Handelsom-
råden.

[12.]

Hänsyn till
ekonomiska
förhållanden.

Den lämnade utredningen giver vid handen, att Stockholm är medelpunkten för näringslivet inom Stockholms län, den punkt till vilken kommunikationslederna sammanlöpa och till vilken man kan färdas från betydande delar av länet med möjlighet att efter uträttade ärenden åter vända hem samma dag. Det är också utrett, att Uppsala spelar rollen av ekonomisk medelpunkt för några jämförelsevis få kommuner inom Stockholms län och att Nyköping i detta hänseende icke har någon betydelse alls för någon enda kommun i Stockholms län. Den frågan framställer sig då, om det vid sådant förhållande går för sig att för hela det norra länet flytta dess länsstyrelses säte från Stockholm till Uppsala och för den södra delen till Nyköping. Det måste härvid först och främst fasthållas, att det ekonomiska sambandet mellan Stockholms läns jordbrukande eller fiskande befolkning och huvudstaden icke ändrar sig därför att den administrativa centralpunkten flyttas bort till annan plats. Alla kommunikationsmedel inom länet komma allt fortfarande att söka sig mot Stockholm. Länsinvånarnas affärsresor komma också framgent att gå till huvudstaden. Frågan blir helt enkelt den, om man kan förlägga residensen åt andra håll och således skilja länsbornas resor till affärscentrum från deras resor till det administrativa centrum. Motionären berättade vid debatten i andra kammaren år 1904, att det dåmera icke alls förekomme i samma utsträckning som 25 år tidigare, att länsinvånarna personligen hänvände sig till länsstyrelserna med sina andraganden, utan ville de kommunicera med länsstyrelsen, gjorde de det skriftligen. Detta skulle vara en följd av den stigande folkupplysningen. Det är svårt för Kungl. Maj:ts befallningshavande att skaffa sig någon klar bild av hur det förhöll sig med besöken hos länsstyrelsen på 1870-talet. Förmodligen hade redan då väsentligen upphört sådana besök hos länsstyrelsen, som omförmälas i § 46 i landshövdingensinstruktionen och vid vilka länets invånare skulle kunna på en och samma dag personligen ingiva ansökningar och besvär och avvakta beslut däröver utan att hindras av avgående poster eller andra brådskande göromål. I övrigt är befallningshavanden av den bestämda uppfattning, att under den tid, som kan överskådas, de personliga besöken hos länsstyrelsen tilltagit i stället för att avtaga, helt naturligt beroende på att kommunikationerna så avsevärt förbättrats och blivit billigare samt därjämte därpå att vissa ärenden, som ofta påkalla personliga besök, så betydligt ökats i antal, t. ex. jordavsöndringsärenden och byggnadsärenden samt åtskilliga slag av utsökningsärenden.

Lättheten att skriftligen hänvända sig till länsstyrelsen samt de hos länsstyrelsen anställda kommissionärerna möjliggör visserligen i många fall för länsborna att undvika personliga besök; men i många fall är det en mycket stor lättnad både för allmänheten och länsstyrelsen, att muntliga överläggningar om ärendena kunna äga rum utan att därav förorsakas allmänheten alltför stora resekostnader.

Under en vecka i februari 1909 lät länsstyrelsen anteckna alla personer från länet, som besökte länsstyrelsens olika expeditioner. Antalet blev 163, men då många personer givetvis besökt flera expeditioner, torde man kunna inskränka sig till att taga hänsyn till dem, som hade ärenden till landskansliets supplikdiarium. Dessa voro 54. Det minsta antalet personer från länet, som besöka länsstyrelsen, skulle således vara 9 per vardag. Även detta uppenbarligen för låga antal skulle betyda 2,700 besökande från länet per år.

Nu kommer härtill, att länets invånare besöka icke blott länsstyrelsen i residensstaden. De söka där även personligen förste provinsialläkaren, länsvete-

rinären, domänintendenten, förste lantmätaren, lantbruksingenjören, länsjägmästaren, distriktschefen i väg- och vattenbyggnadsdistriktet och dennes närmaste man samt vidare landstingets och hushållningssällskapets expeditioner ävensom de åtskilliga kommittéer, som åt landstinget eller hushållningssällskapet verkställa utdelning av anslag och fullgöra andra uppdrag, och slutligen länets brandstodsbolag och sparbank. När besök hos alla dessa kunna avpassas, så att de sammanfalla med resor för ekonomiska ändamål, bliva de icke hindrande och behöva icke inställas för kostnadens skull. Flyttas alla dessa centrala myndigheter, länskorporationer och länet berörande verk bort från det ekonomiska centrum, bliva besöken tidsödande och dyrbara och alltså oftast inställda till given skada för länet och dess invånare. Det är därför praktiskt taget omöjligt att omreglera Stockholms län på det sätt, att huvuddelar av länet förläggas till andra län med residensstäder på större eller mindre avstånd från huvudstaden. Man kan icke beröva länsborna möjligheten att fullt utnyttja den särställning de intaga såsom inbyggare i ett län, som på alla sidor omgiver landets administrativa huvudstad och största affärsstad.

Detta är i själva verket själva medelpunkten i hela denna fråga om förändrad länsindelning, vad Stockholms län beträffar. De allra flesta inkomna yttrandena sysselsätta sig just med denna punkt, och yrkandena gå i det väsentliga ut just på att få behålla länets ekonomiska medelpunkt jämväl såsom administrativt centrum.

I landstingets utredning, som sedermera återopats av bland andra ett betydande antal kommunalstämmor, framhålles livligt, att Stockholm är länets naturliga medelpunkt såväl i kommunikationshänseende som i övrigt.

Hushållningssällskapet anför i sitt yttrande, att Stockholms stad är landets största konsumtionsplats ej minst av lantmannaprodukter, vilket förhållande ställer länets lantbrukare i en från andra läns ganska skiljaktig ställning med avseende på produktion och omsättning av nämnda varor samt andra livsmedel. Efter dessa säregna förhållanden måste hushållningssällskapet inrikta sina åtgärder. Vid sina besök i huvudstaden är under nuvarande förhållanden lantbefolkningen också i tillfälle att besöka hushållningssällskapets expedition, sällskapets där förlagda organisationer, såsom frökontrollanstalten, egnahemsnämnden, svinavelskommittén, fjäderfäavelsföreningen och nämnden för premiering av mindre jordbruk m. fl., samt sällskapets egna tjänstemän. Dessa besök hava ock år från år blivit allt talrikare, och erhålla de besökande väl behövliga anvisningar i olika ärenden, däribland även beträffande försäljning och köp. Alla dessa besök, och icke minst egnahemsinnehavarnas, skulle omöjliggöras, om hushållningssällskapet måste upphöra eller delas på de andra sällskapen med säten i de båda residensstäderna Uppsala och Nyköping, vilka i kommunikationshänseende och med hänsyn till platsens betydelse icke ens tillnärmelsevis kunde jämföras med Stockholm. På andra orter hade man ju också valt de större städerna till residensstäder och det icke utan fullgoda skäl. Med hänsyn till dessa omständigheter borde Stockholms län i allra sista rummet komma ifråga att indragas.

Länets lantbruksingenjör har i sitt yttrande framhållit, att han mottager mer än 200 personliga besök av länets invånare per år, därvid bland annat många oklara saker kunna klargöras och många tvister avböjas utan några kostnader för de rådfrågande. Icke ens resorna till dessa besök kosta i de flesta fall något, då de göras vid sådana tillfällen, då lantmännen ändock behöva resa till Stockholm i affärer. Denna möjlighet skulle upphöra med länets indragning, varigenom så

[12.] gott som all personlig kommunikation mellan lantbruksingenjörerna och invånarna i förutvarande Stockholms län skulle till skada för saken upphöra. Inga lantmän skulle endast för kommunikation med lantbruksingenjörer göra särskild resa till Nyköping eller Uppsala, där de icke hava några affärsförbindelser.

Det glädjande uppsving, småbruket och det mindre jordbruket nått i Stockholms län, hade kunnat ske — anför lantbruksingenjören vidare — genom det planmässiga arbete, länets hushållningssällskap nedlagt på särskilt det lilla jordbrukets förkovran och utveckling i sund riktning, och genom det intima samarbete, som kunnat åstadkommas mellan länets lantbruksingenjör och hushållningssällskapet, och därför att det senare kunnat nås av den jordbrukande befolkningen utan möda vid dess besök i Stockholm. Nuvarande länsband vore därför så fast knutet till utvecklingen av det mindre jordbruket, att om det sletes, stor fara vore, att det skulle medföra om ej en återgång helt till det gamla, likväl en tillbakagång.

Bland landsstatstjänstemän och magistrater hava många vitsordat huvudstadens centrala betydelse för länets ekonomiska liv och varnat för det våld på den naturliga utvecklingen, som skulle ske genom försök att lägga länets administrativa centralpunkt till något annat ställe än det, dit dess näringsliv centraliseras. Det vore en vanskelig sak att draga ett områdes administration med vad därtill hör på vägar, som sakna allt underlag av naturlig utveckling. Om sätet för administrationen förlades till ort, dit befolkningens rörelse icke vore koncentrerad, uppkomme för befolkningen ökade kostnader. Intresset för allmänna länsangelägenheter skulle minskas och förutsättningen för vidare utveckling försvagas.

Städernas stadsfullmäktige och allmänna rådstugor samt socknarnas kommunalstämmor vitsorda i stor utsträckning Stockholms stads överväldigande betydelse för så gott som hela länet, till och med för sådana kommuner, som hava närmare väg till Uppsala. Särskilt hava länets sjöfartsidkande kommuner framhållit, hur olägligt det skulle vara, om länsresidenset flyttades från Stockholm, där de centrala verk och myndigheter finnas, som hava att taga vård om sjöfartsnäringens intressen. Härvid bör dock anmärkas, att en kommun såsom skäl för bifall till förslaget om länets delning framhållit, att det vore olägligt att hava länsstyrelsen förlagd utom länets gränser och på en ort, där intressena äro så vitt olika länets och landsbygdens som i Stockholm. Kommunalstämmorna i de på öar belägna socknarna hava ofta betonat den speciella olägenheten av att efter delningen icke vidare hava länsstyrelsen i den stad, dit ångbåtarna gå, utan att länsborna efter ankomsten till Stockholm måste anlita järnvägarna för att komma fram till residensstäderna och således förlora både tid och penningar. Kommunalstämmor i Södertörn hava konstaterat, att mellan Södertörn och Nyköping icke förefinnes någon direkt ångbåtsförbindelse.

Hänsyn till
uppfattningen
inom länet.

Här må något beröras frågan om vilken betydelse bör tillmätas den i sällsynt grad enhälliga opinionen inom hela Stockholms län mot länets delning.

Samtliga landsstatstjänstemän, med ett enda undantag, och samtliga magistrater avstyrka länsdelningen.

Landstinget avstyrker på det bestämdaste länets uppdelning. Hushållningssällskapet sammanfattar sitt uttalande sålunda. Hushållningssällskapet vågar hoppas, att statsmakterna icke skola vidtaga den ifrågasatta åtgärden, vilken står i strid med befolkningens berättigade önskningar och krav. Länets befolkning begär ej bättre än att fortfarande få behålla sina länsorgan, med vilka de lärt sig

bliva förtrogna, och skall förvisso anse en mot dess tydligt uttalade önsknings vidtagen indragning av länet såsom en orättfärdig våldshandling. Hushållningssällskapet uttalar därefter sin bestämda åsikt, att länets indragning såsom administrativ enhet icke kan åstadkommas utan avsevärd skada för länets näringar och länsbefolkningen.

Städernas stadsfullmäktige och allmänna rådstugor avstyrkte samtliga den ifrågasatta länsdelningen.

Kommunalstämorna i länets samtliga köpingar och övriga landskommuner med undantag av sju hava ock avstyrkt länets delning, många under livligt betonande av den olägenhet och den orättvisa, som skulle tillfogas länsborna, om länet delades. Av de sju kommuner, som icke avstyrkt delningsförslaget, har en kommun, Husby-Ärtinghundra, utau angivande av skäl ställt sig neutral. Almunge kommun i Nordinghundra härad yttrade, att det skulle vara en fördel för kommunen, om Uppsala stad skulle bliva länsresidens på grund av kommunens närhet intill denna stad och särskilt vid behov av lasarettsvård, under det att en stor del kommuner inom länet på grund av sitt läge hade fördel av nuvarande länsindelning. Knivsta kommun i Ärtinghundra härad yttrade, att det skulle vara fördel för kommunen att tillhöra Uppsala län, emedan detta vore så närbeläget, och att kommunalstämman således instämde med motionären. Faringe kommun i Nordinghundra härad fann på grund av de stora fördelar, som skulle tillskyndas alla norr om Uppsala belägna socknar genom Upplandsdelens förening med Uppsala län, den ifrågasatta uppdelningen synnerligen lämplig. Frötuna församling i Frötuna och Länna skeppslag tillstyrkte länsdelningen huvudsakligen, emedan Roslagen ansågs höra närmare ihop med Uppsala län än med Södertörn och Södertörn närmare med Södermanlands län än med Roslagen ävensom därför att — såsom förut omförmäts — Stockholm ansågs mindre lämpligt såsom residensstad för länet. Turinge församling i Öknebo härad uttalade, utan angiven motivering, såsom sin önskan, att den föreslagna delningen av länet måtte komma till stånd. Överjärna kommun i Öknebo härad anförde, att, då kommunen finge sin nya residensstad i Nyköping och efter den planerade järnvägens fullbordande skillnaden i avstånd från Järna till Nyköping och till Stockholm bleve obetydlig samt Södermanlands länsstyrelse även hade livligt intresse för kommunerna såsom sådana, särskilt deras skolväsende, kommunen för sin del icke hade något att invända mot Stockholms läns upphörande som administrativ enhet.

T. f. landshövdingen Sahlin har vid samtal med länets invånare ofta hört det uttalande, att Stockholms län nog icke behövde befara någon delning, eftersom vederbörande departementschef vid ärendets behandling i riksdagen uttryckligen förklarat, att Stockholms län icke borde indragas, om det visade sig lända till nackdel för länets invånare.

För egen del får Kungl. Maj:ts befallningshavande i denna del av ärendet göra det uttalande, att då till följd av Stockholms läns läge runt om staden Stockholm och de synnerligen goda kommunikationerna mellan länet och huvudstaden denna blivit en medelpunkt för länets näringsliv, det icke är möjligt att utan verklig skada för länets invånare låta länet upphöra såsom administrativ enhet, ävensom att jämväl hänsynen till länets med ytterst obetydliga undantag uttalade bestämda önskan omöjliggör länets delning.

En synpunkt av stor betydelse vid bedömande av möjligheten av länets upphörande är den administrativa. Kungl. Maj:ts befallningshavande anser sig

- [12.] dock härvid kunna lämna å sido den egentligen viktigaste frågan, nämligen om länsstyrelsen är länets invånare till största möjliga gagn eller icke. Så mycket må blott konstateras, att den livliga andliga och materiella kommunikationen mellan länet och residensstaden ger länsstyrelsen de bästa tillfällen till gagnande verksamhet och att länsstyrelsen på alla håll inom länet röner stort förtroende och tillmötesgående.

Arbets-
mängden.

En mätare i viss mån på arbetet inom Stockholms länsstyrelse både i och för sig och i jämförelse med andra länsstyrelser finnes uti de avgivna arbetsredogörelserna.

För år 1913 må här meddelas följande sammanställning, därvid anmärkes, att några länsstyrelser icke uppdelat ärendenas antal på landskansliet och landskontoret.

Avgjorda ärenden år 1913:

L ä n.	Landskansli.	Landskontor.	Summa.
Stockholms	12,256	9,616	21,872
Uppsala	—	—	11,833
Södermanlands	7,360	4,933	12,293
Östergötlands	6,150	12,249	18,399
Jönköpings	8,101	6,523	14,624
Kronobergs	5,780	5,067	10,847
Kalmar	7,283	7,869	15,152
Gottlands	—	—	4,140
Blekinge	5,284	4,811	10,095
Kristianstads	—	—	13,405
Malmöhus	14,135	17,924	32,059
Hallands	5,324	3,827	9,151
Göteborgs och Bohus	16,147	10,750	26,897
Älvsborgs	—	—	19,346
Skaraborgs	6,856	4,902	11,758
Värmlands	9,987	9,978	19,965
Örebro	—	—	10,886
Västmanlands	4,861	8,318	13,179
Kopparbergs	—	—	17,012
Gävleborgs	9,994	7,517	17,511
Västernorrlands	—	—	17,223
Jämtlands	—	—	11,861
Västerbottens	5,530	6,286	11,816
Norrbottens	8,427	7,271	15,698